

ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2025 г.

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2025 г.

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

Тази публикация се подготвя и издава от Българския хелзинкски комитет (БХК) – независима неправителствена организация за защита на правата на човека, създадена на 14.07.1992 г. в София.

Публикацията включва информация и констатации от наблюдателната дейност на БХК, която е извършена по проекти, изпълнявани с подкрепата на Фондация „Оук“, Европейския съюз, УНИЦЕФ – България и Върховния комисариат на ООН за бежанците. Докладът не е дейност, финансирана от посочените донори.

Kingdom of the Netherlands

Докладът се публикува с подкрепата на Посолството на Кралство Нидерландия.

Съдържанието му не е съгласувано с донорите и не отразява техните позиции.

Правата на човека в България през 2025 г.

(CC-BY-NC) Тази публикация може да бъде цитирана и адаптирана свободно с некомерсиална цел с изричното позоваване на източника.

Автори

Агела Качаунова, Ана Лазарова, Ангелина Микова, Илиана Савова, Йоан Иванов, Красимир Кънев, Леа Вайсова, Мария Брестничка, Мария Шаркова, Меглена Антонова, Надежда Цекулова, Рагина Ковачева, Радослав Стоянов, Юлия Георгиева

Коректор

Павлина Върбанова

Графично оформление

Илина Маринова

Издава

Български хелзинкски комитет

ул. „Върбица“ №7, ет. 4

1504 София

България

тел.: 02 943 4876

www.bghelsinki.org

ISSN 2367-6922

Съдържание

Използвани съкращения	iv
Глава 1. Политическо развитие на България през 2025 г.....	1
Глава 2. Право на живот, защита от изтезания, нечовешко и унижително отнасяне	3
Глава 3. Право на лична свобода и сигурност	13
Глава 4. Независимост на съдебната власт и справедлив процес	21
Глава 5. Право на зачитане на личния и семейния живот, жилището и кореспонденцията	36
Глава 6. Свобода на съвестта и религията	47
Глава 7. Свобода на изразяване	51
Глава 8. Свобода на сдружаване и на мирно събрание	65
Глава 9. Условия в местата за лишаване от свобода	73
Глава 10. Защита от дискриминация	81
Глава 11. Право на убежище и международна закрила	89
Глава 12. Право на здраве	103
Глава 13. Права на жените	107
Глава 14. Права на хората с психични разстройства.....	119
Глава 15. Права на децата	130
Глава 16. Права на ЛГБТИ хората.....	139
Глава 17. Климатични права и опазване на околната среда	147
Глава 18. Цифрови права	153

Използвани съкращения

АВ	Агенция по вписванията
АЕЖ – България	Асоциация на европейските журналисти – България
АССГ	Административен съд – София-град
БНТ	Българска национална телевизия
БСП – ОЛ	Българска социалистическа партия – Обединена левица
БТА	Българска телеграфна агенция
БЖК	Български хелзинкски комитет
ВАС	Върховен административен съд
ВКБООН	Върховен комисариат на Организацията на обединените нации за бежанците
ВКС	Върховен касационен съд
ВСС	Висш съдебен съвет
ВУИ	Възпитателно училище интернат
ГДИН	Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“
ГЕРБ	Граждани за европейско развитие на България
ДАБ	Държавна агенция за бежанците
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДВНМН	Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни
ДПБ	Държавна психиатрична болница
ДПС – НН	Движение за права и свободи – Ново начало
ЕК	Европейска комисия
ЕКПЧ	Европейска конвенция за правата на човека
ЕКСП	Европейски комитет за социални права
ЕС	Европейски съюз
ЕСГРАОН	Единна система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ЗАЦУ	Законодателен акт за цифровите услуги
ЗБППМН	Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
ЗЕС	Закон за електронните съобщения

Използвани съкращения

ЗЗДет	Закон за закрила на детето
ЗЗДискр	Закон за защита от дискриминация
ЗИНЗС	Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
ЗСВ	Закон за съдебната власт
ЗТР	Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел
ЗЮЛНЦ	Закон за юридическите лица с нестопанска цел
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
ИВСС	Инспекторат към Висшия съдебен съвет
ИПВ	Инициатива „Правосъдие за всеки“
ИТН	„Има такъв народ“
и.ф.	изпълняващ функциите
КЗД	Комисия за защита от дискриминация
КПК	Комисия за противодействие на корупцията
КРС	Комисия за регулиране на съобщенията
КС	Конституционен съд
ЛГБТИ	лесбийки, гей мъже, бисексуални, трансджендър и интерсекс
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МОН	Министерство на образованието и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НДБ	Национална детска болница
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НК	Наказателен кодекс
НПМ	Национален превантивен механизъм
НЦБИ	Национален център за безопасен интернет
ОДМВР	Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ПП – ДБ	„Продължаваме промяната“ – „Демократична България“
ПРБ	Прокуратура на Република България
СГС	Софийски градски съд
СДВНЧ	Специален дом за временно настаняване на чужденци
СДВР	Столична дирекция на вътрешните работи
СДС	Съюз на демократичните сили
СЕС	Съд на Европейския съюз

Използвани съкращения

СЕМ	Съвет за електронни медии
СПИ	Социално-педагогически интернат
СРС	специални разузнавателни средства
УНИЦЕФ	Детски фонд на обединените нации, UNICEF
ЦПЗ	Център за психично здраве
EIGE	European Institute for Gender Equality, Европейски институт за равенство между половете
EMFA	European Media Freedom Act, Европейски акт за свободата на медиите
MFRR	Media Freedom Rapid Response, Механизъм за бързо реагиране за свободата на медиите
OSEPI	Open Society European Policy Institute, Институт за европейски политики „Отворено общество“

Глава 1

Политическо развитие на България през 2025 г.

През 2025 г. България навлезе в нов етап на остра политическа и институционална нестабилност, белязана от краткотрайно редовно управление, ескалиращо обществено недоволство и задълбочаваща се криза на легитимността на държавните органи.

Годината започна с опит за стабилизация чрез избирането на правителството на Росен Желязков (16 януари 2025 г.), резултат на коалиционно споразумение между Граждани за европейско развитие на България – Съюз на демократичните сили (ГЕРБ – СДС), Българска социалистическа партия – Обединена левица (БСП – ОЛ) и „Има такъв народ“ (ИТН), първоначално с подкрепата на Алианса за права и свободи, който се оттегли едва три месеца по-късно. Негласно правителството беше в сянката и функционираше единствено с одобрението на Движение за права и свободи – Ново начало (ДПС – НН). До официалното одобрение на присъединяването на страната към еврозоната, правителството се ползваше и с подкрепата на „Продължаваме промяната“ – „Демократична България“ (ПП – ДБ). След 8 юли 2025 г. – датата, на която официално страната беше одобрена за приемане на единната европейска валута, ПП – ДБ оттегли подкрепата си. Въпреки че кабинетът се самоопределяше като програмен, той бе обект на постоянни критики за липса на прозрачност и зависимости от загкулисни икономически интереси. В рамките на мандата си правителството оцеля при шест вота на недоверие, внесени от опозицията, по теми като външна политика, борба с корупцията и фискална политика, което допълнително ерозира общественото доверие.

Росен Желязков подаде оставка на правителството на 11 декември 2025 г., след най-масовите граждански протести в историята на България след началото на Прехода. Министерският съвет продължи работа в оставка повече от два месеца, до назначаването на служебното правителство на Андрей Гюров на 19 февруари 2026 г.

Безспорен успех на правителството на Желязков е завършването на процеса по пълноправното членство на България в Европейския съюз (ЕС) чрез влизането на стра-

ната в еврозоната. Макар ползите от пълноправното членство да имат дългосрочен характер, подготовката за приемането на единната валута беше съпътствана от редица популистки мерки, които целяха да създадат репресивен характер на властта и доведоха до натиск над малкия бизнес.

На 1 януари 2025 г. страната стана пълноправна членка на Шенгенското пространство и премахна граничния контрол по сухоземните граници с други държави от ЕС, след като вече контролът по въздух и вода беше премахнат през 2024 г.

Протестите, започнали в края на ноември 2025 г., бяха насочени основно срещу приемането на държавния бюджет за 2026 година, но прераснаха в мащабно движение срещу корупцията в страната. Заложеният проектобюджет съдържаше голяма разходна част, създаваше непосилна тежест за бизнеса и работещите лица в частния сектор. Приемането му беше планирано без задължителното участие на работодатели и синдикати, което е в нарушение на законовата рамка.

През годината имаше и опити за заглушаване на всяко мнение, което е различно от установената линия на ГЕРБ – СДС и ДПС – НН. През май 2025 г. София беше парализирана от стачка на градския транспорт, която продължи шест дни и застрашаваше редовното провеждане на държавните зрелостни изпити. Макар стачката да беше обявена с искане за увеличение на заплатите в столичния градски транспорт, исканията не бяха свързани с реалните побуди за нея. Недоволството на стачкуващите беше насочено срещу кмета Васил Терзиев, въпреки че транспортните фирми се управляват от Столичния общински съвет, в който мнозинство запази ГЕРБ – СДС. Бойко Борисов, Делян Пеевски и министри от кабинета координирано атакуваха ПП – ДБ и Васил Терзиев чрез обективната му неспособност да увеличи заплати в общински дружества, които той не управлява.

Политическата 2025 година потвърди тенденцията на държава в преход към никъде. Управлението показва стабилен упадък на демократичните основи и може да бъде характеризирано като формална демокрация с елементи на мек автократизъм. Налице е парадокс: свръхмощни, но нелегитимни фигури в съдебната власт и прокуратурата и същевременно изключително слаби и нетрайни политически правителства. Това създава вакуум, в който демократичните процедури работят, но не произвеждат справедливост. Масовото участие на младите хора в протестите в края на годината даде ясен сигнал за нуждата от радикална промяна в модела на управление, но същевременно политическата конюнктура остава основна пречка пред защитата на правата на човека в България.

Глава 2

Право на живот, защита от изтезания, нечовешко и унижително отнасяне

През 2025 г. практиките на произвол и насилие от страна на правоприлагащите органи продължиха да напомнят за трайните структурни дефицити в адекватното разследване и подвеждане под отговорност. Проблемите, свързани с упражненото полицейско насилие, унижителното отношение от страна на правоприлагащите органи, както и с липсата на ефективно разследване, бяха подчертани и от решението на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) по делото „Педев срещу България“ (Жалба №27165/21). Условията в затворените институции останаха нечовешки и унижителни. Морално остарелият Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН), в който са уредени институциите за възпитателен надзор, разгърна още един от своите недостатъци, след като бяха установени редица случаи на насилие във възпитателните училища интернати и социално-педагогическия интернат.

Свърхупотреба на сила и помощни средства от правоприлагащите органи

Свърхупотребата на сила от правоприлагащите органи продължи да бъде сериозен проблем за страната и през 2025 г. Системните недостатъци, изразяващи се в дефицит на отчетност, неефективно разследване и устойчива практика на безнаказаност, запазва характера си на фундаментална слабост в механизмите за разследване и търсене на отговорност от правоприлагащите органи. Няколко случая на свърхупотреба на сила и помощни средства от полицейски органи, приключили с фатален край, се оказаха знакови за стагнацията на проблема в страната, придобивайки и широка публичност.

В началото на годината двама полицаи пребиват до смърт Д.К. след сигнал за кражба на колело в гр. Казанлък. Мъжът е имал 17 счупени ребра, разкъсвания на двата бели гроба и на черния гроб, кръвоизлив в бъбрека, счупени костици в гръкляна, кръвонасягания по главата, охлузвания и кръвоизливи по лицето, краката и ръцете вследствие на задържането, упражнено от двама служители на Районното управление в Казанлък към Областната дирекция на Министерството на вътрешните работи (ОДМВР) в Стара Загора¹, за които по-късно става ясно от съобщенията в медиите, че не са включили своите персонални полицейски камери заради изтощени батерии². Впоследствие той умира във филиал на Центъра за спешна медицинска помощ, където бил закаран за медицински преглед³. По-малко от месец след смъртта Окръжна прокуратура – Стара Загора повдига обвинение срещу двамата полицаи за умишлено убийство. На 13 март Окръжен съд – Стара Загора постановява мярка за неотклонение „задържане под стража“ на двамата полицаи⁴. Полицаяте са привлечени като обвиняеми за извършено престъпление по чл. 11, ал. 1, т. 2 и т. 6 във вр. с чл. 115 във вр. с чл. 20, ал. 2 от Наказателния кодекс (НК) – за квалифицирано умишлено убийство, извършено в съучастие⁵. Досъдебното производство не приключи до края на годината.

Друг случай с фатален край след свърхупотреба на сила от страна на полицейски служители имаше през юни месец, когато във Варненска психиатрия при неизяснени обстоятелства почина мъж с инициали Я.Г. Историята започва в нощта на 07.06.2025 г., когато той се обажда на спешния телефонен номер 112⁶. Открит е видимо разстроен в

¹ 17 счупени ребра. Какво знаем за смъртта на мъж при арест, за която са обвинени полицаи, „Свободна Европа“, 18.03.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/smart-arestant-obvineni-politsai/33351467.html>.

² Обвинените за убийството на Даниел в Казанлък били без бодикамери заради изтощени батерии, „24 часа“, 30.06.2025 г., достъпно на: <https://www.24chasa.bg/bulgaria/article/20818451>.

³ Повдигнаха обвинения на двамата полицаи от Казанлък заради смъртта на арестант, Българска национална телевизия (БНТ), 12.03.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/povdignaha-obvineniya-na-dvamata-polica-i-ot-kazanlak-zaradi-smartta-na-arestant-1330458news.html>.

⁴ Съдебна експертиза: Тежки травми са причинили смъртта на Даниел Кискинов от Казанлък, MediaMall.info, 17.03.2025 г., достъпно на: <https://mediamall.info/news/sadebna-ekspertiza-tezhki-travmi-sa-prichinili-smartta-na-daniel-kiskinov-ot-kazanlak-37842news.html>.

⁵ Окръжна прокуратура – Стара Загора, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с изх. №А-8/2026 г. от 21.01.2026 г.

⁶ Шеф на районно и двама полицаи са отстранени след смъртта на Явор от Варна, Vesti.bg, 11.06.2025 г., достъпно на: <https://www.vesti.bg/bulgaria/shef-na-rajonno-i-dvama-polica-i-sa-otstraneni-sled-smyrтта-na-ivor-ot-varna-6230667>.

близост до бензиностанция в града. За задържането му полицаите използват физическа сила и му поставят белезници, а камери в близост заснемат как двама полицаи удрят мъжа включително когато той вече е паднал на земята, а се вижда и втори патрул – цивилен инспектор заедно с друг служител, който също удря поваления човек⁷. Самите длъжностни лица са били с изключени персонални полицейски камери⁸. Пострадалият е откаран в психиатрично отделение на Университетската многопрофилна болница за активно лечение „Света Марина“ във Варна, където издъхва⁹. В следващите дни министърът на вътрешните работи Даниел Митов заявява публично, че има превишаване на правомощията от полицаите, и отстранява директора на ОДМВР – Варна, като двама-та полицаи също са отстранени от длъжност¹⁰. Както първата, така и направената след това втора тройна съдебномедицинска експертиза, изготвени по досъдебното производство на Окръжна прокуратура – Варна, опитват всячески да оневинят полицейските служители от ОДМВР – Варна и гласят, че смъртта на Георгиев е причинена от смесване на големи количества кокаин и етанол, което е довело до сърдечносъдова и дихателна недостатъчност¹¹. Разследването към началото на 2026 г. не е приключило, тъй като се очакват заключения на назначени експертизи¹².

На 13.08.2025 г. друг млад мъж с инициали Й.С. умира в болница в Стара Загора, след като от сигнал до 112 става ясно, че той трепери и буйства в района на местната автогара. Медици не успели да го качат в линейка, след което на помощ били повикани полицаи¹³. Три часа след сигнала мъжът умира в лечебното заведение, което поражда обективни съмнения за извършено полицейско насилие, довело до причиняване на смърт. От ОДМВР – Стара Загора официално твърдят, че всички действия на служителите са документирани с персонални полицейски камери, а Окръжна прокуратура – Стара Загора образува досъдебно производство¹⁴. След седмица постъпва заключение на съдебномедицинската експертиза, според която причината за смъртта на Й.С. е отравяне със синтетични наркотици, довело до блокиране на дишането и на сърдечната дейност, като не са установени причинени телесни увреждания вследствие на задържането и

⁷ Кой уби Явор?, „Тоест“, 13.06.2025 г., достъпно на: <https://www.toest.bg/koy-ubi-yavor/>.

⁸ Отстранените след смъртта на Явор полицаи не носели боди камери, *Dir.bg*, 11.06.2025 г., достъпно на: <https://dnes.dir.bg/krimi/otstranenite-sled-smartta-na-yavor-politsai-ne-noseli-zadalzhitelnite-bodi-kameri>.

⁹ Коктейл от кокаин, марихуана и алкохол в кръвта на Явор от Варна – вижте експертизата, БНТ, 12.06.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/kokteil-ot-kokain-marihuana-i-alkohol-v-krvta-na-yavor-ot-varna-vizhte-ekspertizata-1342729news.html>.

¹⁰ Даниел Митов: Имало е превишаване на правомощията на полицията при случая с Явор Георгиев, БНТ, 12.06.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/daniel-mitov-imalo-e-previshavane-na-pravomoshtiyata-na-policiyata-pri-sluchaya-s-yavor-georgiev-1342722news.html>.

¹¹ Кокаин и етанол. И втората експертиза оневини полицаите за смъртта на Явор Георгиев от Варна, „Свободна Европа“, 17.06.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/yavor-georgiev-varna-smart/33445987.html>.

¹² Окръжна прокуратура – Варна, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с изх. №124/2026 г. от 16.01.2026 г.

¹³ МВР. Допълнение към бюлетин 226/14.08.25 г., 13.08.2025 г., достъпно на: <https://mvr.bg/stara-zagora/информационен-център/пресцентър/информационен-бюлетин/127713>.

¹⁴ Пак там.

действията на полицейските служители¹⁵. Към началото на 2026 г. разследването не е приключило¹⁶.

Към края на 2025 г. се проведоха антиправителствени протести, които се оказаха най-големите от десетилетия насам. По време на мащабните митинги масов обществен отзвук добиха няколко случая на полицейско насилие, които бяха замаскирани от властите под претекст за евентуални провокации, каквито въпреки обозримите съмнения за тяхната автентичност все пак не липсваха. След участието си в мирния протест на 26 ноември пострадаха множество протестиращи, като директорът на Столичната дирекция на вътрешните работи (СДВР) главен комисар Любомир Николов официално съобщи за само трима пострадали¹⁷. На многолюдния протест, проведен се на 1 декември, бяха задържани общо 71 души, а МВР бе обвинено, че е допуснало провокатори да опорочат мирната демонстрация¹⁸. Въпреки че вътрешният министър похвали органите на МВР на изслушване в парламента за техните действия по време на мирния митинг¹⁹, се оказа, че на 1 декември върху част от задържаните е било упражнено полицейско насилие. Н.А. е бил спънат и оставен на земята, след което полицаи го е удрял с палка по главата и го е напръскал със сълзотворен спрей²⁰. Пострадалият е потърсил медицинска помощ, а по-късно същата вечер е бил арестуван и подложен на насилие и в ареста. По време на протестите неведнъж правоприлагащите органи действаха непропорционално спрямо мирните протестиращи, използвайки сълзотворен газ, който, както показват придобилите широка публичност видеозаписи, на моменти бе прилаган без необходимата преценка и фактически безразборно, както и чрез често упражняване на полицейско насилие.

По реда на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) Българският хелзинкски комитет (БХК) поиска от Прокуратурата на Република България (ПРБ) информация относно данни за образуваните досъдебни производства за свръхупотреба на сила и помощни средства от правоприлагащите органи. От получената информация се установява, че общо образуваните преписки за насилие от правоприлагащите органи

¹⁵ ПРБ. *По досъдебно производство на Окръжна прокуратура – Стара Загора е изготвена съдебномедицинска експертиза за настъпилата смърт на 26-годишен мъж вследствие на употреба на наркотични вещества*, 21.08.2025 г., достъпно на: <https://prb.bg/opsz/bg/news/74988-po-dosadebno-proizvodstvo-na-okrazhna-prokuratura-stara-zagora-e-izgotvena-sadeb>.

¹⁶ Окръжна прокуратура – Стара Загора, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с изх. №А-7/2026 г. от 21.01.2026 г.

¹⁷ *След бурния протест в София: Ескалация, арести, пострадали и увредени коли (ВИДЕО)*, [Dariknews.bg](https://dariknews.bg/regioni/sofia/sled-burniia-protest-v-sofia-eskalacia-aresti-postradali-i-uvredeni-koli-video-2438273), 27.11.2025 г., достъпно на: <https://dariknews.bg/regioni/sofia/sled-burniia-protest-v-sofia-eskalacia-aresti-postradali-i-uvredeni-koli-video-2438273>.

¹⁸ *Четирима остават в ареста след протеста на 1 декември. Младежът, който се оплака от полицейско насилие, е пуснат под гаранция*, „Свободна Европа“, 11.12.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/sad-postoyanen-arest-zadarzhani-protest-1-dekemvri/33620552.html>.

¹⁹ *„Всичко хвърляте на полицията“. Митов обвини организаторите на протеста за агресията на агитките*, „Свободна Европа“, 04.12.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/daniel-mitov-izslushvane-mvr-protest-byudzheta/33612584.html>.

²⁰ *Четирима остават в ареста след протеста на 1 декември. Младежът, който се оплака от полицейско насилие, е пуснат под гаранция*, „Свободна Европа“.

за периода 01.01. – 30.09.2025 г. са 161²¹. Две от тях са по чл. 116, ал. 1, т. 2 от НК – убийство от длъжностно лице, както и от представител на обществеността; 5 по чл. 142а – противозаконно лишаване от свобода; 7 по чл. 143 – принуда; и 4 по чл. 287 от НК – принудителни действия от страна на длъжностно лице спрямо обвиняем, свидетел или вещо лице с цел изтръгване на признание, показание, заключение или информация от него. 143 преписки са образувани по разпоредбата на чл. 131, ал. 1, т. 2 от НК – причиняване на телесна повреда от длъжностно лице, от представител на обществеността, от полицейски орган при или по повод изпълнение на службата или функцията му. Общите наблюдавани досъдебни производства са: 1 по чл. 116, ал. 1, т. 2; 1 по чл. 124 – причиняване на смърт по непредпазливост вследствие на умишлено нанесена телесна повреда; 113 по чл. 131, ал. 1, т. 2; 1 по чл. 132 във вр. с чл. 131, ал. 1, т. 2 за причиняване на телесна повреда в състояние на силно раздразнение, предизвикано от пострадалия с насилие, с тежка обида, с клевета или с друго противозаконно действие; 1 по чл. 142а; и 3 по чл. 143 от НК. Обезпокоително нисък остава броят на внесените в съда обвинителни актове, които наброяват: 1 по чл. 116, ал. 1, т. 2; 1 по чл. 124; и 1 по чл. 131, ал. 1, т. 2 от НК, като лицата по общо внесените в съда актове са 11. Две са осъдените лица с влязъл в сила съдебен акт, като и двамата са осъдени за причиняване на телесна повреда от длъжностно лице, от представител на обществеността, от полицейски орган при или по повод изпълнение на службата или функцията му.

БХК поиска по реда на ЗДОИ и информация от МВР за постъпилите през 2025 г. сигнали за полицейско насилие, последвалите предварителни проверки и образуваните досъдебни производства, както и за наложените и отменени дисциплинарни наказания. Министерството препрати въпросите по компетентност на областните си дирекции и на ПРБ²². Прокуратурата обаче не предостави информация, което ограничи възможността за цялостно събиране на исканите данни²³. Въпреки това въз основа на наличната информация може да се установи, че през годината до всички ОДМВР са достигнали поне 111 сигнала за полицейско насилие, от които 42 са препратени на органите на прокуратурата²⁴. Най-многобройни са сигналите, постъпили в СДВР – 15, от които 12 за неправомерна употреба на физическа сила и 3 за неправомерна употреба на помощни средства²⁵. В ОДМВР – Варна са постъпили 10 сигнала²⁶, а в ОДМВР – Бургас – 9²⁷. Шест са сигналите в ОДМВР – Пловдив, 4 от които за неправомерна употреба на сила и 2 за незаконосъобразно задържане²⁸. Броят на дисциплинарно наказаните е сравнително нисък, като 5 от наказанията са наложени на служители от ОДМВР – Благоевград:

²¹ ПРБ, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №3273 от 05.01.2026 г.

²² МВР, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №812104-209 от 19.03.2026 г.

²³ ПРБ, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №PRB202633390631 от 02.04.2026 г.

²⁴ МВР, №812104-209 от 19.03.2026 г.

²⁵ СДВР, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №513000-21057 от 19.03.2026 г.

²⁶ ОДМВР – Варна, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №365004-21 от 23.03.2026 г.

²⁷ ОДМВР – Бургас, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №251004-19 от 17.03.2026 г.

²⁸ ОДМВР – Пловдив, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №317000-5475 от 19.03.2026 г.

на двама е наложено „порицание“, а на трима – „уволнение“²⁹. На двама служители от ОДМВР – Пловдив също е наложено „порицание“, след което едното е отменено от съда³⁰. Две наказания „уволнение“ пък има наложени на служители от ОДМВР – Стара Загора³¹. В СДВР са образувани 10 дисциплинарни производства, от които само в един случай е наложена „забрана за повишаване в длъжност от една до три години“, която е обжалвана³². Качеството на работата на СДВР следва да се постави под въпрос, като се има предвид, че въпреки голямото количество на сигналите, споменати по-горе, същите остават без резултат, като от Дирекцията в отговора си заявяват, че „често се наблюдава жалбоподателите да са с доказани психични заболявания, което води до некоректно увеличение на броя на регистрираните сигнали“³³. С така предоставените данни е трудно да бъде изградена цялостна и достоверна картина на мащаба на свръхупотребата на сила и помощни средства от полицейски служители. На този фон БХК продължава да получава смущаващи сигнали от граждани, станали жертва на полицейско насилие.

Насилие в институциите за възпитателен надзор

През 2025 г. БХК се сблъска със системна съпротива от Министерството на образованието и науката (МОН) при опит за мониторинг в институциите за възпитателен надзор³⁴. МОН наложи необосновани ограничения за достъп до децата и техните помещения – ограничения, които до момента не са прилагани към други организации. Макар и с наложените лимити, мониторинг с фокус насилието в гореспоменатите институции се състоя през годината.

101 е броят на децата, настанени в системата от интернати за лишаване от свобода на малолетни и непълнолетни, извършили противообществени прояви³⁵. Към момента в страната действат един социално-педагогически интернат (СПИ) и две възпитателни училища интернати (ВУИ)³⁶.

С оглед на обективните ограничения в достъпа до ВУИ – Ракитово беше използвана информация, предоставена на БХК от служител на Дома за временно настаняване на малолетни и непълнолетни (ДВНМН) – Бургас относно истории на деца от Ракитово, настанени в дома, в които се дават сведения за физическо насилие, включително побои над по-малки ученици, извършван от по-големи, както и инциденти на полицейско насилие при интервенции на правоохранителните органи след подадени сигнали от

²⁹ ОДМВР – Благоевград, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №244-000-13995 от 23.03.2026 г.

³⁰ ОДМВР – Пловдив, №317000-5375 от 19.03.2026 г.

³¹ ОДМВР – Стара Загора, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №349004-6 от 17.03.2026 г.

³² СДВР, №513000-21057 от 19.03.2026 г.

³³ Пак там.

³⁴ Кънев, К. (2025). *Институции за борба с противообществените прояви в България*. София: БХК. ISBN 978-954-9738-75 – 79, с. 13.

³⁵ В контекста на тази глава се разглежда насилието, докато въпросите, свързани с условията и системните проблеми в институциите за възпитателен надзор, са обсъдени по-подробно в Глава 15. „Право на децата“.

³⁶ Кънев, К. Цит. съч., с. 74.

ръководството³⁷. Във ВУИ – Ракитово е създаден координационен съвет по Механизма за превенция на тормоз и насилие в системата на училищното и предучилищното образование, до чиито протоколи бе получен достъп от БХК. Във въпросните протоколи се споменава за обсъждане на „манипулативното поведение на майка на ученик“, като поводът е „фалшив сигнал“ от нейния син, че е бит от учител, поради което майката настоява ученикът да бъде освободен. По време на разговор на координационния съвет с ученика той отрича, че е бил бит, и се взема решение ученикът да се извини на учителя. Посочва се също случай на училищен тормоз между двама ученици от пети и от шести клас, които се скарали по време на междучасието и единият ударил другия.

Подобни прояви на насилие се забелязват и в другото ВУИ, намиращо се в гр. Подем, което е единственото в страната за настаняване на момичета. При предишни посещения там, когато интервюта с децата са били възможни, настанените разказват за упражнен побой и сексуално насилие от страна на т.нар. „командирки“ – децата, които персоналът използва, за да налага контрол. Служител от интерната разказва, че заплахите и псувните към персонала при събуждане са обичайна практика. При разговор с директорката на ВУИ – Подем тя споделя, че словесната и физическата агресия пламват бързо, макар по нейни твърдения в дневника за случаи на насилие и тормоз, до който екипът на БХК не получи достъп, да няма нито един описан случай за 2025 г.

Условията в СПИ „Христо Ботев“ в с. Варненци са изключително тежки, което допринася за чести случаи на насилие в институцията. Селото се намира в Североизточна България и достъпът от по-отдалечени краища на страната е силно затруднен, особено за социално уязвими хора, каквито са семействата на почти всички настанени деца. Така връзката между децата и техните семейства често е изцяло прекъсната за периода на настаняването им. Децата в СПИ са 25, най-малкото от които е на 9 години³⁸. Поради наложените върху мониторинга на БХК ограничения екипът проведе индивидуални интервюта с деца от СПИ – Варненци в Сливен по време на тяхната лятна ваканция. Настанените разказват, че са ставали жертва на физическо и сексуално насилие, въпреки че такива отбелязвания в дневника за случаи на насилие и тормоз няма. Терапия също няма – според директора тя се изразява в спортуването на децата. Много от настанените се оплакват от насилие от страна на по-големите деца в интерната. То се извършвало на моменти дори с пръчки, които по-големите държали под възглавниците си. По време на интервюта настанените споделят, че по-големите деца играят ролята на отговорници, които са използвани от служителите на интерната, за да контролират по-малките³⁹. Особено опасно е, че самият персонал на интерната заплашвал настанените там да не разказват какво се случва вътре.

³⁷ Пак там, с. 83.

³⁸ Пак там, с. 89.

³⁹ Пак там, с. 93.

Липса на достъп до психиатриите

Въпреки че през 2024 г. БХК получи достъп до държавните психиатрични болници (ДПБ) след подписване на споразумение с Министерството на здравеопазването (МЗ) и тогава бяха посетени всички ДПБ, сътрудничеството не продължи през 2025 г. и БХК не успя да получи достъп до психиатриите⁴⁰.

Проблеми в пенитенциарната среда

През 2025 г. продължиха да бъдат на дневен ред проблемите, свързани с неадекватните материално-битови и здравни условия в местата за лишаване от свобода на територията на страната⁴¹.

Някои системни дефицити станаха част от обществения дебат, след като придобиха сериозна публичност вследствие на загържането на кмета на Варна Благомир Коцев, бившия заместник-кмет на София Никола Барбутов и варненските общински съветници Николай Стефанов и Йордан Кателиев. Без да се навлиза в оценка на правната допустимост и основанията за лишаване от свобода, която е предмет на Глава 3. „Право на лична свобода и сигурност“, тук ще бъдат коментирани начинът на третиране и материалните условия на загържане на двамата кметове.

След загържането им Коцев, Барбутов и двамата общински съветници прекараха няколко месеца в следствения арест на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ в София в много лоши материални и хигиенни условия. В ареста има масово разпространение на хлебарки и гървеници, намиращи се във всички помещения на сградата⁴², както и в храната на загържаните. Находящите се в сградата на ареста насекоми често причиняват множество ухапвания. В следствения арест се забелязва мухъл по стените в общите бани, които са некачествено ремонтирани. Липсват и много от необходимите лекарствени продукти. Топлата вода е рядкост и не е осигурена в килиите, престоят на „открито“ се осъществява в помещение, в което слънчева светлина изцяло липсва, а през много голяма част от студените месеци няма отопление, през лятото температурите стават екстремно високи, като в много от стаите прозорците не могат да се затварят и често в килиите влизат гълъби.

При внасяне на делата им в съда през ноември Коцев и Барбутов са преместени от ареста в Централния софийски затвор⁴³. Тогава в профилиите в социалните мрежи на кмета на Варна излиза позиция, че той е преместен в „карцера“ на Централния софийски затвор (става въпрос за т.нар. приемно отделение на затвора – б.а.), където близки

⁴⁰ Вж. Глава 14. „Права на хората с психични разстройства“.

⁴¹ Вж. Глава 9. „Условия в местата за лишаване от свобода“.

⁴² Омбудсман на Република България. Доклад на Националния превантивен механизъм – доклад за извършена внезапна проверка в ареста на Областна служба „Изпълнение на наказанията“ – София, 05.08.2025 г., достъпен на: https://www.ombudsman.bg/storage/pub/files/20250805104801_Доклад%20за%20внезапна%20проверка%20G.M.Dimitrov.pdf.

⁴³ Преместиха Благомир Коцев в „карцера“ на Софийския затвор, [Offnews.bg](https://offnews.bg), 17.11.2025 г., достъпно на: <https://offnews.bg/temida/premestih-a-blagomir-kotcev-v-kartcera-na-sofijskia-zatvor-855767.html>.

на Коцев описват килията като също толкова мизерна, колкото тази в ареста на бул. „Д-р Г. М. Димитров“, в нея няма работещо отопление, нито светлина⁴⁴, а подобно на ареста, също има наличие на хлебарки.

Решения на ЕСПЧ

ПЕДЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 3 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) – унижително отношение

чл. 3 от ЕКПЧ – процесуален аспект

Жалбоподателят Димитър Пеев е арестуван по време на вечерни антиправителствени протести, тъй като обижда полицейски служители и се държи агресивно с тях. Отведен е в Първо районно управление и е задържан за 24 часа. Прегледан е от лекар при задържането, както и на следващата сутрин – 11 юли 2020 г. След сутрешния преглед е хоспитализиран заради сътресение на мозъка и световъртеж.

В същия ден срещу жалбоподателя е издадено прокурорско постановление по обвинение за хулиганство срещу полицейски служители. На 12 юли 2020 г. в рамките на около един ден той е прикован към болничното легло с белезници и е под постоянно наблюдение на двама полицейски служители, които по-късно са заменени от двама служители на затвора. Служител на Областна служба „Изпълнение на наказанията“ – София съставя доклад, в който се посочва, че кракът на жалбоподателя е бил окован с белезници и завързан за леглото.

На 13 юли 2020 г. началникът на ОДМВР – София назначава комисия, на която възлага да проведе дисциплинарно разследване, за да установи дали съответните полицейски служители са спазили правилата на Етичния кодекс. Комисията стига до заключението, че полицейските служители не са извършили дисциплинарно нарушение.

Жалбоподателят е изписан от болницата на 14 юли 2020 г.

При уведомяването на българското правителство за жалбата му през март 2022 г. е изпратено писмо до Върховната касационна прокуратура. С постановление от 1 септември 2022 г. Тя установява, че са налице данни за извършено престъпление, и разпорежда да започне наказателно разследване за телесна повреда, причинена на жалбоподателя от полицейски служител на 10 юли 2020 г. През юли 2024 г. прокуратурата прекратява производството, като прекратяването е потвърдено на две инстанции.

ЕСПЧ приема, че българските власти имплицитно са признали нарушение на чл. 3 поради неефективността на предварителната проверка, но с образуването на наказателно производство на 1 септември 2022 г. са осигурили ефективно и независимо разследване. Производството е прекратено поради липса на престъпление, а съдът е потвърдил прокурорските изводи. Поради това жалбоподателят е загубил качеството си на жертва по оплакването, свързано с достъп до независимо разследване. ЕСПЧ прие-

⁴⁴ Преместиха Благомир Коцев в „карцера“ на Софийския затвор, [Offnews.bg](https://www.offnews.bg), 17.11.2025 г.

ма също аргументите, че задържането е било оправдано, а нараняванията са резултат от собствено падане, поради което оплакването по материалния аспект на чл. 3 в тази част е явно необосновано.

Съдът обаче установява, че няма ганни жалбоподателят да е бил агресивен в болницата, нито да е опитвал да се самонарани или да избяга. Той е бил охраняван от двама надзиратели, а използването на белезници, включително по време на посещение-то на майка му, не е било абсолютно необходимо. По този начин жалбоподателят е бил подложен на унижително отношение от служителите на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН), поради което е налице нарушение на чл. 3 в материалния му аспект.

Властите изобщо не са изследвали твърдението за използване на ограничителни средства в болницата, въпреки че връзването е било установено. Поради това ЕСПЧ установява и нарушение на чл. 3 от Конвенцията в неговия процесуален аспект.

ВУКЕВ И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 3 от ЕКПЧ – неадекватни условия на задържане

Жалбоподателите се оплакват от лоши условия по време на задържането им в Затвора в Пазарджик и в следствените арести в Русе и Пазарджик в различни периоди между 2014 г. и 2017 г.

Основните им оплаквания са свързани със сериозна пренаселеност, липса на достатъчно естествена светлина и свеж въздух, както и с ограничен достъп до течаща вода и физически упражнения на открито. При някои от задържаните се посочва и липса на уединение при ползване на тоалетна.

ЕСПЧ разглежда оплакванията на основание чл. 3 от Конвенцията. Съдът се позовава на практиката си по делото *Муршич срещу Хърватия*, като подчертава, че сериозната липса на пространство в килията е решаващ фактор за установяване на нарушение.

Като припомня и делото *Нешков и други срещу България*, Съдът намира представените аргументи за основателни и заключава, че условията на задържане са били неадекватни.

В резултат на това ЕСПЧ установява нарушение на чл. 3 от ЕКПЧ.

Глава 3

Право на лична свобода и сигурност

Правото на лична свобода и сигурност в България и през 2025 г. претърпя фактически регрес. Лишаването от свобода бе използвано с изцяло политически мотиви и неведнъж бяха осъществени арести, продиктувани именно от желанието държавната принуда да бъде употребена за политическа репресия. Страната продължи трайно да не предприема необходимите стъпки за хармонизация с международните стандарти в областта на личната свобода и сигурност, оставяйки лишените от свобода без необходимата защита. В психиатриите все по-осезаем стана проблемът с настанените „социални пациенти“, а институциите за възпитателен надзор продължиха на практика да действат като наказателни. Мерките, свързани с лишаването от свобода по ЗБППМН, бяха прилагани произволно и в разрез с международните стандарти в областта на правата на детето.

Лишаването от свобода като инструмент за политически натиск

През 2025 г. значителен обществен отзвук предизвика лишаването от свобода на четири политически фигури – кмета на Варна Благомир Коцев, заместник-кмета на София Никола Барбутов и общинските съветници от Варна Николай Стефанов и Йордан Кателиев. Обстоятелствата около арестите предизвикаха основателни съмнения относно намесените в тях политически мотиви и нарушаването на основни права, гарантирани от Конституцията и редица международни стандарти за защита на правата на човека.

На 8 юли Благомир Коцев бе задържан по време на акция на Комисията за противодействие на корупцията (КПК). Въпреки че официалната заповед за задържане е издадена в 23:30 часа на 8 юли, още около 15:00 ч. на същия ден Коцев е поставен под полицейска охрана⁴⁵, когато правно основание за задържането все още е липсвало. Според адвоката на Коцев в самата заповед за задържане не е било налице същинско разясняване на причините и законовите основания за задържането⁴⁶.

Проверката на КПК се състоя по сигнал на бившия заместник-кмет на Варна Диан Иванов, който впоследствие оттегли показанията си, заявявайки, че са направени под натиск, упражнен от председателя на Анतिकорупционната комисия Антон Славчев⁴⁷. Прокуратурата обаче отказа да го изслуша повторно.

Случаят бе поет от Софийската градска прокуратура⁴⁸, а на 12 юли Софийският градски съд (СГС) постанови „задържане под стража“ за кмета на Варна и двамата общински съветници⁴⁹. През ноември Върховният касационен съд (ВКС) реши делото да се разглежда от Окръжен съд – Варна и след няколко месеца, изтърпени в условията на лишаване от свобода, на 27 ноември Коцев бе пуснат под прекомерно висока гаранция от Окръжния съд⁵⁰, а мярката бе потвърдена и от втора инстанция⁵¹.

⁴⁵ „Процедурата го налагаше“. Арестът на Благомир Коцев или как спецправосъдието се завърна, „Свободна Европа“, 14.07.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/arestat-na-blagomir-kocev-ili-kak-specializiranoto-pravosadie-se-zavarna/33473588.html>.

⁴⁶ Адвокатът на Благомир Коцев: Заповедта за задържане е незаконосъобразна, това е репресия, БНТ, 09.07.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/advokatat-na-blagomir-kocev-zapovedta-za-zadarzhane-e-nezakonosobrazna-tova-e-represiya-1346438news.html>.

⁴⁷ „Ще те затвора за 9 месеца“. Диан Иванов каза, че е бил заплашен лично от шефа на КПК Антон Славчев, „Свободна Европа“, 04.10.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/shte-te-zatvorya-za-9-mesetsa-dian-ivanov-kaza-che-e-bil-zaplashen-lichno-ot-shefa-na-kpk-anton-slavchev-/33549421.html>.

⁴⁸ През 2025 г. до присъда стигнаха редица дела, във фокуса на общественото внимание бяха и мерките за неотклонение на Благомир Коцев и Никола Барбутов, Българска телеграфна агенция (БТА), 03.01.2026 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/1035171-prez-2025-g-do-prisada-stignaha-reditsa-dela-vav-fokusa-na-obshtestvenoto-vnim>.

⁴⁹ Софийски градски съд постанови „задържане под стража“ за кмета на Варна Благомир Коцев и още трима души, БТА, 12.07.2025 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/national-news/928881-sofyski-gradski-sad-postanovi-zadarzhane-pod-strazha-za-kmeta-na-varna-blagomir-kocev-i-oshche-trima-dushi>.

⁵⁰ Варненският окръжен съд освободи Благомир Коцев срещу рекордна за случая гаранция, „Капитал“, 27.11.2025 г., достъпно на: https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2025/11/27/4857546_varnenskiyat-okrujen-sud-osvobodil-blagomir-kocev/.

⁵¹ Окончателно: Варненски съд потвърди размера на паричната гаранция на Благомир Коцев – 200 000 лева, БНТ, 11.12.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/okonchatelno-varnenski-sad-potvardi-razmera-na-parichnata-garanciya-na-blagomir-kocev-200-000-leva-1369218news.html>.

Близки до обвиняемия неколкократно сигнализираха за упражнен натиск срещу свидетели, като наличието на подобни действия беше признато и от самия подател на сигнала, което постави под съмнение процесуалното поведение на органите и гаранциите за свободно и ненакърнено събиране на доказателства. Задържането на Коцев стана в присъствие на малките му деца и при отказ да бъде осигурена защита на личната неприкосновеност на тяхната майка. В производството беше повдигнат въпрос за компетентността на Софийската градска прокуратура, като тя я обоснова с твърдения за участие на лице с имунитет, които впоследствие не се потвърдиха⁵². Въпреки това Коцев остана лишен от свобода в продължение на месеци, като съдебните състави на СГС и Софийският апелативен съд последователно отказваха изменение на мярката за неотклонение.

Паралелно с делото се разследваше бившият зам.-кмет на Столичната община Никола Барбутов, който бе задържан на 24 юни при акция на КПК. И тук съдът продължително отказваше изменение на мярката „задържане под стража“. Впоследствие на 14 ноември прокуратурата внесе обвинителния акт⁵³, но мярката на Барбутов беше изменена в „домашен арест“ почти две седмици по-късно – едва на 26 ноември, месеци след задържането му⁵⁴.

Общинските съветници Николай Стефанов и Йордан Кателиев също бяха пуснати с безпрецедентно високи парични гаранции на 17 декември⁵⁵, потвърдени впоследствие от въззивната инстанция⁵⁶. Прокуратурата не твърдеше наличие на опасност от укриване⁵⁷, което още веднъж постави въпроси относно пропорционалността на първоначалното лишаване от свобода.

В своята съвкупност фактите дадоха ясен пример за липсата на пропорционалност при упражняването на гържавна принуда чрез използването на публичен ресурс. Налице бе прекомерно несъответствие на цялото производство с материалноправните и процесуалните изисквания.

Поради всички тези съмнения относно правната допустимост на задържането на политическите фигури общественото недоволство се разрасна и бяха организирани десетки протести в София и Варна. През октомври на свой конгрес европейската политическа партия Алианс на либералите и демократите в Европа посочи, че лишаването

⁵² През 2025 г. до присъда стигнаха редица дела, във фокуса на общественото внимание бяха и мерките за неотклонение на Благомир Коцев и Никола Барбутов, БТА, 03.01.2026 г.

⁵³ Делото срещу бившия заместник-кмет на София Никола Барбутов влиза в съда, съобщиха от прокуратурата, БТА, 14.11.2025 г., достъпно на: [https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/1008716-deloto-sreshtu-bivshiya-zamestnik-kmet-na-sofiya-nikola-barbutov-vliza-v-sada-s](https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/1008716-deloto-sreshtu-bivshiya-zamestnik-kmet-na-sofiya-nikola-barbutov-vliza-v-sada).

⁵⁴ През 2025 г. до присъда стигнаха редица дела, във фокуса на общественото внимание бяха и мерките за неотклонение на Благомир Коцев и Никола Барбутов, БТА, 03.01.2026 г.

⁵⁵ Арестуваните с Благомир Коцев съветници са пуснати под гаранция, [Mediapool.bg](https://www.mediapool.bg), 17.12.2025 г., достъпно на: <https://www.mediapool.bg/arrestuvanite-s-blagomir-kotsev-savetnitsi-sa-pusnati-pod-garantsiya-news378405.html>.

⁵⁶ Няма да намалят солидните гаранции за общинските съветници, задържани с Благомир Коцев, [Actualno.com](https://www.actualno.com), 06.01.2026 г., достъпно на: https://www.actualno.com/crime/njama-da-namaljat-solidnite-garancii-za-obshtinskite-syvetnici-zadyrjani-s-blagomir-kocev-news_2539510.html.

⁵⁷ Съдът реши: Домашен арест за общинските съветници Йордан Кателиев и Николай Стефанов, БНТ, 09.10.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/sadat-reshi-domashen-arest-za-obshtinskite-savetnici-yordan-kateliiev-i-nikolai-stefanov-1359523news.html>.

от свобода на Благомир Коцев и двамата общински съветници може да се определи като политически арест, добавяйки, че през последните месеци се наблюдава тревожен модел на политическа намеса в съдебните дела, на нарастващо използване на прокурорските правомощия за насочване на удари срещу опозиционни фигури, както и на законодателни усилия, които застрашават демократичните механизми за взаимно възпиране и баланс⁵⁸.

Принудително настаняване в институциите за борба с противообществените прояви

Принудителното настаняване на деца в институциите за възпитателен надзор е основано на ЗБППМН, приет през 1958 г.⁵⁹ Прилагането на уредените в този закон мерки в своята същност е своеобразно понижаване на минималната възраст за наказателна отговорност, включващо и в някои случаи лишаване от свобода, поради което изцяло е изключено базисното схващане, че тези мерки трябва да имат терапевтичен и образователно-възпитателен характер. Често пъти мерките, свързани с лишаване от свобода, се налагат произволно и при липса на достатъчна обосновааност. През 2025 г. БХК направи мониторинг на институциите за борба с противообществените прояви. Процесът срещна съпротива от страна на МОН⁶⁰.

ЗБППМН предвижда няколко вида институции за настаняване на деца. Такива са ДВНМН, които са предназначени за деца на възраст от 6 до 18 години в конфликт със закона, жертви, непридружени деца – чужденци, търсеци закрила, както и деца без установен адрес или в състояние на безнадзорност⁶¹, като максималният срок за настаняване е до два месеца⁶². На практика обаче в ДВНМН често се настаняват и деца, избягали от социални услуги, деца – кандидати за убежище, и деца, заподозрени в извършване на престъпления, без достатъчна индивидуализирана преценка за необходимостта от подобна мярка⁶³. Процедурата допуска висока степен на произвол и ограничен ефективен контрол върху основанията за настаняване.

През първото тримесечие на 2025 г. в ДВНМН са настанени общо 161 деца, сред които с престой два или повече пъти са 24 деца⁶⁴. 50 от случаите са свързани с бягства от центрове за настаняване от семеен тип или от кризисни центрове, а 17 са случаите на бягства от ВУИ или СПИ. Поради противообществени прояви и безнадзорност са настанени 38 деца, 35 – заради бягства от дома, и 11 – за полицейска закрила.

В ДВНМН – Бургас екипът на БХК заварва момче, настанено за 15 дни с прокурорско постановление при предполагаемо заобикаляне на закона. Момчето е заподозряно за из-

⁵⁸ ALDE Party. *On Political Arrests, Politically Motivated Persecutions and the Erosion of Rule of Law in Bulgaria*, 25.10.2025 г., достъпно на: <https://www.aldeparty.eu/resolutions>.

⁵⁹ ЗБППМН, обн. ДВ, бр. 13 от 14 февруари 1958 г.

⁶⁰ Вж. Глава 2. „Право на живот, защита от изтезания, нечовешко и унижително отнасяне“.

⁶¹ Кънев, К. Цит. съч., с. 66.

⁶² Пак там, с. 26.

⁶³ Пак там, с. 72.

⁶⁴ Пак там, с. 67.

вършване на убийство, но към датата на посещението не са събрани доказателства, поради което не му е повдигнато обвинение и не е задържано с мярка за неотклонение по реда на Наказателно-процесуалния кодекс. Няколко дни по-късно екипът на БХК бива уведомен, че момчето е задържано в следствен арест по обвинение за убийство.

Заобикаляне на закона може да се забележи и в случая на 12-годишно момче, което е малолетно и не подлежи на наказателна отговорност. След решение за настаняване в СПИ момчето е третирано от прокуратурата като „свидетел“ на кражба на автомобил, което е използвано като формален повод за настаняването му в ДВНМН – Бургас с прокурорско постановление в очакване на настанителното писмо от МОН⁶⁵. Впоследствие е премествано в различни институции, като накрая бива настанено в СПИ. През това време Окръжният съд допуска за разглеждане жалбата на майка му срещу първоинстанционното решение, но момчето не е освободено и остава в СПИ без влязло в сила съдебно решение, в нарушение на ЗБППМН. След това майка му подава жалба в прокуратурата, в която се излагат твърдения за физически и сексуални издевателства над нейния син в СПИ – Варненци, но Окръжен съд – Сливен потвърждава настаняването.

СПИ и ВУИ са институции, в които като крайна мярка се настаняват малолетни и непълнолетни извършители на противообществени прояви, като максималният престой не може да надвишава три години. В СПИ, което към момента е едно на брой и се намира в с. Варненци, се настаняват малолетни над 8-годишна възраст и непълнолетни при наличие на извършени противообществени прояви или съществуващи предпоставки за извършване на такива, като съгласно чл. 3 от правилника в СПИ се настаняват „ученици, които нямат подходящи условия за живот в семейството си, лишени са от родителски грижи и надзор или са извършили противообществени прояви“. Горепосочената разпоредба позволява в СПИ да се настаняват и деца поради тяхното или на родителите им социално положение, без да са извършили противообществени прояви. В двете ВУИ – в гр. Ракитово и в с. Подем, биват настанени малолетни над 8-годишна възраст и непълнолетни, при които възпитателните мерки са се оказали неефективни и липсва подходяща социална среда. Докато настаняването във ВУИ по закон не може да бъде първоначална мярка, за СПИ такова ограничение не е изрично предвидено. В периода от 28.03.2025 до 10.06.2025 г. в действащите интернати са били настанени 101 деца. В ЗБППМН е уредена възможност за преждевременно прекратяване на престоя „по изключение и преди края на учебната година“ по предложение на местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, която е настанила детето, до районния съд, на чиято територия се намира съответното училище. Самото дете или негов родител няма правната възможност да поиска пре-разглеждане на мярката.

⁶⁵ Пак там, с. 92.

Загържане на мирно протестиращи по време на протести

2025 година завърши с вълна от протести срещу правителството с безпрецедентен за последните десетилетия мащаб. Освен случаите на полицейско насилие⁶⁶, немалко бяха случаите на загържани мирни протестиращи, които събудиха основателни съмнения относно законността и пропорционалността на извършените лишавания от свобода.

Протестите започнаха на 26 ноември и бяха породени от общественото недоволство срещу внесеня проектобюджет, като на първия митинг директорът на СДВР главен комисар Любомир Николов официално съобщи за трима загържани, без обаче да споменава причината за загържанията⁶⁷.

По време на следващия протест, който се проведе на 1 декември, загържани бяха общо 71 души, от които обаче само 14 бяха с повдигнати обвинения за хулиганство, а 10 – загържани за 72 часа⁶⁸, което съвсем резонно породи въпроса дали лишаването от свобода на толкова много хора е било обосновано и индивидуализирано, имайки предвид, че в Закона за Министерството на вътрешните работи липсва разпоредба, която да дава възможност за превантивно загържане⁶⁹. Впоследствие СГС остави окончателно в ареста четирима от загържаните след протеста на 1 декември въпреки твърденията на защитата им⁷⁰, че обвинението се опира само на свидетелствата на двама полицаи и фактически липсват доказателства за авторство на деянията, като на обвинените за хвърляне на бомбички не са взети натривки на ръцете⁷¹.

На протеста от 10 декември са загържани 57 души по официални данни на СДВР⁷², част от които обаче биват лишени от свобода изцяло превантивно – още на контролно-пропускателните пунктове⁷³.

Лишаване от свобода в психиатриите

Един от основните проблеми при настаняването в психиатрични заведения, който продължи да съществува в страната и през 2025 г., въпреки че пряко нарушава

⁶⁶ Вж. Глава 2. „Право на живот, защита от изтезания, нечовешко и унижително отнасяне“.

⁶⁷ Трима души са загържани при вчерашния протест пред Народното събрание, петима полицаи са пострадали, съобщиха от СДВР, БТА, 27.11.2025 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/1016835-trima-dushi-sa-zadarzhani-pri-vcherashniya-protest-pred-narodnoto-sabranie-pet>.

⁶⁸ Четирима остават в ареста след протеста на 1 декември. Младежът, който се оплака от полицейско насилие, е пуснат под гаранция, „Свободна Европа“, 11.12.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/sad-postoyanen-arest-zadarzhani-protest-1-dekemvri/33620552.html>.

⁶⁹ Закон за Министерството на вътрешните работи, обн. ДВ, бр. 53 от 27 юни 2014 г.

⁷⁰ Софийският градски съд остави окончателно в ареста четирима от загържаните след протеста на 1 декември, БТА, 11.12.2025 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/national-news/1025939-sofyskiyat-gradski-sad-ostavi-okonchatelno-v-aresta-chetirima-ot-zadarzhanite-s>.

⁷¹ Съдът остави в ареста четирима от загържаните на протеста на 1 декември, „Клуб Z“, 04.12.2025 г., достъпно на: <https://clubz.bg/168643>.

⁷² СДВР: Загържани са 57 души по време на протеста снощи, БНТ, 11.12.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/sdvr-zadarzhani-sa-57-dushi-po-vreme-na-protesta-snoshti-1369201news.html>.

⁷³ Десетки загържани на антиправителствения протест в София (СНИМКИ), Нова телевизия, 10.12.2025 г., достъпно на: <https://nova.bg/news/view/2025/12/10/520427/десетки-загържани-на-антиправителствения-протест-в-софия-снимки/>.

международните стандарти, е наличието на „живеещи/циркулиращи по социални индикации“ в ДПБ. Ясен пример за това е, че през 2024 г. делът на т.нар. „социални пациенти“ е достигнал в някои болници до 40%⁷⁴. В България продължава да съществува моделът гореспоменатите социални пациенти да бъдат принудително настанявани в психиатриите. Това води до феномена на „въртящите се врати“, при който пациент постъпва в болница на принудително/задължително лечение, после състоянието му бива овладявано и той бива изписан. Поради липса на други възможности често такъв тип пациенти се завръщат в психиатриите, което създава своеобразен цикъл на институционализация.

БХК поиска от МЗ по реда на ЗДОИ данни относно общия брой пациенти, които са настанени в психиатрични институции по социални причини към януари месец 2026 г., както и информация за това кои от тях са настанени по тяхно доброволно и информирано съгласие и кои – със съдебно решение.

Информация бе получена от всички ДПБ с изключение на ДПБ „Д-р Г. Кисъв“ в гр. Раднево. От получената информация бе установено, че в 11 от 12-те ДПБ са настанени общо 220 пациенти по социални причини⁷⁵. Най-голям дял от доброволно настанените се помещава в ДПБ – Карлуково, където те са 48⁷⁶, ДПБ – Кърджали, в която се намират 37 доброволно настанени пациенти⁷⁷, както и ДПБ – Ловеч, където 32 души са настанени доброволно, а 7 – със съдебно решение⁷⁸.

Въпросните данни ясно показват, че става въпрос за пълна институционализация на пациентите, тъй като от 220 настанени по социални причини 28 са настанени със съдебни решения, т.е. произволно, понеже те нямат нужда от активно лечение⁷⁹. Техният брой вероятно е по-висок, тъй като данни за най-голямата ДПБ в България – в Раднево, липсват. Изглежда, практиката в Кърджали и Карлуково, както и в редица други лечебни заведения, сред които ДПБ – Севлиево⁸⁰, ДПБ – Бяла⁸¹, ДПБ – Пазарджик⁸², както и ДПБ – Царев брод⁸³, е социалните пациенти да бъдат настанявани единствено на доброволен принцип.

Настанени със съдебно решение социални пациенти има в ДПБ – Карвуна, където те са 6 от общо 18⁸⁴, в ДПБ – Ловеч, където такива са 7 от общо настанените 39 социал-

⁷⁴ Информация, предоставена от МЗ на БХК в отговор на три заявления за достъп до обществена информация, постъпили в МЗ с вх. №93-00-4 от 09.01.2025 г.

⁷⁵ МЗ, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №93-00-16/12.01.2026.

⁷⁶ ДПБ – Карлуково, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №Р-1-258/26.01.2026.

⁷⁷ ДПБ – Кърджали, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №261/22.01.2026.

⁷⁸ ДПБ – Ловеч, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №145/27.01.2026.

⁷⁹ МЗ, №93-00-16/12.01.2026.

⁸⁰ ДПБ – Севлиево, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №РД 09-70/27.01.2026.

⁸¹ ДПБ – Бяла, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №ИЗ-118/21.01.2026.

⁸² ДПБ – Пазарджик, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №43/22.01.2026.

⁸³ ДПБ – Царев брод, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №ИЗ-109/23.01.2026.

⁸⁴ ДПБ – Карвуна, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №43/29.01.2026.

ни пациенти⁸⁵, а също така и в ДПБ „Св. Иван Рилски“ в Нови Искър, където те са 15 от 26-те настанени⁸⁶.

Въпреки неколkokратно отбелязваните препоръки от страна на Комитета на министрите на Съвета на Европа по делото *Станев срещу България* пред ЕСПЧ, които изискват настаненото лице да разполага със съдебен контрол, предоставящ гаранции, в случаите, когато настаняването не се основава на валидно съгласие или когато желанието на лицето да напусне институцията може да бъде пренебрегнато и в случаите на липса на валидно съгласие съдилищата да прилагат изискванията на чл. 5 от ЕКПЧ за необходимост от оценка на вида и степента на психичното разстройство и продължаващото му наличие въз основа на обновявани медицински доказателства⁸⁷, в страната тези изисквания, както личи от горепосоченото, не се спазват системно и моделът, осъден в делото *Станев срещу България*, продължава структурно да функционира. Предстои Комитетът на министрите да разгледа още веднъж делото на свое заседание през месец март 2026 г.

Продължително задържане на чужденци

Задържането на чужденци, които са настанени принудително или търсят международна закрила, когато се осъществява за прекомерно дълъг период, представлява нарушение на правото на лична свобода и сигурност.

Към началото на 2026 г. в Специален дом за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) – София има настанени принудително за над шест месеца осем чужди граждани⁸⁸.

По същото време в Помещение от затворен тип – Бусманци са общо осем души, търсещи закрила, като двама от тях са настанени за над шест месеца⁸⁹.

Така в двете затворени институции, намиращи се в с. Бусманци, са настанени дълготрайно – за продължителен период от над шест месеца, десет чужденци.

⁸⁵ ДПБ – Ловеч, №145/27.01.2026.

⁸⁶ ДПБ „Св. Иван Рилски“, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №195/21.01.2026.

⁸⁷ Комитет на министрите на Съвета на Европа (СМ). *1492nd meeting (12–14 March 2024) (DH) – H46-6 Stanev v. Bulgaria (Application No. 36760/06)*, Решение СМ/Del/Dec(2024)1492/H46-6 от 14.03.2024 г., достъпно на: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680aec1e7>.

⁸⁸ МВР, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с изх. №212104-62 от 26.01.2026 г.

⁸⁹ Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ), информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с №ПО-02-112/22.01.2026.

Глава 4

Независимост на съдебната власт и справедлив процес

И през 2025 г. независимостта на съдебната власт в България остана тежко увредена, а гаранциите за справедлив процес бяха системно отслабени. Продължаващото функциониране на Висшия съдебен съвет (ВСС) и Инспектората на Висшия съдебен съвет (ИВСС) с изтекли мандати, съчетано с практиката ключови позиции да се заемат от „временно изпълняващи функции“, създаде трайна криза на легитимността и позволи упражняване на власт без достатъчна отчетност. Вместо да възстановят доверието, институциите често действаха в режим на процедурна съпротива, а политическата власт демонстрира нежелание да прекрати това положение. Паралелно натискът върху независими магистрати прие различни форми – от кадрови вмешателства и публична дискредитация до физическо насилие. В такава среда правосъдието не изглежда като автономна система за защита на права, а като пространство, уязвимо на политическо влияние, институционално сплашване и произвол.

Главният прокурор

В началото на януари 2025 г. Народното събрание прие спешни изменения в Закона за съдебната власт (ЗСВ). Ключовата промяна беше свързана с ограничаване на правомощията на ВСС с изтекъл мандат, като парламентът прие, че започналите процедури, които не са приключили с указ на президента до влизане в сила на закона, се прекратяват. ВСС при условията на изтекъл мандат не може да избира главен прокурор или председател на Върховния административен съд (ВАС) или на ВКС.

В резултат ВСС прекрати започналата процедура за избор на нов главен прокурор, по която единственият кандидат беше Борислав Сарафов⁹⁰.

Борислав Сарафов атакува тези законови промени пред ВАС⁹¹, а ВАС, едва след избирането на нов съдия в Конституционния съд (КС), отнесе въпроса до КС с твърдението, че е налице противоконституционност на измененията на ЗСВ (вж. к.г. №5/2025). Така делото беше разпределено на новия конституционен съдия Орлин Колев, който в редица медийни участия вече беше заявявал своята позиция по този въпрос. Конституционното дело беше прекратено през декември 2025 г., след като Борислав Сарафов оттегли жалбата си пред ВАС срещу прекратената процедура по избор. Тази маневра беше разчетена от анализатори като опит да се избегне евентуално неблагоприятно решение на КС, което би бетонираше забраната за избор от този ВСС.

На 21 юли 2025 г. изтече 6-месечният срок, в който Сарафов можеше да заема поста като „изпълняващ функциите“ (и.ф.) съгласно новите разпоредби на ЗСВ. Въпреки това прокурорската колегия на ВСС разпространи своя позиция на 9 юли 2025 г., в която заявява, че няма да предприема действия за определяне на нов и.ф. главен прокурор, тъй като разпоредбата на чл. 173, ал. 15 от ЗСВ има действие само занапред и е неприложима към мандата на Борислав Сарафов⁹².

В началото на октомври 2025 г. Наказателната колегия на ВКС заяви, че мандатът на Сарафов е автоматично изтекъл на 21 юли 2025 г. по силата на чл. 173, ал. 15 от ЗСВ и поради това искане за възобновяване на наказателно дело, подадено от и.ф. главния прокурор, не е валидно сезиране⁹³. Още на следващия ден прокуратурата публикува гневен отговор, в който обвини ВКС в опит да я дискредитира⁹⁴. Това породило конституционна криза, но официалните представители на гържавата – министър-председателят Ро-

⁹⁰ ВСС. Пленумът на ВСС прекрати процедурата за избор на главен прокурор, 23.01.2025 г., достъпно на: <https://vss.justice.bg/page/view/111327>.

⁹¹ ВАС, агм.г. №1077/2025.

⁹² ВСС. Прокурорската колегия на ВСС се обедини около становището, че мандатът на Борислав Сарафов като и.ф. главен прокурор на Република България продължава и след 21 юли 2025 г., 09.07.2025 г., достъпно на: <https://vss.justice.bg/page/view/111800>.

⁹³ ВКС. Според Наказателната колегия на ВКС правомощията на и.ф. главен прокурор се прекратяват по силата на чл. 173, ал. 15 от ЗСВ след изтичане на шестмесечния срок от влизане в сила на тази разпоредба, поради което искане за възобновяване на наказателно дело, подадено от и.ф. главен прокурор след 21.07.2025 г., не съставлява валидно сезиране, 10.02.2025 г., достъпно на: <https://www.vks.bg/novini/otkaz-za-obrazuvane-i.f.gl.prokuror-02.10.html>.

⁹⁴ ПРБ. Позиция на Прокуратурата на Република България, 03.10.2025 г., достъпна на: <https://prb.bg/bg/news/75417-pozitsiya-na-prokuraturata-na-republika-balgariya>.

сен Желязков и правосъдният министър Георги Георгиев, заявиха публична подкрепа⁹⁵ за Борислав Сарафов. ВКС на свой ред⁹⁶ отговори на обвиненията, като нарече позицията на прокуратурата непремерена и засягаща престижа на съдебната власт.

В началото на 2026 г. Варненският апелативен съд сезира КС относно легитимността на и.ф. главния прокурор (к.г. №2/2026 г.). Поради висящността на това дело ВКС отклони искане за образуване на тълкувателно дело поради противоречива съдебна практика по искания на и.ф. главния прокурор за възобновяване на наказателни дела.

Председател на ВАС

Георги Чолаков беше определен за и.ф. председател на ВАС през ноември 2024 г. и законовата забрана да заема поста повече от шест месеца се отнася и за него. Към 21 юли 2025 г. той излезе в дълъг отпуск, а функциите му бяха поети временно от неговите заместници (Мариника Чернева и Любомир Гайдов). През септември 2025 г. съдийската колегия на ВСС поиска от Пленума на съдиите във ВАС да предложи нов и.ф. Пленумът обаче отказа с правилния аргумент⁹⁷.

Едва след като стана ясно, че легитимацията на управлението е напълно изчерпана, и под натиск на публични скандали (включително изтекли записи за „векуване“⁹⁸ в съда), съдийската колегия на ВСС избра Мариника Чернева за и.ф. председател на ВАС. Георги Чолаков беше преназначен като редови съдия във ВАС, запазвайки фактическото си влияние в институцията.

Случаите с Борислав Сарафов и Георги Чолаков разкриват опасна тенденция за превръщане на временното изпълнение на функции в паралелен, неконтролиран и практически безсрочен мандат. Чрез използването на процедурни празнини ВСС де факто суспендира конституционния принцип за мандатност на „тримата големи“, позволявайки на лица с изтекъл или липсващ демократичен ценз да упражняват пълната власт на административни ръководители.

ВСС с изтекъл мандат

През 2025 г. ВСС навлезе в своята трета година на функциониране с изтекъл мандат, което превърна кадровия орган на съдебната власт в символ на институционална деградация. Въпреки системните призови от гражданския сектор и международните партньори, политическата власт демонстрира пълен отказ от изпълнение на своите

⁹⁵ Прокуратурата е „гръбнакът на правовата държава“. Сарафов и Желязков игнорираха Върховния съд, „Свободна Европа“, 06.10.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/sarafov-jeliazkov-ignoriraha-vks/33551234.html>.

⁹⁶ ВКС. Председателят на ВКС: Върховенството на закона е ценност от основно значение, необходима за доверието на гражданите в публичните институции, 04.10.2025 г., достъпно на: <https://www.vks.bg/novini/predsdatel-na-vks-04.10.html>.

⁹⁷ ВАС. Пленумът на ВАС отклони предложението на Съдийската колегия на ВСС да определи нов изпълняващ функциите председател на ВАС, 25.09.2025 г., достъпно на: <https://sac.justice.bg/news/bg/2025925-1>.

⁹⁸ Запис разкри мерациите на Чолаков да векува като шеф на ВАС, *Bird.bg*, 23.09.2025 г., достъпно на: <https://bird.bg/cholakov-iska-da-vekuva/>.

конституционни задължения за обновяване на Съвета. Процесът по избор на нов състав бе заложник на липсата на устойчиво парламентарно мнозинство и съзнателното нежелание на водещите политически сили да задействат процедурата за парламентарната квота. Този вакуум бе използван като оправдание за замразяване на статуквото, което позволи на орган с изтекъл демократичен мандат да продължи да взема ключови кадрови решения.

Паралелно с липсата на политическа воля в парламента, през 2025 г. се наблюдаваше и пълна пасивност от страна на органите на съдебната власт по отношение на избора на тяхната квота в нов ВСС.

Докато законодателят прие промени в ЗСВ (януари 2025 г.), ограничаващи правомощията на членове с изтекъл мандат да избират „тримата големи“, самият ВСС и неговите колегии влязоха в режим на процедурна съпротива. Така през 2025 г. България се оказа в ситуация, в която най-важните постове в съдебната система (главен прокурор, председател на ВАС, административен ръководител на Софийската градска прокуратура) се заемат от лица с и.ф. статус, определени от орган, който самият е с изтекъл мандат. Това създава пирамида на нелегитимността, при която всеки акт на съдебната администрация подлежи на морално и правно оспорване.

Липсата на политическа воля за избор на нов ВСС през 2025 г. не е просто процедурен пропуск, а целенасочена стратегия за поддържане на зависимо правосъдие. Оставянето на съдебната власт в ръцете на органи с изчерпана легитимност ерозира върховенството на правото и превръща правосъдието в заложник на задкулисни политически договорености.

Инспекторат на Висшия съдебен съвет

През 2025 г. ИВСС функционираше с мандат, изтекъл преди повече от 5 години. Решението на Съда на Европейския съюз (СЕС) от 30 април 2025 г.⁹⁹ не преустанови механично дейността на Инспектората, но въведе критерий за диференциация на неговите актове. Според решението легитимността на ИВСС се раздели на две нива:

- Чисто административни и технически функции (допустими) – ИВСС продължи да функционира като административна структура. Тук се прилага принципът на

⁹⁹ СЕС. Решение по съединени дела C-313/23, C-316/23 и C-332/23 от 30.04.2025 г., достъпно на: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&text=&docid=298695&pageIndex=0&doclang=bg>.

континуитет на държавната власт и институцията не може просто да спре да съществува, докато няма нов избор.

- Дисциплинарни проверки и предложения – орган с изтекъл мандат не може да бъде инструмент за натиск върху магистрати. Всяко дисциплинарно производство, иницирано от ИВСС след април 2025 г., се оказва оборимо, тъй като съдиите могат успешно да се позоват на липсата на гаранции за независимост на самите инспектори.
- Проверки за почтеност – ИВСС продължи да ги извършва, но резултатите от тях загубиха тежестта си на окончателни актове, които могат да доведат до тежки правни последици.

Процедурата за попълване на КС през 2025 г. – политическа целесъобразност пред професионален авторитет

През 2025 г. процесът по попълване на парламентарната квота на КС затвърди тревожната тенденция на политическо овладяване на съда. Изборът на нов съдия се проведе в сянката на предходното скандално назначение на Десислава Атанасова – акт, който вече бе накърнил сериозно общественото доверие в независимостта на органа.

В този контекст съпоставката между двамата основни кандидати – Орлин Колев и Йонко Грозев – се превърна в лакмус за приоритетите на парламентарното мнозинство. Йонко Грозев, бивш съдия в ЕСПЧ с международно признат авторитет и доказан принос в защитата на основните свободи, бе естествен избор за институция, чиято основна роля е защитата на Конституцията. Неговата експертност в областта на правата на човека и съдебната практика на европейско ниво останаха пренебрегнати. Орлин Колев, въпреки академичната си подготовка, не притежаваше сравнимия професионален ценз и международен престиж, необходими за фигура от такъв ранг.

Въпреки демонстрирания при изслушването очевиден дефицит на професионални предимства¹⁰⁰, мнозинството в парламента наложи кандидатурата на Колев. Чрез пренебрегването на доказан професионалист като Грозев парламентът пропусна възможността да коригира щетите върху авторитета на КС, нанесени от избора на Атанасова.

Изборът на български съдия в СЕС – продължаващ институционален вакуум и липса на състезателност

През 2025 г. доц. д-р Александър Корнезов беше избран за български съдия в СЕС. Това стана въпреки съществуващата празнота на ясни и прозрачни правила за избор на съдия в съдилищата в Люксембург. След като по време на мандата на Христо Иванов като министър на правосъдието (2014 – 2015) старата уредба бе отменена с цел реформиране,

---

¹⁰⁰ Изслушването на кандидатите за конституционен съдия, „Дневник“, 12.03.2025 г., достъпно на: <https://www.youtube.com/live/qgjsYG12G1s?si=hBMJ3dHfKuS7aa30>.

десетилетие по-късно нова наредба за подбор на кандидати за съдии в СЕС и Общия съд така и не бе приета.

Този съзнателно поддържан правен вакуум позволява на изпълнителната власт в лицето на министрите на правосъдието и на външните работи да предлага назначения по неясни критерии и без публичен контрол. Резултатът от липсата на ясен регламент и активна кампания за привличане на кадри в открит конкурс доведе до очаквана ситуация с единствен претендент. Макар професионалните качества на съдия Корнезов да са неоспорими в академичната и съдебната общност, самият факт, че държавата не успя (или не пожела) да генерира реално състезание между множество висококвалифицирани юристи, е показателен за кризата в системата.

Европейски прокурор

Случаят на българския европейски прокурор Теодора Георгиева е емблематичен за 2025 г. и началото на 2026 г., тъй като в него се преплитат корупционни разкрития на най-високо ниво с лични трагедии и твърдения за държавен натиск.

През март 2025 г. стана ясно, че Георгиева е поканила Владимир Малинов, директор на Булгартрансгаз, за да му повдигне обвинение, свързано с разширението на газохранилището в Чирен, а той не се е явил. По-късно Георгиева си направи отвод от това дело, защото е получила заплахи заради намерението да повдигне обвинение на Малинов, като по същото време бяха разпространени кадри от нейно посещение в ресторанта „Осемте джуджета“ и среща с Петьо Петров – Еврото¹⁰¹. Това предизвика административна проверка на Европейската прокуратура за действията ѝ по разследването за Чирен, а по-късно Георгиева беше отстранена като европейски прокурор. Тя оспорва отстраняването си пред компетентните съдилища. Разследването на газохранилището в Чирен не е напреднало след отстраняването на Георгиева.

По същото време майката на Теодора Георгиева загина в пожар в дома си, а в началото на 2026 г. Георгиева потвърди¹⁰², че разследването се води за умишлено убийство.

В края на 2025 г. започна процедура по подбор на нов европейски прокурор. Кандидатите бяха общо 7: Димитър Беличев, Михаела Райдовска и Светлана Шопова (действащи делегирани прокурори); Десислава Пиронева (предишен претендент за европейски прокурор, но по думите ѝ, склонена да се откаже от напреварата срещу заемане на поста заместник на главния прокурор Иван Гешев); Ивайло Илиев, Пламен Петков и Бойко Атанасов. В края на януари 2026 г. Министерският съвет в оставка одобри тримата финалисти: Димитър Беличев, Михаела Райдовска и Пламен Петков.

¹⁰¹ Може ли Петьо Еврото да назначи европрокурор, „Свободна Европа“, 10.04.2025 г., достъпно на: https://youtu.be/TA_V3w5rvzM?si=g5yjCVw9jgrwUS24.

¹⁰² Теодора Георгиева: Сезирах правосъдния министър за възможни престъпления на Борислав Сарафов, Нова телевизия, 08.03.2026 г., достъпно на: <https://nova.bg/news/view/2026/03/08/529624/теодора-георгиева-сезирах-правосъдния-министър-за-възможни-престъпления-на-борислав-сарафов/>.

Механизмът за разследване на главния прокурор

През 2025 г. юридическата общност проследи функционирането на механизма за разследване на главния прокурор. Самата Даниела Талева, заемаща първа тази длъжност, съобщи за сериозни структурни дефицити: липса на независима деловодна и ИТ система, различна от тази на прокуратурата, но най-вече за административната ѝ зависимост от главния прокурор и неговата администрация. Талева потвърди и липсата на собствени ресурси и принудата ѝ да разчита изцяло на главния прокурор, когото би трябвало да разследва.

Нейният мандат изтече на 7 декември 2025 г., а на 12 декември 2025 г. чрез система за случаен подбор беше избран Антон Урумов, съдия в СГС, преди това съдия в Специализирания наказателен съд. Списъкът от съдии, съгласни да заемат длъжността на ад хос прокурор беше изключително кратък – само 11 съдии, което предизвика широко неодобрение. Още преди официалното провеждане на случайния подбор чрез Специализиран софтуер в социалните мрежи и юридическите среди (включително публикации в страници като „Правна лудост“) се появиха „залози“, че именно Урумов ще бъде избран. Това създаде усещане за манипулиран жребий, въпреки че технически процедурата е публична. Към момента процедурата остава неоспорена от останалите участници в нея.

Механизмът „Талева“ през 2025 г. доказва, че една изолирана фигура, поставена в неприятелска среда, трудно може да пробие институционалната кръгова отбрана. Смяната ѝ с Урумов се възприема от правозащитните организации като окончателно опитомяване на механизма.

Впечатление направи искането на Борислав Сарафов за отвод на съдия Мирослава Тодорова, която беше съдия-докладчик по разглеждане на жалба срещу отказ на ад хос прокурора да образува досъдебно производство по т.нар. „Евролийкс“ – документи, за които се твърди, че са част от архива на издирвания Петьо Петров – Еврото. Самият Сарафов не е страна в производството и няма право да иска отвод на съдията, но направи такова официално искане, включително позовавайки се на публични изяви на самата съдия Тодорова¹⁰³. Няколко дни по-късно съдия Тодорова отказа да се отведе и отмени отказа на прокурор Талева, тъй като не е положила достатъчно усилия за проверка на данните¹⁰⁴.

¹⁰³ ПРБ. И.ф. главен прокурор Борислав Сарафов поиска отвод на съдия от СГС заради предубеденост и неспазване на НПК, 14.10.2025 г., достъпно на: <https://prb.bg/bg/news/75547-i.f.-glaven-prokuror-borislav-sarafov-poiska-otvod-na-sadiya-ot-sgs-zaradi-predubednost-i-nespazvane-na-npk>.

¹⁰⁴ СГС. Определение №3272/17.01.2025 г., достъпно на: www.boec-bg.com/wp-content/uploads/2025/10/Определение-Мирослава-Тодорова-дело-БОЕЦ-Талева.pdf.

Констатации от Доклада на Европейската комисия (ЕК) за върховенството на правото за 2025 г. относно България

В своя Доклад за върховенството на правото за 2025 г. Европейската комисия потвърждава, че въпреки приетите законодателни промени България все още не е постигнала убедителни резултати в окончателното осъждане на корупцията по високите етажи на властта. Комисията изразява сериозна загриженост относно:

- институционалната независимост – продължаващата липса на структурни гаранции срещу политическо влияние върху прокуратурата и ВСС;
- механизма за отчетност – необходима е по-голяма прозрачност и реална ефективност на механизма за разследване на главния прокурор и неговите заместници, за да се гарантира, че те не действат в условия на безнаказаност;
- натиск върху магистрати – докладът обръща внимание на влошената среда за работа на независими магистрати и разследващи органи, като подчертава, че опитите за институционално сплашване подкопават защитата на финансовите интереси на ЕС.

Министерството на правосъдието през 2025 г. – фасадна реформа и ограничаване на публичността

През 2025 г. дейността на Министерството на правосъдието под ръководството на министър Георги Георгиев бе белязана от поредица пиар акции, които под паравана на борба с престъпността фактически ерозираха основни принципи на прозрачността и достъпа до информация. Вместо да се предприемат реални стъпки за укрепване на правовата държава, общественото внимание бе системно отклонявано чрез законодателни инициативи с регресивен характер.

Ограничаването на достъпа до имотния регистър – удар върху гражданския контрол

Най-спорното и вредно решение от този период бе драстичното ограничаване на достъпа до документи в имотния регистър. Под претекст за „борба с имотната мафия“ и защита на личните данни Министерството прокара промени в Правилника за вписванията, които наложиха строги филтри пред достъпа до копия от нотариални актове. На практика по този начин се блокира работата на разследващите журналисти и неправителствените организации, докато министърът често публикуваше свои прочувствени постове и снимки с възрастни хора, разкривайки детайли от техния личен живот, здравословно състояние и друга чувствителна информация. Това стана в момент на засилени разкрития за имотни зависимости на висши магистрати и политици, което породило съмнения, че истинската цел е да се пресече гражданският контрол върху имотното състояние на властта.

Нова инструкция за охрана на магистрати без обоснована нужда

През октомври 2025 г. министър Георгиев издаде нова инструкция, макар разликите с предишната да са малки. Най-важната разлика е централизирането на организацията на охраната на магистрати, което вече става от началника на новосъздаден орган – отдел „Охрана на съдии, прокурори и следователи“ в рамките на Главна дирекция „Охрана“. Съмнения сред запознати бяха насочени към възможно влияние върху началника, включително от висши представители на съдебната власт, които в българския контекст са изключително силни фигури. Само дни след приемането на тази инструкция беше брутално нападен прокурор от Софийската районна прокуратура.

Пиар акции

Мандатът през 2025 г. ще бъде запомнен и с множеството медийни участия на министъра, насочени към създаване на имидж за решителни действия, които обаче останаха на повърхността. Честата употреба на военна риторика по отношение на „имотната мафия“ не бе подкрепена от реална статистика за разбити престъпни схеми чрез предложените мерки. Големите теми на правосъдието – реалната отчетност на главния прокурор и реформата на ВСС – останаха извън полезрението на Министерството на правосъдието.

Институционална развала и радикализация на натиска над магистрати

Няколко случая от 2025 г. разкриват мащаба на развалата в съдебната власт и саморазправата с неудобни магистрати

Нападението над прокурор Иво Илиев (октомври 2025 г.)

Нападението с чук срещу прокурор от Софийската районна прокуратура е брутален акт на физическа саморазправа. Това не е криминален инцидент, а директно нападение срещу институцията, целящо да демонстрира, че никой магистрат не е защитен. Прокурор Илиев беше нападен и пребит с чук, след като е получавал заплахи заради публичното оповестяване, че е щял да повдигне обвинение на убития Мартин Божанов – Нотариуса преди смъртта му. Нападението над прокурор Илиев¹⁰⁵ дойде дни след като правосъдният министър Георгиев издаде нова инструкция за охрана на магистрати, а прокурор Илиев бил поискарал да му бъде „свалена“ охраната. Новоприетата инструкция от октомври 2025 г. позволява такова едностранно решение. Липсата на адекватна реакция и защита от страна на държавата спрямо редовите прокурори създава среда на институционален терор. Когато физическото насилие стане инструмент за влияние върху хода на преписки, прокуратурата спира да функционира като орган на закона.

---

¹⁰⁵ Качаунова, А. *Нападението над прокурор Илиев е нападение срещу цялата съдебна власт*, БХК, 27.10.2025 г., достъпно на: <https://bghelsinki.org/statii/napadenieto-nad-prokuror-iliev-e-napadenie-sresthu-czyalata-sadebna-vlast/>.

Никаква друга публична информация не е известна за това нападение, а отговорните институции продължават да мълчат.

Случаят с председателя на Асоциацията на прокурорите в България Владимир Николов – административно обезглавяване на вътрешната опозиция

През април 2025 г. Борислав Сарафов внесе предложение в прокурорската колегия на ВСС за предсрочно освобождаване на Владимир Николов от поста окръжен прокурор на Плевен. Формалните мотиви бяха свързани с резултати от проверки и административни пропуски, но според независими наблюдатели реалната причина е принципната позиция на Николов, който не е сред кръга приближени на Борислав Сарафов. Това съвпадна по време и с личното посещение на Сарафов на заседание на Управителния съвет на Асоциацията на прокурорите в България, на което заяви, че Николов не бива повече да е неин председател. Така Николов действително беше отстранен от председателското място, а в началото на 2026 г. прокурорската колегия на ВСС освободи Николов като окръжен прокурор на Плевен заради допуснати дисциплинарни нарушения¹⁰⁶. Владимир Николов сподели публично, че е получил предупреждение, че да се говори срещу Сарафов е „самоубийство“¹⁰⁷.

Казусът „Йосифов – Кояджиков“

Съдия Ивайло Йосифов от Административен съд – Русе публично огласи как членът на ВСС Драгомил Кояджиков му е предал „предупреждение“ да не се кандидатира за административен ръководител на съда. През ноември 2025 г. Управителният съвет на Съюза на съдиите в България подаде сигнал относно тези данни до съдийската колегия на ВСС¹⁰⁸. През 2026 г. ВСС отказа да изслуша съдия Йосифов, а членове на съдийската колегия го упрекнаха, че не бил станал обект на натиск, а само е искал да уязви Кояджиков. Този случай е дисекция на кадровото задкулисие. Той доказва съществуването на неформални филтри, чрез които ВСС (вместо да гарантира професионални качества) функционира като политически пазач, блокиращ независимите съдии още преди официалната процедура.

Институционална вендета – Теодора Георгиева и Мирослава Тодорова

- Теодора Георгиева. Постоянният натиск върху българския европейски прокурор е опит за саботаж на европейските стандарти за разследване на корупция по високите етажи.

¹⁰⁶ Прокурорската колегия освободи Владимир Николов като окръжен прокурор на Плевен, [Lex.bg](https://news.lex.bg/прокурорската-колегия-освободи-влаг/), 18.02.2026 г., достъпно на: <https://news.lex.bg/прокурорската-колегия-освободи-влаг/>.

¹⁰⁷ „Да се говори срещу Сарафов е самоубийство“: Бивш окръжен прокурор разказа за натиск в системата, Нова телевизия, 23.02.2026 г., достъпно на: <https://nova.bg/news/view/2026/02/23/528057/ga-se-govori-srechu-sarafov-e-samoubiystvo-bivsh-okrazhen-prokuror-razkaza-za-natisk-v-sistemata/>.

¹⁰⁸ ССБ въстана срещу оказван натиск при избора на съдебен шеф, [Offnews.bg](https://offnews.bg/temida/ssb-vastana-sresh-tu-okazvan-natisk-pri-izbora-na-sadeben-shef-855325.html), 11.11.2025 г., достъпно на: <https://offnews.bg/temida/ssb-vastana-sresh-tu-okazvan-natisk-pri-izbora-na-sadeben-shef-855325.html>.

- **Мирослава Тодорова.** Искането на Борислав Сарафов за нейния отвод е пореден епизод от дългогодишния институционален тормоз срещу нея. Използването на процесуални хватки от страна на главния прокурор за саморазправа със съдия реформатор е демонстрация на злоупотреба с власт с цел съхраняване на статуквото.

Тези случаи, взети заедно, очертават картина на крайна развала на съдебната система. Те показват, че механизмите за контрол и натиск са се радикализирали – от административни наказания и медийно очерняне до физическо насилие.

Това не са изолирани инциденти, а координирана стратегия за:

- 1) парализиране на независимите магистрати чрез страх;
- 2) бетониране на статуквото чрез кадрови предупреждения;
- 3) елиминиране на външния (европейски) контрол чрез дискредитиране на европейските структури.

Това състояние на системата представлява пряка заплаха за правата на човека, тъй като в България вече няма гаранция за справедлив процес, ако делото засяга интересите на недосегаемите в съдебната и политическата власт.

Решения на ЕСПЧ

МЕДАРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 6, пар. 2 от ЕКПЧ – презумпция за невинност

Жалбоподателят е бивш служител на българската военна разузнавателна служба, като до март 2021 г. е директор на Службата за регистър на класифицирана информация на Народното събрание.

На 18 март 2021 г. той е обвинен в участие в организирана престъпна група и шпионаж в полза на Русия. На следващия ден е организирана пресконференция, в която участват главният прокурор Иван Гешев, говорителката на прокуратурата Сийка Милева и началникът на Военно-апелативната прокуратура Елин Алексов. Въпреки че Медаров не е назован изрично, дължността му е разкрита, което позволява на медиите да го идентифицират.

Два дни по-късно са излъчени две интервюта с главния прокурор по два национални телевизионни канала – БНТ и bTV. Иван Гешев сравнява разследването на прокуратурата с известен шпионски скандал и заявява, че подобен случай не е имало в България от 1944 г. Той подчертава, че е важно прокуратурата да покаже „колко погло“ е било всичко, което „тези хора“ са правили. Определя обвиняемите като „българи, които продават страната си за пари“.

Към момента на тези изявления разследването все още не е приключило, а жалбоподателят не е предаден на съд.

ЕСПЧ установява, че презумпцията за невиновност е нарушена спрямо жалбоподателя. Макар част от изявленията, направени на пресконференцията, да се отнасят до етапите на наказателното производство, правната квалификация и фактическите елементи, обосновавали повдигането на обвинение срещу заподозрените, друга част от тях надхвърля рамките на допустимата информация.

Поради това ЕСПЧ установява нарушение на чл. 6, пар. 2 от ЕКПЧ.

ПАНАЙОТОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ – право на достъп до съд

Жалбоподателят участва в търг с тайно наддаване за имот – частна държавна собственост – през 2016 г. След приключването на търга областният управител издава заповед с резултатите и последваща заповед за поправка на техническа грешка съответно на 2 и 3 февруари. Всяка от тях е публикувана на уебстраницата на Областна администрация – Варна в деня на издаването ѝ.

Жалбоподателят вижда публикуваните резултати на 4 февруари и още същия ден обжалва заповедите. На 9 февруари получава известие по пощата, че заповедите са публикувани и че могат да бъдат обжалвани в 14-дневен срок от датата на публикуването им.

Административен съд – Варна отменя заповедите, като потвърждава, че жалбата на Панайотов е подадена в предвидения срок за обжалване. Впоследствие ВАС отменя решението на Административен съд – Варна, като приема, че срокът за обжалване е започнал да тече на 9 февруари, когато жалбоподателят е получил известието по пощата.

Според ЕСПЧ приемането, че жалбата е подадена в законоустановения срок за обжалване, не противоречи на целите, които правилата за сроковете преследват, а именно правната сигурност и правилното администриране на правосъдието.

Съдът не може да упрекне жалбоподателя, че е действал отговорно, като е обжалвал заповедите в деня, в който е узнал за публикуването им. Тълкуването на разпоредбата от Административнопроцесуалния кодекс, извършено от ВАС, не е било предвидимо и разумно.

Поради това ЕСПЧ установява нарушение на чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ.

МУСТАФА И МУСТАФОВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 6, пар. 1 – право на достъп до съд

Жалбоподателите са брат и сестра. През 2011 г. техният брат претърпява тежко пътнотранспортно произшествие и няколко дни по-късно умира. Баща им решава да потърси обезщетение за неимуществени вреди и подава искане до Гаранционния фонд за обезщетение в размер на 100 000 лв. Няколко седмици по-късно бащата също умира.

Гаранционният фонд отказва да изплати обезщетението, тъй като шофьорът, причинил пътнотранспортното произшествие, е имал застраховка „Гражданска отговорност“.

Жалбоподателите предявяват иск срещу застрахователя на шофьора и алтернативно – срещу Гаранционния фонд. СГС отхвърля иска като недопустим, тъй като приема, че жалбоподателите не са процесуално легитимирани да го предявят. Според съда правото на обезщетение за неимуществени вреди при смърт е лично и е принадлежало на баща им, който не е предявил иск пред съда. Софийският апелативен съд обезсилва решението.

При новото разглеждане на делото СГС уважава частично иска на жалбоподателите срещу застрахователната компания. Това решение е обжалвано, а Софийският апелативен съд го обезсилва, тъй като бащата на жалбоподателите не е предявил иска си пред съдилищата. Съдът не зачита и направеното преди смъртта му искане до Гаранционния фонд. Това решение е потвърдено от ВКС.

Жалбоподателите нееднократно посочват, че баща им е демонстрирал волята си да получи обезщетение, като е направил първоначалното искане до Гаранционния фонд. Той не е могъл да предяви иск пред съда, преди да получи отказ от Гаранционния фонд. Тъй като е починал междувременно, след като е заявил волята си, жалбоподателите са наследили правото му да търси обезщетение.

ЕСПЧ установява нарушение на правото на достъп до съд на жалбоподателите. В техния случай са били налице особени обстоятелства. С решение от 13 май 2022 г. ВКС е приел, че когато приживе пострадалият е предявил пред застрахователя претенция за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди, вече упражненото от него право на обезщетение се наследява от наследниците му, които при отказ на застрахователя могат да го предявят с иск. ЕСПЧ се съгласява с изводите в това решение.

ИЛИЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ – право на справедлив съдебен процес

чл. 6, пар. 3, б. „d“ от ЕКПЧ – право на обвиняемия да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите срещу него

През 2014 г. полицейски служители съставят акт на жалбоподателя К.И. за управление на автомобил без предпазен колан. Жалбоподателят оспорва акта и посочва двама свидетели в своя защита, но единият от тях, С.Г., заявява пред полицията, че не е бил в превозното средство и че К.И. го е подбуждал към даване на неверни показания.

През март 2015 г. е образувано досъдебно производство за подбуждане към лъжесвидетелстване. В рамките на разследването С.Г. е разпитан пред съдия на 29 април 2015 г. По време на този разпит нито жалбоподателят, нито неговият адвокат присъстват, тъй като към този момент К.И. все още не е привлечен като обвиняем.

След официалното му обвиняване през май 2015 г. прокуратурата отказва искането на защитата за провеждане на очна ставка с ключовия свидетел. В хода на съдебното

следствие С.Г. се намира в Чехия и категорично отказва да се яви в съда, като заявява в телефонен разговор, че не желае да бъде безпокоен.

Районният съд допуска прочитането на показанията му от досъдебната фаза и признава К.И. за виновен, като му налага наказание лишаване от свобода. Окръжният съд потвърждава осъдителната присъда, като се основава именно на тези показания като решаващо доказателство. На последна инстанция ВКС оставя решението в сила.

ЕСПЧ установява, че българските съдилища не са положили всички разумни усилия да осигурят явяването на свидетеля. Не е била наложена предвидената в закона глоба за неявяване на свидетел и не е бил направен опит за разпит чрез видеоконференция, въпреки че това е било процесуално възможно.

Тъй като показанията на С.Г. са били единственото пряко доказателство за подбуждането към лъжесвидетелстване, тяхната проверка е била от критично значение за справедливостта на процеса.

В резултат на това ЕСПЧ постановява, че е налице нарушение на чл. 6, пар. 1 и пар. 3, б. „d“ от ЕКПЧ.

ДОЙНОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Не установява нарушение на:

чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ – право на справедлив съдебен процес

През ноември 2015 г. жалбоподателят Дойнов е задържан за 24 часа по подозрение за подаване на фалшив сигнал за бомба в културен център. Той оспорва заповедта за задържане, но тя е потвърдена на две инстанции, като окончателното решение е постановено от ВАС през 2018 г.

Впоследствие Дойнов е осъден за подаване на фалшива тревога по чл. 326 от НК, като е освободен от наказателна отговорност по реда на чл. 78а от НК и му е наложено административно наказание глоба.

Той предявява иск по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, като твърди, че съдилищата са нарушили правото на ЕС при административното му задържане и по време на наказателното производство срещу него. Делото е препратено на Административен съд – Ямбол, който отхвърля исканията му, приемайки, че нарушения на правото на ЕС не са установени. Съдът постановява, че решението му подлежи на обжалване пред ВКС, а не пред ВАС, тъй като ВАС е ответна страна по делото.

Дойнов обжалва решението пред ВКС, който приема, че не е компетентен да разгледа касационната жалба, тъй като компетентни по тези производства са административните съдилища и следователно компетентен е ВАС. Впоследствие жалбата на Дойнов е отхвърлена.

В мотивите на решението си ВАС отбелязва, че чл. 7, ал. 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, според който съд, който разглежда иск за вреди срещу себе си, следва да го препрати на най-близкия родово компетентен съд, не е приложим за върховните съдилища, които са единствени и горестоящи спрямо оста-

налите съдилища. Според ВАС няма пречка той да разглежда като касационна инстанция дела за вреди срещу себе си, тъй като съдебният състав не е същият.

Искането за обезщетение не е основателно, тъй като Хартата на основните права на Европейския съюз не се прилага извън правото на ЕС, а задържането на жалбоподателя не попада в обхвата на правото на ЕС.

ЕСПЧ разглежда оплакването по чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ, като се фокусира върху обективната безпристрастност на съда. Съдът отбелязва, че българското законодателство предвижда гаранции за независимост, включително имунитет срещу външен натиск и правила за отвод. Важен аргумент е, че съдиите, разгледали иска за вреди, са били различни от тези, участвали в първоначалното дело за задържането.

ЕСПЧ посочва, че няма доказателства за зависимост на съдиите от изхода на делото. Евантуално осъдително решение срещу ВАС не би засегнало личните доходи или условията на труд на съдиите, тъй като обезщетенията се изплащат от специално перо в бюджета на съдебната власт, което се управлява автономно от ВСС.

Съдът се позовава и на практиката на СЕС, според която националните върховни инстанции могат да правораздават по искове срещу самите тях, стига да са налице достатъчно гаранции за неутралност.

ЕСПЧ приема, че опасенията на Дойнов не са подкрепени от конкретни факти за пристрастност, и единодушно решава, че няма нарушение на правото на справедлив процес по чл. 6, пар. 1 от ЕКПЧ.

Глава 5

Право на зачитане на личния и семейния живот, жилището и кореспонденцията

През 2025 г. продължават масовите евикции от страна на българските власти спрямо ромски семейства. Българските власти не спазиха наложените привременни мерки от ЕСПЧ за въздържане от събаряне на постройките в жк „Захарна фабрика“, София. Бе въведено съвместно упражняване на родителски права от двамата родители при спор за родителски права, но приетите промени в Семейния кодекс не съдържат достатъчно гаранции за спазването на Закона за защита от домашно насилие и Закона за закрила на детето (ЗЗДет). Броят на лицата без валидна лична карта продължи да расте. Анализ на БХК установи, че магистратите са следени 1500 пъти по-често от редовите граждани.

Ромските евикции

През 2025 г. станахме свидетели на грастичен случай на евикции в столичния квартал „Захарна фабрика“. Разрушаването на десетки постройки остави без покрив над 200 ромски жители на ромския квартал, намиращ се в софийския район „Илинген“, в навечерието на Великден.

Още през месец март към БХК се обърнаха представители на Фондация „АТД Четвърти свят — Заедно за достоен живот“, които съобщиха, че един от зам.-кметовете на районната община устно бил съобщил на хора от квартала, че събарянния щяло има до седмици, без обаче да е била конкретизирана дата, а след дни водоснабдяването в квар-

тала било спряно. През същия месец от организацията се обърнали за съдействие и към кмета на Столичната община Васил Терзиев, от когото отговор така и не е получен.

Почти месец след устното съобщение от зам.-кмета на район „Илинден“ стана ясно, че в уебсайта на районната община е било публикувано съобщение¹⁰⁹, според което седмица по-късно в изпълнение на заповед от 2016 г. на Дирекция „Общински строителен контрол“ щели да бъдат премахнати всички строежи на административния адрес ул. „Суходол“ №3.

Ден след това няколко от жителите на квартала упълномощиха адвокати на БХК и бяха подадени жалби до Административен съд – София-град (АССГ) с искане да бъде отменена или обявена за нищожна заповедта за събаряне от 2016 г. След двудневно разглеждане съдът прекрати производството по делото, приемайки че жалбоподателите нямали правен интерес, не притежавали документи за собственост върху имотите, а самите те не биват изслушани. Към мотивите си съдът прилага съдебна практика, свързана с премахването на незаконни гаражи, което е несъотносимо към ситуацията, в която на разрушаване подлежат единствените домове на семейства.

По искане на няколко от жителите на квартала ЕСПЧ наложи привременни мерки, с които бе постановено властите да се въздържат от действия по разрушаване на жилищата на жалбоподателите, докато няма окончателно произнасяне по образуваното дело **Илиева и други срещу България** (Жалба №11201/25).

В разрез с изричната забрана, наложена от ЕСПЧ, на 15.04.2025 г. рано сутринта, по тъмно, кварталът е обграден от жангармерия, полиция и специализирани служители на МВР, както и от тежки машини, сред които автомобил с прожектори и водно оръдие¹¹⁰, като по-късно по официална информация на СДВР бе установено, че общият брой на служителите на МВР, участвали в събарянето, е 239. На място е също кметът на район „Илинден“ Емил Бранчевски, който убеждава жителите, че ще бъдат премахнати само няколко празни постройките. Жителите подават сигнали на телефон 112, но на помощ не се отзовава никой. Разрушени са всички постройките, като в тях остават и почти всички движими вещи на хората. От отговори на запитвания на БХК стана ясно, че нито преди, нито след събарянето е извършен опис на движимите вещи, не е организирано отговорно пазене и не са предприети мерки за охрана на мястото. Установено бе също, че през годините след издаването на заповедта за премахване през 2016 г. не са предприемани действия за увеличаване на резервния жилищен фонд или на общинските жилища в район „Илинден“. В същия ден бяха подадени множество сигнали до компетентните органи – без това да доведе до адекватна и своевременна реакция от гореспоменатите, и бе обжалвано определението на АССГ с частна жалба до ВАС, а Комисията за защита от дискриминация (КЗД) се самосезира още ден след това, но впоследствие преписката бе прекратена.

¹⁰⁹ Столична община, Район „Илинден“. Съобщение на основание §4 от Допълнителни разпоредби на Закона за устройство на територията, 07.04.2025 г., достъпно на: <https://ilinden.sofia.bg/съобщение-на-основание-§-4-от-допълнители/>.

¹¹⁰ „Захарна фабрика“: Така в България заличават ромите, „Дойче Веле“, 17.04.2025 г., достъпно на: <https://www.dw.com/bg/zaharna-fabrika-taka-v-blgaria-zalichavat-romi/a-72272100>.

В продължение на седмици много от семействата останаха без гарантиран подслон. На пострадалите бе предложено да обитават апартаменти в кв. „Ботунец“, за чиито материално-битови условия беше установено, че са на критично ниско ниво (нямат врати, прозорци, ток или течаща вода)¹¹¹, както и настаняване в Центъра за временно настаняване „Св. София“, чийто капацитет бързо бе запълнен. За пострадалите бяха осигурени палатки от Българския червен кръст, но те така и не бяха предоставени на нуждаещите се, като вместо това бяха заключени в сградата на районната администрация. Впоследствие палатки все пак бяха разпънати, след като такива бяха предоставени от организации и частни лица.

Дни след разрушаването на квартала комисарят по правата на човека на Съвета на Европа Майкъл О'Флеърти пък изпрати писмо до министър-председателя Росен Желязков, в което бе изразена негово молба властите да предприемат нужните мерки за осигуряването на спешен подслон, основни санитарни и хигиенни условия и достъп до основни здравни грижи, социални услуги и правна помощ за засегнатите лица.

През месец май кметът на район „Илинден“ Емил Бранчевски и общинските съветници Карлос Контрера от ВМРО и Иван Виделов от „БСП за България“ внесоха в Столичния общински съвет доклад, в който се предлага закупуването на 13 еднопосочни билета до Страсбург и достатъчен брой палатки¹¹². Броят на билетите от гореспоменатия доклад, съответства на първоначалните жалбоподатели, които са поускали временни мерки от ЕСПЧ, и на техния законен представител.

През юли ЕСПЧ отмени привременните мерки, след като два пъти вече ги бе оставил в сила – веднъж в края на април, когато на властите бе указано да представят данни за предложеното подходящо алтернативно настаняване на жалбоподателите, и веднъж през юни, когато съдът не прие за адекватни действията на Столичната община за настаняване в центрове за временно настаняване на хората, оставени без дом.

В голяма помощ на всички пострадали се оказаха различни доброволци. По-късно през годината кметът на район „Илинден“ е предявил искове за вреди пред СГС срещу поне двама от тях. С въпросните искове се претендират неимуществени вреди в размер на поне 12 500 евро (25 001 лв.), колкото е минималният размер, необходим за установяване на родова подсъдност на СГС по граждански и търговски дела.

Промените в Семейния кодекс

През декември 2025 г. бяха внесени три законопроекта от „Възраждане“, ИТН и ГЕРБ за изменение и допълнение на Семейния кодекс с основен фокус упражняването на родителските права при спор за тях между родителите. Законопроектите на „Възраждане“ и ИТН съдържиха белезите на крайногесни решения без достатъчно гаранции и

¹¹¹ *Къде ще бъдат настанени обитателите на съборените незаконни постройки в „Захарна фабрика“, Нова телевизия, 16.04.2025 г., достъпно на: <https://nova.bg/news/view/2025/04/16/494528/къде-ще-бъдат-настанени-обитателите-на-съборените-незаконни-постройки-в-захарна-фабрика>.*

¹¹² *Доклад за закупуване на 13 еднопосочни билета до Страсбург за останалите без жилища в кв. „Захарна фабрика“ е внесен в Столичния общински съвет, БТА, 29.05.2025 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/900338-doklad-za-zakupuvane-na-13-ednopolosochni-bileta-do-strasburg-za-ostanalite-bez-zh>.*

съобразяване с най-добрия интерес на детето, като основен фокус бе поставен върху родителя. И двата законопроекта предвиждаха задължението на съда да постанови съвместно упражняване на родителските права при непостигане на споразумение между родителите или едно принудително споделено родителство. В крайна сметка бе приет вариантът на ГЕРБ, с който се създаде възможност на съда да постанови съвместното упражняване.

Промените бяха приети на 18.12.2025 г. от Народното събрание, след мащабните протести и при вече подадена оставка на правителството на Росен Желязков. С тях беше изменен целият член 59 от Семейния кодекс.

По отношение на констатирането от съда на родителско отчуждение между родителя и детето, налагането на защитни мерки, както и искането на промяна на постановените мерки за упражняване на родителските права не е предвидено съобразяване на уредбата при случай на домашно насилие. Това лишава родителя и/или детето жертви от ефективна защита срещу домашно насилие. Чл. 59, ал. 10 в старата му редакция, преди промените от декември 2025 г., предвиждаше, че решението при служебно определяне от страна на съда на цялостния режим на родителските права не следва да пречатства предприемането на мерки за закрила на детето по ЗЗДет. С измененията тази разпоредба бе премахната изцяло, като тя съществува в Семейния кодекс от негово приемането през 2009 г. По този начин бе премахната една допълнителна законова гаранция за съобразяване на специалния ЗЗДет със Семейния кодекс. Така новоприетата уредба на родителските права не съдържа достатъчно гаранции за съобразяване с двата специални закона – Закона за защита от домашното насилие и ЗЗДет.

Въвеждането на служебен адрес в Закона за гражданската регистрация

В края на 2024 г. в Закона за гражданската регистрация бе въведена възможността за регистрация на служебен адрес. Целта бе да се улесни издаването на лични карти на лица, които живеят в незаконни постройки или са бездомни. Промените бяха приети като компромис след дългогодишен натиск от страна на гражданските организации. През 2025 г. влезе в сила новият член 97а от Закона за гражданската регистрация, според който при закриване на адрес лицата, регистрирани на него, при невъзможност да заявят постоянен и/или настоящ адрес следва да бъдат регистрирани на служебен адрес от кмета на общината, кмета на района или от определените съответно длъжностни лица.

След отправено запитване от страна на БХК по ЗДОИ до МВР бе получена информация за резултатите от въведените изменения. Към 03.02.2026 г. броят на лицата, които нямат валидни лични карти и нямат заявен адрес в чужбина, е 119 092 души. Прямо данни, предоставени на БХК през 2023 г., броят на лицата, които нямат валидни лични карти и заявен адрес в чужбина, е бил 110 389 души. За три години броят на лицата без валидна лична карта се е увеличил с 8709 души, или със 7,3%.

От предоставените данни 484 лица нямат активен постоянен адрес, като най-голям е дялът на мъжете и жените над 70 години – около 55%, или 267 души. Установени са три деца на възраст 14 – 17 г. от женски пол, които не разполагат с постоянен адрес.

По признак местоживееене се установява, че във всички области на страната има лица без валидна лична карта. Най-висок е броят им в София-град във всички възрастови групи, за които са налични конкретни данни: 5581 души сред лицата на възраст 14 – 17 години, 15 036 души сред лицата на възраст 18 – 57 години, 2590 души сред лицата на възраст 58 – 70 години и 2549 души сред лицата на възраст над 70 години. При възрастовата група 18 – 57 години лицата от София-град представляват 23,4% от всички лица без валидна лична карта в тази категория, при групата 58 – 70 години – 25%, а при лицата над 70 години – 34%. При непълнолетните лица на възраст 14 – 17 години след София-град се нареждат област Пловдив с 3518 души и област Варна с 2242 души. Данните не показват наличие на област без засегнати лица в разглежданите възрастови групи. В 25 от 28 области броят на жените без валидна лична карта е по-голям от броя на мъжете без валидна лична карта.

Таблица 1. Лица без валидна лична карта по възраст и пол

Възрастова група	Общо лица без валидна лична карта	Дял от общия брой	Мъже/момчета	Жени/момичета
14 – 17 г.	37 018	31,1%	19 232	17 786
18 – 57 г.	64 127	53,9%	33 980	30 147
58 – 70 г.	10 353	8,7%	6095	4258
Над 70 г.	7594	6,4%	3461	4133

През 2024 г., след въвеждането на възможността за регистрация на служебен адрес през октомври с.г., са издадени 54 лични карти на лица, регистрирани на служебен адрес в следните области: Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Видин, Габрово, Кюстендил, Пазарджик, Силистра, София, Стара Загора, Търговище и Хасково. От заявките издаване на лична карта със служебен постоянен адрес най-много на брой са лицата на възраст между 18 и 57 години.

През 2025 г. са издадени 2882 лични карти със служебен постоянен адрес. Заявления за издаване на такива документи са подадени от български граждани във всички области на страната. От общия брой издадени лични карти 1200 са на жени, а 1682 – на мъже. Най-голям е броят на издадените лични карти на лица на възраст между 18 и 57 години – 2162, което представлява 75% от всички издадени лични карти със служебен постоянен адрес. На второ място се нарежда възрастовата група 58 – 70 години с 443 издадени лични карти. На непълнолетни лица са издадени 163 лични карти, а най-малък е броят на издадените лични карти на лица над 70 години – 103. По признак местоживееене най-голям е броят на издадените лични карти в област Благоевград – 670. На второ

място се нарежда област София-град, следвана от област Кърджали с 330 издадени лични карти.

Общо през 2024 г. и 2025 г. са издадени 2936 лични карти със служебен постоянен адрес. На фона на броя на лицата без валидни лични карти този брой остава изключително нисък. Като се има предвид, че най-голям е дялът на засегнатите лица във възрастовата група 18 – 57 години, това поражда сериозни съмнения дали лицата без валидни лични карти са достатъчно информирани за възможността да бъдат регистрирани на служебен адрес и въз основа на това да заявят издаване на валидна лична карта. Данните очертават ясна необходимост от мащабна разяснителна кампания, насочена към правоимащите лица, която да ги запознае с тази възможност.

Към този момент всяка община в Република България има определен служебен адрес без община Стралджа в област Ямбол.

Прилагане на специални разузнавателни средства (СРС)

През 2025 г. Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства публикува своя годишен доклад за 2024 г. През 2024 г. СРС са били използвани спрямо 2410 лица. Това е спад с 3% спрямо предходната 2023 година. Наблюдава се намаляване по отношение на броя лица, спрямо които се използват СРС всяка година.

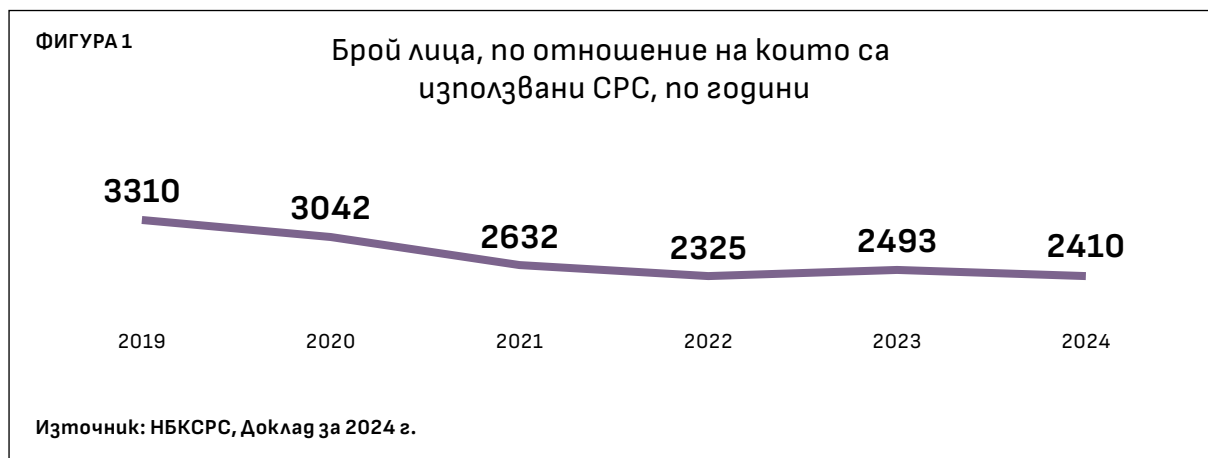

Таблица 2. Заявления за използване на СРС по институции

Институция	Дял от заявленията за използване на СРС
Министерство на вътрешните работи	63,95%
Прокуратура на Република България	22,43%
Държавна агенция „Национална сигурност“	11,53%
Европейски делегирани прокурори в Република България	1,78%
Служба „Военна полиция“ към Министерството на отбраната	0,24%
Комисия за противодействие на корупцията	0,07%
Служба „Военно разузнаване“ към Министерството на отбраната	0%
Държавна агенция „Разузнаване“	0%

От 2020 г. до 2024 г. дялът на подадените заявления от МВР се е увеличил с 12%. Дялът на подадените искания от ПРБ е намалял съответно с около 12%. Над 86% от подадените искания са направени общо от МВР и ПРБ.

В 45 случая СРС са използвани за установяване на самоличността на лица, за които е имало данни и основание да се предполага, че подготвят, извършват или са извършили тежко умишлено престъпление на основание чл. 12, ал. 1, т. 4 от Закона за специалните разузнавателни средства. При процедурата отново най-голям е дялът на направените искания за нейното извършване от МВР – 86%. В останалите случаи тя е била използвана от ПРБ – 14%. Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС), европейските делегирани прокурори в Република България, Държавна агенция „Разузнаване“, Служба „Военно разузнаване“ и Служба „Военна полиция“ към Министерството на отбраната и КПК не са изготвяли искания за използване на СРС по чл. 12, ал. 1, т. 4.

За 2024 г. СРС са използвани най-много за престъпления по чл. 321 от НК (образуване и ръководене на организирана престъпна група) – 1163 случая; по чл. 354а от НК (произвеждане, преработване, придобиване и държане на наркотични вещества без надлежното разрешително) – 1016 случая; по чл. 194 и чл. 195 (кражба и квалифицираните състави на кражба) – 155 случая; по глава първа от особената част на НК (престъпления против републиката) – 147 случая; по чл. 209 и 210 от НК (измама и квалифицираните състави на измама) – 156 случая; по чл. 242 от НК (против митническия режим) – 140 случая; по чл. 234 от НК (разпространяване или държане на акцизни стоки без бандерол) – 132 случая; и по чл. 281 (каналджийство) – 131 случая. В доклада за 2024 г. не е посочено за кои престъпления по глава първа от особената част на НК са използвани СРС, въпреки че престъпления като държавна измяна, предателство, шпионство, диверсия и вредителство са едни от най-тежко наказуемите престъпления в правната ни система. Притеснителен е начинът на представяне на информация, като целенасочено е посочено,

че става въпрос за глава първа от особената част на НК, но не и пълното изписване на наименованието на главата „Престъпления против републиката“. Също така престъплението по чл. 281 от НК е каналджийство, а не трафик на хора по чл. 159а, 159б и 159в от НК, както е посочено в доклада.

Решения на ЕСПЧ

ИЛАРЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 8 – право на личен живот

чл. 14 – забрана за дискриминация

Жалбоподателите са трима правозащитни активисти – адв. Валерия Иларева, Лидия Стайкова и Красимир Кънев.

През декември 2014 г. Лидия Стайкова, която заедно с адв. Валерия Иларева години наред е работила активно за правата на бежанците и търсещите убежище в България, е номинирана за правозащитната награда „Човек на годината“. През януари 2015 г., във връзка с тази номинация, чрез коментари под постове в няколко профила във Facebook десетки потребители на мрежата отправят яростни нападки към двете активистки, както и към Красимир Кънев, който по това време е председател на БХК и председател на журито на „Човек на годината“.

Към тримата са отправени закани за убийство, за изтезания и побои, както и изключително вулгарни обиди. Един от потребителите публикува фотоколаж с изображение на тримата жалбоподатели под заглавие „Уроди на годината“, под който са събрани голям брой подобни изявления. Всички закани и обиди са във връзка с правозащитната дейност на тримата жалбоподатели. Някои потребители питат за агресите им и изразяват лична готовност да се саморазправят с тях. Един от потребителите изпраща лично на Стайкова фотоколаж – снимка с изображение на жена с окървавени тяло и глава.

Изявленията получават широк отзвук. Фотоколажът е споделен над 120 пъти за по-малко от четири дни.

Жалбоподателите подават жалба до Софийската районна прокуратура. Прокуратурата образува досъдебно производство за подбуждане към расова и етническа омраза, дискриминация и насилие по чл. 162, ал. 1 от НК, но не уведомява за това жалбоподателите, тъй като според българската наказателноправна доктрина престъпленията от този тип са „формални“, от тях няма пострадали и следователно няма лица, които да имат право да бъдат уведомявани за хода на производството.

Жалбоподателите обжалват отказа на прокуратурата да им предостави копие от постановлението, както и информация за това как са квалифицирани деянията. Обжалването продължава повече от година и едва през февруари 2016 г. жалбоподателите получават постановление от Софийската градска прокуратура, според което имат качество на пострадали от престъпление по чл. 144 от НК за закана срещу личността, а постановлението на Софийската районна прокуратура е незаконосъобразно.

Прокуратурата обаче отказва да изиска трафични, съобщителни и електронни данни, тъй като шестмесечният срок за това към този момент е изтекъл. Софийската районна прокуратура провежда ново разследване за престъпление по чл. 162, ал. 1 от НК. По отношение на законите за убийство прокуратурата приема, че те са „проява на лично мнение“.

Съдът в Страсбург установява нарушение на правото на личен живот и на забраната за дискриминация. Жертвите трябва да участват в производството в степенята, необходима, за да защитят интересите си. Макар актовете му неколккратно да са отменени поради липса на разследване на всички възможни престъпления, районният прокурор многократно е пропуснал да обсъди законите срещу живота на правозащитниците.

Съдът отбелязва, че публикациите съдържат тежка и сериозна реч на омразата, която е била бързо и многократно споделяна и е достигнала до жалбоподателите. Изявленията са били ясни и изпълнени с насилие; жалбоподателите са били ясно посочени и публично изложени, а работните им адреси са били лесно откриваеми. Естеството на използваната реч и омразата, изразена в тези публикации, не могат да бъдат приравнени към обикновено изразяване – нък било то и преувеличено – на отрицателно мнение за жалбоподателите.

Като се има предвид съществената роля на интернет като безпрецедентно мощна платформа за обмен на идеи и информация, която същевременно крие риск от нарушаване на правата на човека, задълженията на държавите важат както офлайн, така и онлайн.

Българското законодателство не създава пречка за установяване на авторите на заплахите онлайн. Властите обаче не са направили сериозни опити за други следствени действия – не са поускали международна правна помощ, не са изискали от Facebook данни, предоставени при създаването на профилите, не са събрали информация от компютри и телефони на установени лица, нито са разследвали собствеността на уебсайт, свързан със заподозрян.

Прокуратурата е пренебрегнала общественото напрежение по повод увеличения приток на бежанци. На този фон през октомври 2016 г. Красимир Кънев е нападнат на улицата скоро след телевизионно участие, в което е говорил за ситуацията с бежанците и мигрантите.

Дискриминационният елемент в деянията изобщо не е обсъден в актовете на прокуратурата, въпреки асоциацията между жалбоподателите и групите хора, чиито права те защитават. Само този факт сам по себе си дава основание за съмнение в адекватността и ефективността на разследването.

МАРЗУКИ И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 8 – право на семеен живот

чл. 13 – право на ефективно средство за защита

Първият жалбоподател, г-н Марзуки, е тунизийски гражданин, а вторият и третият жалбоподател са съответно малолетната му дъщеря и нейната майка, които са български граждани.

При завръщането на Марзуки в България от Сърбия му е отказано влизане, като му е връчена стандартна форма за отказ с отбелязани основания: „лице, което е регистрирано като лице, на което не трябва да се разрешава влизане“, и „се смята за заплахата за обществения ред, вътрешната сигурност, общественото здраве или международните отношения“.

Отказът на граничната полиция е постановен въз основа на решение на ДАНС от 1 февруари 2018 г., с което на жалбоподателя е наложена петгодишна забрана за влизане на територията на България. Според ВАС срокът за обжалване на решението на ДАНС е започнал да тече на 1 февруари 2018 г., въпреки че процесуалният представител на Марзуки успява да се сдобие с препис от него едва през юли 2018 г.

Жалбоподателите твърдят, че отказът на Марзуки да бъде допуснат на територията на България е неоправдан и възпрепятства семейния им живот.

Съдът установява, че по отношение на първия и третия жалбоподател не е имало семеен живот, тъй като двамата не живеят заедно, г-н Марзуки е женен за друга жена, а за трета е сгоден. Съдът обаче приема, че между г-н Марзуки и дъщеря му съществува семейна връзка, а недопускането му на територията на България представлява намеса в семейния им живот.

Формата, с която е отказано влизането на първия жалбоподател, съдържа само общи основания и не се позовава на решението на ДАНС. Затова тя не може да бъде приравнена на ефективно уведомяване за това решение, което да позволи на жалбоподателя да го обжалва по разумен начин и в законоустановения срок.

Поради това ЕСПЧ установява нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 13.

Н.П. И В.П. СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 8 – право на семеен живот

Н.П. е баща на малолетната В.П. През 2019 г., въпреки съвместното упражняване на родителските права от бащата и майката в Обединеното кралство, майката заминава с детето за България, като всякакъв контакт на бащата с детето е прекъснат.

През 2020 г. Н.П. предявява иск за развод пред Районен съд – Варна, като иска да получи контакт с детето. Делото е препратено по компетентност на Районен съд – Пловдив. През 2020 и 2021 г. Н.П. иска постановяването на привременни мерки за контакт с детето.

Майката започва производство за международно отвлечане на дете в България пред СГС през 2021 г., като иска връщането на В.П. в Обединеното кралство. Н.П. отново иска привременни мерки за контакт с детето на основание чл. 22б от Закона за закрила на детето, но искането е отхвърлено от СГС с аргумента, че рискът от родителско отчуждаване е само хипотетичен, тъй като няма криза или конфликт между двамата родители.

Междувременно Районен съд – Пловдив спира разглеждането на делото за развод с оглед изхода от делото пред СГС за връщането на детето в Обединеното кралство, което впоследствие е прекратено.

По-късно детето отново е изведено в Обединеното кралство от майката с помощта на неговите баба и дядо по майчина линия. В.П. е върната в България от своите баба и дядо след решение на съда в Обединеното кралство по подадена от Н.П. молба за международно отвлечане на дете. Тя е отведена на неизвестно място, като няколко месеца по-късно, през лятото на 2023 г., е открита от полицията и впоследствие се събира с баща си.

През 2024 г. Районен съд – Пловдив постановява развода между страните и предоставя родителските права над детето на жалбоподателя.

ЕСПЧ установява нарушение на чл. 8, тъй като националните съдилища не са действали с необходимото усърдие и съобразно динамичната и променяща се ситуация, за да осигурят контакт между бащата и детето.

Глава 6

Свобода на съвестта и религията

През 2025 г. беше изменен Законът за вероизповеданията с цел да се отмени регистрацията на Българската православна старостилна църква, като Българската православна църква бе обявена за единствен изразител на източното православие. Продължава остарялата практика престъпления от омраза да бъдат квалифицирани като хулиганство от разследващите органи и прокуратурата. Наблюдават се антисемитски прояви. Малцинствените религиозни общности продължават да изпитват затруднения в своята проповедническа дейност.

Българска православна старостилна църква

С решение¹¹³ от 16.12.2024 г. ВКС отмени решението на Софийския апелативен съд и постанови регистрацията на Българска православна старостилна църква. Следва да се припомни, че дълго време регистрацията ѝ бе отказвана, като с решение¹¹⁴ от 20 април 2021 г. ЕСПЧ постанови, че отказът да бъде регистрирана като вероизповедание съставлява нарушение на свободата на религия по чл. 9 във връзка със свободата на сдружаване по чл. 11 от ЕКПЧ. Малко след това, в отговор на решението на ВКС, на 30.12.2024 г. народни представители от „Възраждане“ и ГЕРБ внесоха два законопроекта за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията. Трети законопроект беше внесен от БСП – ОЛ. Трите законопроекта бяха обединени в общ законопроект за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията, който се прие на второ четене на 31.01.2025 г. Заклучителната част на мотивите на първия законопроект илюстрира ясно политическата мотивация за законодателните изменения: „Всякакви решения на

¹¹³ ВКС. Решение №214 от 16.12.2024 г. по т.г. №563/2023 г., т.к., II м.о.

¹¹⁴ ЕСПЧ. Българска православна старостилна църква и други срещу България (Жалба №56751/13), Решение от 20.04.2021 г., достъпно на: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-216382>.

ЕСПЧ по отношение на уредбата на вероизповеданията в Република България всъщност представляват само една груба намеса в свободата на вероизповеданията и в режима на уреждането им в страната ни, тъй като по никакъв начин не отчитат огромната роля, която има за българското общество източното православие и неговият изразител – Българската православна църква, без тя да се намесва по никакъв начин в останалите тук изповядвани религии¹¹⁵.

Изменен беше чл. 10 от Закона за вероизповеданията, който в новата си редакция предвижда, че *единствен* изразител и представител е самоуправляващата се *единна* Българска православна църква. Бе добавена нова алинея 3 към чл. 15, която предвижда, че наименованието на вероизповеданието не може да накърнява обществения ред и морала и да въвежда в заблуждение, а също така не може да съдържа думата „православна“, както и производни или сходни думи, изразяващи същия смисъл в противоречие с чл. 10, ал. 1.

Така на 17.04.2025 г. Дирекция „Вероизповедания“ и Софийската градска прокуратура подават молба до СГС за прекратяването на Българската православна старостилна църква, тъй като тя не е премахнала „православна“ от наименованието си и от устава си. СГС се произнася с решение на 10.07.2025 г., с което отхвърля молбите. СГС отбелязва в своите мотиви, че буквалното тълкуване на разпоредбата на §4, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията, както и това на чл. 15, ал. 3 от Закона за вероизповеданията води до пряко нарушение на чл. 9 и 11 на ЕКПЧ и до неспазване на дадените насоки в решението от 20.04.2021 г. на ЕСПЧ, което освен всичко друго дава възможност държавата да бъде повторно осъдена за неговото неизпълнение¹¹⁶. Впоследствие решението на СГС от 10.07.2025 г. е отменено от Софийския апелативен съд, който постановява откриването на производство по ликвидация и заличаването на Българската православна старостилна църква.

Според Софийския апелативен съд първоинстанционният съд не е можел да откаже да приложи закон, приет по време на действието на Конституцията от 1991 г., въпреки явното му противоречие с нея. Съдът може да тълкува закона и при различни тълкувания да избере тълкуванието, което в най-голяма степен съответства на Конституцията. В конкретния случай въпросните разпоредби от Закона за вероизповеданията били ясни и не се нуждаели от тълкуване. Софийският апелативен съд отбелязва в своите мотиви, че приетите изменения в Закона за вероизповеданията не противоречали на правото на съвест и на религия по чл. 9 и на свободата на сдружаване по чл. 11 от ЕКПЧ, тъй като въведените с тях правила са установени в закон и са израз на предоставената на държавата дискреция да избере обхвата и формата на правилата, установяващи баланс между правата и свободите на различните свои групи граждани, безспорно необходим в демократичните общества. Решението на Софийския апелативен съд бе постановено

¹¹⁵ Из мотиви на Законопроект №51-454-01-57/30.12.2024 г., Народно събрание, достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/165928>.

¹¹⁶ СГС. Решение №52 от 10.07.2025 г. по ф.г. №25/2022 г.

като окончателно. Въпреки това то беше обжалвано и към края на докладваната година предстои неговото разглеждане от ВКС.

Приемането на законодателните промени, които по същество отменят решението на ВКС от декември 2024 г., позоваващо се на решението на ЕСПЧ, представлява подкопаване на върховенството на правото. Притеснителни са ясната политическа воля за заличаване на малката общност на Българската старостилна православна църква и нейното демонизиране като враг на Българската православна църква. Правовата, демократична и свободна от религиозна принуда (секуларна) държава защитава свободата на религията и съвестта, без да фаворизира едно вероизповедание, независимо колко традиционно е то за нея.

Мюсюлманско вероизповедание

На 18 януари 2025 г. е направен опит¹¹⁷ за палеж на строяща се джамия в Стара Загора. Образувано е наказателно производство, което е прекратено впоследствие. Наказателното производство е образувано за престъпление по чл. 330, ал. 1 във връзка с чл. 18, ал. 1 от НК, или опит за палеж. Досъдебното производство е прекратено от наблюдаващия прокурор, който е квалифицирал деянието като „дрбно хулиганство“ по смисъла на чл. 1, ал. 2 от Указа за борба с дребното хулиганство, представляващо административно нарушение по Закона за административните нарушения и наказания, и е предложил за освобождаване от наказателна отговорност двамата непълнолетни извършители и реализирането на административна наказателна отговорност. Постановлението за прекратяване е обжалвано пред Районен съд – Стара Загора. Съдът е отменил постановлението с мотивите, че наблюдаващият прокурор изобщо не бил обсъдил, а и по делото не са били установени мотивите на лицата да направят опит да запалят джамията. Не били установени също така причините и целта лицата да направят видеозаснемане на действията си. Това било необходимо с цел изясняване дали не се касае за извършване на престъпление по чл. 330, ал. 2, т. 6 във връзка с чл. 18 от НК, или опит за палеж, извършен по расистки и ксенофобски побуди, който по принцип се наказва по-тежко от основния състав на престъплението палеж. С тези мотиви Районен съд – Стара Загора е отменил постановлението за прекратяване и е дал задължителни указания на Районна прокуратура – Стара Загора да продължи разследването. Определението на Районен съд – Стара Загора е обжалвано впоследствие пред Окръжен съд – Стара Загора, като Окръжният съд се е произнесъл през октомври 2025 г. Определението не е публикувано в системата за съдебни актове, въпреки общото изискване за публичност на съдебните актове, освен за осъдителни присъди до постановяването на окончателен съдебен акт. Поради това не е ясно дали производството е прекратено, или продължават действията по разследване. Има риск Районна прокуратура – Стара Загора да е продължила остарялата практика, увреждаща жертвите на такива престъпления и несъвместима с международните стандарти при разследване на престъпления от омраза, да квалифицира такива престъпления като хулиганство.

¹¹⁷ Главно мюфтийство в Република България, информация, получена на 17.12.2025 г. по запитване на БХК.

Религиозна общност на евреите в България

Основните предизвикателства¹¹⁸, пред които беше изправена религиозната общност на евреите в България през 2025 г., са свързани с повишените рискове по отношение на сигурността при религиозни и общностни събития, както и с прояви на реч на омраза, стигматизиране или индиректен тормоз в онлайн среда. Централният израилтянски духовен съвет също така подчертава, че се наблюдава засилване на антиизраелските и антиционистките нагласи в публичното пространство, които в редица случаи се пренасят върху възприемането на еврейската религиозна общност като цяло. Това създава притеснения и несигурност сред членовете свободно и открито да изразяват религиозната си идентичност, както и усещане за липса на достатъчна обществена и институционална подкрепа при подобни прояви. На 17.01.2026 г. е осквернена синагогата „Цион“ в Пловдив, като на вратите ѝ са нарисувани свастика и други антисемитски символи и са написани обиди. Оскверняването е отразено в редица израелски медии.

„Свидетелите на Йехова“

Ограничения при проповядване

През 2025 г. „Свидетелите на Йехова“ съобщават¹¹⁹ за опити на общини да ограничат проповедническата им дейност. През септември 2025 г. в Стара Загора по време на публична служба е бил съставен акт за използването на количка с библейска литература на обществено място. Впоследствие е било издадено наказателно постановление, с което е наложена глоба в размер на 50 лв. Общината в Кюстендил е наложила ограничния върху мирната дейност по библейско образование, извършвана от „Свидетелите на Йехова“ на обществени места и от врата на врата. На 14 май 2025 г. представители на „Свидетелите на Йехова“ се срещнали с кмета на Кюстендил Огнян Атанасов, за да обсъдят тези ограничения. Кметът потвърдил отрицателната си позиция за публичната религиозна дейност, като заявил, че подобни практики трябва да бъдат ограничени само до места за поклонение или онлайн платформи. Той признал, че позицията му противоречи на националното законодателство и съдебната практика, но заявил, че ще я отстоява дори с лична цена. Въпреки напомнянето за правните прецеденти, кметът запазил становището си и не било постигнато споразумение.

Развитие след делото „Религиозната деноминация на „Свидетелите на Йехова в България“ срещу България“

Повече от 5 години продължава неизпълнението на решението¹²⁰, с което ЕСПЧ установи нарушение на чл. 9 от Конвенцията от страна на България по повод възпрепятстването на строежа на молитвен дом на „Свидетелите на Йехова“ върху собствен имот във Варна.

¹¹⁸ Централен израилтянски духовен съвет, информация с изх. №91 от 16.12.2025 г., получена по запитване на БХК.

¹¹⁹ „Свидетелите на Йехова в България“, информация, получена на 12.01.2026 г. по запитване на БХК.

¹²⁰ ЕСПЧ. Вероизповедание „Свидетелите на Йехова“ в България срещу България (Жалба №5301/11), решение от 08.03.2021, достъпно на: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-216269>.

Глава 7

Свобода на изразяване

Състоянието на медиите и свободата на изразяване в България остава закономерно незадоволително. Тенденциите за дела шамари (SLAPP дела) и освобождаване на неудобните журналисти от редакциите продължиха. Лъчът светлина, който дадоха някои нови регулации на европейско ниво, все още не е успял да пробие през облаците от политически и икономически зависимости, които задушават основните медии, нито през лавините от атаки срещу малкото независими такива.

Няколко значими скандали белязаха годината, но бяха посрещнати с широк обществен отпор. Активист осуети скриването на мащабна обществено значима информация от правителството на Росен Желязков; журналистическата гилдия шумно и непоколебимо спря проектозакон, на практика целящ да забрани разследванията срещу политици; обществото се застъпи за несправедливо отстранена водеща от национална телевизия; български журналист в чужбина се размина със смъртта и получи международна награда.

Свобода на медиите

България падна с 11 позиции – от 59-о на 70-о място – в годишната класация за свободата на медиите на „Репортери без граници“ за 2025 г.¹²¹ Това представлява почти пълно заличаване на напредъка, постигнат през предходната година. В рамките на ЕС само Кипър и Гърция имат по-лош резултат, а тенденцията за влошаване е повсеместна за целия Балкански полуостров¹²². Организацията описва медийната свобода в страната като „крехка и нестабилна“ и допълва, че „малкото независими медии в България са под натиск“.

„Репортери без граници“: Медийната свобода в една от най-бедните и корумпирани държави в ЕС е крехка и нестабилна. Малкото независими медии в България са под натиск.

В годишния си Доклад относно върховенството на закона за 2025 г. ЕК достига до сходни изводи¹²³. Като основни проблеми са изведени опасенията относно финансирането и политизирането на Съвета за електронни медии (СЕМ), забавянето при назначаването на нов генерален директор на Българската национална телевизия (БНТ), неефективното прилагане на изискванията за прозрачност на медийната собственост. Маркирани са политическото и икономическото влияние над медиите и увеличаващите се предизвикателства в работата на журналистите. Според анализа все пак има частични подобрения в две направления: „известен по-нататъшен напредък по препоръката относно прозрачността при разпределянето на държавната реклама“ и при достъпа до публична информация.

ЕК изтъква, че през 2025 г. все още не са приети изменения за укрепване на независимостта на обществените медии или на медийния регулатор, нито за който и да е друг от параметрите на влезлия в сила през август Европейски акт за свободата на медиите (European Media Freedom Act, EMFA). На този фон изборът на нов генерален директор на БНТ се бапи трета поредна година поради съдебни спорове относно резултатите от конкурса от 2022 г. Настоящият генерален директор Емил Кошлуков продължава да изпълнява временно длъжността и отказва да се оттегли. През октомври, когато трябва-

¹²¹ „Репортери без граници“. 2025 Press Freedom Index, Bulgaria, достъпен на: <https://rsf.org/en/country/bulgaria>.

¹²² RSF Report: Media Freedom Tumbling in Most Balkan Countries, Balkan Insight, 02.05.2025 г., достъпно на: <https://balkaninsight.com/2025/05/02/rsf-report-media-freedom-tumbling-in-most-balkan-countries/>.

¹²³ ЕК. Доклад относно върховенството на закона за 2025 година. Глави по държави: ситуация в областта на върховенството на закона в България, 08.07.2025 г., достъпно на: https://commission.europa.eu/document/download/bf8ab464-f2c9-4ddc-a3bd-cda819467b8b_bg?filename=6_2_63937_coun_chap_bulgaria_bg.pdf.

ше да стартира новата процедура за избор на шеф на БНТ, тя отново беше спряна – от Административен съд – София-област, оставяйки Кошлуков на поста неясно докога¹²⁴.

Без промяна остава и статусът на радиоводещия и настоящ евродепутат от квотата на прокремълската партия „Възраждане“ Петър Волгин. На изборите за Европейски парламент през юни 2024 г. Волгин беше избран за евродепутат, но запази и позицията си в Българското национално радио. От Националното радио потвърдиха за БХК, че и през 2025 г. той не е напуснал, а продължава да използва петгодишен неплатен отпуск до месец юни 2029 г.¹²⁵

Мрачната картина на българските медии бе описана от още няколко независими изследвания през годината. През март докладът на Съюза за граждански свободи за Европа (Liberties) за върховенството на закона за 2025 г. класифицира България заедно с Италия, Хърватия, Румъния и Словакия като страни, които „систематично и умишлено подкопават върховенството на закона“ във всички аспекти¹²⁶. В годишния си доклад за медийната свобода организацията отбелязва в конкретика, че журналистите в България са обект на непропорционално висок дял от заплахи и тормоз, като често се сблъскват с отказ на достъп до информация от страна на държавните структури и срещу тях масово се използват SLAPP дела¹²⁷.

През септември, след тридневна мисия, организирана от Платформата за безопасност на журналистите на Съвета на Европа и инициативата Механизъм за бързо реагиране за свободата на медиите (Media Freedom Rapid Response, MFRR), експертите също призоваха за разрешаване на продължаващия спор около ръководството на обществената телевизия, за гарантиране на независимостта на регулатора и за прилагане на ЕМФА¹²⁸. Мисията на Съвета на Европа и MFRR не получи възможност да обсъди въпросите си с органа, отговорен за медийната политика – Министерството на културата, което беше единствената публична институция, отказала среща с делегацията въпреки многократните покани¹²⁹.

Законодателна инициатива по отношение на медиите през 2025 г. се появи единствено от страна на депутатите от ИТН, само че с отрицателен знак. През юни депутати от ИТН внесоха в парламента законопроект за изменение в НК, който предвиждаше с от 1 до 6 години затвор и глоба от 2000 до 5000 лв. да се наказва този, който

¹²⁴ „Координирана и груба атака“. Съдът спря новата процедура за избор на шеф на БНТ, Кошлуков остава начело, „Свободна Европа“, 01.10.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/bnt-koshlukov-sem/33546059.html>.

¹²⁵ Българско национално радио, информация, получена по реда на ЗДОИ от БХК с Решение №1-44#1 от 13.01.2026 г.

¹²⁶ Liberties. *Rule of Law Report 2025*, достъпен на: <https://www.liberties.eu/f/vdxw3e>.

¹²⁷ Liberties. *Media Freedom Report 2025*, достъпен на: <https://www.liberties.eu/f/oj-aem>.

¹²⁸ АЕЖ – България. *Свободата на медиите в България е подкопана от политическа поляризация и забавени реформи*, 26.09.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/свободата-на-медиите-в-българия-е-погк/>.

¹²⁹ Механизъм за бързо реагиране за свободата на медиите (MFRR, 2025). *Bulgaria: Fragile media freedom progress at risk of backsliding without urgent reform*, 30.09.2025 г., достъпен на: <https://aej-bulgaria.org/wp-content/uploads/2025/10/MFRR-Bulgaria-Report-2025-2.pdf>.

разпространява „материален или друг носител, съдържащ информация за личния живот на друго лице без негово съгласие“¹³⁰.

Тези и още промени, предложени в проекта, целяха да издигнат непробиваема стена около разследващите журналисти в България. Само два дни след внасянето на проекта той вече беше приет на първо четене от Правната комисия в парламента, но последва остър отпор от журналистическата гилдия и широка обществена реакция.

„С такова законодателство България няма да може да се нарича демократична и правова държава. Няма демокрация, която да изпраца журналисти в затвора заради вършенето на техните преки задължения: разкрития за политици и други обществени фигури.“

Асоциацията на европейските журналисти (АЕЖ) – България в позицията си¹³¹

Темата се дискутира от гражданския сектор и в парламента, докато ИТН не оттегли предложението си на 13 октомври. Междувременно спорният текст породил конфликт дори между вносителите от партията и техни колеги от Телевизия 7/8¹³².

Европейски регулации за медийна свобода и тяхната имплементация в България

През 2024 – 2025 г. ЕС прие безпрецедентен пакет от нормативни актове, насочени към защита на медийната свобода, журналистите и свободата на изразяване. Въпреки че тези регулации бяха създадени именно за да противодействат на системните проблеми в държави като България, българските власти демонстрираха изключително слаба политическа воля за тяхното ефективно прилагане.

¹³⁰ Правната комисия създаде ново престъпление от общ характер – разпространение на информация от личния живот, Lex.bg, 09.10.2026 г., достъпно на: <https://news.lex.bg/правната-комисия-създаде-ново-престъп/>.

¹³¹ АЕЖ – България. Затвор за журналисти се движи по бърза поща в Народното събрание, 09.10.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/затвор-за-журналисти-се-движи-по-бърза/>.

¹³² Защо си тръгна от Слави? Иво Сироманов пред ДВ, „Дойче Веле“, 14.10.2025 г., достъпно на: <https://www.dw.com/bg/zaso-si-trgna-ot-slavi-ivo-siromanov-pred-dv/a-74347751>.

Европейски акт за свобода на медиите (EMFA)

Регламент (ЕС) 2024/1083, приет на 11 април 2024 г., влезе в сила на 7 май 2024 г., като повечето от разпоредбите му станаха приложими от 8 август 2025 г. EMFA въвежда най-амбициозната европейска рамка за защита на медийната независимост, включваща забрана на политическа намеса в редакционни решения, защита на журналистически източници, прозрачност на медийната собственост и държавната реклама, стабилно финансиране на обществените медии и ограничения за използване на шпионски софтуер срещу журналисти. Регламентът създаде и Европейски борд за медийни услуги, който започна работа на 10 февруари 2025 г. Част от него сега е и българският регулатор СЕМ.

България обаче драматично изостава в имплементацията на EMFA. Междуправителствената работна група, която трябваше да подготви необходимите законодателни промени, беше разпусната без обяснение от Министерството на културата. Макар Министерството да заяви, че е формирана нова работна група за реформи в Закона за радиото и телевизията, не беше предоставена информация за плановете за по-широка имплементация на останалите разпоредби на EMFA. Липсата на действия създава сериозни съмнения дали България изобщо възнамерява да приложи стандартите на EMFA, въпреки че Регламентът е пряко приложим.

Анти-SLAPP директива

Директива (ЕС) 2024/1069, приета на 11 април 2024 г. и влязла в сила на 6 май 2024 г., предоставя цялостна защита срещу злоупотреба с право чрез стратегически съдебни производства. Директивата въвежда механизми за ранно прекратяване на явно неоснователни искове, прехвърляне на доказателствената тежест към ищеца, възстановяване на пълните разноски за ответника и санкции за злоупотребяващи ищци. Крайният срок за транспониране в националното законодателство е 7 май 2026 г.

Към края на 2025 г. България все още не е транспонирала директивата, въпреки че SLAPP делата са сред най-често използваните инструменти за заглушаване на журналисти и активисти тук. Макар работни групи в Министерството на правосъдието да са изготвили проекти за изменения в Гражданския процесуален кодекс още през 2024 г., тези текстове не са внесени в парламента.

Препоръка на Съвета на Европа относно борбата със SLAPP делата

Препоръка CM/Rec(2024)2, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 5 април 2024 г., разширява обхвата на анти-SLAPP директивата на ЕС. Тя включва не само граждански, но и наказателни и административни производства и предлага 10 детайлни индикатора за идентифициране на SLAPP дела. Препоръката предвижда създаване на публичен регистър на SLAPP делата и осигуряване на правна, финансова и психологическа подкрепа за жертвите им.

Въпреки че препоръките на Съвета на Европа не са правно обвързващи, те задават стандарти за добри практики. България не е предприела никакви стъпки за имплементиране на тази препоръка.

Акт за цифровите услуги (Digital Services Act)

Регламент (ЕС) 2022/2065, приет на 19 октомври 2022 г. и влязъл в сила на 16 ноември 2022 г., стана пряко приложим за всички онлайн платформи от 17 февруари 2024 г. България се откроява като една от малкото държави членки, които не назначиха и не овластиха национален координатор за цифрови услуги в срок.

Кампания на Съвета на Европа „Журналистите имат значение“ (Journalists Matter)

България продължава да е една от съвсем малкото европейски държави, които все още не са се присъединили към кампанията на Съвета на Европа за защита на журналисти, започнала през 2023 г., въпреки поканите за участие и призова на българското журналистическо съсловие.

Атаки срещу журналисти

И тази година бяхме свидетели на атаки срещу журналисти – физически, вербални, репутационни, съдебни (за съдебните вж. частта „SLAPP дела“). Няколко случая се откриха през годината:

- През януари депутатът от ДПС – НН Хамид Хамид отправил заплахи и обиди към репортера от TV1 Боби Ваклинов¹³³. Хамид нарече журналиста „нешащник“, „боклук“ и „изрод“ при опит Ваклинов да му зададе въпрос пред входа на Народното събра-

¹³³ ХАМИД ХАМИД ОТ ДПС-ПЕЕВСКИ МЕ НАРЕЧЕ БОКЛУК И ИЗРОД, видео в канала на Боби Ваклинов в [YouTube.com](https://www.youtube.com/watch?v=ap5ompfwpWM), 25.01.2025 г., достъпно на: <https://www.youtube.com/watch?v=ap5ompfwpWM>.

ние. АЕЖ – България призова председателката на Народното събрание да наложи наказание на депутата от партията на Делян Пеевски¹³⁴, но това не последва.

- Фатална атака срещу журналисти в международен шпионски сценарий беше предотвратена в началото на годината. През март трима български граждани бяха признати от Централния наказателен съд в Лондон за виновни за шпионаж в полза на Русия¹³⁵. Стана ясно, че тяхна цел по поръчка на Москва са били българският разследващ журналист Христо Грозев и руският му колега Роман Доброхотов заради разследването им на опита за убийство на руския опозиционер Алексей Навални. Христо Грозев е трябвало да бъде убит „с шило за лег като Троцки“ или с „чук по метода на Пригожин“, а Доброхотов – отвлечен с лодка и предаден на руските служби за сигурност, става ясно в хода на делото¹³⁶. През октомври Грозев получи високо журналистическо отличие за най-новите си разследвания – наградата „Европейски журналист на годината“ от PRIX EUROPA в Берлин¹³⁷. Грозев изигра ключова роля в издирването на бившия мениджър на Wirecard Ян Марсалеk в Москва и изобличаването му като руски шпионин, както и в разкриването на редица дейности на руските разузнавателни служби, за което получи международно признание.
- През лятото лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов си позволи обиден тон към журналистката от онлайн медията „Дневник“ Петя Владимирова и обяви, че „повече никога“ няма да отговаря на въпросите ѝ, след като тя го попита защо прокуратурата и службите разследват само активисти и представители на опозиционната партия „Продължаваме промяната“¹³⁸. На следващия ден Борисов започна дневния си брифинг с извинение към Владимирова, но с изричното уточнение, че то е „за тона, не за казаното“¹³⁹. Това отново даде повод на журналистическото съсловие да призове за по-професионално и уважително отношение към журналистите в парламента¹⁴⁰, но отново не последва нищо.

¹³⁴ АЕЖ – България. Депутатите да бъдат санкционирани за обидно поведение спрямо журналисти, 31.01.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/депутатите-да-бъдат-санкционирани-за/>.

¹³⁵ Трима българи са осъдени за шпионаж в полза на Русия в Лондон, „Свободна Европа“, 07.03.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/trima-balgari-prisada-vinovni-velikobritaniya/33340179.html>.

¹³⁶ Как българите, осъдени в Лондон, са искали да убият Христо Грозев и Роман Доброхотов, „Свободна Европа“, 09.03.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/hristo-grozev/33341591.html>.

¹³⁷ Христо Грозев с наградата Европейски журналист на годината на фестивала PRIX EUROPA, БНР, 11.10.2025 г., достъпно на: <https://bnrnews.bg/main/post/389790/hristo-grozev-s-nagrada-evropeiski-jurnalist-na-godinata-na-festivala-prix-europa>.

¹³⁸ Борисов се разгневи от въпрос на „Дневник“ за службите и прокуратурата, „Дневник“ 02.07.2025 г., достъпно на: <https://www.youtube.com/watch?v=IErCTT0a4XE>.

¹³⁹ Борисов: Извинявам се на Петя Владимирова – за тона, а не за думите, „Дневник“, 03.07.2025 г., достъпно на: https://www.youtube.com/watch?v=IEjTI_mxd1A.

¹⁴⁰ АЕЖ – България. Бойко Борисов дължи извинение не само за тона, но и за отношението към журналистката Петя Владимирова, 03.07.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/бойко-борисов-дължи-извинение-не-само/>.

- В края на август при живо излъчване от протест в гр. Сопот екип на Нова телевизия беше агресивно възпрепятстван от тълпата¹⁴¹. На кадри от събитието се вижда как репортерът Благой Бекриев е обграден и освиркван от протестиращите, а според разказа му също е бил ритан, наплют и „мушкан с остър предмет, pogodен на гръжка на знаме“. Заедно с оператора Калоян Калчев не успели да осъществят включването си на живо и се е наложило да бъдат изведени от полицията. Протестът бе организиран от прокремълската партия „Възраждане“ срещу въвеждането на еврото, но партията се разграничи от действията на симпатизантите си в този случай. Журналисти неведнъж са били нападани вербално и гонени от официални събития на „Възраждане“ от лидерите на партията, припомни тогава АЕЖ – България и поиска да има наказание за извършителите¹⁴². Не е известно да има такава.
- Случаят, с който завърши годината, безспорно беше и този, който най-силно отекна сред обществото – отстраняването и последвалото уволнение на телевизионната водеща Мария Цънцарова от националната телевизия bTV. Това се случи през декември, в разгара на най-мощните граждански протести срещу властта, и видимо беше свързано с тях. На 10 декември, в деня на най-големия антиправителствен протест, който доведе до оставката на кабинета на Росен Желязков, Цънцарова се появи в ефир с чаша с надпис Time to make real change („Време е за истинска промяна“) вместо с обичайната чаша с логото на медията¹⁴³. Чашата изчезна от масата по време на предаването, което предизвика спекулации за цензура от страна на ръководството. Дни по-рано с доза сарказъм водещата анонсира интервю с държавния здравен инспектор Ангел Кунчев с думите, че докато в страната текат протести и контрапротести, в bTV са избрали да говорят за вируси.

Информацията за предстоящото сваляне от ефир на Цънцарова първо беше обявена от „Капитал“ на 19 декември, петък¹⁴⁴, а официалното съобщение от телевизията дойде в понеделник, 22 декември¹⁴⁵. Междувременно беше потвърдена и от самата журналистка, която се сбогува със зрителите си с пост в социалните мрежи¹⁴⁶. Цънцарова

¹⁴¹ Протестиращи нападнаха екип на NOVA в Сопот (ВИДЕО), Нова телевизия, 31.08.2025 г., достъпно на: <https://nova.bg/news/view/2025/08/31/508959/протестиращи-нападнаха-екип-на-nova-в-сопот-видео/>.

¹⁴² АЕЖ – България. Протестиращите, нападнали екип на Nova телевизия, трябва да бъдат наказани, 02.09.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/протестиращите-нападнали-екип-на-nova-me/>.

¹⁴³ Мария Цънцарова е свалена от сутрешния блок на bTV, Offnews.bg, 19.12.2025 г., достъпно на: <https://offnews.bg/medii/maria-tcantcarova-e-svalena-ot-sutreshnia-blok-na-btv-obnoviava-se-857831.html>.

¹⁴⁴ bTV сваля от екран водещата Мария Цънцарова, „Капитал“, 19.12.2025 г., достъпно на: https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2025/12/19/4866477_btv_svalia_ot_ekran_vodeshtata_maria_cuncarova/.

¹⁴⁵ bTV и Мария Цънцарова се разделят, bTV, 22.12.2025 г., достъпно на: <https://www.btv.bg/za-btv/spetsialno/btv-i-marija-cancarova-se-razdeljat.html>.

¹⁴⁶ Страницата на Мария Цънцарова във Facebook, 22.12.2025 г., достъпна на: <https://www.facebook.com/reel/1495897088139403>.

бе отстранена окончателно заедно с екранния ѝ партньор Златимир Йочев, а в същия ден в знак на солидарност оставка подаде и колегата им Стоян Георгиев¹⁴⁷.

Според официалната позиция на телевизията, подписана от изпълнителния директор Бартолайт, Цънцарова „многкратно си позволи в ефир да изразява политически-те си предпочитания (...); си позволи в ефир да направи множество коментари, с които обвинява прекия си ръководител, че влияе на редакционното съдържание (...); взе сама решение да удължи интервю на гост в сутрешния блок с над 15 минути (...)“.

Уволнението на Цънцарова предизвика незабавна обществена реакция. АЕЖ – България организира протести в същия ден и отново на 23 декември пред сградата на bTV¹⁴⁸, на които се събраха множество журналисти и граждани¹⁴⁹. СЕМ излезе и с обща позиция, че следи казуса „с подчертано внимание“, докато той беше в ход¹⁵⁰, а в първата седмица на новата година взе решение и че допълнително ще анализира случая, за да прецени има ли нарушение на Закона за радиото и телевизията¹⁵¹.

SLAPP дела

Стратегическите съдебни производства, насочени срещу публично участие, останали най-предпочитаният и агресивен метод за заглушаване на неудобни журналисти и през 2025 г., каквато е тенденцията от години, и не само в България.

Емблематично за годината стана окончателното решение по делото на съдия Светлин Михайлов срещу независимия новинарски сайт „Медианул“ и журналиста Борис Митов, което се чака от 2018 г. насам¹⁵². На 16 юли излезе решението на ВКС¹⁵³, с което сайтът и Митов бяха осъдени да платят обезщетение от 20 000 лв. за съобщаване на общоизвестни факти за бившия председател на СГС и настоящ апелативен съдия. Заедно с лихвите наказанието достигна 36 000 лв., които бяха събрани от дарители за по-малко от 24 часа¹⁵⁴. „Репортери без граници“ го нарекоха „явен случай на „дело шамар“¹⁵⁵.

¹⁴⁷ „Време е за истинска промяна“. Стоян Георгиев напуска бТВ след отстраняването на Цънцарова, „Свободна Европа“, 22.12.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/stoyan-georgiev-napuska-btv-tsantsarova/33629974.html>.

¹⁴⁸ АЕЖ – България. Всичко е вярно: Свалена от ефир, 22.12.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/всичко-е-вярно-свалена-от-ефир/>.

¹⁴⁹ бТВ свали Мария Цънцарова като водеща на сутрешния блок. Протест поиска обяснение, „Свободна Европа“, 19.12.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/mariya-tsantsarova-btv-otstranyavane/33627877.html>.

¹⁵⁰ СЕМ. СЕМ следи развитието на казуса с Мария Цънцарова, 19.12.2025 г., достъпно на: <https://www.sem.bg/displaynewsbg/1090>.

¹⁵¹ СЕМ проверява дали има нарушение при освобождаването на Мария Цънцарова, Offnews.bg, 08.01.2026 г., достъпно на: <https://offnews.bg/medii/sem-proveriava-dali-ima-narushenie-pri-osvobozhdavaneto-na-maria-tcant-858820.html>.

¹⁵² „Няма значение дали статиите са причината“. ВКС осъди медия и журналист за припомняне на факти за магистрат, Mediapool.bg, 21.07.2025 г., достъпно на: <https://www.mediapool.bg/nyama-znachenie-dali-statiite-sa-prichinata-vks-osadi-mediya-i-zhurnalistsa-pripomnyane-na-fakti-za-magistrat-news373543.html>.

¹⁵³ ВКС. Решение №460, 16.07.2025 г.

¹⁵⁴ „Будна аудитория“. Дарители събраха парите по делото срещу Борис Митов и „Медианул“ за по-малко от 24 часа, „Свободна Европа“, 23.07.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/dareniya-obezshtetenie-delo-boris-mitov-mediapool/33481809.html>.

¹⁵⁵ „Репортери без граници“. Bulgaria: RSF condemns the conviction of journalist Boris Mitov in a SLAPP case, 06.08.2025 г., достъпно на: <https://rsf.org/en/bulgaria-rsf-condemns-conviction-journalist-boris-mitov-slapp-case>.

„След близо четиригодишно съдебно производство разследващият журналист Борис Митов е наказан за това, че просто си е вършил работата. „Репортери без граници“ осъждат това явно SLAPP дело, което изпраща послание, че всяка критика към съдия е основание за наказание. Това съдебно решение може да има смразяващ ефект върху колегите на Митов, като ги кара да се самоцензурират – опасно нарушение на демократичните гаранции за защита.“

Павол Салай, ръководител на бюрото на „Репортери без граници“ за ЕС и Балканите

През лятото за кратко се разрази още един сблъсък с частични характеристики на SLAPP дело, когато срещу журналиста Калин Манолов и медийния експерт Светлана Божилова бе заведен съдебен иск за причинени неимуществени вреди – клеветата, обидата и уронване на престижа от Нова телевизия. Искът е „символичен“ – за сумата от един лев¹⁵⁶. Двамата обвинени са говорили за зависимостта на медии от олигарси и политици в интернет предаването „Контрапропаганда“ на Манолов няколко месеца по-рано. Нова телевизия е споменавана като част от общия медийен пейзаж, но телевизията смята, че е оклеветена и е накърнено доброто ѝ име, а според журналиста делото е политическа поръчка „за затваряне на устата“ и сплашване. След месец телевизията оттегли иска си като „жест към открития обществен дебат“¹⁵⁷.

През ноември стана ясно, че кметът на столичния район „Илинден“ Емил Бранчевски, иницирал ромските евикции в столичния квартал „Захарна фабрика“¹⁵⁸, съди двама граждани за Facebook публикации, в които те са изразили възмущение от действията му¹⁵⁹. Публикациите на активистите М.М. и Х.Н. са от май, но кметът е внесъл исковете си в СГС в края на октомври, като съди всеки от тях за сумата от 25 001 лв. М.М. е публикувал на „стената“ на българската страница на международната доброволческа организация „АТД Четвърти свят“, а Х.Н. – в собствения си профил. „Програма гостъп до информация“ и АЕЖ – България излязоха с обща позиция и призоваха Бранчевски да оттегли съдебните искове за обидата и клеветата срещу двамата активисти¹⁶⁰.

¹⁵⁶ За 1 лев. *Защо Нова телевизия съди журналиста Калин Манолов и медийния експерт Светлана Божилова*, „Свободна Европа“, 27.06.2025 г., достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/bozhilova-manolov-nova-televiziya-delo/33452599.html>.

¹⁵⁷ АЕЖ – България. *„Нова“ оттегля съдебния иск срещу Светлана Божилова и Калин Манолов*, 07.07.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/нова-оттегля-съдебния-иск-срещу-св/>.

¹⁵⁸ Вж. Глава 5. *„Право на зачитане на личния и семейния живот, жилището и кореспонденцията“*.

¹⁵⁹ Кметът, съборил ромските жилища в „Захарна фабрика“, съди граждани за фейсбук възмущение, „Клуб Z“, 19.11.2025 г., достъпно на: <https://clubz.bg/168024>.

¹⁶⁰ АЕЖ – България. *Призив към кмета на район „Илинден“: „Оттеглетте съдебните искове срещу критични граждани!“*, 19.11.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/призив-към-кмета-на-район-илинден/>.

Достъп до информация

В достъпа до информация бяха отбелязани някои позитивни тенденции през 2025 г. „Гражданското общество съобщава за по-добър бюджет и добри практики във връзка с финансовата прозрачност на уебсайтовете на публичните институции, актуализирани вътрешни правила за достъп до информация и по-добро управление на вътрешните информационни системи“, пише в обзора на ЕК при позоваване на информация от „Програма достъп до информация“¹⁶¹. Това обаче не отменя някои от най-съществените проблеми на тази система. Данни от доклад на Фондация „Медийна демокрация“ показват продължаващи „административни отказани от страна на държавни институции и избирателни действия, въпреки Закона за достъп до обществена информация, като в момента се водят няколко съдебни дела поради такива отказани“¹⁶².

Знаково за институционалния отказ от достъп до информация през миналата година стана делото на журналистката от сайта „За истината“ Венелина Попова срещу Община Гълъбово¹⁶³. Попова е поискала информация по ЗДОИ за проект, който е от значителен обществен интерес – инвестиционно предложение за инсинератор с RDF гориво до Гълъбово на стойност 360 млн. евро, – но не е получила отговор и е завела дело. Административен съд – Стара Загора отсъжда в полза на кмета Николай Тонев от ДПС – НН, спускайки плътна информационна завеса около инвестицията. Журналистката пък е осъдена за въпросите си да плати на Общината 1000 лв. разноски по делото. През септември частен съдебен изпълнител запорира банковите сметки на Попова и увеличава глобата ѝ двайно¹⁶⁴. Прецедентът съдилищата да присъждат разноски в дела по ЗДОИ в полза на държавни институции и общини срещу журналисти е обезпокоителен, посочват в обща позиция АЕЖ – България и „Програма достъп до информация“ по казуса. „Несъвместимо с принципите на демократичното общество е [журналистите] да бъдат осъждани да плащат само защото задават въпроси от обществен интерес. Това би оказало смразяващ ефект и върху други журналисти и медии“, пише в позицията им и се достига до извода, че това дело на практика също има характеристиките на „шамар“, тъй като целта му е да ограничи публичното участие.

От добрите примери за годината е този на блогъра и активист за отворени данни Боян Юруков, който оказа натиск чрез ЗДОИ върху правителството и предотврати покриването на хиляди държавни имоти, обявени за продан¹⁶⁵. През юни Юруков публикува интерактивна карта с всички 4400 имота, които през май премиерът Росен Желязков

¹⁶¹ ЕК. Доклад относно върховенството на закона за 2025 година, 08.07.2025 г.

¹⁶² Спасов, О., Огнянова, Н., Даскалова, Н., Фондация „Медийна демокрация“. Мониторинг на медийния плурализъм в Европейския съюз 2025 г. Национален доклад: България, 17.07.2025 г., достъпен на: <https://www.fmd.bg/?p=9793>.

¹⁶³ Питаш – плащаш: Как кметът на Гълъбово „засекрети“ гигантски проект с помощта на съда, „Капитал“, 08.08.2025 г., достъпно на: https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2025/08/08/4816375_pitash_-_plashtash_kak_kmetut_na_gulubovo_zasekretil/.

¹⁶⁴ АЕЖ – България. Журналистката Венелина Попова е наказана два пъти за въпросите, които задава, 15.09.2025 г., достъпно на: <https://aej-bulgaria.org/журналистката-венелина-попова-е-нака/>.

¹⁶⁵ Намерих къде са онези 4400 имота, които държавата ще разпродава, Блогът на Юруков, 27.06.2025 г., достъпно на: <https://yurukov.net/blog/2025/ms-4400/>.

обяви, че държавата ще продава. Месец след като премиерът съобщи новината и обеща прозрачност за имотите, списъкът все още не беше публикуван. Юруков нанесе всички имоти от оповестения списък и проблемите, свързани с тях, в интерактивна карта, която позволи да се осветли ситуацията и да привлече вниманието на обществото към случващото се, както и да бъде поискана ясна отчетност и отговорност от държавата. С тази инициатива Боян Юруков спечели най-високото отличие в правозащитните награди на БХК – Голямата награда „Човек на годината“ за 2025 г.¹⁶⁶

Дезинформация

България остава най-уязвимата за дезинформация държава в ЕС. Това показва Индексът за медийна грамотност за 2026 г., публикуван в първите дни на новата година от Институт „Отворено общество – София“¹⁶⁷. Страната заема 34-то място сред 41 държави в Европа и последно сред страните от ЕС с едва 32 от 100 възможни точки. В една група е с Гърция, Румъния, Сърбия, Турция, Украйна, Молдова и Кипър. Факторите за това са много, а резултатът е пагубен, става ясно от доклада.

„България се класира последна в ЕС и остава сред страните с най-висока степен на риск от негативните влияния на дезинформацията и фалшивите новини.

Ниската позиция на България се дължи на системни дефицити в ключови области, които измерват способността на обществото да се справя с манипулирана информация. Страната продължава да изпитва затруднения заради ниските нива на медийна свобода, незадоволителните резултати в образованието (базирани на изследванията PISA) и критично ниското доверие между хората в обществото. Тези фактори правят българското общество особено податливо на масираните кампании на когнитивна война и пропаганда, свързани с геополитическото напрежение и войната на Русия срещу Украйна.“

Индекс за медийна грамотност 2026

¹⁶⁶ Човек на годината. Уебсайт архив, достъпен на: <https://humanoftheyear.org/chovek-na-godinata-2025/>.

¹⁶⁷ Институт „Отворено общество – София“. Индекс за медийна грамотност 2026: Дания, Финландия, Ирландия и Нидерландия оглавяват европейската класация за устойчивост към дезинформацията, 21.01.2026 г., достъпно на: <https://osis.bg/?p=5745>.

Решения на ЕСПЧ

ГИРГИНОВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 10 – право на достъп до информация

чл. 13 – право на ефективно правно средство за защита

Жалбоподателката е журналистка, работеща за онлайн медията „Съдебни репортажи“.

През 2013 г. трима ръководители на звена в МВР са обвинени в злоупотреба с власт по чл. 387 от НК поради незаконно следене със СРС на политици, съдии и представители на бизнеса в периода 2009 – 2013 г. Министърът на вътрешните работи от същия период също е обвинен в престъпление по служба по чл. 285 от НК, тъй като съзнателно е позволил злоупотребите на ръководителите на звената. Впоследствие всички обвиняеми са оправдани.

Няколко месеца след оправдателната присъда на министъра Гиргинова поисква от СГС мотивите към присъдата, като подчертава, че е журналистка. Получава отказ, тъй като в мотивите се съдържа обсъждане на доказателства, получени чрез използването на СРС, както и на начини, по които се използват СРС. Според съда това представлява класифицирана информация и поради това е основание за отказ за предоставяне на информация по ЗДОИ.

АССГ отхвърля жалбата ѝ срещу отказа, като приема, че ЗДОИ не е приложим спрямо съдебни решения, тъй като има специални правила, уреждащи публичността на съдебните актове в ЗСВ. Според АССГ този закон е специален спрямо ЗДОИ и поради това ЗДОИ не е приложим. ВАС потвърждава решението на АССГ.

ЕСПЧ установява, че отказът на СГС да предостави мотивите представлява намеса в правото на жалбоподателката по чл. 10 от Конвенцията. Целта на търсенето на информацията е била подготовката на журналистически материали, свързани със съдебната власт. Мотивите за оправдаването на министъра на вътрешните работи по обвинение за престъпление, извършено при изпълнение на служебните му задължения, несъмнено представляват въпрос от обществен интерес.

Не е ясно дали отказът за предоставяне на информацията е бил предвиден от закона, тъй като Наказателно-процесуалният кодекс и ЗСВ не съдържат ред, по който лица, които не са страни по делото, включително журналисти, могат да получат непубликувани присъди и решения по наказателни дела.

Намесата в правото на Гиргинова по чл. 10 обаче е преследвала легитимна цел — предотвратяване на разгласяването на информация за начина, по който работят СРС, което би могло да засегне националната сигурност. Ограничението обаче не е било необходимо в едно демократично общество, тъй като СГС е можел да запази в тайна методите и начините на използване на СРС чрез други средства.

ЕСПЧ установява и нарушение на правото на ефективно правно средство за защита.

СТАНЕВ И БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНКСКИ КОМИТЕТ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Нарушение на:

чл. 10 от ЕКПЧ – право на достъп до информация

През 2016 г. изследовател от БХК подава заявление за достъп до обществена информация до главния прокурор с цел да установи дали са образувани досъдебни производства за смъртта на мигранти на българо-турската граница след медийни сигнали за насилие. Случаите от 2015 г. включват 17 иракски граждани, малтретирани и изтласкани обратно в Турция, където двама от тях загиват, както и сирийски кюрд, починал след твърдян побой от гранични служители.

Прокуратурата отказва да предостави информацията, като се позовава на следствената тайна. АССГ отменя отказа, приемайки, че потвърждението за наличие на разследване е обща информация, а не навлизане в материалите по делото. Въпреки това ВАС отменя решението на АССГ, като приема, че исканите данни представляват материали от самото разследване.

ЕСПЧ приема, че българските власти са нарушили правото на достъп до информация като аспект на свободата на изразяване по чл. 10 от ЕКПЧ, като неправомерно са отказали на БХК информация дали изобщо се води разследване. Прокуратурата се е позовала на следствената тайна, а ВАС изцяло се е съгласил с този аргумент, въпреки че заявителят не е търсил достъп до материали по разследването.

ЕСПЧ подчертава значимостта на търсената информация и ключовата роля на неправителствените организации в защитата на правата на мигрантите, повишаването на обществената осведоменост и подпомагането на по-информиран обществен дебат.

Поради липсата на относими и достатъчни основания ЕСПЧ квалифицира намесата като произволна и установява нарушение на чл. 10 от ЕКПЧ.

Глава 8

Свобода на сдружаване и на мирно събрание

През 2025 г. правото на свобода на сдружаване и на мирно събрание в България бе поставено на сериозно изпитание. През ноември Народното събрание сформира парламентарна комисия за разследване на дейността на организациите, финансирани от Джордж Сорос. Макар тази комисия да не заработи, нейното създаване и публичните изявления на инициаторите ѝ стигматизираха дейността на голяма част от неправителствените организации в България и на гражданското общество като цяло. Правозащитният мониторинг на БХК бе ограничен от МОН и МЗ. През годината на няколко пъти общински власти забраниха мирни събрания на граждани чрез едностранни „предложения“ за промяна на тяхното време и място. Съдилища отказаха да подложат тези произволни актове на съдебен контрол. Сдруженията на македонци продължиха да получават произволни откази да бъдат регистрирани като юридически лица с нестопанска цел.

През 2025 г. продължи общата политическа атака срещу правото на сдружаване и правото на изразяване на гражданите. Представители на изпълнителната власт и законодателната власт многократно използваха делегитимираща реторика по адрес на неправителствени организации в различни публични контексти.

Сред по-ярките примери са изказвания на министъра на образованието Красимир Вълчев, който представи част от критиките срещу образователната политика като „идеологическа война“, водена от организации с либерален дневен ред, както и публични

твърдения на МВР, свързващи неправителствени организации, работещи с мигранти, с контрабандна дейност. Подобни изявления допринасят за стигматизиране на гражданския сектор и за подкопаване на легитимността на правозащитната и застъпническата дейност в публичното пространство.

Създаване на парламентарна комисия за разследване на дейността на организациите, финансирани от Джордж Сорос

На 5 ноември 2025 г. Народното събрание гласува създаването на т.нар. комисия „Анти-Сорос“. Предложението за нейното създаване дойде от парламентарната група на ДПС – НН на депутата Делян Пеевски, самият той санкциониран за корупция както от САЩ по закона „Магнитски“, така и от Обединеното кралство. За комисията гласуваха народни представители от всички парламентарни групи с изключение на ГЕРБ и ПП – ДБ. Временната комисия бе създадена с мандат да установява факти и обстоятелства относно дейността на Джордж Сорос и Александър Сорос и техните фондации на територията на Република България, финансиращи български физически и юридически лица и неправителствени организации, както и установяване на свързаността им с политически партии, магистрати, образователни институции, медии, бизнес структури и органи на държавната власт. При създаването на комисията депутат от ДПС – НН обяви, че нейната цел е „да се изчисти пътят на политическия и обществен живот от такива мрежи за влияние, които деформират цялата обществена среда в страната“¹⁶⁸.

Опити за създаване на такава комисия от председателя на ДПС – НН бяха правени през цялата 2025 година. В началото на февруари при поредния опит (тогава неуспешен) да прокара създаването на такава комисия Делян Пеевски обяви, че с това щял „да освободи България“ „от соросoidните мрежи, зависимости и манипулации“, които от неправителствения сектор са обхванали администрацията, образователните институции, политическите партии, съдебната власт, медиите и бизнеса¹⁶⁹. Тези опити бяха съпроводени от активна пропаганда срещу неправителствените организации, които в миналото са получавали пари от фондацииите „Отворено общество“. Самият Пеевски обяви: „Събираме и предаваме на американското правителство информацията за соросoidните грантаджии в България“¹⁷⁰. Тази пропаганда бе подета от свързаните с Пеевски медии и интернет платформи, които представиха създаването на комисии-

¹⁶⁸ По предложение на Пеевски! Парламентът даде старт за комисия „Сорос“. ГЕРБ и ПП-ДБ бяха против, „Епицентър“, 05.11.2025 г., достъпно на: <https://epicenter.bg/article/Parlamentat-dade-zelena-svetlina-za-vremenna-komisiya--quot-Soros-quot--GERB-i-PP-DB-byaha-protiv/404480/2/0>.

¹⁶⁹ Пеевски внася отново решение за комисия „Анти-Сорос“: Да освободим България!, „Стандарт“, 07.02.2025 г., достъпно на: <https://www.standartnews.com/bulgariya-politika/peevski-vnasya-otnovo-reshenie-za-komisiya-anti-soros-da-osvobodim-bulgariya-587484.html>.

¹⁷⁰ Делян Пеевски: Събираме и предаваме на американското правителство информацията за соросoidните грантаджии в България. Който не подкрепи комисията „Анти-Сорос“, става съучастник в рушенето на демокрацията!, „Конкурент“, 10.02.2025 г., достъпно на: <https://www.konkurent.bg/news/17391681642250/delyan-peeovski-sabirame-i-predavame-na-amerikanskoto-pravitelstvo-informatsiyata-za-sorosoidnite-grantadzhi-i-v-bulgariya-koyto-ne-podkrepi-komisiyata-anti-soros-stava-sauchastnik-v-rusheneto-na-demokr>.

ята като „битката на Делян Пеевски срещу пипалата на Сорос у нас“¹⁷¹ или обилно и едностранчиво цитираха изявления на политици от ДПС – НН във връзка със създаването на комисията¹⁷².

Комисията „Анти-Сорос“ на практика не заработи. Тя бе саботирана от няколко политически партии в парламента¹⁷³. Нейната дейност бе прекратена с прекратяване на мандата на Народното събрание след подаването на оставката на правителството на 11.12.2025 г. Но създаването ѝ и публичните подстрекателства срещу организациите, които са били подпомагани от фондациите „Отворено общество“, имаха стигматизиращ ефект върху тяхната дейност, както и върху гражданското общество в България. Този ефект се пренесе и върху бенефициерите на дейността на тези организации, етническите и религиозните малцинства, част от които са избиратели на ДПС – НН, общностите на лесбийки, гей мъже, бисексуални, трансджендър и интерсекс хора (ЛГБТИ), гецаата и възрастните с психични разстройства, настанени в институции. Както и в други подобни случаи на „Анти-Сорос“ подстрекателства, създаването на комисията стимулира и антисемитските нагласи в българското общество.

Законопроект за регистрация на чуждестранните агенти

През 2025 г. на гласуване в Народното събрание беше подложен Законопроектът за регистрация на чуждестранните агенти¹⁷⁴, внесен през 2024 г. от парламентарната група на „Възраждане“. На 5 февруари 2025 г. законопроектът беше разгледан на първо четене и отхвърлен с 38 гласа „за“, 112 „против“ и 48 „въздържал се“. До второ гласуване не се стигна, тъй като проектът не получи необходимата подкрепа още на първия етап от законодателната процедура. Законопроектът предвиждаше особено широк обхват на понятието „чуждестранен агент“, включително физически и юридически лица, които получават пряко или косвено материално подпомагане от чужбина над 1000 лв. годишно за дейности, свързани с публично разпространяване на информация, кампании, проекти, формиране на обществено мнение или публично представяне и защита на идеологии. Проектът създаваше публичен електронен регистър, предвиждаше вписване на обозначението „чуждестранен агент“ в наименованието на засегнатите лица в регистрите, задължително обозначаване на публикации и материали с това наименование, ограничения за участие в политически дейности и в редица образователни и публични институции, както и административни санкции при неизпълнение.

¹⁷¹ *Парламентът даде старт за комисия „Сорос“, „Днес+“, 05.11.2025 г., достъпно на: https://dnesplus.bg/bulgaria/parlamentat-dade-start-za-komisija-soros_1206610.*

¹⁷² *Сорос под лупа: Парламентът създава комисия за разследване на дейността му в България, „Марица“, 05.11.2025 г., достъпно на: <https://www.marica.bg/balgarig/vlast/soros-pod-lupa-parlamentat-sazdava-komisiq-za-razsledvane-na-deynostta-mu-v-balgarig>; Делян Пеевски: Фалшивият свят на Сорос и соросидите трябва да бъде разрушен, *DarikNews.bg*, 30.09.2025 г., достъпно на: <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/delian-peeovski-falshiviat-sviat-na-soros-i-sorosoidite-triabva-da-byde-razrushen-2432342>.*

¹⁷³ *ПГ на ГЕРБ внесе искане за преустановяване на комисия „Анти-Сорос“, *DarikNews.bg*, 30.09.2025 г., достъпно на: <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/pg-na-gerb-vnese-iskane-za-preustanoviavane-na-komisii-anti-soros-2439143>.*

¹⁷⁴ *Законопроект №51-454-01-5, Народно събрание, достъпен на: <https://www.parliament.bg/bills/51/51-454-01-5.pdf>.*

Именно поради този широк обхват, стигматизиращото обозначение и предвидените ограничения проектът създаваше сериозен риск за свободата на сдружаване, свободата на изразяване, участието в обществения живот и защитата на личните данни. Подкрепата за законопроекта при първото гласуване гойде основно от „Възраждане“ и отделни народни представители от БСП – ОЛ.

Ограничаване на правозащитния мониторинг на БХК

През 2025 г. две министерства – МОН и МЗ, препястваха правозащитния мониторинг на БХК, като отказаха да дадат достъп на организацията до институциите за лишаване от свобода под техен контрол. Това не даде възможност на БХК, както и на българското общество да получат достъп до информация за материалните условия в тези институции и за третирането на настанените в тях.

През 2025 г. БХК осъществи проект, включващ наблюдение на институциите за образователен надзор, ВУИ, СПИ и ДВНМН. БХК уведоми за планираните дейности двете ведомства, под чието управление са тези институции – МОН и МВР, още в края на 2024 г. МВР даде достъп на БХК както до ДВНМН, така и до децата в тях. МОН наложи ограничения на мониторинга на произволни основания, които на практика го обезсмисляха. По-специално МОН реши, че действащата нормативна уредба не дава възможност на неправителствените организации да осъществяват наблюдение на помещенията, в които се настаняват децата. Що се отнася до мониторинговото интервюиране на децата, според МОН това може да става само с разрешение на техните законни представители. Поради това в хода на проекта изследователите на БХК, които посетиха ВУИ и СПИ, не успяха да направят оглед на помещенията в тях и да беседват с деца. Те направиха няколко интервюта с деца, настанени в СПИ – Варненци по време на тяхната лятна ваканция, която те прекараха при родителите си в Сливен. В интервюта децата споделиха за тежки случаи на физическо насилие от страна на персонала и на по-големите деца, както и за случаи на сексуално насилие от страна на по-големите деца¹⁷⁵.

През март 2025 г. БХК се обърна към министъра на здравеопазването Силви Кирилов с предложение за подновяване на споразумението между МЗ и БХК за мониторинг на ДПБ. По време на предходното правителство БХК сключи такова споразумение с тогавашния министър Христо Хинков. В резултат на това БХК успя да посети всички ДПБ в България през 2024 г. Новият министър обаче не пожела да сключи споразумение с БХК¹⁷⁶.

Мерки на правителството за изпълнение на решенията на ЕСПЧ, свързани със свободата на сдружаване

През 2025 г. Комитетът на министрите на Съвета на Европа продължи своето засилено наблюдение над групата решения „ОМО „Илинден“ и групи срещу България“, свързани с откази да се регистрират македонски сдружения. Това наблюдение продължава

¹⁷⁵ Кънев, К. Цит. съч., с. 93 – 94.

¹⁷⁶ Вж. Глава 14. „Права на хората с психични разстройства“.

от 2006 г. и все още не е прекратено. То е сред рекордъорите по продължителност на неизпълнението. През годината Комитетът на министрите проведе едно заседание за преглед на изпълнението – през септември, и на два пъти отлага разглеждането на тази група дела – през март и декември. В първия случай причината бе продължаващият диалог между Комитета на министрите и българското правителство, породен от желанието на правителството да предприеме мерки за изпълнение на постановените решения. Във втория случай причината не е ясна.

Сформираната през 2024 г. работна група в Министерството на правосъдието направи анализ, според който българското законодателство, регулиращо регистрационния режим на нестопанските организации, е сред най-либералните в ЕС. То не съдържа несъответствия с международното право по правата на човека. Тези изводи бяха представени на Комитета на министрите през юни заедно с констатацията, че имало две регистрирани македонски организации – „Антични македонци“ и „Гражданско сдружение за защита на основни човешки права“¹⁷⁷. В действителност първото от тези сдружения не е македонско според устава си и според учредителните си документи, макар в него да участват няколко активисти на македонски организации. Второто сдружение, което е македонско, бе за кратко регистрирано, но през юни 2020 г. бе прекратено от Благоевградския окръжен съд по искане на тогавашния главен прокурор Сотир Цацаров, който бе сезиран от тогавашния заместник министър-председател Красимир Каракачанов¹⁷⁸.

През февруари изпълнителният директор на Агенцията по вписванията (АВ) изпрати отговор на няколко въпроса до директора на Дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека“ във връзка с предстоящата през март среща на Комитета на министрите на Съвета на Европа. В писмото, наред с опита (в редица пунктове твърде уклончив) да се отговори на въпроси, свързани с отказите да се регистрират македонски сдружения, се дава пример за три регистрирани наскоро сдружения с документи, които могат да послужат като образец за новоучредените сдружения. Тези сдружения са: „Българската Федерация по Гребане с Драконови Лодки“ с ЕИК 207874029, „Ротари е-клуб София Некстум“ с ЕИК 206931930 и „Национална аптечна браншова организация“ с ЕИК 207862742. Заедно с това изпълнителният директор подчертава, че „всички сдружения с открита електронна партита в регистъра на ЮЛНЦ могат да бъдат пример за правилно изготвени регистрационни документи, които са публично достъпни“¹⁷⁹.

През юни АВ публикува Указания за първоначална регистрация на сдружения в регистъра на юридическите лица с нестопанска цел в изпълнение на ангажимента на българското правителство пред Комитета на министрите на Съвета на Европа да предостави ясни, подробни и лесни за използване указания, следването на които би

¹⁷⁷ Communication from Bulgaria concerning the group of cases of *United Macedonian Organisation Ilinden and Others v. Bulgaria* (Application No. 59491/00), DH-DD(2025)722, 26 June 2025.

¹⁷⁸ БХК. *Правата на човека в България през 2020 г.* София, 2021, с. 74.

¹⁷⁹ Писмо на Даниела Митева, изпълнителен директор на АВ, до Милена Коцева, директор на Дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека“ в отговор на запитване с изх. №99-00-121#165/04.02.2025 (налично в архива на БХК).

осигурило регистрирането на едно сдружение¹⁸⁰. Указанията от юни 2025 г. са кратки и коментират два закона – Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ) и Закона за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел (ЗТР), както и Наредба №1/14.02.2007 г. В по-голямата си част Указанията повтарят разпоредби на ЗЮЛНЦ и на другите два нормативни акта. В тях има твърде малко насоки за това как да се прилагат. Поради това те служат повече за да покажат на Комитета на министрите, че правителството прави нещо, за да изпълни решенията на ЕСПЧ, отколкото да дават практически насоки на новоучредените сдружения как да подготвят своите документи така, че да се съобразят с изискванията на закона. Освен това правоприлагането по отношение на македонските организации продължава да бъде във висока степен произволно, поради което каквито и да било указания за прилагане на закона имат ограничено значение.

Малкото, което Указанията съдържат като коментари и насоки относно прилагането на ЗЮЛНЦ, ЗТР и Наредба №1, хвърля известни съмнения върху истинската им цел. Указанията се опитват да оправдаят отказите на АВ и на съдилищата *post factum* по дела на македонски сдружения, като предлагат тълкувания, които са със съмнителна законност и понастоящем са предмет на състезателни производства пред местни и международни правоприлагащи органи. Един такъв пример е тълкуването, което те предоставят относно разликата между сдружения в частна и обществена полза. Според Указанията целите на сдружение в частна полза трябва да служат за задоволяване и защита на специфични интереси, простиращи се до кръга от лица, участващи в учредяването на сдружението. Това е в съответствие с част от решенията, с които е отказана регистрацията на някои македонски сдружения, но в противоречие с друга практика, тъй като има десетки регистрирани сдружения в частна полза, които имат цели извън специфичните интереси, простиращи се до кръга от лица, участващи в учредяването на сдружението. Друг пример е изискването, въведено в Указанията, в протокола от учредителното събрание да се включва информация не само за датата и населеното място, където то се е провело, но и за точния час и конкретното място. По този начин Указанията целят да обосновават *post factum* изискване, което не се среща в нито един нормативен акт, но което се е превърнало в основание за отказ да се регистрират няколко македонски организации. Това изискване не служи като основание за отказ в други случаи, включително в тези, посочени като „примери за добри документи“ в споменатото по-горе писмо на АВ от февруари 2025 г.

Откази за регистрацията на македонски сдружения

През годината няколко сдружения на македонци получиха откази да бъдат регистрирани от АВ и от съдилищата на произволни и противозаконни основания. Всички откази, с изключение на един, бяха мотивирани от твърдени формални несъответствия на уставите и учредителните протоколи на организациите с изискванията на закона.

¹⁸⁰ Указания за първоначална регистрацията на сдружения в регистъра на юридическите лица с нестопанска цел, достъпни на: <https://www.registryagency.bg/bg/>.

Във всички тези случаи македонските организации използваха устава и учредителни протоколи на вече регистрирани от АВ организации, при което АВ не е установила никакви проблеми с несъответствия с българското законодателство при тяхното регистриране. Без изключение отказите бяха потвърдени от съдебните инстанции с противоречиви мотиви. Засегнати от системния отказ на българската държава да коригира нарушенията си по отношение правото на сдружаване на македонците в България бяха „Македонският клуб за етническа толерантност“, „Дружество на репресираните македонци в България, жертви от комунистическия терор“, Сдружение „Обединена македонска организация Илинген“, Сдружение „Обединена македонска организация Илинген – Пловдив“ и „Правозащитен комитет Толерантност“¹⁸¹.

Нарушаване на правото на мирно събрание

През годината на няколко пъти кметове на населени места използваха разпоредбата на чл. 12, ал. 1 от Закона за събранията, митингите и манифестациите, който им дава право да „предлагат“ промяна на времето и мястото на публични събития, ако те „създават условия за нарушаване на обществения ред или безопасността на движението“, за да ограничат едностранно провеждането на събрания, митинги и манифестации до степен да ги обезсмислят. Тези указания са на практика забрани, но административните съдилища приемат, че те не подлежат на съдебен контрол. Това се превърна в системна злоупотреба на местните власти и на съдилищата в цялата страна, чрез която те разрешават публични събития, които са в тяхна угода, и забраняват такива, които са критични спрямо тях и свързаните с тях институции и интереси.

На 26.09.2025 г. Сдружение „Амнести Интернешънъл България“ подаде уведомление до кмета на Столичната община за провеждане на мирен митинг за солидарност с Палестина, насрочен за 30.09.2025 г. пред Зала „Арена 8888“. В деня на провеждане на митинга кметът на Столичната община изпрати писмо с указание на организатора, че трябва да проведе предвидената проява на площад „Възраждане“, близо до централата на Организацията на евреите в България „Шалом“. Писмото е очевидна провокация. Кметът се позова на провеждането по същото време на баскетболна среща между Баскетболен клуб „Апоел Тел Авив“ и Баскетболен клуб „Барселона“ в Зала „Арена 8888“. Според кмета там се очаква да присъстват представители на Израел и Испания, поради което „е възможно да се създадат предпоставки за възникване на груби нарушения на обществения ред и масови безредици“, макар че при провеждането на подобни събития в България в миналото не е имало никакви подобни нарушения. Организаторите обжалваха заповедта на кмета в АССГ. С определение от 15.10.2025 г. АССГ прие, че жалбата е процесуално недопустима, поради липса на предмет и липса на правен интерес от страна на жалбоподателите. Според съда кметът има право да променя времето и мястото на събитието и това не подлежи на съдебен контрол. Освен това съдът отбеляза, че жалбата е без предмет, защото към датата на образуване на производството времето на

¹⁸¹ Кънев, К. *Откази от регистрация на македонски сдружения през 2025 г.*, достъпно на: <https://bghelsinki.org/statii/otkazi-makedonski-sdruzhenia-2025/>.

събитието е отминало¹⁸². Така съдът узакони очевидно произволната заповед на кмета на София, издадена няколко часа преди планираното събитие, с която под формата на промяна на мястото на митинга той на практика го забранява.

Определения, с които съдилищата отказват да подложат на съдебен контрол едностранни промени от кметове на времето и мястото на публични събития през годината бяха издадени също така във Варна¹⁸³, София¹⁸⁴ и Пловдив¹⁸⁵. С други решения през годината административни съдилища утвърдиха необжалваемостта на указания на кметове да променят едностранно времето и мястото на публични събрания, митинги и манифестации за събития, които са се провели преди 2025 г.¹⁸⁶ През май ВАС на свой ред утвърди тази порочна практика¹⁸⁷.

---

¹⁸² АССГ. Определение №33695/15.10.2025 г.

¹⁸³ Административен съд – Варна. Определение №13210/28.11.2025 г.

¹⁸⁴ АССГ. Определение №41574/11.12.2025 г.; Определение №16786/16.05.2025 г.

¹⁸⁵ Административен съд – Пловдив. Определение №10419/21.11.2025 г.

¹⁸⁶ АССГ. Определение №14405/26.04.2025 г.

¹⁸⁷ ВАС. Определение №5397/22.05.2025 г.

Глава 9

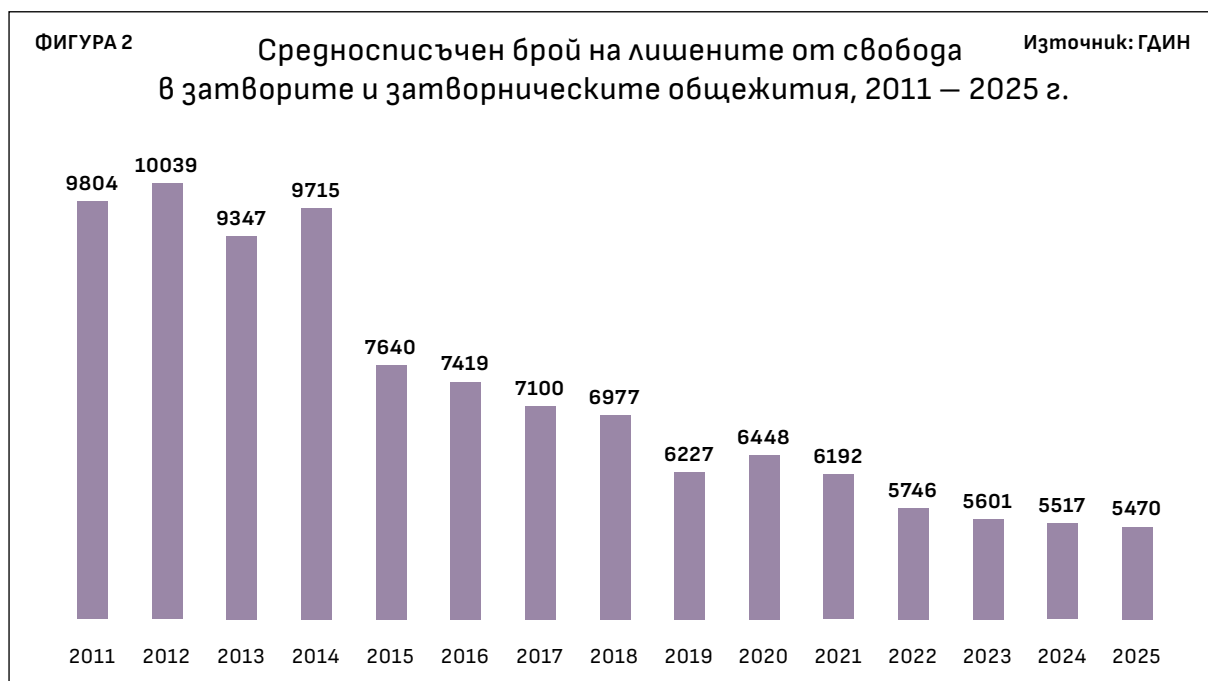
Условия в местата за лишаване от свобода

През 2025 г. бяха направени някои изменения в Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС), които бяха ограничени само до служителите в местата за лишаване от свобода. Броят на лишените от свобода продължи да намалява, макар и с малко. Броят на задържаните в арестите също продължи да намалява. Проблемът с пренаселеността в затворите и затворническите общежития като цяло бе решен, но такава бе налице в няколко ареста. Медицинското обслужване продължи да бъде сериозен проблем поради недостатъчния брой на медицинските специалисти, лошия достъп до външни специалисти и лошия достъп до лекарства. Проблем продължи да бъде и междузатворническото насилие. Продължителността на настаняването на затворници на специален режим бе често прекомерна. Сериозен проблем бе липсата на периодичен преглед на настаняването в единична изолация на обвиняеми и подсъдени. Средствата за защита срещу нечовешко и унижително отнасяне се използваха редовно, макар и не повсеместно от лишените от свобода, но невинаги бяха ефективни.

Затвори

Брой на лишените от свобода и пренаселеност

През 2025 г. броят на затворниците в България продължи да намалява, макар и с малко. Средносписъчният брой на лишените от свобода в затворите и затворническите общежития през 2025 г. е бил 5470, с 47 по-малко от 2024 г.¹⁸⁸ През последните шест години намаляването на средносписъчния брой на лишените от свобода в България се установи като устойчива тенденция (фигура 2).

Според правителството към 8 юни 2021 г. капацитетът на пенитенциарната система (затвори, затворнически общежития и поправителни домове) е изчислен на 8161 места¹⁸⁹. Ако това число се вземе за отправна точка за изчисление на населеността като цяло на местата за лишаване от свобода, през 2025 г. тя е била 67%.

Намалява и броят на лишените от свобода, настанени в затворите към края на годината, като на 31.12.2025 г. те са били 5295, със 147 по-малко от 2024 г. От тях 1541 са настанени в затворнически общежития от открит тип, малко по-малко, отколкото през 2024 г.¹⁹⁰ С промените в законодателството от 2017 г. се разшири кръгът на осъдените лица, които първоначално се настаняват за изтърпяване на наказанието в общежитията от открит тип вместо в корпусите на затворите. Режимът в общежитията от открит тип дава повече възможности за работа, а оттам – и за намаляване

¹⁸⁸ ГДИН, информация, получена от БХК по реда на ЗДОИ с Решение №Л-07-1 #1 от 15.01.2026 г.

¹⁸⁹ Council of Europe, 2021. Communication from Bulgaria concerning the case of *Kehayov v. Bulgaria* (Application No. 41035/98) and *Neshkov and Others v. Bulgaria* (Application No. 36925/10), DH-DD(2021)698-rev, Appendix No 1, достъпно на: [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2021\)698revE](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2021)698revE).

¹⁹⁰ ГДИН. Решение №Л-07-1 #1 от 15.01.2026 г.

на срока на наказанията (два дни труд се считат за три дни лишаване от свобода). В края на 2025 г. делът на настанените лишени от свобода в затворническите общежития от открит тип спрямо общата затворническа популация е 29% – на същото ниво като през 2025 г.¹⁹¹ (фигура 3).

Намаляването на броя на лишените от свобода в България и по-равномерното им разпределение по затворите и затворническите общежития доведе до това за поредна година през 2025-а като цяло да няма пренаселени затвори. Въпреки това информацията, която БХК получи от няколко затвора и затворнически общежития, както и изследването на съдебната практика показва, че пренаселеност, т.е. неспазване на законовия стандарт от 4 кв.м на лишен от свобода, е налице в отделни групи и в отделни килии.

Освен осъдени лица, в затворите се настаняват и обвиняеми и подсъдими, задържани с мерки за неотклонение. На 31 декември 2025 г. техният брой е бил 465, което е с 28 по-малко, отколкото в края на 2024 г.

През 2025 г. броят на условно предсрочно освободените в българските затвори продължи да бъде нисък. Те са били 487¹⁹² лишени от свобода – с 43 по-малко от 2024 г.¹⁹³

Материални условия

През 2025 г. БХК осъществи няколко посещения в затвори и затворнически общежития. Освен това организацията следеше системно съдебната практика по превантивното и по компенсаторното средство за защита от нечовешко и унижително отношение, която бе свързана основно с материалните условия в местата за лишаване

¹⁹¹ Изчисленията са на БХК и са направени въз основа на информация, получена по реда на ЗДОИ през съответните години.

¹⁹² ГДИН. Решение №Л-07-1#1 от 15.01.2026 г.

¹⁹³ Пак там.

от свобода. БХК получи голям брой писма от лишени от свобода, в някои от които те описват условията на изтърпяване на наказанията си. През годината бяха публикувани няколко доклада на омбудсмана като Национален превантивен механизъм (НПМ) за посещения в затвори и в затворнически общежития.

Материалните условия в затворите и в затворническите общежития през 2025 г. не отбелязаха съществено подобрение, но нямаше и влошаване. Затворите в България се различават значително по материалните условия, които осигуряват на лишените от свобода за изтърпяване на наказанията си. В някои от тях, като например Затворническо общежитие от закрит тип „Кремиковци“ към Софийския затвор, условията в по-голямата част от общежитието могат да се определят като нечовешки и унижителни. Голяма част от оплакванията на затворниците до БХК от всички места за лишаване от свобода бяха свързани с лошото състояние на материалната база, лошата хигиена и нашествието на гървеници и хлебарки. Нашествието на гървеници и хлебарки е изключително сериозен проблем в много затвори и арести. То е основание пребиването в тях да се определи като нечовешко и унижително отнасяне.

През годината много затворници от различни затвори в България продължиха да отправят оплаквания до БХК за налагане на запори от съдебни изпълнители върху техните сметки заради неизплатени задължения в резултат от осъдителни решения. Последните са най-често по наказателните дела, в резултат на които те изтърпяват наказания лишаване от свобода. Част от запорите са за вземания от страна на държавата. Запорите са върху всички суми, които лишените от свобода получават, включително изпращаните от техните близки. По правило лишените от свобода не се уведомяват за тези запори, тъй като те формално са върху сметки на затвора, в които имат свои партиди. Поради това те не могат да ги оспорят своевременно по предвидения от закона ред. Липсата на каквито и да е средства у лишените от свобода води до невъзможност те да посрещат свои елементарни хигиенни и здравни нужди.

След въвеждането през 2017 г. на превантивно и компенсаторно средство за защита срещу нечовешко и унижително отнасяне в местата за лишаване от свобода те се използват все по-често от лишените от свобода. През 2025 г. много затворници приложиха успешно компенсаторното средство и в много редки случаи – превантивното средство за защита. Обезщетенията за лоши материални условия в много от случаите бяха доста ниски. Така лишените от свобода оставаха жертви на нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС и на чл. 3 от ЕКПЧ, въпреки че получаваха някакво обезщетение.

Чл. 43, ал. 4 от ЗИНЗС определя, че минималната жилищна площ в спалното помещение за всеки лишен от свобода не може да е по-малка от 4 кв.м Тази разпоредба визираща общата площ в спалното помещение и не взема под внимание наличието в него на легла и мебели. Поради това в няколко случая през годината съдилищата отказаха да установят нарушение, когато задържани или осъдени пребивават продължително време в килии, пълни с легла и мебели, при което непокритата жилищна площ на един лишен от свобода е по-малка от 1 кв.м.

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване в затворите продължи да бъде един от най-сериозните проблеми през 2025 г. Проблемите засягат първоначалните медицински прегледи, липсата на медицински персонал и произтичащата от това липса на адекватна медицинска грижа в затворите, големите забавяния, а в някои случаи и отказите лишените от свобода да бъдат насочвани към външни специалисти и външни болнични заведения, липсата на достъп до лекарства на лишените от свобода, критичното състояние на пенитенциарната болнична грижа.

Основните причини за неадекватната медицинска грижа в местата за лишаване от свобода са недостатъчният медицински персонал, неадекватният достъп до лекарства, лошото състояние на медицинските заведения в местата за лишаване от свобода и неадекватният достъп на лишените от свобода до външна медицинска помощ. Болничните заведения в местата за лишаване от свобода не отговарят на медицинските стандарти. Това се отнася най-вече за Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода към Затвора – София. Тези проблеми са били нееднократно констатирани от БХК, НПМ и Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание. През 2025 г. БХК получи многобройни оплаквания от лишени от свобода, свързани с всички изброени по-горе недостатъци.

Проблеми с медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода бяха констатирани и от НПМ към омбудсмана. По време на проверката в Затвора – София през юни 2025 г. НПМ констатира „огромен проблем“ с недостига на персонал в Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода, „който затруднява дейността на болницата и поставя в риск обема и качеството на оказаната медицинска помощ“. НПМ също така констатира, че „видимо към момента двете стационарни отделения не отговарят на изискванията на медицинските стандарти, най-вече в частта относно осигуреност с персонал“¹⁹⁴.

ЗИНЗС не предвижда възможност за освобождаване на затворник от изтърпяване на наказанието лишаване от свобода поради несъвместимост между неговото здравословно състояние и условията на задържане. Поради това в няколко институции през годината пребиваваха лишени от свобода в тежко здравословно състояние, което е несъвместимо с лишаването им от свобода¹⁹⁵.

¹⁹⁴ Омбудсман на Република България. Доклад на омбудсмана като национален превантивен механизъм за извършена проверка в затвор София, затворническо общежитие от закрит тип „Кремиковци“, затворническо общежитие от открит тип „Казичене“ и Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода към затвор София, 09.10.2025 г., достъпен на: https://www.ombudsman.bg/storage/pub/files/20251009154007_Доклаг%20от%20планирана%20проверка%20в%20Затвор%20София-%20Окончателен%20вариант.pdf.

¹⁹⁵ Омбудсман на Република България. Доклад на омбудсмана като национален превантивен механизъм за извършени проверки в затвор Белене, затворническо общежитие от открит тип „Белене“, районно полицейско управление – гр. Свищов и районно полицейско управление – гр. Никопол, 12.12.2025 г., достъпен на: [https://www.ombudsman.bg/storage/pub/files/20251212143518_Доклаг%20на%20НПМ%20от%20планирана%20проверка%20в%20Затвор%20Белене%20и%20РПУ%20\(3\).pdf](https://www.ombudsman.bg/storage/pub/files/20251212143518_Доклаг%20на%20НПМ%20от%20планирана%20проверка%20в%20Затвор%20Белене%20и%20РПУ%20(3).pdf).

Малтретиране

Като цяло оплакванията от страна на лишените от свобода от употреба на сила и помощни средства от надзорния състав на местата за лишаване от свобода са много по-редки от тези по време на полицейско задържане. В последния случай жертвите следва да бъдат прегледани при постъпване в пенитенциарните институции, а оплакванията им – отнесени към компетентните прокуратури. Това обаче по правило не се прави. Медицинските прегледи при приемане в арестите и в затворите са повърхностни, а дори когато установят наранявания в резултат от употреба на сила, медицинските специалисти не уведомяват за това прокуратурата.

Насилието между затворници е по-разпространено. То най-често води до дисциплинарни наказания и в по-редки случаи – до образуване на досъдебни производства. В масата от тези случаи става дума за леки телесни повреди, които, когато не са нанесени от длъжностно лице, се преследват по тѣжба на пострадалия. Тази порочна система стоварва непосилно бреме върху пострадалите, които трябва да си осигурят сами средства за наемане на адвокат, за събиране на доказателства и за завеждане на дело в съда. Поради това най-често междузатворническото насилие приключва с дисциплинарни наказания за извършителите.

Специален режим

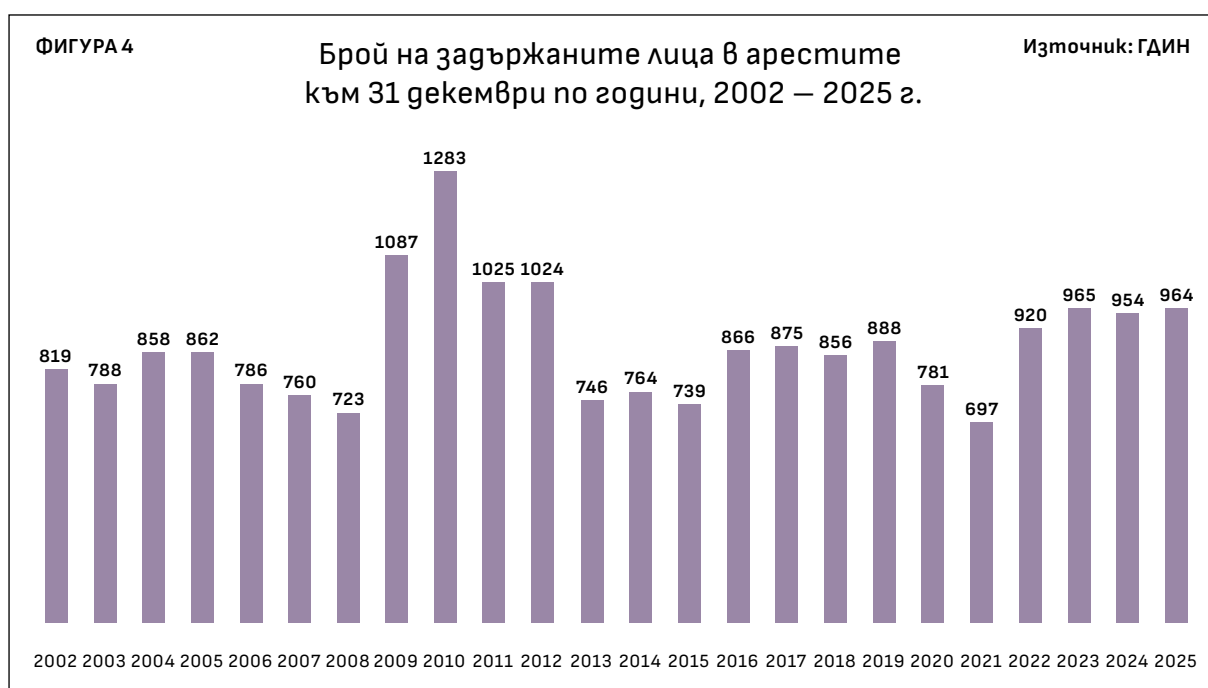
През 2025 г. не бе изменена законодателната уредба на специалния режим. Доживотните затворници с редки изключения се настаняват на такъв режим, т.е. в постоянно заключени килии, разположени в зоните с повишена сигурност на затворите, изолирани от останалите лишени от свобода и обикновено без достъп до дейности, освен едночасов престой на открито. В много редки случаи някои от тях имат възможност да работят в килиите си. Много затворници изтърпяват присъдите си при такъв режим повече от 20 години. Към края на 2024 г. изтърпяващите наказание доживотен затвор са били 175, с трима по-малко от 2024 г. От тях 52 са осъдените на доживотен затвор без право на замяна¹⁹⁶. Измененията в законодателството от 2017 г. задължиха началниците на затворите да преразглеждат режима на доживотните затворници всяка година. В преобладаващото мнозинство от случаите обаче прегледът не води до промяна. Измененията въвеждат и възможност за съдебен контрол на заповедите за удължаване на специалния режим пред административните съдилища, но те също не са склонни да отменят заповедите.

При идентичен режим се изолират и задържаните под стража обвиняеми и подсъдимци лица, които имат повдигнато обвинение за извършено престъпление, наказуемо с лишаване от свобода от 15 или повече години. Режимът се прилага без значение какъв е индивидуалният риск на задържаните, и не е предвидена възможност за преразглеждането му, въпреки че изолацията може да продължи с години.

¹⁹⁶ ГДИН. Решение №Л-07-1#1 от 15.01.2026 г.

Арести

Към края на 2025 г. броят на арестите в страната е същият като през 2024 г. – 26. Има един закрит (Кюстендил) и един новооткрит арест (Самораново). Общият брой на задържаните в арестите през 2025 г. е бил 12 260 спрямо 12 312 през 2024 г.¹⁹⁷ Броят на задържаните в арестите чужди граждани е бил 1498 срещу 1722 през 2024 г. Непълнолетните лица, задържани в арестите през 2025 г., са били 114 – значително увеличение на броя в сравнение с 2024 г., когато той е бил 99 г. Броят на задържаните жени е бил 440 срещу 436 през 2024 г.¹⁹⁸ Средносписъчният брой на задържаните в арестите през 2025 г. е бил 1018 срещу 1102 през 2024 г. Броят на задържаните лица към 31 декември показва леко намаление в сравнение с предходната година (фигура 4).

Горните данни за общия брой на задържаните в арестите, за средносписъчния брой на задържаните и за задържаните на 31 декември по години показват известно намаляване на броя на задържаните в арестите през 2025 г. Въпреки това той е твърде голям, особено ако се имат предвид стойностите в периода 2013 – 2020 г., когато както общият брой на населението на България, така и равнището на наказаната престъпност през този период са били по-високи.

По данни на ГДИН продължителността на задържането в арестите през 2025 г. е, както следва:

- до 72 часа – 1933 лица в сравнение с 1635 лица през 2024 г.;
- до два месеца – 9763 лица в сравнение с 9709 лица през 2024 г.;

¹⁹⁷ Пак там.

¹⁹⁸ Пак там.

- от два до шест месеца – 1932 в сравнение с 2013 лица през 2024 г.;
- над шест месеца – 565 в сравнение с 592 лица през 2024 г.¹⁹⁹

Завишението в сравнение с 2024 г. на продължителността на задържането е в първите две групи и особено в групата на задържаните до 72 часа (с 298 лица). Задържането до 72 часа е с прокурорско постановление и в голяма степен безконтролно.

Големият брой задържани лица е предизвикал пренаселеност в няколко ареста. Такава по данни на ГДИН е наблюдавана в арестите в Бургас, Видин, Кюстендил, Елхово, Стара Загора и София – „Г. М. Димитров“²⁰⁰. На практика пренаселеност е имало и в други арести, в които задържаните са настанени на 4 кв.м площ, както изисква ЗИНЗС, но в килиите им има легла и мебели, които стесняват значително ползваемата площ, понякога до по-малко от 1 кв.м. Подобна е била ситуацията например в ареста в Силистра, откъдето БХК получи оплакване от задържан. Административните съдилища в този случай не са установили нарушение на ЗИНЗС.

В редица арести условията на настаняване не покриват минималните стандарти за хуманно третиране. В някои от тях килиите не са оборудвани със санитарни възли, а в други няма достъп до слънчева светлина. В арестите задържаните лица остават постоянно заключени в килиите, с изключение на един час – час и половина дневно, предназначен за престой на открито и физическа активност. В няколко ареста няма места за престой на открито, а са приспособени стаи за разходка. В много арести килиите са малки, с лоша вентилация, обзаведени много оскъдно или без нищо друго освен легло, с наличие на дървеници, без възможност за участие в каквито и да е дейности.

Решения на ЕСПЧ

Нарушение на:

чл. 3 от Протокол №1 – право на свободни избори

По делата *Калайджиев и други срещу България*, *Мемиев и други срещу България*, *Нешков и други срещу България*, *Рангелов и други срещу България*, *Сакалиев и други срещу България* и *Сашов и други срещу България* ЕСПЧ установява, че невъзможността на лишението от свобода жалбоподатели да гласуват на изборите за народни представители на 4 април 2021 г., 11 юли 2021 г., 14 ноември 2021 г., 2 октомври 2022 г. и 2 април 2023 г., както и на изборите за членове на Европейския парламент на 26 май 2019 г. съставлява нарушение на чл. 3 от Протокол №1 към Конвенцията.

Съдът припомня утвърдените принципи в практиката си, според които отнемането на избирателното право не е съвместимо с чл. 3 от Протокол №1, когато се прилага спрямо група хора по принцип, автоматично и безразборно, единствено на основание, че изтърпяват наказание лишаване от свобода, независимо от продължителността на наказанието, естеството или тежестта на престъпленията им и индивидуалните им обстоятелства.

¹⁹⁹ Пак там.

²⁰⁰ Пак там.

Глава 10

Защита от дискриминация

През 2025 г. практиката по делата за дискриминация потвърди едновременно потенциала и сериозните дефицити на защитата в България. КЗД продължи да не изпълнява съдебни указания, да не публикува цялата си практика и да постановява актове, които съдилищата отменят или обявяват за нищожни. Проблемна остана и изключителната продължителност на делата пред КЗД. По делата за анти-ЛГБТИ и женомразка реч съдебната практика остана рестриктивна и неосигуряваща ефективна защита.

През май 2025 г. беше формиран новият състав на КЗД. Народното събрание избра за председател Елка Божова, за заместник-председател – Елена Чернева-Маркова, а за членове – Баки Хюсеинов, Златина Касърова-Дукова и Теодора Каменова. Кандидатурата на Ева Жечева не получи необходимата подкрепа, въпреки че при изслушването тя остави впечатление за висока професионална подготовка, надвишаваща компетентността на някои от избраните впоследствие членове. Няколко дни по-късно президентът назначи останалите четирима членове – Иво Петков, Лазар Лазаров, Наско Атанасов и Бойка Чернева. Така парламентарната квота беше излъчена изцяло от кандидатури на управляващото мнозинство, без политически баланс, а изборът на Елена Чернева-Маркова можеше да се възприеме и като политическа отплата – през 2024 г. тя погале оставка като заместник-омбудсман в момент, в който трябваше да бъде назначен нов служебен премиер, и така изборът на президента за тази длъжност беше ограничен.

На този фон новото ръководство заяви ясно намерение да продължи практиката да публикува само влезлите в сила решения, макар по съдебен ред вече да е потвърдено²⁰¹, че цялата практика на КЗД следва да е публична. Затова и тази година БХК поиска по реда на ЗДОИ постановените от КЗД решения по същество през 2025 г. по признаците „пол“, „раса“, „народност“, „етническа принадлежност“, „човешки геном“, „гражданство“,

²⁰¹ АССГ. Решение №2641 от 19.04.2022 г. по агм.г. №12864/2021 г.

„произход“, „религия или вяра“, „увреждане“, „възраст“ и „сексуална ориентация“, както и за случаи на множествена дискриминация²⁰².

Дискриминация по етническа принадлежност, раса, произход

Соломон Паси срещу Костадин Костадинов и „Възраждане“

През април 2025 г. КЗД намери нови нарушения на лидера на партия „Възраждане“ Костадин Костадинов, изразяващи се отново²⁰³ в разпространяването на реч на омраза срещу евреите. Този път в същото е уличена и ръководената от него националистическа партия „Възраждане“. Жалбата пред Комисията е подадена от Соломон Паси, представляван по делото от БХК²⁰⁴.

С решението КЗД единодушно установява, че с публикации във Facebook и Youtube Костадинов и прокремълски ориентираната му партия „Възраждане“ са осъществили дискриминация под формата на тормоз и подбуждане към дискриминация спрямо Соломон Паси по етнически признак. Комисията проследява как конкретни публикации на ответниците са провокирали „вълна от нагнетена реч срещу евреите“ и дискусии, споделящи „откровени антисемитски нагласи“. В решението се отбелязва, че публикации са въздействали върху съзнанието „по начин, форсиращ нагласа, която има потенциал да бъде приведена в действие“. КЗД намира, че Костадинов и „Възраждане“ създават враждебна среда, нагнетяваща омраза към Соломон Паси, разрастваща се до неприязън към лицата с еврейска етническа принадлежност. Същевременно в позициите си пред КЗД Костадинов и „Възраждане“ омаловажават значението на словото на омраза като фактор за създаване на разделение.

Коментарите под публикациите на Костадинов и „Възраждане“, цитирани в решението на КЗД, съдържат крайни антиеврейски стереотипи, призови за насилие, копнеж по политиките на Хитлер, омаловажаване на Холокоста.

В решението не е установено авторството на известен антисемитски колаж със Соломон Паси, разпространен през 2023 г. в група с наименование „Възраждане“ в Telegram, и до края на годината не е постигнато окончателно решение по този въпрос²⁰⁵. Поради това на този етап лицата, участвали в неговото създаване и разпространение, не могат да бъдат подведени под отговорност.

²⁰² БХК. Практика на КЗД, 2025 г., получена по реда на ЗДОИ, достъпна на: <https://bghelsinki.org/statii/praktika-na-komisiyata-za-zasthita-ot-diskriminacziya-2025-g-poluchena-po-reda-na-zdoi/>.

²⁰³ В края на 2024 г. същото беше установено по жалба на политика от ПП Даниел Лорер. КЗД осъди Костадин Костадинов за реч на омраза във Фейсбук, БХК, 19.11.2024 г., достъпно на: <http://bghelsinki.org/kzd-osydi-kostadin-kostadinov-za-rech-na-omraza-vyv-fejsbuk/>.

²⁰⁴ Костадин Костадинов – повторно осъден за реч на омраза във „Фейсбук“, БХК, 14.04.2025 г., достъпно на: <https://bghelsinki.org/kostadin-kostadinov-povtorno-osyden-za-rech-na-omraza-vyv-fejsbuk/>.

²⁰⁵ ВАС, агм.г. №664/2026.

Антиромски изявления на Красимир Каракачанов в село Войводиново

И през 2025 г. не беше постигнато окончателно и законосъобразно проузясване по преписките пред КЗД, образувани по повод публични антиромски изказвания на Красимир Каракачанов, тогава вицепремиер и министър на отбраната, направени на 8 януари 2019 г. в с. Войводиново след престъпление, извършено два дни по-рано от лица от ромски произход.

По една от преписките, образувана по жалба на Е.К. от ромски произход, подадена през януари 2019 г., КЗД приема през 2021 г., че изказванията не представляват дискриминация. Решението е оспорено, а през 2023 г. Административен съд – Враца го отменя частично и връща преписката за ново разглеждане. Впоследствие подадената жалба срещу това решение от страна на новия министър на отбраната води до обезсилването му от ВАС, който приема, че производството е срещу физическото лице Красимир Каракачанов, а не срещу министъра на отбраната. С ново решение от септември 2024 г. Административен съд – Враца отново частично отменя решението на КЗД и връща преписката за ново разглеждане. Въпреки това до края на 2025 г., повече от година по-късно, КЗД не е прогълзила производството.

По втората преписка, образувана по жалба на А.Й. и сдружение „Единство“, през 2020 г. КЗД приема, че липсва дискриминация. Това становище първоначално е потвърдено от АССГ, но през 2021 г. ВАС отменя съдебния акт, приема, че е налице дискриминация, и връща преписката за ново разглеждане от КЗД. Въпреки това едва през септември 2023 г. КЗД постановява ново решение, с което отново не установява нарушение на Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр). Това решение е прогласено за нищожно от АССГ, който го отменя и връща преписката за ново разглеждане. През юни 2024 г. ВАС остава в сила това решение. КЗД обаче за пореден път отказва да съобрази задължителните указания на съдилищата и отново не установява дискриминация. През ноември 2025 г. АССГ повторно прогласява нищожността на акта, отменя го и връща преписката за ново разглеждане²⁰⁶.

Развитието и по двете преписки илюстрира сериозния проблем с неефективността и прекомерната продължителност на производствата по дела за защита от дискриминация, особено когато те засягат публични изказвания на високопоставени политически фигури срещу уязвими групи. Продължаващият отказ на КЗД да постанови законосъобразни актове въпреки многократните съдебни указания поставя под съмнение ефективността ѝ и институционалната защита срещу дискриминация в България.

Дискриминация по възраст и увреждане

В края на юли 2025 г. Европейският комитет за социални права (ЕКСП) публикува своето решение по делото, заведено от Института за европейски политики „Отворено общество“ (Open Society European Policy Institute, OSEPI) срещу България²⁰⁷ (Жалба

²⁰⁶ АССГ. Решение №36337 от 05.11.2025 г. по адм.г. №5939/2025 г.

²⁰⁷ European Committee of Social Rights (2025). Decision on the merits: *Open Society European Policy Institute (OSEPI) v. Bulgaria*, Complaint No. 204/2022, гостъпно на: <https://hudoc.esc.coe.int/?i=cc-204-2022-dmerits-en>.

№204/2022 г.). Жалбата беше подадена като част от проект, изпълняван от БХК в партньорство с Българската общност за либерална демокрация (БОЛД), имащ за цел да се застъпва за правата на гражданите по време на пандемията от COVID-19.

Жалбата пред ЕКСП засяга нарушения на чл. 11 (право на опазване на здравето) и чл. Е (недопускане на дискриминация) във връзка с чл. 11 от ревизираната Европейска социална харта на Съвета на Европа, която България е подписала и ратифицирала през 2000 г.

ЕКСП установи, че в Националния план за ваксиниране срещу COVID-19, приет през декември 2020 г., правителството на България е поставило възрастните хора и хората с хронични заболявания едва във фаза IV на ваксинационния план. Забавянето на ваксинирането на тези силно уязвими хора по време на втората вълна на пандемията през януари и февруари 2021 г. е предизвикало много висока смъртност сред тях. Според ЕКСП „правителството не е предоставило никакво съществено обяснение и оправдание за своето решение да не приоритизира достъпа до ваксини на възрастните хора и на тези с хронични заболявания“ (§46). Това е несъвместимо със задълженията на правителството по Хартата и демонстрира явен пропуск в приоритизирането на тяхната защита. Освен това Комитетът установява, че високите нива на смъртност сред тези уязвими групи разкриват значителен недостатък в прилагането на ефективни превантивни мерки.

Комитетът също така се произнася, че България не е успяла да приеме достатъчно всеобхватна комуникационна стратегия и не е отделила адекватно финансиране за кампания за популяризиране на ваксинацията. От решението става ясно, че дори новият министър на здравеопазването, избран през декември 2021 г., е признал провалите на правителството да организира подходяща комуникационна кампания. Въпреки това отговорите на правителството до ЕКСП не съдържат обяснение или признание за неспособността да се преодолеят пропуските. „Комитетът намира, че този постоянен пропуск не само е възпрепятствал разпространението на ключова здравна информация, но и е допринесъл за общественото колебание към ваксинирането, което потенциално е повлияло на здравните резултати на нацията“ (§59).

ЕКСП установява не само общо нарушение на правото на опазване на здравето по чл. 11 от Хартата, но също така и дискриминация във връзка с това право спрямо възрастните хора и тези с хронични заболявания. Дискриминацията се състои в липсата на адекватно приоритизиране в плана за ваксиниране на тези групи. Освен това обявените от правителството „зелени коридори“ са били на свой ред дискриминационна мярка. Според Комитета „условията, осигурени в тези зелени коридори, са били неадекватни за възрастните хора и за хората с хронични заболявания“ (§85).

Делото беше заведено от OSEPI през 2021 г., паралелно с национално производство относно Националния ваксинационен план, заведено от БХК. Към края на 2025 г. националното производство все още не е завършило на последна инстанция.

По-рано през годината СГС установи²⁰⁸ непряка дискриминация в решението за отваряне на зелени коридори в първите седмици от ваксинационния процес по време на

²⁰⁸ СГС. Решение №890/13.02.2025 г.

пандемията от COVID-19. Отварянето на тези коридори беше съпътствано от доклад на тогавашния здравен министър Костадин Ангелов, в който се изразява необходимост от бързо използване на наличните ваксини и увеличаване на броя на имунизираните лица срещу COVID-19.

Съдът намери, че поредица от неудачни управленски решения по времето на министър Ангелов е довела до хаос при ваксинирането и е причинила неблагоприятни последици за най-уязвимите хора – тези над 65-годишна възраст и хората с придружаващи заболявания. Позицията на БХК остава, че лошата организация на ваксинационния процес е една от причините за високата смъртност от COVID-19 и грешките трябва да бъдат установени, за да се изведат поуки при следващо вземане на управленски решения за разпределение на ограничен здравен ресурс. За разлика от ЕКСП, СГС постанови също, че с действията си министърът на здравеопазването не е извършил пряка дискриминация.

Дискриминация по пол

Сексистка реклама на уреди втора употреба

През август 2025 г. КЗД се произнесе по сигнал на Фондация „Български фонд за жените“, БХК и две физически лица срещу „Рагки 2011“ ООД във връзка с рекламен видеоклип, публикуван във Facebook страницата „[magprom.net](https://www.facebook.com/magprom.net) Уреди с транспортни дефекти“. С решение от август²⁰⁹ КЗД прие, че дружеството не е извършило тормоз по признак „пол“ по смисъла на ЗЗДискр. В сигнала се твърдеше, че клипът накърнява достойнството на жените, омаловажава насието над тях, представя жените като предмет и насажда мизогинни стереотипи. По данни, обсъдени в съдебното производство, към 7 юли 2023 г. видеоклипът е имал 987 000 гледания.

Решението на КЗД е било оспорено пред АССГ, но с определение²¹⁰ от ноември 2025 г. съдът е оставил без разглеждане жалбата на „Български фонд за жените“ и БХК и е прекратил производството в тази част, като е приел, че само двете физически лица разполагат с необходимия личен и пряк правен интерес да оспорят акта.

С решение от януари 2026 г. АССГ²¹¹ е отхвърлил жалбата на двете физически лица срещу решението на КЗД. В мотивите си съдът прави остро критични констатации относно съдържанието на клипа, като го определя като вредоносен, лишен от хумористичен характер и омаловажаващ насието и човешкото достойнство, но въпреки това оставя в сила извода на КЗД за липса на дискриминация. Решението не е окончателно.

²⁰⁹ КЗД. Решение №235 от 25.08.2025 г. по пр. №164/2023 г.

²¹⁰ АССГ. Определение №36824/07.11.2025 г.

²¹¹ АССГ. Решение №4071/31.01.2026 г.

Дискриминация по сексуална ориентация, гжндърна идентичност и полови характеристики

Трансфобска реч от депутат на „Възраждане“

През май ВАС се произнесе по делото на небинарен и на интерсекс човек срещу Златан Златанов, народен представител от ултранационалистическата и популистка партия „Възраждане“²¹². Делото се отнася до пост в социалната мрежа Facebook от профил, носещ името и съдържащ снимки от личния живот на Златанов. Постът коментира тълкувателното решение от 2020 г., с което ВКС установи, че българското законодателство не допуска възможността за промяна на вписаните данни за пол на транс хора в регистрите за гражданско състояние. Коментарът определя хората, търсеци такава промяна на данните за пол, като „изчадия“, поставили си задачата „да унищожат българското семейство, Светата Българска Православна Църква, българското училище и самата ни нация“. ВАС потвърждава произнасянията на КЗД и АССГ, с които не се установява изявленията съставляват ли дискриминация, или не, но е установено, че жалбоподателите не са доказали, че Златан Златанов е именно собственикът на профила и автор на процесната публикация. Нито КЗД, нито съдилищата обсъждат снимките от личния живот на депутата като доказателствено релевантни факти и не приемат, че особеното разпределение на тежестта на доказване по антидискриминационни дела се отнася до авторството на изявления. В постановените актове не се съдържа и принос в практиката относно мястото на прякото и косвеното доказване по дела за защита от дискриминация.

„София прайд“ срещу Волен Сигеров

През ноември ВАС се произнесе по делото на ЛГБТИ активисти срещу политика Волен Сигеров и членовете на Общинската избирателна комисия за гр. София във връзка с използването на обещания за ограничаване на правата на ЛГБТИ хората в предизборна агитация²¹³. Върховните съдии установяват, че по отношение на членовете на избирателната комисия жалбата е следвало да се остави без разглеждане от КЗД като недопустима, тъй като за дискриминация би следвало да отговаря колективният административен орган, а не индивидуалните членове, гласували за евентуално незаконно негово решение. Жалбоподателите е следвало да обжалват решението на избирателната комисия пред Централната избирателна комисия. ВАС не обсъжда обаче, че жалбоподателите не са подавали до КЗД жалба – производството пред КЗД е образувано, защото именно Общинската избирателна комисия е препратила до нея преписката по компетентност.

По-нататък ВАС намира, че не е и налице дискриминация нито под формата на тормоз, нито под формата на подбуждане към дискриминация, защото предизборното обещание на Волен Сигеров да ограничи мирното събиране на нехетеросексуалните,

²¹² ВАС. Решение №5463 от 27.05.2025 г. по адм.г. №2210/2025 г.

²¹³ Вж. подробно в БХК (2024). *Правата на човека в България през 2023 г.*, достъпен на: <https://bghelsinki.org/bg/reports/human-rights-in-bulgaria-in-2023>, с. 141.

транс и интерсекс хората не е реч, насочена към индивидуални лица (жалбоподателите), а обща, неперсонифицирана реч, която според върховните съдии не попада във фактическия състав на тормоза. Тук ВАС влиза в грубо противоречие със собствената си практика, в която нееднократно е приемал, че тормозът предоставя защита именно от обща, неперсонализирана реч, за разлика от подбуждането към дискриминация, което изисква пряко и умишлено насърчаване или даване на указания на конкретно лице. Нещо повече – по делата *Панайотова и други срещу България* (решение по допустимост), *Бехар и Гутман срещу България* и *Будинова и Чапразов срещу България* ЕСПЧ също е приел, че в случаи, в които не е налице достатъчно тежка форма на дискриминационна реч, която да налага наказателноправна защита, но дори когато речта е обща и стереотипизираща цяла общност, обособена по защитен признак, редът за защита е по ЗЗДискр.

ВАС обаче пропуска в мотивите си да изясни дали след като речта на Сигеров не съставлява нито тормоз, нито подбуждане към дискриминация само защото е неперсонифицирана, то тя не съставлява ли все пак някаква форма на дискриминация, а ако все пак съставлява, то кой вид дискриминация е. Дискусия в случая заслужава и съвместимостта между принципното положение в българското административно право за незаконосъобразните решения на членове на административните органи да отговаря административният орган под страх от санкция, платима от бюджета на институцията, от една страна, с изискването за възпиращ характер на санкциите за дискриминация в антидискриминационните директиви, от друга страна.

Отказ за предоставяне на услуга в Националния студентски дом

През 2025 г. АССГ и ВАС се произнесоха по жалби на фондация „Кикимора и Кикимора“ и други жалбоподатели против решение на КЗД от декември 2024 г., с което се установява, че Националният студентски дом не е извършил дискриминация на основата на сексуална ориентация, като е отменил второ от две събития, организирани от фондацията, след публични публикации в социалните мрежи на член на съвета, че събитието е „травеститско“ и „няма място“ в Националния студентски дом. Събитията представлявали работилници за бурлеска и воузинг (танцово изпълнение, основано на хореографията от видеоклипа на песента „Воуз“ на американската певица Магона). С решението си²¹⁴ АССГ установява, че жалбоподателите „нито в [съдебното] производство, нито в производството пред КЗД, са доказали факти, от които да може да се направи *безспорен и категоричен извод* [курсив – наш], че са били третирани по-неблагоприятно от останалите категории граждани, ползватели на сградата на Национален студентски дом, на основата на признак ‘сексуална ориентация’“. По-конкретно административният съд се мотивира, че решението за отмяна на второто от две събития е взето съгласно протокол от проведено заседание на съвета към Националния студентски дом, не въз основа на сексуалната ориентация на организаторите и участниците, а поради постъпили сигнали за готвени провокации от страна на външни лица и невъзможността на Националния студентски дом да гарантира сигурността на гостите на сградата.

²¹⁴ АССГ. Решение №19697 от 09.06.2025 г. по агм.г. №13003/2024 г.

Със същото решение АССГ установява, че авторът на публикациите също не нарушава закона, тъй като те поставяли под въпрос само съответствието на мероприятията в Националния студентски дом с оглед на статуса и целите му, а не по принцип. Със своето последващо решение²¹⁵ ВАС потвърждава това произнасяне, като също подчертава, че „[н]яма категорични и безспорни доказателства, че отмяната на уъркшопа е поради изразеното от М. Н. мнение на Фейсбук страницата му относно провежданя уъркшоп и поради кръга участници в мероприятията организирано“.

Този случай е сериозен пример за превратно прилагане от страна на съдилищата на нормата за преразпределяне на доказателствената тежест на чл. 9 от ЗЗДискр. Буди недоумение на какво основание съдът търси жалбоподателите в това производство да са представили „категорични и безспорни доказателства“, че отмяната на мероприятията е „поради“ изразеното от члена на съвета на Националния студентски дом мнение, че събитието е „травеститско“ и няма място в това учреждение. Такова доказване, съгласно чл. 9 от закона, жалбоподателите не дължат. Те дължат само да докажат неблагоприятно третиране в сравнение с други субекти, както и че защитен признак е бил известен или обсъждан от извършителя на неблагоприятното третиране, за да се приеме законовата оборима презумпция за дискриминация за осъществена – нещо, което от мотивите е видно, че жалбоподателите са доказали. Наличието на сигнали за провокации, особено след измененията в НК, с които бяха инкриминирани редица престъпления, извършвани по свързани със сексуалната ориентация подбуди, са основания домакинът на едно мероприятие да сигнализира органите на полицията и прокуратурата, а не да отменя мероприятията поради лична невъзможност да осигури сигурността в сградата си.

Формализмът на мотивите по отношение на публикациите във Facebook на члена на съвета на Дома е фрапиращ. Публикациите очевидно заявяват, че такова мероприятие няма място в Националния студентски дом, защото е „травеститско“ и „акт на показност“. Те недвусмислено се основават на нетърпимост към изразяване на пола, различно от хетеро- и циснормативното, което ги прави несъмнено дискриминационни. Фактът, че нито АССГ, нито ВАС виждат и обсъждат това, сочи липса на всякаква чувствителност за същността на хомофобията или въобще съобразяване на фактите по делото дори когато сам съдът ги излага в мотивите си. Защитата от дискриминация цели да защити уязвимите групи от сегрегация и изолация от публичния живот. Тези нарушения често се вършат с формално обективни оправдания и поради това законът е предвидил мерки, като преразпределянето на доказателствената тежест в дела за дискриминация. От съда се очаква да преценява дали, ако не бяха свързани със защитен признак, лицата биха търпели същото такова неблагоприятно третиране. Изключването на уязвими групи от достъп до услуги или публични пространства, защото не им е там мястото, е базисен пример за пряка дискриминация. В този случай АССГ и ВАС грубо отказват да прилагат закона и правят защитата от дискриминация илюзорна.

²¹⁵ ВАС. Решение №12696 от 09.12.2025 г. по адм.г. №7907/2025 г.

Глава 11

Право на убежище и международна закрила

Политическата обстановка²¹⁶ се отрази крайно негативно на националната система за убежище в България. Сформираното през януари 2025 г. правителство вмени на вицепремиера Атанас Зафиров²¹⁷ (БСП) задължението да осъществява политическия надзор върху националния орган по убежището – ДАБ. На 4 юни 2025 г. по негово предложение и без никакви мотиви правителството освободи²¹⁸ назначеното през април 2022 г. експертно ръководство, което успешно овладя както кризата с украинските бежанци през същата година, така и кризата с най-големия брой граждани на трети страни, подали молба за международна закрила през 2024 г.²¹⁹

За председател и заместник-председател на ДАБ бяха назначени пенсионирани полковници от армията. Последният е двукратно назначаван от ГЕРБ за председател на ДАБ (2010 – 2013 и 2014 – 2016 г.) и двукратно уволняван от назначилото го правителство. Първото му освобождаване е през 2013 г., след като настоящият замест-

²¹⁶ Вж. Глава 1. „Политическо развитие в България през 2025 г.“.

²¹⁷ Атанас Зафиров е новият лидер на БСП, „Дойче Веле“, 16.02.2025 г., достъпно на: <https://www.dw.com/bg/atanas-zafirov-e-noviat-lider-na-bsp/a-71631217>.

²¹⁸ Кабинетът Желязков освободи Мариана Тошева от поста председател на Държавната агенция за бежанците, „Банкер“, 04.06.2025 г., достъпно на: <https://banker.bg/2025/06/04/mariana-tosheva-kabinet-beganzi/>.

²¹⁹ ДАБ. Доклад за дейността на Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет за 2022 година, достъпен на: <https://aref.government.bg/планиране-и-отчетност/доклад-габ-мс-2022-г>; Доклад за дейността на Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет за 2024 година, достъпен на: <https://aref.government.bg/планиране-и-отчетност/доклад-дейността-габ-мс-2024-г>.

ник-председател на ДАБ допусна тежка хуманитарна криза²²⁰ и условия за приемане на търсещите закрила, основно от Сирия, единодушно окачествени²²¹ като нечовешки и унижителни. Впоследствие той бе възстановен като председател на ДАБ (2014 – 2016), за да бъде освободен само година по-късно отново от назначилото го правителство заради съмнения за злоупотреби с обществените поръчки за храна²²² в бежанските центрове.

В този политически и институционален контекст подготовката за изпълнението на Пакта на ЕС за миграцията и убежището забуксува. Съгласно приетия от правителството Национален план за изпълнение на Пакта²²³ наред с останалите технически и организационни мерки бяха предвидени и две ключови изменения на законодателството, а именно изработване на изцяло нов Закон за убежището и бежанците с краен срок за приемане 31 декември 2025 г.²²⁴, както и изменение на разпоредбите в първичното и вторичното имиграционно законодателство за създаване на правила за задържането на гражданите на трети страни за нуждите на скрининга след изтичане на 24-часовото полицейско задържане, отново със срок за приемане²²⁵ до 31 декември 2025 г. Други мерки в Плана предвиждаха създаване на скрининг центрове към Главна дирекция „Гранична полиция“ в Елхово и Драгоман, както и изграждане на 3 центъра за скрининг към имиграционната полиция Дирекция „Миграция“: два за непридружени непълнолетни лица (в София, с капацитет 50 места, и в Елхово, с капацитет 90 места) и един скрининг център за установени във вътрешността на страната незаконно пребиваващи чужденци в Любимец с капацитет 540 места. По отношение на промяната на законодателството забавянето е трудно преодолимо в оставащото до 12 юни 2026 г. време. Измененията в първичното имиграционно законодателство са финализирани от МВР и се очаква тяхното публикуване за обществено обсъждане в началото на март 2026 г.

Приемането на новия Закон за убежището и бежанците обаче е грастично компрометирано. От 24 февруари 2025 г. междуведомствена работна група към ДАБ започна работа по този законопроект, като до средата на май 2025 г. бяха подготвени и съгласувани четири глави от него. След освобождаването на ръководството на ДАБ на 4 юни 2025 г. тази междуведомствена работна група не проведе нито едно заседание до 7 ноември 2025 г., когато участващите в групата държавни органи и агенции бяха поканени, за да им бъде представен финален вариант на съвсем различен законопроект, подготвен от правни експерти на ДАБ. Въпреки преобладаващото отрицателно становище по този законопроект, изразено от участниците в междуведомствената

²²⁰ *Българската трагедия на сирийските бежанци*, „Дойче Веле“, 12.10.2013 г., достъпно на: <https://www.dw.com/bg/българската-трагедия-на-сирийските-бежанци/a-17153585>.

²²¹ *Бежанците в спиралата на недоверието*, „Портал Култура“, 21.10.2013 г., достъпно на: <https://kultura.bg/web/спиралата-на-недоверието/>.

²²² *Уволниха шефа на Агенцията за бежанците*, *News.bg*, 22.02.2016 г., достъпно на: <https://news.bg/politics/uvolniha-shefa-na-agentsiyata-za-bezhantsite.html>.

²²³ Правно-информационен портал на Министерския съвет на Република България. Решение №883 от 19 декември 2024 за приемане на План за изпълнение от Република България на Пакта за миграцията и убежището на Европейския съюз, 21.01.2025 г., достъпно на: <https://pris.government.bg/document/21387cf48b6d48b8aad0d33a15299695>.

²²⁴ Пак там, т. 3.1.1.

²²⁵ Пак там, т. 2.1.1.

работна група, през януари 2026 г. правителството в оставка публикува законопроекта за обществено обсъждане²²⁶, но без да е проведена формалната съгласувателна процедура с министерствата и другите заинтересовани ведомства. Към датата на приключване на процедурата по обществено обсъждане на 25 февруари 2026 г. всички становища за законопроекта бяха отрицателни.

Достъп до закрила

Съгласно националния закон²²⁷ достъпът до международна закрила се осигурява чрез достъп до територията на страната през нейните граници и достъп до производството за предоставянето ѝ, провеждано от специализирания административен орган ДАБ.

Достъп до територия

Засилени мерки за граничен контрол бяха приложени от началото на 2025 г. като част от условията, договорени с Австрия, за даване на съгласие за пълноправното присъединяване на България към Шенген от 1 януари 2025 г. Те включваха разполагането на 1200 национални гранични полицаи и 240 служители на Frontex в смесени сухопътни патрулни екипи. Освен това от 3 февруари 2025 г. започнаха дейност още 100 служители от различни държави, включително 40 румънски, 15 австрийски, 20 унгарски и 25 български гранични полицаи. Граничното наблюдение беше също така обновено с ново ехолокационно оборудване, дронове и високопроходими превозни средства. Тези комбинирани мерки доведоха до общо 64% намаление на годишния брой задържани новопристигнали незаконно пребиваващи граждани на трети държави (3306 мигранти) в сравнение с предходната година (9208 мигранти). Промените в политическата ситуация в Сирия в края на 2024 г., както и масовите депортации на афганистански граждани от Иран през лятото на 2025 г. – две националности от страни на произход, които през последното десетилетие съставляваха топ 2 от новопристигащите търсещи закрила в България – също доведоха до намаляване на граничния натиск и на броя предотвратени незаконни влизания, които отбелязаха спад от 72% (2025 г. – 13 568 предотвратени влизания / 2024 г. – 52 534 предотвратени влизания).

Въпреки че тези лица биват определяни от Главна дирекция „Гранична полиция“ като „самостоятелно завърнали се във вътрешността на съседни държави“²²⁸, е общопризнато²²⁹, че тези числа до голяма степен представляват броят на мигрантите, които са се опитали да влязат в страната, но са били върнати или от самата граница,

²²⁶ Проект на Закон за международната закрила, 26.01.2026 г., Портал за обществени консултации, достъпен на: <https://pris.government.bg/document/21387cf48b6d48b8aad0d33a15299695>.

²²⁷ Закон за убежището и бежанците (обн. ДВ, бр. 54 от 31 май 2002 г.), чл. 58, ал. 4 и 6.

²²⁸ МВР. Миграционна статистика, декември 2025, стр. 2, достъпна на: www.mvr.bg/programni-dokumenti-otcheti-analizi/statistika/migracionna-statistika.

²²⁹ Главна дирекция „Гранична полиция“, Върховен комисариат на ООН за бежанците, БХК. *Годишен доклад за наблюдение на границата през 2024 г.*, 25.06.2025 г., стр. 7, достъпен на: <https://bit.ly/4bU9INC>.

или след като вече са се намирали на територията на страната. Същевременно процентът на незаконните мигранти, официално задържани на границата с Турция, остава най-високият от всички граници – 90%. От 2014 г. насам в продължение на десет последователни години процентът на нередовните мигранти, успешно влезли от Турция, оставаше трайно нисък в сравнение със задържаните на изходните граници или вътре в страната, до голяма степен поради широко разпространената практика на отблъсквания на тази граница. Увеличението се разглежда като резултат от участието на Frontex и разполагането на служители от други държави от ЕС в смесени гранични патрули по сухопътната граница с Турция. След официалното задържане незаконно влезлите мигранти получават информация относно наличните правни процедури и могат да подадат молба за международна закрила както в 24-часовите гранични помещения за задържане, така и след прехвърлянето им в СДВНЧ във вътрешността на страната.

Общият спад на новите пристигания от съседна Турция доведе и до значително намаление – с 68% на регистрираните молби за убежище (едва 3895 кандидати през 2025 г. в сравнение с 12 250 през предходната година). Въпреки това 15% от молбите за закрила (589 кандидати) са подадени от т.нар. „лица на самоход“ – незаконно влезли мигранти, които са успели да влязат и да се придвижват в страната, без да бъдат установени или задържани от полицейските органи. Други 22 333 украинци бяха регистрирани по схемата за временна закрила през годината. В края на 2024 г. общо 60 864 лица с временна закрила са били отчетени като пребиваващи в страната. Тази информация обаче не беше актуализирана и публично поддържана през цялата 2025 година, като официална статистика беше споделена²³⁰ единствено към 30 юни 2025 г. – 67 425 лица с временна закрила. Следователно може разумно да се предположи, че през 2025 г. националната система за убежище е била ангажирана със 71 320 лица, търсещи или ползващи някоя от наличните форми на закрила в България.

Достъп до процедура

Търсещите закрила продължиха да бъдат лишавани от пряк достъп до процедурата за предоставяне на закрила след задържането им на границата. Едва 1,75% от задържаните на входната граница с Турция и в т.нар. граничен триъгълник Капъкуле – Орменион – Свиленград получиха директен достъп до регистрация и настаняване в приемателен център на ДАБ, без първо да бъдат изпратени и задържани в център за принудително връщане (СДВНЧ на МВР). За разлика от това, от 2022 г. ДАБ започна да предоставя незабавен и безпрепятствен достъп до процедурата за убежище на лицата на самоход, търсещи закрила. Като „лица на самоход“ се определят онези търсещи закрила, които са успели самостоятелно да влязат в страната и да достигнат до регистрационните центрове на ДАБ, без да бъдат задържани от полицията и настанени в центрове за задържане. В миналото ДАБ последователно отказваше да ги регистрира, като вместо това уведомяваше полицията, която ги задържаше и настаняваше в централите за

²³⁰ България е дала временна закрила на 67 425 украинци, [Flashnews.bg](https://www.flashnews.bg/bulgariya-e-dala-vremenna-zakrila-na-67-425-ukrainsi/), 16.08.2025 г., достъпно на: <https://www.flashnews.bg/bulgariya-e-dala-vremenna-zakrila-na-67-425-ukrainsi/>.

принудително връщане (СДВНЧ на МВР). В някои случаи тази порочна практика засягаше семейства с малолетни деца и бременни жени.

Тенденцията се промени през 2022 г., когато практиката засегна общо 94 лица (0,5%) от 20 407 регистрирани търсещи закрила в страната. През 2023 г. само 48 търсещи закрила (0,2%) от 22 518 бяха засегнати от тази практика; през 2024 г. тя обхвана 83 лица (0,4%) от 12 250 подали молба за закрила, докато през 2025 г. засегнатите бяха 0,1% (4 лица) от 3895 кандидати за убежище. От 2819 регистрирани търсещи закрила 0,02% (1 кандидат) е имал процедура, проведена неправомерно в СДВНЧ на МВР. Вследствие на тези подобрения в практиката каналите за трафик на хора се адаптираха и започнаха да водят превежданите от тях търсещи закрила директно до приемателните центрове на ДАБ в Харманли, Баня и София, като много от тях вече разполагаха с фалшиви доказателства за договор за наем за регистрация на външен адрес. През януари 2025 г. ръководителят на отдел „Миграция“ от СДВР на МВР беше арестуван²³¹ по подозрения за корупция и предполагаема регистрация на фалшиви адреси на граждани на трети държави с цел директен достъп до процедура без полицейско задържане.

Качество на производството за предоставяне на закрила

През 2024 г. ДАБ регистрира 3985 чужденци като лица, търсещи международна закрила, което представлява намаление с 68% в сравнение с предходната година.

Изоставяне на процедурата и вторично придвижване

34% (2428 лица) търсещи закрила с висящи производства изоставиха бежанските си процедури през 2025 г. и напуснаха България. Това представлява намаление в сравнение с 39% през 2024 г., 48% през 2023 г., на фона на 46% през 2022 г., 26% през 2021 г., 39% през 2020 г. и 83% през 2019 г. Обикновено обстоятелствата, които мотивират търсещите закрила да изоставят бежанските си процедури в България, са лошите условия за прием, ниските рейтинги на признаване спрямо някои националности, както и лошите условия на прием и липсата на интеграционни програми за лицата с предоставен статут и закрила.

Продължителност и качество на бежанската процедура

През 2025 г. ДАБ постанови решения по 7090 молби за международна закрила. От тях 3895 са подадени през 2025 г., а 6051 са висящи производства от 2024 г. От общия брой решения 62 лица са получили статут на бежанец, 897 – хуманитарен статут (субсидиарна закрила по Квалификационната директива), 3703 са откази (от които 1566 постановени в ускорено производство), а 2428 са решения за прекратяване на производството, основно поради бягство и изоставяне на процедурата в България. Средно-месечно бяха постановявани по 59 решения от 29 интервюиращи/решаващи служители на ДАБ. За сравнение, през 2024 г. ДАБ постановяваше средно 675 решения месечно чрез

²³¹ Началникът на отдел „Миграция“ в СДВР е задържан с подкуп, БНТ, 20.01.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/nachalnikat-na-otdel-migraciya-v-sdvr-e-zadarzhan-s-podkup-1323229news.html>.

общо 27 интервюиращи. Средната продължителност на процедурата се запази между 4 и 6 месеца. Наблюдавани бяха и определени подобрения в стандартите и качеството на процедурата по предоставяне на закрила по отношение на някои показатели, докато в други процесуални области се отчита влошаване.

Качеството на производствата по определяне на статут обаче може да се влоши през 2026 г., тъй като поради финансови ограничения Върховният комисариат на Организацията на обединените нации за бежанците (ВКБООН) преустанови всички дейности на своите партньорски неправителствени организации в националните приемателни центрове, включително мониторинга на националната процедура по предоставяне на международна закрила. Този дефицит беше частично компенсирал от УНИЦЕФ, който от 1 януари 2026 г. започна дейност по мониторинг върху спазването на основните права на децата в процедурите по международна закрила.

Рейтинги на предоставяне и отказ на закрила

През 2025 г. общият процент на признаване спадна до 20% спрямо 61% през 2024 г., 66% през 2023 г. и 91% през 2022 г. от всички решения по същество. Както рейтинзите на предоставяне на бежански статут, така и този на субсидиарна закрила продължиха да намаляват. Признаването на бежански статут спадна до 0,1%, а процентът на субсидиарна закрила, определяна като „хуманитарен статут“ по националното законодателство, достигна 19% през 2025 г. Процентът на отказите достигна 80%, когато се разглеждат единствено решенията по същество на молбите за закрила. Петте основни държави на произход на търсещите закрила, влезли в България през 2025 г., бяха Мароко, Афганистан, Сирия, Ирак и Египет. Преди това кандидатурите от Сирия и Афганистан представляваха преобладаващото мнозинство от молбите за закрила в България в продължение на повече от десетилетие, включително през 2024 г. Промяната се дължи на два основни фактора. Афганистанските граждани продължиха да се сблъскват с ниски нива на признаване през 2025 г., както и през 2024 и 2023 г., с общ процент на признаване от едва 4% (0,3% бежански статут и 3,7% субсидиарна закрила) и 96% откази. Мнозинството (78%) от афганистанските кандидатури продължиха да се укриват преди получаването на решение на първа инстанция, като решения по същество бяха постановени в 22% от случаите. Освен това през 2025 г. над 1,5 милиона афганистанци бяха принудително върнати в Афганистан от Иран, последвано от блокиране на границата между двете държави, което в значителна степен възпрепятства по-нататъшното им придвижване към ЕС.

Най-съществената промяна обаче беше свързана с обрат в рейтинзите на признаване на сирийските кандидатури. От 2014 г. сирийските граждани бяха третирани като бежанци *prima facie*, като по-голямата част от тях получаваха субсидиарна закрила въз основа на разбирането, че бягат от въоръжен вътрешен конфликт. От средата на 2024 г. ДАБ започна да извършва индивидуална оценка на сирийските молби, което през 2025 г. доведе до 64,2% откази и 35,8% признаване (1,8% бежански статут и 34% субсидиарна закрила).

Условия на приемане и интеграция

Центрове за настаняване

От 2015 г. насам условията във всички национални приемателни центрове постепенно се влошават, като подкрепата е ограничена до настаняване, изхранване и елементарна медицинска помощ, без предоставяне на психологическа грижа или подкрепа. През 2022 г. вътрешна ревизия на ДАБ относно капацитета на приемателните центрове показва, че той е значително по-нисък от дълго време декларираните 5160 места основно поради това, че част от определените помещения са негодни за живеене. През 2025 г. ДАБ отчете едва 3125 налични места. В периода от 2022 г. до средата на 2025 г. имаше сериозно недофинансиране на бюджета на Агенцията, като средства за ремонти години наред не бяха предвиждани. През 2025 г., вследствие на политическото назначаване на ръководство на ДАБ, Агенцията получи бюджет от 16 000 000 лв., от които 3 900 000 лв. бяха предназначени единствено за капиталови инвестиции и обновяване. Независимо от това приемателните центрове, в които се настаняват кандидатите за международна закрила по време на процедурата им, продължиха да се сблъскват с трайни проблеми, свързани с инфраструктурата и условията на живот, които често са под минималните стандарти.

Редовното осигуряване на вода, топла вода, ремонтът и поддръжката на комуналните услуги и оборудването в баните, стаите и общите помещения продължиха да бъдат крайно недостатъчни. Заразяването с вредители като кърлежи, въшки, хлебарки и пълхове също остава едни от най-постоянните проблеми в приемателните центрове в продължение на много години. Най-старият център в кв. „Овча купел“ в София е в състояние на разруха до степен, че в даден момент ръководството на ДАБ заяви²³², че обмисля неговото окончателно затваряне. Към края на 2025 г. единственото пространство в този център, което продължи да се използва за настаняване, остана сигурната зона за непридружени деца, управлявана от Международната организация по миграция. Настанените във всички приемателни центрове с изключение на транзитния център в Пъстрогор продължиха да се оплакват от условията на живот, особено от заразяването с гървеници, които редовно причиняват здравословни проблеми, като кожни възпаления и алергични реакции. Възникнал по време на първата бежанска вълна през 2013 г., този проблем бе непрекъснато пренебрегван до 2023 г. и продължава да съществува и до днес въпреки месечните дезинфекции и гератизации, извършвани от ДАБ през 2025 г.

Храната в приемателните центрове се осигуряваше чрез кетъринг услуги, предоставящи три хранения на ден. Тъй като доставчиците на кетъринг се избират на регионален принцип въз основа на най-ниската предложена цена, условията се различават между отделните приемателни центрове, а средната цена е около 3 евро на храноден. Предвидената в закона индивидуална месечна помощ на практика не се предоставя, доколкото нейното изплащане е отменено от 2015 г. насам. Поради тази причина през 2025 г. търсещите международна закрила продължиха да се оплакват не само от

²³² 129-а координационна среща, проведена на 09.05.2024 г.

качеството на храната, но и от нейното недостатъчно количество. Основният фактор, който помогна да се избегне критично недохранване сред търсещите закрила, беше рязкото намаляване с 68% на новопристигналите през 2025 г., както и все още значителният процент на напускане и изоставяне на процедурата, който възлизаше на 34% от всички разглеждани случаи.

Търсещите закрила продължиха да срещат значителни пречки при достъпа до постоянна и специализирана медицинска помощ поради хроничния недостиг на общопрактикуващи лекари в страната. Медицинската помощ за търсещите закрила се осъществяваше основно в медицинските кабинети, организирани в приемателните центрове в София и Харманли, като през 2025 г. бяха извършени общо 3298 първоначални медицински прегледа и 2144 амбулаторни прегледа. Медицинските услуги в приемателните центрове се предоставяха от 4 лекари, 1 стоматолог (в Регистрационно-приемателен център – Харманли) и 5 медицински сестри. Въпреки че търсещите закрила са здравноосигурени, поради бюджетните ограничения ДАБ не успяваше да покрива медицинските разходи, които не се поемат от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК). Тези разходи, а също и средствата за предписани лекарства, лабораторни изследвания или други медицински интервенции, които не са включени в пакета на здравното осигуряване, както и за закупуване на адаптирано мляко за кърмачета, пелени и други продукти за лична хигиена се осигуряваха от Българския червен кръст, УНИЦЕФ и ВКБООН.

В продължение на много години най-сериозният проблем, свързан с националните условия на прием, оставаше липсата на безопасност и сигурност за търсещите закрила, настанени в приемателните центрове на ДАБ. Тази ситуация продължаваше да бъде сериозно компрометирана поради присъствието на каналджии, наркодилъри и лица, предоставящи сексуални услуги, които имаха достъп до всички приемателни центрове през нощните часове без каквато и да е намеса от страна на частните охранителни фирми. ДАБ получаваше множество сигнали за нарушения на обществения ред както в София, така и в Харманли, които ескалираха в обществени демонстрации и създаване на инициативни комитети, настояващи приемателните съоръжения да бъдат или закрити, или преобразувани в центрове от затворен тип. От средата на 2022 г. ДАБ отправя няколко искания до МВР за ангажиране на полицията с охраната на приемателните центрове. Въпреки това МВР започна процедура в тази насока едва в края на 2023 г., за да проучи възможността приемателните центрове на ДАБ да бъдат охранявани от националната полиция и жандармерията. През април 2024 г. бяха направени допълнителни изменения в законодателството, но МВР пое охраната на приемателните центрове на ДАБ едва през октомври 2025 г. Очаква се тази съществена промяна значително да подобри безопасността и сигурността на търсещите международна закрила, настанени в приемателните центрове.

Сигурни зони за непридружените деца

Двете сигурни зони за непридружени деца в приемателния център в София продължиха да функционират в рамките на проект на Международната организация по миграция, финансиран от фонд „Убежище, миграция и интеграция“ до края на 2025 г. През

2024 г. в най-големия приемателен център в Харманли беше открита трета сигурна зона с капацитет за 98 деца, създадена в резултат на сътрудничество между УНИЦЕФ и Международната организация по миграция, финансирано от Швейцарския секретариат по миграция (SEM). Като цяло условията в защитените зони бяха по-добри в сравнение с всички останали помещения за настаняване на ДАБ. Въпреки това сериозните проблеми със сигурността, съществуващи в приемателните центрове и техните околности през 2025 г., оказваха влияние и върху общата безопасност на непридружените деца. В това отношение се очаква подобрене след поемането на охраната на централите от полицията през октомври 2025 г.

През 2025 г. броят на непридружените деца, потърсили закрила в България, намален със 78%. Поради това капацитетът на трите сигурни зони, възлизащ общо на 386 места, се оказа достатъчен за настаняване на всички новопристигнаци, но основно поради факта, че високият процент на напускане (82%) продължи да бъде най-характерният и системен проблем по отношение на третирането на непридружените деца. От 2022 г. насам ДАБ започна да полага системни усилия за настаняване на непридружени деца в специализирани социални услуги за грижа за деца. До 2025 г. процентът на децата, които се възползват от тази най-подходяща форма на грижа, продължи постепенно да нараства. Така през 2025 г. общо 7%, или 41 непридружени деца, бяха настанени в специализирани социални услуги за грижа за деца, от които 11 бяха търсещи международна закрила и 30 деца с предоставена международна закрила. Общо 12 детски социални услуги в страната бяха ангажирани, както и 4 приемателни семейства (приемни родители или роднини).

Достъп до социално подпомагане

Търсещите закрила, които решат да живеят извън приемателните центрове на свои разноски, нямат право на никакви социални помощи. Търсещите закрила, които не осигуряват сами настаняването и прехраната си, имат право на настаняване в наличните приемателни центрове, три хранения на ген, основна медицинска помощ и психологическа подкрепа, въпреки че последната услуга не бе осигурявана на практика.

През 2025 г. ДАБ проведе 74 психологически интервюта в рамките на стандартните оперативни процедури за идентифициране на уязвимост и насочи неуточнен брой кандидати към неправителствената организация „Център „Надя“ за допълнителна подкрепа или лечение. Месечна парична помощ не се предоставя от 2015 г. насам. Достъпът до каквито и да било други социални помощи съгласно правото на ЕС не е гарантиран от закона, нито се предоставя на практика, което продължава да поражда опасения относно съответствието с член 17, 18 и 25 от Директива 2013/33/ЕС и с член 19 и 20 от Директива 2024/1346.

Достъп до труд и работа

По време на процедурата за предоставяне на закрила търсещите закрила имат безусловен достъп до пазара на труда след изтичане на период от три месеца от датата на тяхната регистрация. През 2025 г. ДАБ издаде 847 разрешения за работа на търсещи

международна закрила, които се стремят да се издържат сами, докато молбите им за закрила се разглеждат. От тях едва 2% – или 3 търсещи закрила и 16 лица, на които е предоставена международна закрила – бяха наети чрез програми за заетост, докато останалите намериха работа самостоятелно и по собствена инициатива. В същото време общо 315 лица с временна закрила бяха наети чрез програми за заетост.

Задържане в бежанска процедура

През 2025 г. средната продължителност на задържането беше 3 работни дни или 5 календарни дни, в пълно съответствие със закона, на фона на намаление с 68% на броя на търсещите международна закрила в страната в сравнение с предходната година. В резултат на това от всички граждани на трети държави, които са подали молба за закрила в полицейски център за задържане, 87% бяха освободени в рамките на законоустановения срок, като никой не беше незаконно задържан за повече от 6 месеца. Въведената за първи път през 2015 г. практика на ДАБ да регистрира търсещи закрила в полицейски центрове за принудително настаняване (СДВНЧ) с цел спазване на срока за регистрация, както и да провежда производства и да постановява решения в тези центрове за задържане, не беше санкционирана от националните съдилища, които в повечето случаи я разглеждаха като нарушение на процедурата с ограничено значение. От 2022 г. насам ДАБ предприе съществени стъпки за преодоляване на тази неправомерна практика, като в крайна сметка постигна пълното ѝ преустановяване до 2024 г., без извършване на регистрации или постановяване на решения в полицейски центрове за задържане преди извеждане. През 2025 г. обаче ДАБ отново възобнови тази практика, макар и приложена само в един отделен случай, което представлява 0,02% от всички потърсили закрила през годината.

Националното законодателство допуска задържане по време на процедурата за предоставяне на международна закрила, макар и на ограничени основания и за възможно най-кратък период. От въвеждането на тази разпоредба досега общо 269 търсещи международна закрила са били задържани в центрове от затворен тип до приключване на процедурата по определяне на статута им, предимно на основания, свързани с националната сигурност, каквито бяха случаите на 31 търсещи закрила през 2025 г. Средната продължителност на задържането в центъра от затворен тип на ДАБ продължи да се увеличава, като през 2025 г. достигна средно 89 дни.

Гражданска регистрация и лични документи

За да бъдат регистрирани в Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението (ЕСГРАОН), всички бежанци, получили международна закрила, трябва да посочат, наред с другите данни и своя адрес на местоживеее. След бежанската криза през 2014 – 2016 г., когато броят на новопризнатите бежанци нарасна многократно, ДАБ преустанови практиката да предоставя адреса на централните си за тази цел. Така от края на 2016 г. получените международна закрила лица не можеха да посочват валиден адрес или местоживеее, за да бъдат регистрирани

в ЕСГРАОН и да получат единен граждански номер, което е предпоставка за издаване на валиден документ за самоличност. Този юридически параграф 22 доведе до постоянни нередности, включително фалшиви договори за наем и регистрации на невалидни адреси, за да могат бежанците да получат документа си за самоличност. По инициатива на БХК след дългогодишно застъпничество, през октомври 2024 г. Законът за гражданската регистрация бе променен, за да се позволи на новопризнатите бежанци и лицата с предоставен хуманитарен статут, които поради липса на средства и документи не могат да наемат жилище и да посочат валиден адрес на местоживееене, при първоначалната си регистрация в регистъра на населението да бъдат регистрирани на определен служебен адрес в общината, където са установили обичайното си местоживееене. Тази разпоредба влезе в сила на 8 декември 2024 г., като всички общини бяха задължени да определят такъв служебен адрес или адреси, за да могат да прилагат новото разпореждане от 8 януари 2025 г.

Въпреки че общо 54 български граждани през 2024 г. и 2882 български граждани през 2025 г. са получили служебен адрес и съответно документи за самоличност по процедурата за регистрация на служебен адрес, според данни от МВР през 2024 и 2025 г. не е издаден нито един документ за самоличност на признат бежанец или на чужденец с предоставена субсидиарна закрила въз основа на регистрация на служебен постоянен и настоящ адрес.

Достъп до интеграция

През 2025 г. не бяха предоставени данни за сключени споразумения за интеграция с лица с предоставена закрила. Никакви други мерки или дейности за интеграция не бяха планирани, финансирани или достъпни за лица, на които е предоставена международна закрила – бежански или хуманитарен статут. На 2 май 2025 г. правителството най-сетне прие Програма за хуманитарна помощ и интеграция на разселените лица от Украйна с предоставена временна закрила в България. Въпреки това т.нар. мерки за интеграция в тази програма се състоят основно в изброяване на различни органи и институции и на техните компетенции по отношение на осигуряването на достъп до определени права, свързани с интеграцията, вместо в реални и конкретни мерки за материална помощ, заетост или други практически мерки по интеграция. По този начин България отбеляза дванадесетата година от своята политика на „нулева интеграция“ на лицата с предоставена международна закрила.

Специални мерки спрямо непридружените деца с предоставена закрила

От 2022 г. насам ДАБ започна да полага системни усилия и продължи активно да търси възможности за настаняване на непридружени деца в лицензирани детски центрове за настаняване от семеен тип. По време на процедурата за предоставяне на международна закрила такива усилия се насочваха главно към непълнолетни, търсеци закрила, деца със специални нужди или такива, идентифицирани като изложени на повишен риск от трафик или вреда. След признаването на статута усилията обхващаха всички непри-

гружени деца с изключение на участващите в процедури по семейно обединение, които имаха право да изчакат срещата с родителите си или с други членове на семейството в приемателните центрове на ДАБ. В резултат на тази положителна практика през годината общо 41 непридружени деца бяха настанени в специализирани социални услуги за грижа за деца, от които 11 бяха търсещи международна закрила и 30 – деца с предоставена международна закрила. Общо 12 гоставчици на услуги за резидентна грижа за деца в страната бяха ангажирани в този процес, както и 4 приемни семейства (приемни родители или роднини). В същото време следва да се отбележи липсата на специализирано институционално обучение за персонала на такива гоставчици на услуги спрямо деца, търсещи или получили закрила, както и отсъствието на финансиране за превоз за настаняваните деца поне през първоначалния период на адаптация в тези услуги.

Произволно прекратяване на предоставена закрила

Националното законодателство предвижда допълнителна прекратителна клауза в нарушение както на Женевската конвенция за статута на бежанците²³³, така и на Квалификационната директива²³⁴. Законът допуска прекратяване или отнемане на международната закрила, ако получените закрила не подновят в срок от тридесет дни изтеклите си български документи за самоличност или не ги подменят, ако са изгубени, откраднати или унищожени. Неоснователното прекратяване на международната закрила от въвеждането му засегна общо 4405 лица, получили закрила, съответно: 770 лица през 2018 г.; 2608 души през 2019 г.; 886 души през 2020 г.; 100 души през 2021 г.; и 41 души през 2022 г. През 2023 г., както и през 2024 г. тази практика бе напълно преустановена от ДАБ и нямаше незаконно прекратяване на предоставен статут. През 2025 г. обаче ДАБ прекрати 850 предоставени статута, от които 292 бежански статута и 558 субсидиарни закрили (хуманитарни статута). Доколкото не бяха предоставени данни относно правното основание за тези прекратявания, не може с пълна сигурност да се заключи, че ДАБ е възобновила неправомерната практика по неоснователно прекратяване на статут.

Релокация и презаселване

От 2015 г. насам България е релокирала или презаселила на територията си общо 297 лица. Релокация е осъществена по отношение на 187 души, от които 76 от Гърция, 10 от Италия и 101 от Кипър. След споразумението ЕС – Турция при договорена бройка от 110 лица общо 116 сирийски бежанци бяха презаселени в България. През 2025 г. не бяха извършвани дейности по релокация или презаселване.

²³³ Конвенция за статута на бежанците (Резолюция 319(IV) от 03.12.1949 г. на Общото събрание на Организацията на обединените нации, чл. 1С.

²³⁴ Директива 2011/95/ЕС (обн. ОВ, бр. L 337/9 от 20.12.2011 г.), чл. 11 и 16.

Временна закрила на разселените от войната в Украйна лица

Съгласно националното законодателство временната закрила се предоставя с т.нар. общ административен акт. Според закона това са актове, издадени от централен орган, с автоматично правно действие, които създават права на неопределен кръг лица, определени от общи обстоятелства или характеристики. Съгласно националния закон за убежището правителството предоставя временна закрила, ако тя е активирана с решение на Съвета на ЕС, който определя и нейната продължителност. Следователно актът на правителството за предоставяне на временна закрила е групов, колективен и автоматичен по природа, като по този начин обхваща всички лица от определената държава на произход, влезли и поискали закрила в България, с незабавен правен ефект.

Предоставяне на временната закрила

На 10 март 2022 г. българското правителство прие Решение №144, с което предостави временна закрила на разселените лица от Украйна и което влезе в сила от датата на публикуването му на 14 март 2022 г. Решението има изрично обратно действие, за да обхване всички лица, разселени от Украйна от 24 февруари 2022 г. насам. Затова до 14 март 2022 г. всички украински бежанци, поискали закрила в България, все още бяха регистрирани от ДАБ като търсещи закрила в индивидуални процедури за предоставяне на международна закрила (бежански или хуманитарен статут). От 15 март 2022 г. на всеки украински бежанец, който е влязъл в страната и е заявил пред властите, че търси закрила, следваше директно и незабавно да бъде издаван документ, който удостоверява правния му статут на лице, получило временна закрила в България с валидност за срока на нейната продължителност – 4 март 2023 г. Въпреки това заради допуснатата грешка в Решение №144 документите на лицата с временна закрила в България бяха издавани с валидност до 24 февруари 2023 г. Срокът на националната временна закрила беше удължаван два пъти от влизането ѝ в сила през 2022 г., като настоящият срок изтича на 4 март 2027 г.

Достъп до производство за международна закрила

Националният закон урежда правото на ползвателите (бенефициерите) на временна закрила да могат да подадат и индивидуална молба за предоставяне на международна закрила под формата на статут на бежанец или хуманитарен статут. Това индивидуално производство обаче не може да бъде открито, а молбата за предоставяне на международна закрила да бъде разгледана и решена, преди да изтече окончателно срокът на предоставената временна закрила. През 2024 г. ДАБ инициира проект за изменения и допълнения в Закона за убежището и бежанците, който предвижда да се въведе правото на лицата с временна закрила да кандидатстват преди изтичането на срока ѝ за международна закрила и да получават като минимум субсидиарна закрила по опростена процедура, но поради липсата на реално работещо правителство и парламент този законопроект не бе внесен и не бе гласуван. На 20 ноември 2025 г. СЕС постанови тълку-

вателно решение по дело C-197/25 *Framholm*, с което задължи всички държави членки да започнат да приемат, разглеждат и решават молбите за предоставяне на субсидиарна закрила, подадени от разселени лица от Украйна, независимо от обстоятелството, че те са под действието на предоставената им временна закрила.

Обхват на временната закрила

По принцип националната система за убежище не изисква издаване на допълнително разрешение за пребиваване по общия имиграционен закон, за да може лицето с предоставена закрила да пребивава в страната на това основание. Така решението за предоставяне на международна закрила, издадено от ДАБ, е достатъчно, за да може лицето, получило закрила, да се снабди с документ за самоличност. Това споразумение важи и за бенефициерите на временната закрила. Решението на правителството за предоставяне на временна закрила е достатъчно, за да им бъде издадена съответната регистрационна карта на чужденец с предоставена временна закрила, ако и когато заявят желание за регистрация в България.

Интеграция на лицата с временна закрила

Лицата с предоставена закрила имат достъп единствено до общите мерки по социално подпомагане. Единствената целева интеграционна подкрепа остават приетите през 2022 г. нормативни мерки, въз основа на които достъпът до безплатно здравеопазване и медицинска помощ бе подкрепен чрез заплащане от бюджета на здравните осигуровки на децата до 18 години и хората над 63 години, получили временна закрила за целия срок на временната им закрила, а за останалите украинци с временна закрила от 18- до 63-годишна възраст – за първите три месеца от датата на получаването на картата за временна закрила.

Глава 12

Право на здраве

През 2025 г. се запазва тенденцията от предходни години България да заема водещо място по лоши здравни и общественно-здравни показатели в Европа. По данни на ЕК продължителността на живота в България е най-ниска, като смъртността от предотвратими състояния и заболявания е два пъти по-висока.

Здравни показатели и контекст

В последния публикуван доклад *Health at a Glance: Europe 2024: State of Health in the EU Cycle* се посочва, че смъртността от сърдечносъдови заболявания в България е от четири до седем пъти по-висока в сравнение с някои държави от ЕС (Франция, Испания, Люксембург)²³⁵. По отношение на смъртността от онкологични заболявания в доклада е отбелязано, че от 2011 г. има постоянно намаляване на смъртността от различни видове рак, с изключение на Кипър и на България. Тези данни се потвърждават като тенденция и в Здравния профил на България за 2025 г., в който се посочва, че България е сред държавите с едни от най-високите проценти на предотвратима смъртност в ЕС. „Смъртността, предотвратима чрез добра превенция, се повишава през 2019 – 2022 г. поради COVID-19, докато смъртността, предотвратима чрез добро лечение, намалява незначително през последното десетилетие и остава повече от два пъти по-висока от средната стойност за ЕС“²³⁶.

Отделно от това продължават тревожните тенденции в областта на общественото здраве – сериозен проблем с вътреболнични инфекции, високи нива на тютюнопушене, консумация на алкохол както сред младежите, така и сред възрастните. При тези тревожни данни разходите за здравеопазване на глава от населението са сред най-ниските в рамките на ЕС, като директните плащания от гжоба на пациента надвишават 35%.

²³⁵ OECD/European Commission (2024). *Health at a Glance: Europe 2024: State of Health in the EU Cycle*, OECD Publishing, Paris, 18.11.2024 г., достъпен на: https://health.ec.europa.eu/document/download/1e23af78-d146-4c84-be77-690fc6044655_en?filename=2024_healthatglance_rep_en.pdf.

²³⁶ OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2025). *Здравни профили на страните 2025: България*. достъпно на: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/bg/publications/reports/2025/12/country-health-profile-2025-country-notes_7e72146d/bulgaria_242bb908/60c0cef2-bg.pdf.

Нормативни промени в областта на здравеопазването, приети през 2025 г.

През 2025 г. бяха приети изменения и допълнения в Закона за здравето, регламентиращи оказването на медицинска помощ от разстояние, вкл. регламентация на т.нар. телемедицина. Тази правна уредба е дългоочаквана предвид бурното развитие на технологиите. Въпреки предоставената законова делегация на министъра на здравеопазването да издаде наредба, с която да уреди детайлно оказването на медицинска помощ от разстояние, такава в докладваната година не беше приета.

В България липсват медицински стандарти по редица специалности, като през 2025 г. и в началото на 2026 г. бяха приети редица медицински стандарти по специалности като очни болести, съдебна медицина, детска психиатрия, физикална и рехабилитационна медицина. Продължава обаче тенденцията тези стандарти да се изготвят при непрозрачни и неясни процедури, без да е налице единен стандарт как да бъдат изготвени, при какви вътрешни процедури, как се подбират експертите, които участват в изготвянето им, и какво следва да е съдържанието на стандартите, така че действително да гарантират качествена медицинска помощ по съответната специалност.

Достъп до здравеопазване

През 2025 г. проблемът с недостига на медицински специалисти в България продължава да бъде нерешен. Макар че това не е локален проблем и се установява в много държави в ЕС²³⁷, в България той се задълбочава сериозно и води до затваряне на цели звена в различни болници (напр. Клиника по детска хирургия в болница в гр. Варна, Отделение по акушерство и гинекология в болницата в гр. Севлиево, масово напускане на медицински специалисти в държавната болница в гр. Враца и др.). Липсата на медицински персонал се отразява пряко и непосредствено върху правото на достъп на пациентите до медицинска помощ.

С цел повишаване на възнагражденията на медицинските специалисти, през 2024 г. бяха приети изменения в Закона за здравното осигуряване, чрез които се направи опит за влияние върху определянето на размера на трудовите възнаграждения на медицинските специалисти в лечебните заведения. Според приетата разпоредба (чл. 55, ал. 2, т. 3б от Закона за здравното осигуряване) в съдържанието на Националния рамков договор за медицинските дейности следва да бъдат включени договорени изисквания относно основните трудови възнаграждения на медицинските специалисти, работещи в лечебни заведения за болнична помощ в изпълнение на договори с НЗОК, които са не по-малко благоприятни от предвидените в колективен трудов договор в отрасъл „здравеопазване“. Във връзка с приетите изменения беше образувано конституционно дело №32/2024 г. пред КС на Република България, който отхвърли искането на състав на ВАС за обявяване на противоконституционност на посочената разпоредба. В своето решение съдът изложи подробни аргументи за правото на здраве и гарантирането на

²³⁷ Пак там.

достъпна медицинска помощ, включително чрез гарантиране на определен минимум от възнаграждения за медицинския персонал и подкрепата на болници в отдалечени населени места.

През 2025 г. Институтът за пазарна икономика посочи друг дългогодишен проблем в здравната сфера, който ограничава правото на достъпна медицинска помощ – ограничаване достъп до аптеки. По данни на Института за пазарна икономика към 2024 г. в 23 общини в България няма нито една аптека. Освен това се обръща внимание на големите диспропорции в броя на обслужваното население от една аптека на територията на страната, като се дава пример с община Добрич, където една аптека обслужва 17 181 души средно, а в Несебър – 457. Според тези данни всеки трети българин живее в населено място без аптека²³⁸.

През 2025 г. България запази последното си място в Европа по брой извършени трансплантации (както от трупен донор, така и от жив донор). Редица пациентски организации сигнализираха, че продължава да липсва механизъм за трансплантиране на пациенти, нуждаещи се от бял дроб, в чужбина. В същото време такива трансплантации в България не се извършват и не се създават условия за извършването им. На този фон медията Offnews²³⁹ публикува серия от разследвания за начина на разходване на средства от бюджета на МЗ, предоставени на Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ и предназначени за обучение на специалисти в областта на трансплантациите и популяризиране на донорството – разходване на значителни средства за онлайн обучения, разходи за отпечатване на брошури, за заснемане и популяризиране на филм, който никога не е виждал, и непрозрачност при избора на изпълнители. Сред серията разследвания медията публикува и данни за ниската успеваемост при бъбречни и сърдечни трансплантации, които останаха без реакция от властите²⁴⁰.

Майчино и детско здравеопазване

И през 2025 г. се запази тенденцията детското здравеопазване да не бъде реален приоритет в политиките на управляващите. Проектът за изграждане на Национална детска болница (НДБ) продължава да се развива с много бавни темпове, без да следва утвърдените времеви граници и при непрозрачност на процедурите за реализирането му. През м. октомври 2025 г. членовете на Обществения съвет за изграждане на НДБ подадоха оставка²⁴¹ поради липсата на адекватна информация за хода на процеса

²³⁸ Институт за пазарна икономика (2025). „Занеси здраве“ – 2500 км. по следите на един проблем, достъпно на: <https://ime.bg/projects/zanesi-zdrave-2500-km-po-sledite-na-edin-problem/>.

²³⁹ Петкова, Я. OFFNews осъди Медицински надзор за отказан достъп до информация, достъпно на: <https://offnews.bg/zdrave/offnews-osadi-meditsinski-nadzor-za-otkazan-dostap-do-informatcia-863925.html>.

²⁴⁰ „Да! За пари!“. Може ли 4-дневен онлайн курс за медици да струва 360 000 лв.?, Offnews.bg, 30.01.2025 г., достъпно на: <https://offnews.bg/razsledvane/da-za-pari-mozhe-li-4-dneven-onlajn-kurs-za-meditsi-da-struva-3-838247.html>; Имало да става: Медицински надзор провери две болници, но не откри причината за смъртта на пациент, Offnews.bg, 08.08.2025 г., достъпно на: <https://offnews.bg/razsledvane/imalo-da-stava-meditsinski-nadzor-proveri-dve-bolnitsi-no-ne-otkri-p-849490.html>.

²⁴¹ Общественият съвет за изграждане на Национална детска болница подава оставка, БТА, 06.11.2025 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/1002910-obshtestveniyat-savet-za-izgrazhdane-na-natsionalna-detska-bolnitsa-podava-ostav>.

и изключването на Обществения съвет от съществено важни процедури, свързани с проектирането и изграждането на болницата.

Контрол върху спазването на правата на пациентите

Контролът върху спазването на правата на пациентите, включително правото на качествена медицинска помощ, е ключов за реализирането на тези права. През изминалата година бяха повдигнати множество въпроси относно осъществяването на този контрол. Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ беше наградена от „Програма достъп до информация“ с антинаградата „Златен катинар“ за най-непрозрачна институция поради системните си откази да предоставя информация на журналисти за своята дейност. През 2025 г. АССГ отмени множество решения на главния секретар на Изпълнителна агенция „Медицински надзор“, с които се отказва достъп до информация на журналисти по въпроси, свързани с това кои болници са проверявани, какви нарушения са установени, в какъв срок са извършвани проверките и забавяни ли са те²⁴².

Казуси и съдебни дела

През 2024 г. по жалба на Сдружение „Общност Мостове“ беше постановено решение от КЗД, с което се установява дискриминация по признак „възраст“ и „увреждане“ от министъра на здравеопазването и от Народното събрание заради действащите разпоредби на чл. 4 и чл. 7 от Наредба №2/2019 г. за медицинските и други услуги по чл. 82, ал. 1а и 3 от Закона за здравето и за реда и условията за тяхното одобряване, ползване и заплащане и на чл. 82, ал. 3 от Закона за здравето. С това решение се установи, че МЗ и Народното събрание са осъществили неравно третиране, като са предвидили ред за финансиране на различни по вид лекарствени продукти, медицински храни и медицински изделия само за лица на възраст под 18 г. и на такива, които към момента на навършване на пълнолетието си вече са започнали лечение на рядко заболяване или на онкологично заболяване, но не и на други пълнолетни лица. В мотивите си КЗД се е ръководила от анализа на стандартите за осигуряване на достъпна медицинска помощ, приети в доклада на БХК „Разпределение на ограничени здравни ресурси в България“, представен през 2024 г.²⁴³ Делото е висящо пред АССГ, след като беше върнато за повторно разглеждане от ВАС.

Продължава тенденцията НЗОК да отказва финансиране на лекарствени продукти за лица над 18 г., за чието лечение е нужно прилагане на лекарствени продукти извън позитивния лекарствен списък. През 2025 г. ВАС отмени такъв отказ за финансиране на НЗОК, като постанови, че пациентът не може да бъде лишен от достъп до лечение.

²⁴² Съдът: Медицинският надзор дължи информация за нарушенията в болниците, без да ги пита, [Mediapool.bg](https://www.mediapool.bg/sadat-meditsinskiyat-nadzor-dalzhi-informatsiya-za-narusheniyata-v-bolnitsite-bez-da-gi-pita-news378348.html), 16.12.2025 г., достъпно на: <https://www.mediapool.bg/sadat-meditsinskiyat-nadzor-dalzhi-informatsiya-za-narusheniyata-v-bolnitsite-bez-da-gi-pita-news378348.html>; OFFNews осъди Медицински надзор за отказан достъп до информация, [Offnews.bg](https://offnews.bg), 30.03.2026 г., достъпно на: <https://offnews.bg/zdrave/offnews-osadi-meditsinski-nadzor-za-otkazan-dostap-do-informatsia-863925.html>.

²⁴³ Атиас, К., Шаркова, М., Цекулова, Н. (2025). *Механизми за разпределение на ограничени ресурси в системата на здравеопазването в България*, София: БХК, ISBN 978-954-9738-74-2, достъпен на: <https://bghelsinki.org/dokladi/mehanizmi-za-razpredelenie-na-ogranicheni-resursi-v-sistemata-na-zdraveopazvaneto-v-bylgarija/>.

Глава 13

Права на жените

През 2025 г. България заема 17-о място в ЕС по равнопоставеност, като е единствената държава с влошен общ резултат спрямо 2020 г. Системното насилие над жени остава критичен проблем – 75% от пострадалите смятат, че държавата „си затваря очите“ пред него. Дебатът за споделеното родителство след усилия от страна на женските и правозащитните организации завърши с установяването на умерен модел. В икономиката страната е лидер в ЕС по дял на жените в ИКТ, но разликата в заплащането между мъжете и жените остава. Критична е картината във феминизираниите сектори, особено в областта на здравеопазването и социалните грижи. Грижовният труд пада почти изцяло върху жените. Политическото представителство демонстрира най-сериозен регрес. Жените в парламента са само 25%. Системните бариери пред жените включват патриархални нагласи, „двойна заетост“ и сексизъм в медийната среда.

Според Индекса за равнопоставеност на половете за 2025 г., изготвен от Европейския институт за равенство между половете (European Institute for Gender Equality, EIGE)²⁴⁴, България заема 17-о място в ЕС. Резултатът на страната е под средния за ЕС, който е 63,4 точки. Най-тревожната тенденция е, че България е единствената държава членка, чийто общ резултат е спаднал спрямо 2020 г. (с 0,7 точки). Според доклада в дългосрочен план България попада в групата на „възходяща дивергенция“ – страната

²⁴⁴ EIGE. *Gender Equality Index 2025 – Bulgaria*, достъпен на: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2025/BG>.

подобрява резултатите си спрямо 2010 г., но разликата спрямо средното ниво за ЕС се увеличава.

Насилие, основано на пола, и домашно насилие

През 2025 г. се наблюдава намаляване на общия натиск върху системата 112, но интензивността на наказателното преследване остава висока. Големият брой приключени производства за телесни повреди през 2025 г. потвърждава ефекта от законодателните промени от 2023 г., които улесниха преследването на тези престъпления без изискване за системност. Въпреки положителните тенденции не може да не отбележим вероятно най-показателния случай – делото на Дебора Михайлова, предизвикало масова протестна мобилизация в страната срещу безпрецедентното насилие над нея, извършено от Георги Георгиев, което все още чака своя справедлив край. В началото на 2026 г. дори подсъдимият е осъдил Районен съд – Пловдив заради забавено правосъдие, след като процесът срещу него е върнат в начална фаза поради отвод на съдебния състав. Не на последно място остава и темата за нуждите на организациите, работещи в сферата на насилието, основано на пола, и домашното насилие, извършващи своята дейност в условия на системна бюджетна несигурност и липса на финансови ресурси²⁴⁵, което представлява сериозно предизвикателство за тях. България също така разполага със срок до 14 юли 2027 г., за да транспонира директивата на ЕС за борба с насилието над жени и домашното насилие в националното ни законодателство. Темата за новата директива на ЕС, която за първи път въвежда общоевропейски стандарти за предотвратяване и наказване на насилието над жени и домашното насилие, вероятно ще бъде централна в следващите години.

Ето какво показва статистиката на МВР²⁴⁶:

Сигнали към спешния номер 112

- През 2024 г. са подадени над 53 000 сигнала за домашно насилие на телефон 112. За сравнение, през 2025 г. техният брой е 40 365, което представлява значителен спад спрямо предходната година.
- През 2025 г. са отчетени 9132 повторни повиквания за едни и същи инциденти или спрямо едни и същи лица.

²⁴⁵ Вайсова, Л. (2025). *Изследване на нуждите на организациите, работещи върху проблемите на жените, момичетата и уязвимите групи в България*, достъпно на: <https://bgfundforwomen.org/wp-content/uploads/2025/11/BFW-Study-Of-Needs-Report-2025-BG-1.pdf>.

²⁴⁶ Част от данните са предоставени на БХК след отправено допитване до МВР. Другите са налични на МВР (2025). *Статистика: Регистрирани престъпления в условия на домашно насилие*, достъпно на: <https://www.mvr.bg/gdnp/дейности/домашно-насилие/статистика/регистралирани-престъпления-домашно-насилие>.

Намеса на спешна медицинска помощ

- През 2024 г. екипи на спешна медицинска помощ са били изпратени при 23% от всички сигнали за домашно насилие. През 2025 г. случаите, в които е била необходима и осъществена намеса на медицински екип, са 4043. Като процент от общите сигнали за 2025 г. това е около 10%, което показва рязко намаление на тежките инциденти, изискващи незабавна медицинска грижа, спрямо 23% през 2024 г. Това може да е знак за по-ранна намеса на полицията – преди ескалация на физическото насилие.

Регистрирана престъпност и досъдебни производства

При сравнение на данните за разкритите престъпления се наблюдава увеличение на броя им през 2025 г. спрямо същия период на предходната година.

- За 2024 г. сборът от регистрираните престъпления за годината е 3360, докато за 2025 г. той възлиза на 3539. Следователно се наблюдава ръст от 5,3%.
- Ако разгледаме данните за разкритите престъпления, където има установен извършител, виждаме, че общо за 2024 г. са били разкрити 1794 престъпления, докато за 2025 г. те възлизат на 1982. Тук се наблюдава дори по-голямо увеличение – 10,4%.

Най-често срещаните престъпления в условия на домашно насилие и през двете години са:

- **Телесна повреда (чл. 131).** Това е най-масовото престъпление. Данните показват ясен ръст както при регистрираните случаи (от 2381 на 2523), така и при разкритите престъпления (от 1222 на 1442) през 2025 г. спрямо 2024 г. Приключените досъдебни производства през 2025 г. за телесна повреда са 1965.
- **Неизпълнение на заповед за защита (чл. 296).** Висок интензитет се наблюдава и тук. Регистрираните престъпления за 2024 г. са били общо 558, а за 2025 г. те са общо 530. Разкритите престъпления за 2024 г. са 326, като се забелязва ръст през 2025 г. – 368 разкрити случая. Приключените досъдебни производства през 2025 г. за неизпълнение на заповед за защита са 411.
- **Закана (чл. 144).** Наблюдава се сериозен ръст при регистрираните заплахи през 2025 г. През 2024 г. са били регистрирани 342 случая, докато през 2025 г. те са 427. Виждаме и сериозно увеличение при разкритите престъпления. През 2024 г. разкритите случаи са били 180, докато през 2025 г. те вече са 240. Приключените досъдебни производства през 2025 г. за закана са 340.
- **Убийства (чл. 116).** Те са редки, но присъстват в статистиката. Регистрирани са единични случаи през февруари 2025 г., октомври 2025 г. и май 2024 г. Официалните данни на МВР сочат, че през тази година са приключени 0 досъдебни производства за убийство.

Може да видим, че при законите се забелязва най-отчетливо увеличение на регистрираните случаи (с около 25%), което кореспондира с общата тенденция за повишена активност при подаването на сигнали. При неизпълнението на заповеди за защита нивата остават относително устойчиви, но с подобрена разкриваемост.

Данните също така очертават устойчив демографски профил на извършителите на домашно насилие. Огромното мнозинство от тях са мъже. Общият брой установени извършители през 2025 г. са 1982 лица, като от тях 1869 са мъже спрямо 113 жени. Така мъжете съставляват 94% от случаите. Най-активната група извършители са лицата над 30 години. Извършителите под 18 години (малолетни и непълнолетни) са изключително малко. В СДВР, ОДМВР – Пловдив, ОДМВР – Бургас и ОДМВР – Варна консистентно отчитат най-висок брой регистрирани престъпления в условия на домашно насилие.

През годината БХК публикува доклад²⁴⁷ с анализ на убийствата на жени по дискриминационни подбуди. Убийствата, като най-тежката форма на посегателство срещу личността, все още не се документират от институциите и не се анализират през призмата на обусловените от пола на жертвата специфики. С цел събиране на съдебна практика за периода 2018 – 2023 г. БХК отправил повече от 30 заявления за достъп до информация по реда на ЗДОИ до 28-те окръжни съдилища в страната, на които са подсъдени като първа инстанция дела за убийства, квалифицирани по интересувашите ни текстове от НК. Изследването установило 109 присъди, които попадат в обхвата на дефиницията за фемицид. Това включва 84 убийства на жени, 19 опита за убийство и 6 случая на смърт по непредпазливост вследствие на умишлено причинена телесна повреда. На основата на анализа на 96 решения на съда беше установено:

- В най-малко 68% от случаите е имало предходна история на физическо или психическо насилие.
- 52% от случаите са убийства или опити за убийство, извършени от бивши или настоящи интимни партньори, а в едва 2 от случаите (около 2%) жертвата и убиецът не са се познавали преди фаталния инцидент.
- 47% от престъпленията са извършени с особена жестокост, а в 43% – по особено мъчителен за жертвата начин.
- В 45% от случаите извършителят е бил в състояние на алкохолно опиянение, а в 13 на сто – под въздействието на наркотици.
- В 35,5% от случаите на убийство и опит за убийство на жени извършителите са отправяли закани към жертвата или към нейни близки по време на взаимоотношенията им или непосредствено преди или по време на деянието.

Отвъд обективната картина може да добавим и субективното преживяване на самите пострадали от домашно насилие и тяхната оценка по отношение на прилага-

²⁴⁷ БХК (2024). *Картографиране на убийствата на жени в България 2018 – 2023 г.*, достъпно на: https://spasena.org/fileman/Uploads/library/Kartografirane_na_ubiistvata_na_.pdf.

нето на механизмите за справяне с него въз основа на доклада „Чуй гласа ми“²⁴⁸, инициран от Фондация „Будителките“. Проучването, проведено сред активната онлайн общност „Не си сама“, очертава профила на типичната жертва, която обаче се оказва системно предадена от институциите, призвани да я защитават. Шокиращ е фактът, че напускането на насилника не носи автоматично спасение – за 85% от пострадалите тормозът продължава под формата на кибертормоз, следене или „институционално насилие“ – чрез водене на безкрайни дела за родителски права. Докладът констатира дълбока институционална криза на доверието. Цели 75% от респондентите смятат, че държавата „си затваря очите“ пред насилието, а мнозинството се страхуват да потърсят помощ, смятайки, че институциите няма да действат в тяхна полза. Най-ниски оценки получават полицията и органите за закрила на детето, като пострадалите съобщават за деморализиращи послания от страна на служителите – от обвинения, че сами са си виновни, до съвети да се „разберат с насилника“ в името на детето. Съдебната система също се оказва сериозна бариера. Дори издаването на ограничителна заповед не гарантира безопасност – в две трети от случаите тя бива нарушавана, а реални наказания за насилниците почти липсват. В изследването се подчертава, че децата са най-честите свидетели (51%) и жертви (46%) на домашното насилие, като те се превръщат в инструмент за допълнителен натиск върху майката. Половината от анкетиранияте вярват, че в страната все още се счита за нормално жената да търпи насилие заради децата си.

На този фон не е изненадващо, че битката около т.нар. споделено родителство чрез измененията в Семейния кодекс стана ключова кауза за женските и правозащитните граждански организации през 2025 г.

„Споделеното родителство“ – битките около измененията в Семейния кодекс

Дебатите около измененията в Семейния кодекс и тяхното разгръщане през 2025 г. представляваха едно от предизвикателствата пред женските и правозащитните организации. Той бе белязан от интензивен сблъсък между две фундаментално различни визии за бъдещето на децата при раздяла на родителите. В центъра на това противопоставяне беше общият законопроект №51-553-37-21²⁴⁹, който обединява предложенията на парламентарните групи на ГЕРБ – СДС, „Възраждане“ и ИТН.

От едната страна на дебата застават вносителите и организации като Фондация „За споделено родителство“ и Сдружение „Гласът на бащите“, подкрепени от експертите адв. Пламен Борисов и адв. Йорданка Бекирска. Тяхната теза е, че държавата трябва да гарантира правото на всяко дете на пълноценна връзка и с двамата родители. Те настояват за въвеждането на оборима презумпция за споделено родителство, за да

²⁴⁸ Ненова, г., Димитрова, В. (2025). Чуй гласа ми: Социологическо проучване за нуждите и нагласите на пострадалите от домашно насилие и техните деца. Фондация „Будителките“, 12.06.2025 г., достъпно на: <https://thewakeupfoundation.org/posts/hearmyvoice>.

²⁴⁹ Общ законопроект за изменение и допълнение на Семейния кодекс, №51-553-37-21, внесен в 51-вото Народно събрание на Република България, 16.04.2025 г., достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/166330>.

се сложи край, според гумите им, на „родителските войни“, в които децата често са ползвани като „разменна монета“. Поддръжниците на промените разглеждат „родителското отчуждение“ като форма на емоционално насилие, което води до тежки психични състояния при децата, и изискват законът ясно да дефинира и санкционира това поведение. Те предлагат и въвеждането на минимум от 127 дни годишно, които детето да прекарва с всеки родител, за да се прекрати практиката на „разширени режими“.

Срещу тези предложения се изправя сериозна опозиция, водена от коалиция „Заедно срещу насилието“, обединяваща 28 неправителствени организации²⁵⁰. Експертите настояват, че законопроектът поставя акцент върху формалното равноправие на родителите, вместо да изхожда от най-добрия интерес на детето²⁵¹. Предложените изменения в Семейния кодекс и съпътстващите ги промени в други закони се разглеждат от женските и правозащитните организации като сериозна заплаха за безопасността и здравето на жените и децата, преживели насилие. Според тях промените създават механизми за продължаващ контрол и психически тормоз от страна на насилника. Организациите алармират, че тези промени поставят фокуса върху формалното „равноправие“ на родителите, което в контекста на домашно насилие се превръща в институционална подкрепа за насилника и в игнориране на реалната опасност за жената и детето.

В крайна сметка Народното събрание прие значително по-умерен модел. С окончателните изменения в Семейния кодекс беше въведена възможност съдът да постановява съвместно упражняване на родителските права – т.нар. споделено родителство, – но само когато и двамата родители изразят съгласие и когато съдът прецени, че това е в най-добрия интерес на детето.

Икономическо властяване на жените

По отношение на икономическата ситуация според вече цитираното изследване на EIGE²⁵² България заема високи позиции през 2025 г. в две ключови области на равнопоставеността на половете – „работа“ и „пари“, въпреки че се наблюдава паралелно регрес по показателите „образование“ и „власт“.

²⁵⁰ Списък с организациите в обединението „Заедно срещу насилието“: Фондация „Асоциация Анимус“, „Алианс за защита от насилие, основано на пола“, Български фонд за жените, БХК, Фондация „Будителките“, Асоциация „Деметра“, Българска платформа „Европейско женско лоби“, Фондация „П.У.Л.С.“, Сдружение „SOS Детски селища България“, Фондация „X и Д Перспективи“, Асоциация „Деметра“, Център за превенция на правонарушенията – София, Фондация „Мисия Криле“, ЛГБТИ организация „Действие“, Фондация в помощ на жени, претърпели насилие – „Флай – първо обичай себе си“, Impact Drive, Сдружение „Жените на Казанлък“, Неформален колектив „Феминистки мобилизации“, Народно читалище „Иван Вазов – 2014“, Сдружение „Левфем“, Фондация „Мама има работа“, Българска фондация за бизнеса и правата на човека, Фондация „Кикимора“, Селф-Мастъри Център, Гражданско обединение против задължителното споделено родителство, Фондация „Куиър Варна“, СНЦ „Млади, активни, креативни“, СНЦ „Орион – Грижа за Лидери и Авторитети“, Група към гражданско общество (включваща Стойка Атанасова, Лина Йосифова, Галя Димарова и др.).

²⁵¹ НПО Коалиция „Заедно срещу насилието“. Коалиционно становище срещу промени в Семейния кодекс. Фондация „Будителките“. Становище относно Общ законопроект със сигнатура №51-553-37-21, обединяващ законопроектите за изменение и допълнение на Семейния кодекс, приети на първо гласуване на 10.04.2025 г., 14.05.2025 г., достъпно на: <https://www.thewakeupfoundation.org/posts/familylaw>.

²⁵² EIGE (2025). *Gender Equality Index 2025 – Bulgaria*, достъпно на: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2025/BG>.

В работната сфера страната е на второ място в ЕС, а по показателя „качество на работата и сегрегация“ дори е лидер. Той измерва по какъв начин жените и мъжете са разпределени в различни икономически сектори и нива на йерархията, както и качеството на условията, при които работят те. Така България се позиционира сред първите, тъй като според изследването на EIGE жените у нас са особено добре представени в сектора на ИКТ – 27% спрямо средно 20% за ЕС, а сред мениджърите делът им достига 40%. Погледнато от перспективата на достъп до властови позиции обаче, жените в бордовете на най-големите компании са едва 18%, далеч под нивата в страни като Франция и Италия, където въвеждането на квоти е довело до участие над 40%.

Същевременно според същото изследване на EIGE България се откроява и по финансовите показатели. В областта „пари“ страната заема второ място с 83,8 точки, а по икономическа стабилност е дори на първо място в ЕС. Жените в партньорски връзки печелят средно 85,2% от доходите на партньора си, което е най-високото ниво в ЕС. Средният годишен доход на жените е 13 754 PPS, а на мъжете – 15 687 PPS²⁵³, като разликата е по-малка от средното за Съюза. Въпреки това на този фон трябва да се спомене, че макар жените в България да са по-образовани от мъжете²⁵⁴, през 2025 г. те продължават да получават средно с около 12,3% по-малко от мъжете, като в почти всички икономически дейности мъжете са обезпечени с по-високи заплати.

Така, когато погледнем под повърхността, виждаме свят на парадокси. Например въпреки че България е страната в ЕС с най-голям дял на жените в добре платения сектор на ИКТ, полът продължава да влияе върху възнаграждението, като те често получават по-ниски доходи от мъжете в сходни роли²⁵⁵. Но най-силно изразено неравенство виждаме във феминизираните сектори, като здравеопазване, образование, социални грижи, шивашка индустрия. То се наблюдава както между секторите, където трябва да се отчете наличната разлика в заплащането между публичните, често хронично недофинансирани институции и частните организации, така и вътре в тях, между наетите мъже и жени.

Жените, доминиращи в публичния сектор в социално ориентирани професии, имат по-ниски заплати спрямо индустриалните и технологичните сектори²⁵⁶. Въпреки техния академичен успех, той не се пренася автоматично на пазара на труда и във феминизираните сектори. Обезценяването и недофинансирането им респективно води до лоши условия на труд, високо текучество на персонал – женска емиграция, прекомерно натоварване на работното място, застаряване на персонала и занижен достъп и

²⁵³ Purchasing Power Standard – стандарт на покупателната способност.

²⁵⁴ 49,1% от жените са завършили висше образование, докато мъжете са 30,8%, което ни класира под чертата на европейската цел от 40%. Вж. EIGE (2025). *Gender Equality Index 2025 – Bulgaria*.

²⁵⁵ В ИКТ сектора в България съществува значителна статистическа разлика в заплащането, въпреки че субективните нагласи на работещите в него често са по-позитивни в сравнение с другите икономически сектори. Анализът от 2022 г. показва, че жените получават средно с 32,6% по-ниско годишно възнаграждение от мъжете. Nacheva, R. & Koleva, V. (2022). *Exploring gender pay gap in the IT sector*. International Scientific and Practical Conference Human Resource Management, University of Economics – Varna, pp. 210 – 224, достъпно на: <https://conference.ue-varna.bg/hrm/wp-content/uploads/Proceedings/Papers2022/Nacheva-Koleva.pdf>.

²⁵⁶ National Statistical Institute (2025). *Statistical data: Gender pay gap*, достъпно на: <https://www.nsi.bg/en/statistical-data/172/554>.

качество на грижите²⁵⁷. От друга страна, според изследване на Институт „Зангадор“, проведено за Българската платформа към Европейското женско лоби и публикувано в началото на 2025 г.²⁵⁸, в здравеопазването например жените получават едва 60 – 69% от заплатата на своите колеги мъже. Следователно особено граматична картина се очертава в здравеопазването и социалната сфера. Например според данни от експерти и профсъюзи²⁵⁹ в България има остър недостиг на 17 000 – 29 000 медицински сестри, за да може здравната система да функционира нормално, т.е. половината от нужните кадри липсват и не достигат в болниците и лечебните заведения.

Корените на тези различия са не само икономически, а и дълбоко социални. Жените в България продължават да носят основния товар на неплатения и невидим грижовен труд – грижи за деца²⁶⁰, болни роднини²⁶¹ и домакинство. Въз основа на статистическия бюлетин на Националния осигурителен институт за първото тримесечие на 2025 г.²⁶² може да видим, че най-силната диспропорция е по отношение на майчинството, където данните ясно илюстрират, че основната тежест на грижата за децата в България продължава да пада върху жените. През отчетния период обезщетения за бременност и раждане са получили общо 49 681 лица. От тях 44 242 са жени, а 5439 са мъже. По-подробният анализ на данните за бащите разкрива, че те се включват активно предимно в първите дни след раждането, когато 5311 бащи са ползвали 15-дневния отпуск при раждане на дете. В контраст с това възможността за преотстъпване на майчинството след 6-ия месец е използвана едва от 103 мъже за цялата страна. По отношение на отглеждането на дете до 2-годишна възраст от общо 44 649 лица, получили това обезщетение, 44 269 са жени, докато бащите са едва 380. Това показва, че въпреки законодателните възможности, дългосрочното отглеждане на малки деца остава почти изключително женски ангажимент. В доклада се отчита и ползването на въведения през 2022 г. специфичен отпуск за бащи. През първото тримесечие на 2025 г. 545 бащи

²⁵⁷ Иванчева, М., Енева, С., Тетевенски, С., Константинова, Н., Ангелова, А., Коконова, Д., Дренска, К. (2025). *Кого го е грижа за грижовния труд? Условия на труд, уязвимост и мобилизация на грижовните работници в България*. София: ЛевФем, достъпна на: <https://levfem.org/kogo-go-e-grizha/>.

²⁵⁸ Балабанова, И., Донева, М. (2025). *Заплащане и равнопоставеност в България* (изследване, изготвено от „Зангадор“ за Българската платформа към Европейското женско лоби), достъпно на: <https://womenlobbybulgaria.org/wp-content/uploads/2025/02/Gender-Pay-Gap-Doklad-Report.pdf>.

²⁵⁹ *Aging Nurses, Fewer GPs and Patchy Access: Continue the Change Hosts Expert Discussion on Health Care*, БТА, 03.02.2026 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/en/news/bulgaria/1056368-aging-nurses-fewer-gps-and-patchy-access-continue-the-change-hosts-expert-disc>.

²⁶⁰ Ненова, г. (2019). *Разделението на труда в семейството: за границите на майчинството и бащинството (Българските семейства с деца през 21-ви век)* (непубликуван дисертационен труд).

²⁶¹ Във връзка със социалната декласация и изолация на жените/близките, полагащи грижа за неизлечимо болен член на семейството вж. следните книги и статии: Бунджулова, Б. (2023). *Живот с деменция. Ракурси към изплъзващи се опити*. София: УИ „Св. Климент Охридски“; Гончарова, г. (2018). *Излишните личности/идентичности. Биографични разкази и мобилизации около грижата за деца с увреждания*. София: Пирона, достъпна на: <https://piron.culturecenter-su.org/galina-goncharova-needless-personalities>; Гончарова, г. (2019). Емоционални наративи и емоционални общности в контекста на родителската грижа за хора с увреждания в България. *Социологически проблеми*, 1, с. 38 – 58; Габровска, М. (2019). Отвъд болестта: социално страдание и социална практика на грижата. *Социологически проблеми*, 1, с. 101 – 114; Карамелска, Т. (2019). „Все още живи, но вече напуснати“. *Биографични образи на грижата за възрастни хора и болни от деменция. Социологически проблеми*, 1, с. 211 – 225.

²⁶² Национален осигурителен институт (2025). *Статистически бюлетин „Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица“*. Първо тримесечие на 2025 година, достъпен на: https://www.nssi.bg/wp-content/uploads/SPRAVKA_bolnicni_31-03-2025.pdf.

са получили обезщетение по този нов ред (чл. 53ж от Кодекса за социално осигуряване), което показва плавен интерес към тази форма на споделена грижа.

Жените поемат и основната част от грижата за болни членове на семейството, като те представляват около 85% от всички лица, получили такива обезщетения през отчетния период. Забелязва се, че средното дневно обезщетение при мъжете е по-високо, отколкото при жените, което отразява вече анализирани дотук съществуващи разлики в нивата на заплащане между половете.

Съществена роля за описаните социални феномени дотук има социално установеното възприятие, според което грижата се мисли като част от „женската природа“. Тази теза се потвърждава и от изследването на EIGE²⁶³, според което повечето българи смятат, че основната роля на мъжа е да печели пари – 77% от мъжете и 72% от жените споделят това мнение. Жените са по-силно ангажирани с управлението на домакинството, като 44% от тях и 54% от мъжете смятат, че така е редно. Така при описаната по-горе хронична липса на достъпна и качествена грижа, предоставена от страна на публичните институции, и невъзможност да се използват услуги от частни доставчици, жените от нискодоходните домакинства са поставени в позиция на радикална оцетеност²⁶⁴.

Не на последно място пенсиите също отразяват тази тенденция на неравенство в заплащането, тъй като в края на своя професионален път мъжете все още получават средно 1075 лв., а жените – 797 лв.²⁶⁵

Въпреки наличието на национални стратегии за периода до 2030 г.²⁶⁶ и на приетия през 2025 г. от Министерския съвет Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността (2025 – 2026 г.)²⁶⁷ в България все още липсва сериозен обществен дебат по темата за икономическото овластяване, а женските организации често са изключени от реалното вземане на решения. На ниво ЕС се предприемат малки стъпки, като:

- Директива на ЕС за прозрачност на заплащането, чиято цел е да реши някои от описаните проблеми. Така през 2025 г. държавите членки (включително България) финализират транспонирането на Директива (ЕС) 2023/970²⁶⁸. Тя задължава ком-

²⁶³ EIGE (2025). *Gender Equality Index 2025 – Bulgaria*.

²⁶⁴ Ситуацията за жените, особено от ромската но и от турската етническа група, е много по-тежка. Тази констатация е потвърдена от Националния статистически институт (2025). *Индикатори за бедност и социално включване през 2024 година*, достъпно на: https://www.nsi.bg/file/28601/SILC2024_98M6P1Q.pdf.

²⁶⁵ Национален осигурителен институт (2024). *Статистика на пенсиите*, достъпна на: <https://www.nssi.bg/publikacii/statistika/pensii-statistika/>.

²⁶⁶ Министерство на труда и социалната политика. *Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021 – 2030 г.* (Решение №969/30.12.2020 на Министерския съвет), достъпна на: <https://mlsp.government.bg/uploads/41/ravni-vzmozhnosti/strategy-nsnrjm-2021-2030.pdf>.

²⁶⁷ Министерство на труда и социалната политика (2025). *Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2025 – 2026 г.*, достъпен на: <https://www.mlsp.government.bg/uploads/41/pkhurvsp/plan-za-deystvie-za-nasrchavane-na-ravnopostavenostta-na-zhenite-i-mzhetete-za-perioda-2025-2026-g.pdf>.

²⁶⁸ Илиева, Д. (2025). *Директива за прозрачност на възнагражденията: Какво трябва да знаят работодателите и как да се подготвят*, IVLawFirm, 14.05.2025 г., достъпна на: <https://ivlawfirm.com/direktiva-za-prozrachnost-na-vuznagrajdeniata/>.

паниите с над 150 служители да предоставят информация за нивата на заплащане по пол. Ако разликата надвишава 5% без обективна причина, работодателите са длъжни да предприемат корективни мерки.

- Директивата за жените в бордовете (Women on Boards), чиито ключови етапи от подготовката през 2015 г. влизат в сила с краен срок юни 2026 г. Тогава 40% от местата за директори без изпълнителни функции в големите публични компании трябва да бъдат заети от жени.
- През 2025 г. се обсъждат и въвеждат промени, улесняващи дистанционната работа за родители с цел по-добро съвместяване на професионалния и личния живот.
- В България се водят все още активни дебати и кампании за ратификация на Конвенция №190 на Международната организация на труда, която включва защита срещу сексуален тормоз на работното място и всички форми на насилие и тормоз, но държавата не е излязла с официален акт за това и Конвенцията не е приложена в националното законодателство.

Жените в политиката

Ако погледнем към женското представителство в най-новата ни история, ще видим една тревожна тенденция. България е на 19-о място в ЕС с резултат 25,6 точки, като се отчита регрес от 1,2 точки спрямо 2020 г.²⁶⁹ Недвусмислено се откроява последователен регрес – ясен сигнал за засилващи се консервативни тенденции, които диктуват правилата на политическата сцена.

Делът на жените в Народното събрание за 2025 е едва 25%. В кабинета на Росен Желязков, който встъпва в длъжност през януари 2025 г., участието на жени е сведено до минимум. В състава на Министерския съвет присъства само една жена – Теменужка Петкова, която заема поста министър на финансите. Данните в приложената таблица²⁷⁰ регистрират спад от 2% в представителството на жените в парламента спрямо 2020 г.

²⁶⁹ EIGE (2025). *Gender Equality Index 2025 – Bulgaria*.

²⁷⁰ Таблицимата е изготвена въз основа на данни от: <https://data.ipu.org/parliament/BG/BG-LC01/>.

Таблица 3. Брой и дял на жените в Народното събрание по години, 2000 – 2025 г.

Година – месец	Брой жени в Народното събрание	% жени от 240 депутати
2020 – 12	65	27,1
2021 – 04 / 2021 – 07 / 2021 – 11 / 2021 – 12	57 – 59 / 57 / 57 / 54	23,8 / 24,6 / 23,8
2022 – 10	58	24,2
2023 – 12	61	25,4
2024 – 06	64	26,7
2024 – 10 (след избори)	50	20,8
2024 – 12 (след промени)	51	21,3
2025 – 01	55	22,9
2025 – 03	60	25,0

По отношение на местната власт картината не е по-различна²⁷¹. Към края на 2022 г. едва 15% от общините в България (40 от общо 265) се ръководят от жени. На местните избори през 2023 г. се наблюдава дори лек спад, като избраните за кметове жени са едва 13,21%. Ситуацията в големите градове е още по-крайна – през 2023 г. само в един областен град от общо 27 е избрана жена за кмет. На изборите през 2023 г. съотношението между избраните жени и мъже общински съветници е 28% към 72% в полза на мъжете.

Тъй като през 2026 г. предстоят президентски избори в България, редно е да кажем, че още по-ясно ниското представителство на жени се вижда при президентските избори, където жените биват поставяни в ролята на „украза“ – от 23 кандидатски двойки през 2021 г., в 13 от тях жената е била кандидат за вицепрезидент²⁷². След преждевременното подаване на оставка от страна на президента Румен Радев длъжността беше поета от вицепрезидентката Илияна Йотова. Нейната фигура обаче пороци полемика сред представителките на женските организации. Част от тях обявиха назначаването ѝ за историческо, тъй като е първата жена президент в историята на България, и също така подчертаха нейния ангажимент по темата за домашното насилие. От друга

²⁷¹ Фондация „Екатерина Каравелова“, Фондация „Фридрих Еберт“ – България (2022). *Равнопоставеност на половете в политиката: Президизвикателства и възможности в българския контекст*, достъпно на: https://bulgaria.fes.de/fileadmin/user_upload/documents/publications/2022/Ravnopostavenost_na_polovete_v_politikata_WEB_BG.pdf; Българска платформа към Европейско женско лоби (2024). *Политики и политическо говорене за балансирано участие в политиката в България*, достъпно на: https://bulgaria.fes.de/fileadmin/user_upload/documents/publications/2024/Politiki_i_politicheskovo_govorene_za_balansirano_uchastie_v_politikata_v_Bulgaria_WEB_BG.pdf.

²⁷² Спасова, М. (2021). *Моментна картина на участието на жените в политиката в България и по света*. Фондация „Екатерина Каравелова“ (доклад по проекта „Изследване на нуждите и проблемите на жените в България“, представен от Фондация „Екатерина Каравелова“), 07.12.2021 г., достъпен на: <https://www.ngobg.info/bg/documents/2772-участие-на-жените-в-политиката-в-българия.html>.

страна, тази перспектива беше оспорена, тъй като нейното назначение фактически не е станало вследствие на спечелени избори.

Не на последно място трябва да отбележим, че на изборите за Европейски парламент за мандат 2024 – 2029 г.²⁷³ в България представителството на жените е отново критично ниско. Тогава са били регистрирани 418 кандидати от 31 партии, коалиции и независими участници. Сред тях жените кандидати са 131, а мъжете – 287²⁷⁴. Това прави около 31% жени кандидати, а едва две жени оглавяват кандидатски листи.

Сред причините за тази картина са, че политическите партии в България действат като „пазител на входа“²⁷⁵, които чрез подредбата на кандидатските листи определят кой реално ще има достъп до властта. Често жените са поставени на неизбираеми позиции, а в някои избирателни райони, като Габрово или Ямбол, големите партии не излъчват нито една жена за водач на листа. В цитираните изследвания дотук се подчертава също така, че „двойната заетост“ – съчетаването на професионалния и политическия път с тежестта на грижовния труд – е една от основните системни бариери. Липсата на подкрепящи социални политики и икономическите неравенства допълнително ограничават възможностите на жените да участват в скъпоструващи предизборни кампании. Не на последно място, средата, в която жените политици работят, често е враждебна. Те се сблъскват със сексизъм, насилие, основано на пола, и медийно отразяване, което е фокусирано върху външния им вид или семейния статус вместо върху техните професионални качества и програми²⁷⁶.

²⁷³ Централна избирателна комисия. Кандидати за ЕП, 2024 г., достъпно на: <https://www.cik.bg/bg/epns2024/candidates/ep>.

²⁷⁴ ЦИК: Кандидатите за народни представители са 6100, за евродепутати – 418, *Dir.bg*, 04.06.2024 г., достъпно на: <https://dnes.dir.bg/politika/tsik-kandidatite-za-narodni-predstaviteli-sa-6100-za-evrodeputati-418>.

²⁷⁵ Фондация „Фридрих Еберт“ (2024). *Политики и политическо говорене за балансирано участие в политиката в България*, достъпно на: https://bulgaria.fes.de/fileadmin/user_upload/documents/publications/2024/Politiki_i_politicheskovo_govorene_za_balansirano_uchastie_v_politikata_v_Bulgaria_WEB_BG.pdf.

²⁷⁶ Вероятно в един от най-емблематичните примери в това отношение се превърна депутатката от ПП Лена Бориславова. Вж. Петков, В. (2023). Отвъд популизма: казусът „Песен за Лена“, Семинар_BG, брой 26, достъпно на: <https://www.seminar-bg.eu/spisanie-seminar-bg/broy26/860-otvad-populizmat-kazusat-pesen-za-lena.html>.

Глава 14

Права на хората с психични разстройства

И през 2025 г. МЗ не започна реформа в системата, която да реши основните ѝ проблеми – недостиг на финансиране, кадрови дефицит, липса на извънболнични терапевтични и рехабилитационни услуги в общността, пребазиране на най-изолираните ДПБ. Независим мониторинг за спазване на правата на психичноболните не беше допуснат. Незначителен напредък беше отбелязан по отношение на правата на хората със зависимости, след като неправителствена организация осъществи дейности по намаляване на вредите за първи път от години. Държавата обаче не подкрепи дейността.

Права на психичноболните, настанени в институции

Условия в ДПБ

През 2025 г. БХК не осъществи независим мониторинг на спазването на правата на настанените на лечение в психиатрични лечебни заведения в страната. Причината беше мълчалив отказ от страна на МЗ да поднови споразумението, въз основа на което се осъществява този мониторинг.

През докладваната година не са осъществявани мониторингови посещения и от делегации на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание. НПМ към институцията на омбудсмана на Република България е извършил две посещения в ДПБ и едно – в център за психично здраве (ЦПЗ). В ДПБ – Карвуна²⁷⁷ проверяващият екип потвърждава за поредна година окаяното

²⁷⁷ Омбудсман на Република България. Доклад на омбудсмана като национален превантивен механизъм за извършена проверка в Държавна психиатрична болница – Карвуна и в Център за психично здраве – Добрич, 09.10.2024 г., достъпен на: https://www.ombudsman.bg/storage/pub/files/20251009153848_Доклаг%20om%20планирана%20проверка%20в%20ДПБ%20Карвуна%20и%20ЦПЗ%20Добрич.pdf.

състояние на пътя, което затруднява достъпа на медицинска помощ, МВР, персонал и близки. Потвърдени за поредна година са и компрометираните битови условия в сградите на болницата. НПМ отчита спешна нужда от ремонт и препоръчва на министъра на здравеопазването да отпусне средствата за основен ремонт, които са предвидени за изпълнение на обществена поръчка, възложена още в края на 2024 г. Отпускането на тези средства е отбелязано в по-късен доклад на институцията.

По отношение благосъстоянието на пациентите е отбелязано, че не се вписва коректно прилагането на мярката „изолация“. Екипът на омбудсмана обръща специално внимание на ниската цена на лекарството в болницата – за първото шестмесечие на 2025 г. той е на стойност 2,08 лв. Подчертан е проблемът с отказа на Многопрофилна болница за активно лечение – Добрич да приема пациенти на ДПБ – Карвуна. В същия доклад омбудсманът препоръчва съвместно с Министерството на труда и социалната политика да се работи за „извеждане на трайно настанените по социални индикации лица от изолацията им в болнична среда“ и предоставяне на интегрирани грижи в общността.

Прави впечатление, че препоръките на омбудсмана относно ДПБ – Карвуна се разминават с препоръките, отправени от екип на Националния център по обществено здраве и анализи²⁷⁸, според които болницата се нуждае не от ремонт, а от пребазиране в съществуваща сграда на територията на Многопрофилна болница за активно лечение – Добрич, тъй като ремонтът не би решил един от ключовите проблеми – с отдалечеността и трудния достъп.

Относно ЦПЗ – Добрич докладът е по-скоро формален, като единствената препоръка е директорът да опита да назначи нови кадри на незаемите 21 щатни места.

Проверката в ДПБ – Ловеч²⁷⁹ е последваща, след отправени през 2023 г. препоръки във връзка с инцидент, при който загива пациент. НПМ установява, че към есента на 2025 г. „не е изградена централизирана пожароизвестителна система и система за видеонаблюдение на общите части на цялата ДПБ – Ловеч, тъй като МЗ не е отпуснало необходимите за това средства“.

Докладът от проверката в Ловеч съдържа и множество общи препоръки към МЗ по отношение управлението на системата от ДПБ, включително становище по конкретни текстове от проект за нов медицински стандарт по психиатрия. В документа се отбелязва, че отправените през 2023 г. към Министерството препоръки за проверки във всички ДПБ по отношение на прилагането на принудителни мерки за временно физическо ограничаване също не са отчетени, както не е отговорено и на препоръката да се изготви цялостна оценка кои ДПБ ще бъдат реструктурирани и кои – пребазирани. Подчертано е, че към момента на изготвяне на доклада в страната няма „нито едно отделение в държавна психиатрична болница, в което да има 11 сестри и 11 санитарни

²⁷⁸ Национален център по обществено здраве и анализи. *Анализ и оценка на потребностите от психично-здравни услуги в България*, непубликуван, изготвен в изпълнение на Заповед №РД– 01–282/22.05.2023 г. на министъра на здравеопазването на Република България в съответствие с Плана за действие към Националната стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2021 – 2030 г.

²⁷⁹ Омбудсман на Република България. *Доклад на омбудсмана като национален превантивен механизъм за извършена внезапна проверка в Държавна психиатрична болница – Ловеч*, 30.10.2025 г., достъпен на: https://www.ombudsman.bg/storage/pub/files/20251030143726_Аналитичен%20доклад%20ДПБ%20Ловеч.pdf.

на щат“, каквито са изискванията, заложили в проектостандартта. НПМ отчита също липса на условия и специалисти за провеждане на трудотерапия в част от ДПБ, липса на клинични психолози и липса на достатъчно и редовни обучения за персонала. „От 2012 г. до сега Министерство на здравеопазването не е изпълнило препоръката, като не е обезпечило държавните психиатрични болници с персонал, не е извършило цялостни ремонти, предвид изключително лошата материална база на болниците, и не е привело нито една от тях в съответствие с изискванията на Наредба №24 от 07.07.2004 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“, пише в заключение в доклада на омбудсмана.

През 2025 г. три проверки са извършени от инспектората на самото МЗ по постъпили сигнали с рег. №94-4102/03.11.2025 г. в Ловеч²⁸⁰, №94-4104/03.11.2025 г. в Севлиево²⁸¹ и №94-4165/07.11.2025 г. в Царев брод²⁸². Констативните протоколи показват формализъм и установяване на нарушения основно по отношение на водене на трудовата документация.

При заявяването на достъп до информация²⁸³ стана ясно, че МЗ продължава да не събира обобщени ключови данни за правата на пациентите в психиатричните лечебни заведения, например за физическите ограничения и изолации, инциденти и др. Данните бяха предоставени от лечебните заведения, поради което са неконсистентни и непълни.

Таблица 4. Брой на настанените на принудително и задължително лечение в ЦПЗ и ДПБ

Лечебно заведение	Брой на настанените за принудително лечение	Брой на настанените за задължително лечение
ЦПЗ – Смолян	5	14
ЦПЗ – Враца	4	32
ЦПЗ – Благоевград	19	33
ЦПЗ – Бургас	0	30
ЦПЗ – Велико Търново	5	13
ЦПЗ – Добрич	Не е предоставил информация	
ЦПЗ – Пловдив	15	255
ЦПЗ – Русе	5	12
ЦПЗ – Смолян	5	14
ЦПЗ – Враца	4	32
ЦПЗ – Благоевград	19	33
ЦПЗ – Бургас	0	30

²⁸⁰ МЗ, рег. №75-04-76/13.06.2025 г., предоставен на БХК с решение по ЗДОИ РД-01-13/19.01.2026 г.

²⁸¹ МЗ, рег. №75-04-54/17.04.2025 г., предоставен на БХК с решение по ЗДОИ РД-01-13/19.01.2026 г.

²⁸² МЗ, рег. №75-04-32/14.03.2025 г., предоставен на БХК с решение по ЗДОИ РД-01-13/19.01.2026 г.

²⁸³ МЗ, Решение за предоставяне на достъп до обществена информация №РД-01-13/19.01.2026 г.

ЦПЗ – Велико Търново	5	13
ЦПЗ – Добрич	Не е предоставил информация	
ЦПЗ – Пловдив	15	255
ЦПЗ – Русе	5	12
ЦПЗ – София-град	Не е предоставил информация	
ЦПЗ „Никола Шипковенски“ – София	152	30
ЦПЗ – Стара Загора	Не е предоставил информация	
ЦПЗ – Хасково	2	6
ДПБ – Севлиево	7	15
ДПБ – Раднево	28	254
ДПБ – Сухогол	0	0
ДПБ – Бяла	16	122
ДПБ – Карвуна	18	57
ДПБ – Карлуково	7	203
ДПБ – Кърджали	7	39
ДПБ – Ловеч	33	46
ДПБ – Нови Искър	15	94
ДПБ – Пазарджик	4	5
ДПБ – Царев брод	18	186
ДПБ – Церова кория	3	56

Данните относно прилагането на мерки за изолация и имобилизация на пациентите в лечебните заведения за психичноболни сочат, че системата продължава да не гарантира адекватна отчетност и контрол на тези мерки. Отчетността е хаотична и несъпоставима: част от лечебните заведения подават брой случаи, други – брой пациенти, трети отговарят на искането с мълчалив отказ. По отношение на продължителността на мерките почти всички лечебни заведения или посочват описаната в нормативната уредба разрешена продължителност, или директно препращат към нормативната уредба, вместо да отчетат реална употреба.

Таблица 5. Брой на приложените мерки за изолация и имобилизация на психичноболни пациенти, по лечебни заведения

Лечебно заведение	Брой на случаите на механични ограничения и/или изолация	В това число имобилизации	В това число изолации
ЦПЗ – Смолян	6		
ЦПЗ – Враца	258	41	217
ЦПЗ – Благоевград	302		
ЦПЗ – Бургас	Дейността е подчинена на разпоредбите на Закона за здравето, глава V „Психично здраве“, чл. 150, 153 и 154, медицински стандарт „Психиатрия“ и Правилника за устройството, дейността и вътрешния ред на лечебното заведение		
ЦПЗ – Велико Търново	11		
ЦПЗ – Добрич			
ЦПЗ – Пловдив	558		
ЦПЗ – Русе	186	166	20
ЦПЗ – София-град			
ЦПЗ „Никола Шипковенски“ – София	388/185 пациенти	241	138
ЦПЗ – Стара Загора			
ЦПЗ – Хасково	46		
ДПБ – Севлиево	93		
ДПБ – Раднево	370/168 пациенти		
ДПБ – Суходол	0		
ДПБ – Бяла	21		
ДПБ – Карвуна	4		
ДПБ – Карлуково	15 пациенти	11	8
ДПБ – Кърджали	18	6	
ДПБ – Ловеч	16/6 пациенти	755/85 пациенти	
ДПБ – Нови Искър	178/45 пациенти	Липсват изолатори	
ДПБ – Пазарджик	145		
ДПБ – Царев брод	75		
ДПБ – Церова кория	6 пациенти	10 пациенти	

Таблица 6. Продължителност на приложените мерки за изолация и имобилизация на психичноболни пациенти, по лечебни заведения

Лечебно заведение	Средна и максимална продължителност	Ср. продълж. на имобилизацията	Максимална продълж. на имобилизацията	Средна продълж. на изолацията	Максимална продълж. на изолацията
ЦПЗ – Смолян	2 часа				
ЦПЗ – Враца		1:30 ч	2 часа	4 часа	6 часа
ЦПЗ – Благоевград	2/4 часа				
ЦПЗ – Бургас					
ЦПЗ – Велико Търново	1/2 часа				
ЦПЗ – Добрич					
ЦПЗ – Пловдив	2 часа				
ЦПЗ – Русе		1:30 ч	2 часа	1:30 ч	2 часа
ЦПЗ – София-град					
ЦПЗ „Никола Шипковенски“ – София		1 час	2 часа	3 часа	6 часа
ЦПЗ – Стара Загора					
ЦПЗ – Хасково	1/2 часа				
ДПБ – Севлиево	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Раднево	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Суходол	0 часа				
ДПБ – Бяла					
ДПБ – Карвуна	1:30/2 часа				
ДПБ – Карлуково	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Кърджали	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Ловеч	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Нови Искър	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Пазарджик	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				
ДПБ – Царев брод			2 часа		6 часа
ДПБ – Церова кория	Съгласно изискванията на Наредба №1/2005 г.				

Във всички ДПБ и ЦПЗ, предоставили данни, в рамките на годината са регистрирани общо 44 смъртни случая. Почти никое лечебно заведение не предоставя данни за причините за смъртта и обстоятелствата около нейното настъпване, поради което данните не могат да се анализират.

От информация, предоставена от ДПБ – Нови Искър, заедно с описаните по-горе находки на НПМ обаче може да се изведат косвени изводи за нарушен достъп на настанените в психиатрични лечебни заведения до лечение на общите им заболявания.

Медицински стандарти

В последните дни на годината бяха приети и обнародвани съответно Наредба №Н-7 от 2025 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Съдебна психиатрия“ (обн. ДВ, бр. 111 от 18.12.2025 г.), Наредба №Н-8 от 2025 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“ (обн. ДВ, бр. 111 от 18.12.2025 г.) и Наредба №Н-10 от 2025 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Детска психиатрия“ (обн. ДВ, бр. 114 от 24.12.2025 г.).

Заповедите за приемане и на трите стандарта са подписани от министъра на здравеопазването Силви Кирилов, след като правителството на Росен Желязков подаде оставка на 10.12.2026 г. По време на общественото обсъждане документите бяха остро оспорени от професионалната общност, в това число в частта им, засягаща стационарното лечение.

От общественото обсъждане²⁸⁴ се вижда, че сериозни възражения идват от средите на работещите в системата на стационарната психиатрична грижа и са срещу кадрите и материалните изисквания, които според тях рискуват фактическо затваряне на ДПБ, както и срещу прекомерния фокус на раздела за зависимости почти изцяло върху опиоидната субституция.

По отношение на гаранциите за спазването на човешките права на лекуващите се стандартът формулира добра декларативна рамка. Документът съдържа отделен раздел „Права на хората, ползващи психичноздравни услуги“. В него са формулирани правото на достъп до психиатрична помощ, правото на информация и информирано съгласие, правото на отказ от лечение, правото на поверителност, правото на недискриминация и правото на хуманно третиране. Изрично е записано, че оценката за психично разстройство не може да се основава на семейни, професионални или други конфликти, нито на данни за минало разстройство, което е мярка срещу злоупотреба с психиатрията за социален контрол. В същото време стандартът създава твърде малко и неясни практически насоки. Например при физическото ограничаване и изолацията текстът казва, че те трябва да стават „в съответствие с установените нормативни актове“, без в самия стандарт да се разпишат ключови гаранции, например пределна продължителност, задължителна документация, уведомяване на близък или адвокат, независимо наблюдение и право на жалба. Системният мониторинг на БХК през годините показва, че именно подобни практики създават най-големи рискове за нарушаване на правата на пациентите, а регистрацията им твърде често е формална и без независим контрол²⁸⁵.

²⁸⁴ Проект на Наредба за утвърждаване на медицински стандарт „Психиатрия“, Портал за обществени консултации, достъпен на: <https://www.strategy.bg/bg/public-consultations/11578>.

²⁸⁵ БХК. *Правата на човека в България през 2024 г.*, достъпен на: <https://bghelsinki.org/dokladi/human-rights-in-bulgaria-in-2024/>.

Права на зависимите от психоактивни вещества

През 2025 г. продължи да се наблюдава negliжиране на проблемите на зависимите от психоактивни вещества в България. Двата основни документа, обезпечаващи финансирането и изпълнението на дейностите по превенция, намаляване на вредите и терапия и рехабилитация в Република България, са с изтичащ срок, което гарантира поредното прекъсване на част от дейностите. Националната стратегия за борба с наркотиците (2025 – 2029 г.)²⁸⁶ към края на докладваната година все още не е одобрена.

Национална програма за превенция на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България, 2026 – 2030 г.²⁸⁷ беше качена за обществено обсъждане през декември 2025 г. и приета в края на януари 2026 г.

Превенция

В огромната си част дейностите по превенция на употребата на наркотици се изпълняват от 28-те превантивно-информационни центъра към общинските съвети по наркотични вещества и частично от други национални структури (Националната агенция за приходите, Агенция „Митници“). В основната си част тези дейности са кампанийни, като няма публично достъпни данни да се ползват програми с научно доказана ефективност. В България в края на 2024 г. са направени местни проучвания относно някои аспекти на здравето по поведение, оценки и нагласи по отношение на употребата на психоактивни вещества сред учениците в прогимназиалния етап на образование (V – VII клас) в пет града в България²⁸⁸. Притеснителен е резултатът, според който първата употреба на незаконни вещества в тази възрастова група пада до 11,2 години във Враца, 11,3 години в Добрич, 11,1 години в Кюстендил, 11 години в Перник и 10,9 години в Шумен.

Според „Европейски училищен изследователски проект за алкохол и други наркотици (ESPAD)“²⁸⁹ 12% от учениците на 15 – 16 години в страната имат опит с употреба на незаконно вещество поне веднъж в живота.

В същото време безплатна терапия и рехабилитация за малолетни и непълнолетни в Република България практически не се предлага. Съществуващите центрове²⁹⁰ са с ограничен капацитет и с финансов праг за достъп до лечение.

²⁸⁶ МЗ. Проект на Национална стратегия за борба с наркотиците (2025 – 2029 г.), достъпен на: <https://www.strategy.bg/bg/public-consultations/11090>.

²⁸⁷ Министерски съвет. Национална програма за превенция на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България, 2026 – 2030 г., <https://www.strategy.bg/bg/strategy-documents/1736>.

²⁸⁸ Национален фокусен център за наркотици и наркомании. Регионални проучвания, достъпни на: <https://www.nfp-drugs.bg/prouchvania/regionalni-prouchvania/>.

²⁸⁹ EUDA (2024). Основни констатации от Европейския училищен изследователски проект за алкохол и други наркотици през 2024 г. (ESPAD), достъпно на: https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espac-2024-key-findings_bg.

²⁹⁰ Национална информационна линия за наркотиците, алкохола и хазарта, <https://www.drugsinfo-bg.org/spisak-s-mesta-za-pomosht/programi-za-nepalnoletni/>.

Намаляване на вредите от употребата на наркотици

Програмите по намаляване на вредите работят активно за достигане до групата на хората, употребяващи наркотици, което дава възможност те да бъдат подкрепени за запазването на здравето и живота им. Един от основните приоритети на тези организации е да осъществяват връзка между хората, които употребяват наркотици, и здравните заведения и социалните структури, да са посредник при търсенето на помощ и да мотивират хората, които употребяват наркотици, за положителна промяна на рисковото си поведение и прекратяване на употребата. През 2025 г. в България дейности по намаляване на вредите се осъществяват от една организация – Център за хуманни политики²⁹¹, която функционира в София и Пловдив. С тези дейности са достигнати 2469 души, а изследвани за кръвнопреносими инфекции са 994. Дейностите са извършвани с финансовата подкрепа на международни организации, дарения от граждани и частично по програма на Столичната община за Дневен център за работа с хора с увреждания вследствие на употребата на наркотични вещества и/или алкохол. Силно ограничено финансиране беше предоставено по Националната програма за превенция на ХИВ и кръвнопреносими инфекции (2021 – 2025). Изключително тревожна тенденция е разпространението на фентанил²⁹² на черния пазар за наркотици, както и главоломното покачване на смъртните случаи след употреба на опиати. През 2024 г. в националните регистри за смъртност са регистрирани 127 смъртни случая, предизвикани от наркотици, от които 53 с потвърдена експозиция на фентанил. За сравнение, през 2023 г. смъртните случаи, предизвикани от наркотици, са били 47, от които 5 с потвърдена експозиция на фентанил²⁹³.

Тези изключително притеснителни данни привлякоха вниманието на Европейската агенция по наркотици, която чрез Европейската система за ранно предупреждаване изпрати препоръки²⁹⁴ за реакция към Република България. Една от препоръките е „Наличие на налоксон, включително назални спрейове, и обучение за реакция при свръхдоза. Това може да включва налоксон за вкъщи и обучение на употребяващите наркотици и техните социални мрежи, както и обучение на лицата, които реагират първи“.

По данни на свидетели, на първото заседание на Националния съвет по наркотични вещества през януари 2026 г. сигналът е разгледан, но осигуряването на налоксон не е прието. Съветът приема мерки като „засилване на интервенциите за предотвратяване на свръхдоза“, разпространение на „съобщение за риска до съответните национални органи“, както и „високо ниво на бдителност, следене отблизо пазара на опиоиди и докладване експедитивно на Агенция на Европейския съюз по наркотиците“.

²⁹¹ Център за хуманни политики, <https://centerforhumanepolicy.org/>.

²⁹² *Смъртоносният фентанил вече стигна и до България*, „Дойче Веле“, 15.08.2025 г., достъпно на: <https://www.dw.com/bg/smrtonosniat-fentanil-vece-stigna-i-do-blgaria/a-73650834>.

²⁹³ НФЦ. *EDAS се задейства, заради проблема с фентанила в България*, достъпно на: <https://www.nfp-drugs.bg/edas-risk-communication-2025-0002/>.

²⁹⁴ EUDA. *EDAS risk communication on fentanyl related harms in Bulgaria*, достъпно на: <https://www.nfp-drugs.bg/en/edas-risk-communication-on-fentanyl-related-harms-in-bulgaria/>.

Терапия и рехабилитация

През 2025 г. достъпът до терапия и рехабилитация за хората, които страдат от зависимост или употребяват наркотици, продължи да е силно ограничен. В ДПБ за лечение на наркомани и алкохолизъм има едва 15 до 20 легла за хора, които страдат от зависимост вследствие на употребата на наркотични вещества. В края на 2025 г. в ДПБ „Д-р Георги Кисъв“ – Раднево легловият фонд на шесто мъжко отделение е намален от 50 на 40 разкрити легла, считано от 01.01.2026 г.

Изключително ниското ниво на покритие на нуждите на хората, които употребяват наркотици, от МЗ води до популяризирането на множество частни практики, които работят с директни плащания от страна на пациента. Сумите варират от 1250 до около 3000 евро на месец.

Религиозни организации традиционно поемат грижата за хора със зависимости, като предлагат безплатни услуги. Независимо че част от хората успяват да прекратят употребата на вещества, тези услуги не доказват прилагането на основани на наука методи. Движението на анонимните алкохолици и анонимните наркозависими също предоставя безплатна подкрепа.

Липсва институционална рамка и контрол на ефективността на лечението в тези центрове.

В същото време употребата на наркотични вещества нараства значително. В рамките на проучванията, провеждани от Националния фокусен център по наркомани, през 2020 г. 3,1% от респондентите са докладвали за употреба на незаконни вещества през последната година, докато през 2024 г. дялът им вече е 9,1%. 12,9% от население-то на възраст 15 – 64 години докладват, че са употребили незаконно вещество поне веднъж в живота си.

Стигма и дискриминация

Въпреки че зависимостта е заболяване с хронично-рецидивиращ характер на протичане, което предизвиква трайни промени в мозъчната биохимия, през 2025 г. стигматизирането на хората, които употребяват наркотици, и хората, страдащи от зависимости, продължава да е устойчиво в публичния наратив. Наред с част от медиите, някои политически представители също ползват незаконните вещества като основен аргумент за негодността на своите опоненти, макар почти никога да не придружават обвиненията си с конкретни доказателства за негодност за изпълнение на професионалните им задължения.

Тази публична среда неизменно подхранва нарастването на стигмата и дискриминацията на хората, които употребяват наркотици. Негативните нагласи са толкова силни, че хора с история на употреба губят работата си и социалната си среда. Наемането им на работа на практика е неразривно свързано с пазенето в тайна на тази информация за миналото им, което ги поставя в изключително уязвима позиция.

За съжаление, същите тенденции се наблюдават в множество здравни заведения, където хора със зависимости получават отказ за лечение. Един от ужасяващите

случаи, които Центърът за хуманни политики документира през докладваната година, е смъртта на пациент от субституираща програма, след като повече от месец му е отказвана хоспитализация при остра пневмония от четири несвързани помежду си болници в София. От организацията отчитат, че масово медицински лица показват незадоволително ниво на разбиране на зависимостта, както и на начините за предаване на кръвнопреносими инфекции и работата с хора, които употребяват наркотици.

Глава 15

Права на децата

2025 година потвърди тревожната тенденция на отслабване на системните гаранции за правата на детето в България. Липсата на Национална стратегия за детето за седма поредна година задълбочи дефицитите в координацията, планирането и отчетността на публичните политики. Не бяха въведени механизми за проследяване на инвестициите в деца, нито бе създадена единна информационна система. Детската бедност остава висока – всяко трето дете живее в риск от бедност и социално изключване. Системата за закрила продължава да функционира с нисък капацитет и ограничена ефективност при реакция на сигнали за насилие. Реформата в детското правосъдие отново бе отложена, а приемната грижа остава нестабилна и проектно финансирана. В здравеопазването липсват прозрачност и реален напредък по ключови ангажменти, включително изграждането на НДБ. Образователната политика се концентрира върху спорни нормативни промени без стратегическа визия за качество и благосъстояние на детето. Детското участие остава формално и непоследователно прилагано. Темата за децата и техните права става фокус на публичните политики единствено при сензационен случай.

Детското население на България наброява 1 103 110 души, като делът му от общото население се запазва на 17,1%²⁹⁵. Продължава тенденцията за намаляване на абсолютния брой на децата. В този демографски контекст гарантирането на правата на детето придобива още по-голяма стратегическа значимост.

Настоящият доклад разглежда състоянието на ключови права – на здраве, образование, семейна среда, закрила от насилие, участие и достъп до правосъдие през 2025 г. Анализът проследява не само предприетите действия, но и липсващите политики, отложените реформи и структурните дефицити, които възпрепятстват гарантирането на правата на детето по смисъла на Конвенцията на ООН за правата на детето. Целта е да се оцени доколко държавата създава устойчива, координирана и основана на данни политика за всички деца в България.

Знае ли България какво иска да постигне за децата?

Знаем ли достатъчно за децата в България? Мониторинг и системи за събиране на данни

Не е известно през 2025 г. да са предприети съществени крачки за създаването на единна система за събиране на данни за деца. Напредъкът по създаването на Националната информационна система за деца остава неясен, тъй като Държавната агенция за закрила на детето отказва да сподели информация, включително по ЗДОИ.

Законодателство и политика за прилагане на правата на детето

За седма поредна година в противоречие със собственото си законодателство²⁹⁶ България няма Национална стратегия за детето, нито е известно да са предприети активни действия за приемането на такава. Ефектът от липсата на визия и план за гарантиране на ключови права на децата в България, включително правото на здраве, семейство, образование, правосъдие и др., може да бъде проследен по влошаващата се междуинституционална координация и липсата на реакция по сигнали за нарушени права, както и по липсата на възможност за реакция на засилващия се институционален наратив за ограничаване на права на децата. Остава неясен напредъкът и по редица други стратегии, отнасящи се до детското благосъстояние.

Има ли отговорен за политиките за децата в България?

Въпреки препоръките на Комитета на ООН за правата на детето и предложенията на гражданските организации, работещи със и за деца, въпросите за създаване или реформа на независима институция, отговорна за координацията на политиките за деца, и/или детски омбудсман и през 2025 г. останаха без политическо внимание. Това задълбочава един от основните проблеми на политиките за гарантиране на детските права в България – междуинституционалната и междусекторната координация.

²⁹⁵ По данни на Националния статистически институт към 31.12.2024 г.

²⁹⁶ ЗЗДет (обн. ДВ, бр. 48 от 13 юни 2000 г., изм. и доп. ДВ, бр. 23 от 27 февруари 2026 г.) чл. 1, ал. 3.

Създадената през юли парламентарна Комисия по демографската политика, децата и семействата не предприе никакви стъпки за анализ или подобряването на секторни или междусекторни политики за детско благосъстояние. През юни 2025 г. беше създаден Обществен съвет към Комисията, който обаче беше формиран не с избор по модела на Комисията за прякото участие на гражданите, жалбите и взаимодействието с гражданското общество, а въз основа на предложения на народните представители. Съветът остана без реални функции.

Инвестиции в децата

И през 2025 г. не беше направен опит да бъдат оценени инвестициите в политиките, имащи пряко значение за гарантирането на правата на детето, нито от гледна точка на ефекта от тях, нито от гледна точка на размера им. Това оставя редица стратегически документи, имащи отношение към гарантирането на правото на здраве, образование, закрила от насилие и др., единствено на хартия, без реално приложение.

Детска бедност и социално изключване

Всяко трето дете в България живее в риск от бедност и социално изключване. Макар Европейската гаранция за детето да остава ключова политика за преодоляване на бедността, тя не успява да обхване проблема с детската бедност в цялост – няма промяна в дела на децата в риск от бедност преди социалните трансфери. Нещо повече, забелязва се нарастване на дела на многодетните семейства и семействата с един родител, живеещи в бедност, като през 2024 г. те изпреварват дори групата на хората в пенсия²⁹⁷.

Всяко второ семейство с три и повече деца живее в риск от бедност.

Най-неглижирана остава темата за децата, живеещи в лоши и неблагоприятни жилищни условия. Продължава да липсва както Национална жилищна стратегия, въпреки, че нейното създаване беше част от Плана за изпълнение на Европейската гаранция за детето, така и видими усилия от страна на местните власти. Нещо повече, годината беше белязана от две събаряния на жилища в кв. „Захарна фабрика“, София, и кв. „Лозенец“, Стара Загора, които бяха извършени в нарушение на привременни мерки на ЕСПЧ²⁹⁸ и в противоречие с дадени препоръки от Държавната агенция за закрила на детето, със засилено полицейско присъствие и без осигурени адекватни алтернативи за настаняване на семействата, сред които по данни на доброволци е имало над 60 деца. Държавата

²⁹⁷ Национален статистически институт (2024). *Индикатори за бедност и социално включване през 2024 г.*, достъпни на: https://www.nsi.bg/file/28601/SILC2024_98M6P1Q.pdf.

²⁹⁸ Вж. Глава 5. „Право на зачитане на личния и семейния живот, жилището и кореспонденцията“.

не оповести официални данни за засегнатите деца. Този акт е в нарушение на редица права на детето, включително правото на адекватно жилище, на здравеопазване, на образование и на защита от всяка форма на насилие. По-късно през годината отново доброволци алармираха, че част от засегнатите малолетни са спрели да посещават детски заведения и училище след загубата на домовете им. Тези събаряния обричат децата на бедност.

В контекста на липсващата Национална стратегия за детето Планът за изпълнение на Европейската гаранция за детето остава най-близкият стратегически документ до планиране на цялостна политика за детско благосъстояние. Така за координацията на детските си политики България разчита на европейски средства, при това в рамките на програми, осъществяващи се на проектен принцип, насочени единствено към най-уязвимите деца. Това остава без координация политиките, насочени към останалите 76,1% от децата в България, които са извън групата на децата в риск от бедност и социално изключване.

Право на закрила от всички форми на насилие

Насилието между деца стана изключително актуална тема през 2025 г. с поредица от станали публично известни случаи на домашно и институционално насилие, сред които дете, загинало вследствие на тежко домашно насилие в гр. Банкя; дете, загинало след спречкване с връстник в търговски център в София; сигнал за тежко насилие над дете в детска градина в Каблешково, оставен без движение с месеци; камери в тоалетните на учебно заведение и дете, жертва на блудство от страна на учител в столицата; оставено без движение с години дело на случай на доказано дългогодишно сексуално насилие над деца в кв. „Надежда“, Сливен, и много други. С изключение на няколко публични дискусии, организирани от Народното събрание и други институции, не бяха предприети други мерки за гарантиране на правото на закрила на децата от насилие.

През 2024 г. се наблюдава ръст на регистрираните сигнали за насилие над дете в сравнение с едва 1450 през 2023 г. Подобна е и тенденцията при разкритите случаи – от 586 през 2023 г., през 2024 г. те са вече 878. Въпреки тази тенденция изключително притеснителен е фактът, че сигналите за насилие над дете остават между 4 и 6% от всички сигнали за деца в риск. Заедно с това случаи се разкриват в около 40% от подадените сигнали²⁹⁹. Не е известно Агенцията за социално подпомагане или друга институция да е правила анализ на причините.

Огромна пропаст остава по отношение на интегрираните медико-социални услуги. Продължават да липсват услуги в подкрепа на деца със зависимости, което води до нанасянето им в кризисни центрове заедно с деца – жертви на тежко домашно насилие.

²⁹⁹ Брестничка, М. (2025). Какво знаем за насилието над момичета: системи за събиране на данни за насилие над малолетни и непълнолетни. „Социологически проблеми“, Институт по философия и социология при БАН, ISSN: 0324-1572, т. 57, кн. 2, 2025, с. 549 – 573.

Онлайн сигурността на децата остава проблем на гражданските организации

И през 2025 г. институциите не намериха устойчиво решение за функционирането на Националния център за безопасен интернет (НЦБИ) – единствената структура в България, която посреща сигнали за онлайн насилие и тормоз. Само за докладваната година Горещата линия на Центъра е обработила над 3,5 милиона сигнала за вредно и незаконно съдържание, в огромната си част свързани със сексуално насилие над деца. За времето на съществуването си консултативната линия на НЦБИ е подкрепила над 115 000 деца, родители и учители, а Центърът е обучил над 63 000 ученици и възрастни³⁰⁰. Моделът за дигитално-медийна грамотност на НЦБИ се прилага в българските училища с одобрението на МОН вече седем години. При липсата на отговорност от страна на държавните институции Центърът е постоянно в опасност от прекратяване на дейността си. Затварянето на НЦБИ ще доведе до забавяне на реакциите при тежки престъпления, по-малко подкрепа на деца в риск и влошаване на дигиталната грамотност при деца и възрастни.

Право на здраве(опазване)

Остава неясен напредъкът по изпълнението на Националната стратегия за детско и юношеско здраве и педиатрична грижа (2030). Въпреки изтичането на Плана за действие за изпълнение на Стратегията в периода 2023 – 2025 г., към датата на финализиране на настоящия доклад няма публично достъпни данни от ежегодния мониторинг, отчет за изпълнението му, нито е известно да е провеждано заложеното ежегодно обществено обсъждане на резултатите от изпълнението на Стратегията³⁰¹.

Като резултат от застъпнически усилия на граждански организации беше въведен безплатен антибиотик за деца до 7 г. за най-честите инфекции, но все още липсват данни за ефекта от мярката. Крачка напред беше включването на ваксината за варицела в задължителния имунизационен календар, а също така широката кампания за популяризиране на ваксината за HPV и включването на момчетата като целева група.

Въпреки писмения ангажимент на МЗ от 2024 г. да работи по оптималния сценарий за създаването на НДБ, който предполага нормативни и структурни промени заедно с ясна политика за привличане на педиатри и педиатрични медицински сестри, такива усилия не бяха предприети. Съществена крачка напред беше завършването на трите ключови документа, отнасящи се до структурата и капацитета, функционирането и обзавеждането и оборудването на болницата. След това основните усилия на МЗ и Здравната инвестиционна компания за детска болница останаха съсредоточени върху сградата – подготовка на терена и заданието за проектиране. През ноември 2025 г. проектът загуби окончателно общественото доверие с оставката на Обществения

³⁰⁰ Асоциация „Родители“ (2025). *Националният център за безопасен интернет отбеляза 20 години от създаването си и връчи отличия на своите партньори*, 11.02.2025 г., достъпно на: <https://roditeli.org/nacionalniyat-czentar-za-bezopasen-internet-otbelyaza-20-godini-ot-sazdavaneto-si-i-vrachi-otlichiya-na-svoite-partnori/>.

³⁰¹ Министерски съвет. План за действие за изпълнение на Националната стратегия за детско и юношеско здраве и педиатрична грижа 2030 (2023 – 2025), достъпен на: <https://www.strategy.bg/bg/strategy-documents/1666>.

съвет за изграждане на НДБ, провокирана от отказа на МЗ и Здравната инвестиционна компания за детска болница на достъп до ключова информация и липсата на действия за изясняване на плана за кадрите, статуса и финансирането на бъдещата болница.

Право на семейство

Подкрепа на семействата

През 2025 г. 666 деца са настанени при близки и роднини. Към декември общият брой деца, настанени при близки и роднини, е 3814.

Най-широкообхватната услуга за подкрепа на семействата в общността са центрове за обществена подкрепа. За годината те са работили с 4889 деца, оставяйки далеч след себе си по обхват втората най-широко разпространена услуга – центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца (268) и дневни центрове за деца и младежи с увреждания (227). Общият брой деца, с които са работили социалните услуги в общността, е 6331. Имайки предвид възможното припокриване на децата, с които работят социалните услуги, дори поглеждайки единствено към общия брой случаи на деца в риск, разкрити през 2025 г. – 7151, без да се има предвид специфичната подкрепа, от която имат нужда, може да се предположи, че не всички разкрити случаи на деца в риск биват насочвани към социална услуга и получават адекватна подкрепа.

Приемна грижа

Настанените в приемна грижа деца през 2025 г. са 672, което бележи спад спрямо 2024 г. Броят на децата, настанени в резидентна грижа за същия период, е 965³⁰². Макар да е налице леко повишение на общия брой на децата, настанени в приемно семейство, който към декември 2025 г. е 1518 (1485 през 2024 г.), той остава все така около половината от децата, настанени в резидентна грижа (3072 деца)³⁰³. Продължава да спада и броят на приемните семейства – от 1724 през 2024 г. на 1629 през 2025 г. Това поставя съществен въпрос както по отношение на справянето на гържавата с ангажимента за гарантиране на правото на семейна среда, така и по отношение на спазването на чл. 4, ал. 1 от ЗЗДет, според който настаняването в приемна грижа е с приоритет пред настаняването в резидентна услуга.

След като и през 2025 г. не беше приет финансов стандарт за приемната грижа, тя остава финансирана изцяло на проектен принцип и зависима от европейски средства. Това създава съществени проблеми за осигуряването на семейна среда за децата в алтернативна на семейната грижа. Намаляващият брой на приемните родители остава непроменена тенденция. Причините за нея може да се търсят в условията, в които работят приемните родители, във взаимоотношенията на приемните родители с работещите в системата на Агенцията за социално подпомагане, нейната концептуална разпокъсаност и липса на визия за развитието ѝ.

³⁰² Отговор на заявление по ЗДОИ с вх. №62-00-0011/26.01.2026 г.

³⁰³ Отговор на заявление по ЗДОИ с вх. №04-00-0173/22.01.2026 г.

Резидентни услуги за деца

Настаняването в резидентни услуги остава приоритетно пред настаняването в приемна грижа. Въпреки ангажимента за окончателно закриване на последните домове за деца в България, през 2025 г. беше закрит едва един от трите дома за медико-социални грижи, а другите два – във Варна и Плевен, продължават да действат. Без внимание остават основни проблеми за специализирани приемни семейства, които да поемат грижата за деца с тежки увреждания и хронични заболявания, осигуряването на качествена грижа в центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания и огромният въпрос за създаването на съвременна система за палиативна грижа за деца.

Провалът на системата за закрила на детето

През 2025 г. не бяха предприети действия за реформа или за укрепване на системата за закрила на детето и нейният регрес продължи. Знак за това е и поредицата от трагични случаи с насилие над деца. Ниският капацитет на системата не позволява адекватна реакция по сигнал – едва 22% от сигналите за деца в риск водят до разкриване на случай, с което се запазва тенденцията от последните години³⁰⁴. Без отговор остава и въпросът за квалификацията на служителите в отделите „Закрила на детето“ – 43% от тях са със специалност, различна от „Социални дейности“, „Педагогика“, „Психология“ и „Право“. Предприетите действия за продължаваща квалификация са единствено в рамките на осъществявани проекти, без промени по отношение на въвеждащото и продължаващото обучение на всички работещи в системата.

Право на образование

2025 г. мина под знака на усилията на МОН да въведе задължително изучаване на религия в училище. Намерението първоначално беше представено като изучаване на предмет „Религия и добродетели“, което беше лансирано в общественото пространство като път към „възпитание в добродетели“. Идеята предизвика широка гражданска съпротива и постави под въпрос способността на авторите ѝ да овладяят дискриминационния дискурс още при самото ѝ предлагане³⁰⁵. Остра беше реакцията и срещу останалите предложения, които междувременно МОН разработи – въвеждане на санкции, възможност за оценяване на поведението на учениците, възможност за повтаряне на първи клас и забрана на телефоните в училище. Пакетът изменения в Закона за предучилищното и училищното образование беше представен като „реформата на министър Вълчев“ или като първата комплексна промяна в закона след приемането му през 2016 г.

Паралелно с това МОН започна процес по обновяване на учебните програми. Представената от Министерството концепция не дава стратегическа рамка за дълбока и дългосрочна промяна на учебните програми, каквото беше първоначално заявеното

³⁰⁴ Отговор на заявление по ЗДОИ с вх. №62-00-0011/26.01.2026 г.

³⁰⁵ Кънев, К. *Въвеждането на религия в училище – лична амбиция или отговор на належаща обществена нужда*, „Маргиналия“, 08.05.2025 г., достъпно на: <https://www.marginalia.bg/krasimir-kanev-vavezhdaneto-na-religiya-v-uchilishte-lichna-ambitsiya-ili-otgovor-na-nalezhashta-obshtestvena-nuzhda/>.

намерение. В концепцията липсват дори дефинирани цели на образованието и компетентностите и уменията за постигането им. Без внимание в учебните програми останаха системни проблеми, като интегрирането на дигиталната грамотност, формирането на социално-емоционалните умения, критичното мислене, както и разработването на механизъм, който да позволява създаването на междупредметни връзки. Така процесът по обновяване на програмите за момента изглежда неефективен, необвързан с качество и без реална полза за учениците или учителите.

2025 година беше белязана и от поредица от станали публични случаи на сигнали за сериозно и системно насилие в институциите на предучилищното и училищното образование. Въпреки наличието на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в училище не е известно МОН да събира данни за неговото задействане или ефекта от него.

Достъп до правосъдие

Деца в конфликт със закона

През годината БХК, въпреки съпротивата на МОН, успя да осъществи в голяма степен мониторинг на правата на децата във ВУИ и СПИ³⁰⁶. Сериозни притеснения будят установените нарушения на правата на деца, настанени в СПИ „Христо Ботев“ в с. Варненци, общ. Тутракан. Сигналът на БХК предизвика последваща проверка на омбудсмана. Допълнително, посещения в ДВНМН показаха дефицит на съдебен контрол, насилие от членове на персонала над настанено дете, незадоволителни битови условия и използване на изолатори³⁰⁷. Общият брой на децата, настанени в ДВНМН е 161, а в СПИ и ВУИ – 101. Въпреки призивите към МОН както от страна на БХК, така и от институцията на омбудсмана домът в с. Варненци да бъде закрит, до края на докладваната година не бяха предприети мерки в тази посока.

През 2025 г. държавата не предприе и никакви реални стъпки за модернизация на системата за детско правосъдие. Продължава прилагането на морално и функционално остарелия ЗБППМН, въпреки че той не отговаря на съвременните стандарти за работа с деца. Налице е тенденция за формализиране на стандартите за индивидуална оценка, приети с промените от 2023 г. в Наказателно-процесуалния кодекс, Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления и Закона за Министерството на вътрешните работи, които са ключови за последващите действия и подкрепа на детето.

През юни Министерството на правосъдието създаде работна група, натоварена с изготвянето до края на 2025 г. на проект на нов закон, който да замени ЗБППМН. Работата на групата не доведе до обща визия. Липсва координация между Министерството на правосъдието и Министерството на труда и социалната политика по отношение на осигуряване на пълноценна закрила за децата под 14 години.

³⁰⁶ Вж. Глава 12. „Право на живот, защита от нечовешко и унижително отношение“.

³⁰⁷ Кънев, К. (2025). Институции за борба с противообществените прояви в България.

Право на мнение и участие

През 2025 г. не бяха въведени промени за насърчаването на правото на мнение и участие на децата. Макар в проекта за промени в Закона за предучилищното и училищното образование да бяха включени отделни текстове, засягащи ученическото представителство, те не създаваха никакви гаранции за ефективно реализиране на това право. В същото време от самата Комисия по образованието в Народното събрание се излъчват сигнали за дълбоко неразбиране на правото на участие на децата и изобщо на децата като носители на права. По време на обсъждане на промените в закона³⁰⁸ председателят и голяма част от народните представители – членове на парламентарната комисия по образованието и науката, си позволиха арогантно и подигравателно отношение към участващите представители на ученическите съвети, включително в прав текст обявиха, че мнението им не следва да бъде взето предвид поради детската им възраст, като беше оспорено също правото им на сдружаване и на представителство.

---

³⁰⁸ Обсъждането на законопроекта за предучилищното и училищното образование, видео, излъчено на живо на 29.07.2025 г., достъпно в канала на „Дневник“ в YouTube на адрес: <https://www.youtube.com/live/eWvfCGQIsYc?si=OKSkgnC00hBShPIF>.

Глава 16

Права на ЛГБТИ хората

Основното развитие в положението на ЛГБТИ хората в България през 2025 г. беше в регресивна посока. Макар две ограничаващи равноправието на ЛГБТИ хората законодателни инициативи да се оказаха неуспешни, а съдът вече да е постановил първата присъда за престъпление, извършено по свързани със сексуалната ориентация на пострадалия подбуди, общото усещане в обществото бе за регрес и нарастваща стигма спрямо тези общности. Българското правителство не предприе никакви действия за изпълнение на решението на ЕСПЧ, установяващо като нарушение липсата на правна форма за уредба на личните и семейни отношения на еднополови двойки, докато в това време ЕСПЧ комуникира на българското правителство четири нови дела, отнасящи се до личния и семеен живот на ЛГБТИ хората в България, както и едно относно юридическото признаване на пола на транс хората.

Престъпления от омраза и реч на омраза

На 10 декември 2024 г. популярният фризьор Борислав Сапунджиев и неговият партньор са нападнати в ресторант в кв. „Лозенец“ в София пред очите на множество клиенти. По сведения на Сапунджиев пред медици, двамата мъже са били удряни със столове и юмруци на множество места по тялото от други двама клиенти, след като Сапунджиев е разпознат като публично известен гей мъж. Извършителите са установени и задър-

жани³⁰⁹. След инцидента пострадалият разказва за случая пред медиите. Скоро след това неизвестен извършител чупи витрината на фризьорския му салон³¹⁰. По информация от адвоката на Сапунджиев е образувано досъдебно производство с правна квалификация нанасяне на телесна повреда и закана с убийство, като за първото от двете деяния на този етап квалификацията не е по тежконаказуемия състав за свързани със сексуалната ориентация подбуди. Квалифициран състав на закана с убийство по свързани със сексуалната ориентация подбуди в НК няма.

През 2025 г. Фондация „Билитис“ публикува доклад³¹¹ за анти-ЛГБТИ престъпленията от омраза в България между август 2023 г. (когато влизат в сила измененията в НК, въздигащи свързаните със сексуалната ориентация подбуди в квалифициращ някои престъпления признак) и юни 2025 г. В доклада се констатира, че от измененията в НК до публикуването на анализа няма увеличение на съобщенията за престъпления, извършени по свързани със сексуалната ориентация подбуди. Авторите на доклада заключават, че жертвите продължават да се отнасят с недоверие към разследващите органи и да се страхуват от вторична виктимизация, т.е. от допълнително унижително отношение към тях от страна на служителите, на които ще дадат показания. Те отбелязват, че по информация от МВР за периода в централната полицейска статистика липсвали данни за такива сигнали.

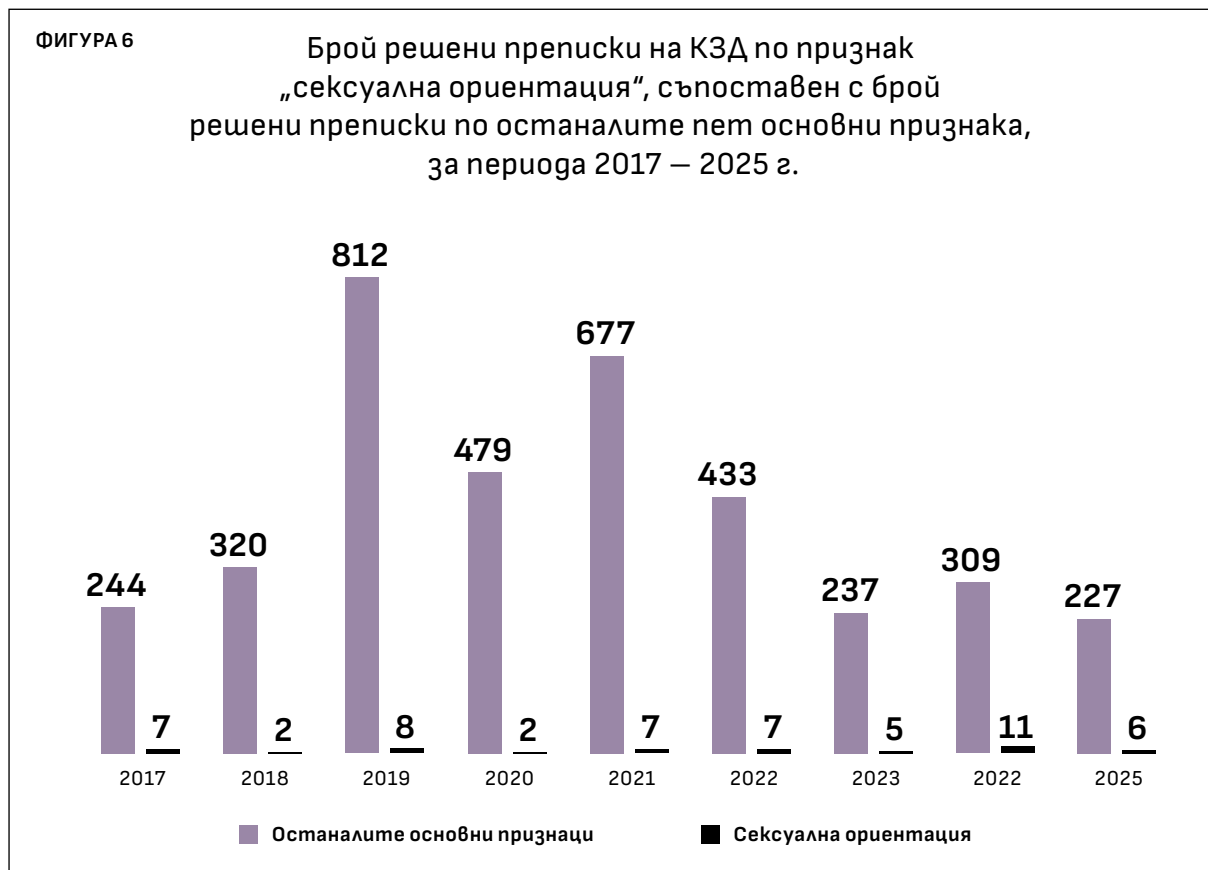
До редакционното приключване на доклада ПРБ не предостави на БХК информация за статистиката си по новите квалифицирани състави, въведени с измененията в НК през лятото на 2023 г., на деяния, извършени по свързани със сексуалната ориентация подбуди. Данните от съдебната практика обаче показват най-малко един случай, доведен до осъдителна присъда (вж. по-долу).

---

³⁰⁹ Арестуваха двама за побоя над Борислав Сапунджиев, *Vesti.bg*, 16.12.2024 г., достъпно на: <https://www.vesti.bg/bulgaria/arestuvaha-dvama-za-poboia-nad-ursula-6216091>.

³¹⁰ След побоя и счупената витрина на фризьорския му салон: Борислав Сапунджиев с версия за случилото се, *Нова телевизия*, 16.12.2024 г., достъпно на: <https://www.youtube.com/watch?v=n5n6y10LoiE>.

³¹¹ Добрева, Н., Петров, А. (2025). Доклад за анти-ЛГБТИ престъпленията от омраза в България за периода от август '23 до юни '25, Фондация „Ресурсен център Билитис“, достъпен на: <https://bilitis.org/wp-content/uploads/2025/10/Доклад-за-анти-ЛГБТИ-престъпленията-от-омраза-в-България.pdf>.

Равенство и недискриминация

Данни за дискриминацията

Българските власти не събират официално никакви данни за честотата и вида на неравенствата и дискриминацията, които засягат ЛГБТИ хората. Данни за неравенствата и дискриминацията, които засягат ЛГБТИ хората, системно се събират от гражданските организации на тези общности.

През юни „Галъп“ публикува резултатите от проучване на нагласите спрямо ЛГБТИ хората по света. Проучването е проведено през 2024 г. в 120 държави, като данните за България са събрани от извадка от 1000 души. От тях едва 22% отговарят, че мястото, където живеят, е добро за живеене за гей мъжете или лесбийките³¹².

Защита пред КЗД

Практиката на КЗД по признаците „сексуална ориентация“ и „пол“ в хипотезите на промяна на пола продължава да е оскъдна. През 2025 г. преписките, образувани от КЗД за дискриминация на основата на сексуална ориентация, са 13 от общо 376, а произнесените по този признак решения са 6 от общо 22. Образованите преписки по признак „пол“ са 30, а произнасянията по такива преписки – 21. Данните за преписките на основата на сексуална ориентация по години са обобщени във фигури 5 и 6. Тези данни трябва да бъдат четени на фона на това, че сексуалната ориентация е един от шестте основни признака по антидискриминационните директиви на ЕС, а данните от последния специален Евробарометър за възприятията за дискриминацията в държавите – членки на ЕС, през 2023 г. показват, че голям дял от допитаните българи смятат, че дискриминацията е широко разпространена: на основата на сексуална ориентация – 40%, а спрямо транс хората – 37%.

През годината КЗД е разгледала преписка по жалба на ЛГБТИ организация „Действие“ срещу Петър Николов, народен представител от ГЕРБ – СДС в 50-ото Народно събрание. Оплакването се отнася до изказване на народния представител от трибуната на Народното събрание на 7 август 2024 г. по повод обсъждането на проекта за промените в Закона за предучилищното и училищното образование, с които впоследствие бе въведена забрана за извършване на пропаганда, популяризиране или подстрекаване на идеи и възгледи, свързани с „нетрадиционна сексуална ориентация“ и/или определяне на полова идентичност, „различна от биологичната“. В изявлението си Николов нарича ЛГБТИ хората „най-вредните хора на Европа“, сочи, че „ерозират обединена Европа“, „унищожават я“, и ги нарича „полезните идиоти на Путин“. В отговора си на подадена жалба в рамките на производството Николов прави множество последващи изявления, сред които, наред с друго, заявява, че нито изявленията му са дискриминационни на основата на защитен признак „сексуална ориентация“, нито ЛГБТИ организация „Действие“ може да търси защита за ЛГБТИ хората, тъй като изказването му било „единствено насочено

³¹² World Split on Treatment of Gay and Lesbian People, Gallup, 11.06.2025 г., достъпно на: <https://news.gallup.com/poll/691457/world-split-treatment-gay-lesbian-people.aspx> и на архивна връзка: <https://web.archive.org/web/20260420071155/https://news.gallup.com/poll/691457/world-split-treatment-gay-lesbian-people.aspx>.

но към опитите за индоктриниране и институционализиране на ЛГБТИ+ идеологията в ЕС, както и в българските училища, но не и срещу правата на хомосексуалните хора, гарантирани в Конституцията и законите на България“. В защитата си той сочи, че абривиатурата ЛГБТИ, ползвана и от жалбоподателя в жалбата му, означава идеология и че тази идеология се изповядва от лица с различни сексуални ориентации, а не непременно само хомосексуални.

КЗД установява³¹³, че обидна формулировка спрямо ЛГБТИ хората е имало в изказването на народния представител, но „процесните изказвания, взети в контекст, не достигат нивото на сериозност, така че да засягат правото на личен живот на членовете на ЛГБТИ общността“. Решението не е оспорено и е влязло в сила. То обаче е порочно, тъй като не взема предвид направените от ответника изявления пред самия орган, а именно ясното признание, че изявленията му са насочени (имат за цел) против ЛГБТИ хората – независимо от оригиналните теории на народния представител за значението на тази абривиатура като нарицателно за твърдяна от него идеология. Изявлението е направено в контекста на обсъждане на впоследствие прието ярко дискриминационно законодателство – въпрос, оставен без институционална реакция от КЗД и без обсъждане в това конкретно производство – и е направено в парламента, една от най-високите и публични трибуни в държавата. Изявлението не само че достига прага на тежест, изискуем по чл. 8 от ЕКПЧ, но има и конкретен резултат – приемане на законодателство, ограничаващо свободата на изразяване и достъпа до информация на основата на сексуална ориентация, срещу което националният орган по равенство не е предприел нищо.

Практика на съдилищата

През май ВАС се произнесе по делото на небинарен и на интерсекс човек срещу Златан Златанов, народен представител от ултранационалистическата и популистка партия „Възраждане“. Делото се отнася до пост в социалната мрежа Facebook от профил, носещ имената и снимки от личния живот на Златанов, в който хората, търсещи такава промяна на данните за пол, са определени като „изчадия“, поставили си задачата „да унищожат българското семейство, Светата Българска Православна Църква, българското училище и самата ни нация“. ВАС потвърждава произнасянията на КЗД и АССГ, с които не се установява изявленията съставляват ли дискриминация, или не, но е установено, че жалбоподателите не са доказали, че Златан Златанов е именно собственикът на профила и автор на процесната публикация³¹⁴.

През ноември ВАС се произнесе по делото на ЛГБТИ активисти срещу политика Волен Сидеров и членовете на Общинската избирателна комисия за гр. София във връзка с използването на обещания за ограничаване на правата на ЛГБТИ хората в предизборна агитация. И в този случай съдът не установи дискриминация, на практика допускаяки

³¹³ КЗД. Решение №347/2025 г. по пр. №183/2025 г.

³¹⁴ Вж. по-подробно в Глава 10. „Защита от дискриминация“.

кандидати за публични постове законно да обещават ограничаване на конституционни и основни човешки права на лица в България³¹⁵.

Отново през 2025 г. АССГ и ВАС разгледаха и се произнесоха по жалби на Фондация „Кикимора и Кикимора“ и други жалбоподатели против решение на КЗД от декември 2024 г., с което се установява, че Националният студентски дом не е извършил дискриминация на основата на сексуална ориентация, като е отменил второто от две събития, организирани от фондацията, включващи драг (преобличане в грехите на противоположния пол). В публикация в социалните мрежи член на съвета заявява, че събитието е „травеститско“ и „няма място“ в Националния студентски дом. Националният орган по равенството и съдилищата намират, наред с друго, че неблагоприятното третиране е обективно оправдано само защото е мотивирано с риск за сигурността на участниците поради евентуални провокации от враждебни екстремисти, както и че членът на съвета на Националния студентски дом не е изказал позиция принципно против провеждането на такива събития, а конкретно е сметнал за неподходящо такова събитие да се провежда в Националния студентски дом³¹⁶.

И трите решения демонстрират нежеланието на националния орган по равенството и на съда да събират ефективно доказателства, а в случаите, в които такива са събрани – да бъдат оценени адекватно, а не превратно.

Законодателен регрес

Внесеният през декември 2024 г. законопроект за изменение и допълнение на ЗЗДет на популистката партия ИТН не бе разгледан в рамките на 51-вото Народно събрание, макар да бе приет от Комисия по културата и медиите, която е една от петте комисии, в които бе разпределен. Със законопроекта се забранява „излагането, представянето, предлагането или по какъвто и да е друг начин разпространението на територията на предучилищните и училищните заведения, както и на други обществени места, посещавани от деца в извънучебно време, на информационни или други материали със съдържание, което не съответства на разбирането за пол на физическите лица като биологична категория“, а така също и „представянето пред деца на беседи със съдържание, което не съответства на разбирането за пол на физическите лица като биологична категория, представянето или рекламата на половата идентичност като алтернатива на биологичния пол, ранното ѝ определяне или други, свързани с тях теми, както и прилагането, представянето или рекламата на медицински дейности с методи или технологии за промяна на биологичния пол на деца“.

През февруари прокремълската партия „Възраждане“ внесе законопроект за изменение и допълнение на Закона за българските лични документи. С него се премахват текстовете от закона, които посочват възможността и реда за промяна на данните за пол на гражданите, вписвани в регистрите за гражданско състояние. В мотивите на законопроекта вносителите се позовават на Тълкувателно решение №2/2023 г. на

³¹⁵ Пак там.

³¹⁶ Пак там.

ВКС, с което бе установено, че българското законодателство не допуска промяна на тези данни поради установените от КС „биологично обяснение на понятието „пол“ и „бинарното съществуване на човешкия индивид“. БХК подаде становище против така внесен законпроект, посочвайки, че в Решение №15 от 2021 г. по к.г. №6/2021 г. КС изрично е посочил, че „половото самоопределение може да е основание за промяна на вписания в актовете за гражданско състояние пол единствено в граничната хипотеза [където] лицето притежава отличителни полови белези и на двата пола“, т.е. междуполово или интерсекс състояние. По-късно през годината вносителите оттеглиха законпроекта си.

През септември ЛГБТИ организация „Действие“ и Фондация „Сингъл Стийп“ заедно с доц. Деяна Марчева подадоха официално искане до омбудсмана на Република България, в което настояват промените в Закона за предучилищното и училищното образование от 2024 г. да бъдат отнесени към КС с цел отмяната им. До края на докладвания период отговор от омбудсмана не бе постъпил при подателите.

Промяна на юридическия пол

През 2025 г. ЕСПЧ комуникира на българското правителство делото *И. Н. И. срещу България* (Жалба №35066/23). В него се разглежда дали България е нарушила правото на транссексуалния жалбоподател на личен и семеен живот съгласно чл. 8 от ЕКПЧ, като е отказала да промени пола в личните му документи.

Свобода на изразяването, събирането и сдружаването. Политически права. Личен и семеен живот

На 14 юни се проведе 18-ият „София прайд“. Събитието премина без особени инциденти и проблеми въпреки поредното организиране на няколко контрадемонстрации.

През септември американската ЛГБТИ правозащитна организация „Аутрайт Интърнешънъл“ (Outright International) публикува глобален доклад за участието на ЛГБТИ общностите в изборите по света³¹⁷. Данните за България, предоставени от Фондация „Сингъл Стийп“, показват, че ЛГБТИ въпросите у нас са използвани като негативен фактор за мобилизиране на политическа подкрепа на фона на липсата на каквито и да е открити ЛГБТИ кандидати в листите на политическите партии.

През 2025 г. българското правителство не предприе никакви действия за изпълнението на решението на ЕСПЧ по делото *Коилова и Бабулкова срещу България*³¹⁸, което задължава държавата да въведе правна форма за уредба на отношенията на семействата на еднополови двойки.

Същевременно ЕСПЧ комуникира на българското правителство три нови дела – *Ангелова срещу България* (Жалба №23111/23), *Найденева Ферейра срещу България* (Жалба

³¹⁷ Outright International (2025). *Queering Democracy: The Global Elections in 2024 and How LGBTIQ People Fared*, гостъпно на: https://outrightinternational.org/sites/default/files/2025-09/092625_Outright_Elections2024_online.pdf.

³¹⁸ ЕСПЧ (2023). *Дело Коилова и Бабулкова срещу България* (Жалба № 40209/20), решение от 05.09.2023 г., гостъпно на: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-226416>.

№28033/23) и *Желязкови срещу България* (Жалба №36720/23). Делата се отнасят до отказите на българските държавни органи да признаят и защитят връзката родител – дете в семейства на еднородни двойки. В делата *Ангелова* и *Найденова Ферейра* българските общини отказват издаване или вписване на акт за раждане на дете, родено в еднородна двойка от две жени, които са сключили брак в чужбина, като общините поставят изискване да бъде доказана биологичната връзка на детето с биологичния родител. Това изискване е крайно дискриминационно спрямо еднородните семейства, тъй като то не се прилага спрямо хетеросексуалните родители. В делото *Желязкови срещу България* съдилищата отказват да допуснат осиновяване на детето на биологичната майка от нейната съпруга, тъй като в България еднородните бракове не са признати.

Международна закрила

ДАБ при Министерския съвет не събира данни за търсенето и предоставено убежище на лица въз основа на преследването им поради тяхната сексуална ориентация, полова идентичност или полови характеристики в държавите им на произход. Това става ясно от отговор, даден от ДАБ по запитване по реда на ЗДОИ от страна на БХК³¹⁹. Стандартите на ВКБООН и ЕС са, че „принадлежност към определена социална група“ – признак, въз основа на който се предоставя убежище (вж. чл. 4, ал. 3 от Закона за убежището и бежанците) – включва и сексуалната ориентация (в същия смисъл е и практиката на СЕС по делото *X, Y and Z v. Minister voor Immigratie*, обединени дела от С-199/12 до С-201/12). Същевременно меките стандарти на международното право предписват събирането на статистически данни за дискриминацията и неравенствата спрямо ЛГБТИ хората. Пример за това са Обща политическа препоръка №17 на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността, Препоръка CM/Res(2010)5 на Комитета на министрите на Съвета на Европа, Резолюция 2048 (2015) на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа, докладът от 2019 г. на независимия експерт на ООН за защита от насилие и дискриминация на основата на сексуална ориентация и полова идентичност и др. В този смисъл ДАБ следва да разшири дигитализацията в работата си, в това число статистическата отчетност, за да може да се прави преценка за рейтингите на признаване по различните основания за предоставяне на статут съгласно Женевската конвенция за статута на бежанците и Квалификационния регламент 2024/1347.

³¹⁹ ДАБ, информация, получена по реда на ЗДОИ с Решение за предоставяне на достъп до обществена информация с изх. №ПО-02-142/07.04.2026 г.

Глава 17

Климатични права и опазване на околната среда

През 2025 г. все по-намаляващият интерес на политическите представители към климатичните промени и опазването на природата би могъл да създаде заблуждаващото усещане, че това не са теми, които засягат българското общество.

Обективните факти навеждат на точно обратното – тревожната поредица от недокументирани до момента високи средни температури на Земята продължи и през 2025 г., която се очертава да бъде втората или третата най-топла година в историята³²⁰. Климатичните промени и влошаването на околната среда в България са осезаеми, видими и социално разрушителни реалности. Рекордните жеги, сушата³²¹, горските пожари³²², наводненията³²³ и случаите на замърсяване оказаха пряко влияние върху общественото здраве, достъпа до вода, селското стопанство и условията на живот в градовете.

³²⁰ World Meteorological Organisation. *2025 set to be second or third warmest year on record, continuing exceptionally high warming trend*, 06.11.2025 г., достъпно на: <https://wmo.int/news/media-centre/2025-set-be-second-or-third-warmest-year-record-continuing-exceptionally-high-warming-trend>.

³²¹ Според данни на Националния статистически институт лятото на 2025 г. е едно от най-сухите в историята, а България губи 1% от икономиката си заради екстремните суши. *Лятото на 2025 г. е едно от най-сухите и горещи лета в България от средата на 20-и век досега*, БТА, 01.09.2025 г., достъпно на: <https://www.bta.bg/bg/news/lik/958455-lyatoto-na-2025-g-e-edno-ot-nay-suhite-i-goreshti-leta-v-balgariya-ot-sredata-n>; *България изгуби 1% от икономиката си заради горещините и сушата през 2025 г.: на 4-то място в ЕС*, „Климатека“, 02.10.2025 г., достъпно на: <https://www.climateka.bg/bulgaria-zagubi-goreshtini-susha/>.

³²² България е класирана сред най-уязвимите държави на пожари. Рискът от пожари ще се увеличи със 151% страната през следващите години, като най-засегнати ще са районите около Смолян, Бургас и Кърджали. *2025 European Forest Fire Risk*, XDI Cross Dependency Initiative, 13.08.2025 г., достъпно на: <https://xdi.systems/news/european-forest-fire-risk>; *155 000 декара гори унищожени от пожари у нас през годината*, 26.10.2025 г., БНТ, достъпно на: <https://bntnews.bg/news/155-000-dekara-gori-unishtozeni-ot-pozhari-u-nas-prez-godinata-1362162news.html>.

³²³ Силно наводнение през октомври 2025 г. зaley вилно селище „Елените“, където поради множество незаконни застроявания върху речни корита водната стихия причини значителни щети. *Басейнова дирекция „Черноморски район“ не е съгласувала строителство в коритото на река Драцела в Елените*, Министерството на околната среда и водите (МОСВ), 07.10.2025 г., достъпно на: <https://www.moew.government.bg/bg/baseynova-direkciya-chernomorski-rajon-ne-e-suglasuvala-stroitelstvo-v-koritoto-na-reka-drastela-v-elenite/>. По Южното Черноморие се наблюдаваха проливни дъждове в кратки срокове дори през декември, което изложи местните жители на опасност. *„Някакъв ужас за секунди“: Наводнения в Бургаско – евакуираха хора, задействаха ВГ-Alert на няколко места*, БНТ, 06.12.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/nyakakav-uzhas-za-sekundi-na-nyakolko-mesta-burgasko-evakuiraha-hora-zadeistvaha-bg-alert-na-nyakolko-mesta-1368526news.html>.

Правото на защита на народите и хората срещу климатичните промени като задължение на националните държави

През 2025 г. бе публикувано значимо консултативно становище на Международния съд на ООН относно задълженията на националните държави по отношение на климатичните промени³²⁴. Най-важният елемент от това становище е свързан със запитването за правните последици за държавите, ако техни действия или бездействия са причинили значителна вреда на климатичната система и други части от околната среда по отношение на народи и хора от настоящите и бъдещите поколения, засегнати от неблагоприятните последици от изменението на климата. За съжаление, отговорът на този въпрос не е разгледан в необходимите детайли, което показва, че съдът не е бил настроен да прави новаторски оценки за задълженията на държавите по отношение на отделни хора, а традиционно се ангажира с взаимоотношенията само между отделните държави. По това може да съдим и от критиката, идваща от различните мнения на някои от съдиите в панела, като например съдия Ханцин Сюе от Китай³²⁵ и съдия Богдан-Лучиан Ауреску от Румъния³²⁶. Въпреки това заключенията на Международния съд на ООН потвърждават защо и в настоящия доклад има глава, която обръща внимание точно на правата на човека в областта на опазването на околната среда и климатичните промени. Съдът изтъква, че националните държави имат задължения съгласно международното право в областта на правата на човека да зачитат и гарантират ефективното им упражняване, като предприемат необходимите мерки за защита на климатичната система и други части от околната среда³²⁷. Съдът е на мнение, че неблагоприятните последици от изменението на климата, включително въздействието върху здравето и поминъка на хората в резултат на явления като повишаване на морското равнище, суша, опустиняване и природни бедствия, могат значително да затруднят упражняването на определени права, по-специално правото на живот, правото на здраве, правото на адекватен стандарт на живот, което включва достъп до храна, вода и жилище, правото на личен живот, семейство и дом, както и правата на жените, децата и коренното население³²⁸. Накратко, заключението е, че съгласно международното право, човешкото

³²⁴ International Court of Justice. *Obligations of States in respect of Climate Change*, General List no. 187, Advisory Opinion of 23.07.2025, достъпно на: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>.

³²⁵ Separate Opinion of Judge Xue, достъпно на: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-04-en.pdf>.

³²⁶ Separate Opinion of Judge Aurescu, достъпно на: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-11-en.pdf>.

³²⁷ International Court of Justice. *Obligations of States in respect of Climate Change*, General List no. 187, Advisory Opinion of 23.07.2025, paras 369–404, достъпно на: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>.

³²⁸ International Court of Justice. *Obligations of States in respect of Climate Change*, General List no. 187, Advisory Opinion of 23.07.2025, paras 369–404, достъпно на: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>.

право на чиста, здравословна и устойчива околна среда е от съществено значение за ползването на другите човешки права.

Правото на защита срещу климатичните промени в българския контекст. Право на чист въздух

През 2025 г. историческото българско дело за разрешителното на държавната ТЕЦ „Марица-изток 2“ бе единствено отлагано от ВАС. Предишната година Административният съд в Стара Загора се произнесе в полза на жалбоподателите – гражданските организации „Грийнпийс“ – България и Екологично сдружение „За Земята“, които оспорват разрешените за отделянето на токсичните замърсители във въздуха: серен диоксид – близо два пъти над допустимото и живак – над четири пъти. Това решение беше обжалвано от Изпълнителната агенция по околната среда (ИАОС), която издава разрешителното, както и от самата заинтересована страна – теца³²⁹. Поредната хватка, която бе приложена за протакането му, е отводът на един от съдиите от съдебния състав³³⁰.

Достъп до информацията относно данните за качеството на въздуха и замърсяването от транспорта в големите градове

Напредъкът в институционалното осъзнаване на проблема със замърсяването на въздуха с азотен диоксид, основно причинявано от транспортните емисии, остава силно спорен. Министерството на околната среда и водите (МОСВ) призна проблема едва частично, и то в края на март 2025 г., след като Екологично сдружение „За Земята“ спечели дело за достъп до информацията, публикува данните и беше оказан сериозен обществен натиск от граждани и медии.

В писмо на ИАОС до кмета на Столичната община националните институции искат съдействие при избора на нови площадки за преместване на двата пункта за мониторинг на замърсяването от трафика³³¹. По този начин МОСВ и ИАОС прехвърлят отговорността върху Общината, което създава риск решенията по този сериозен здравен, социален и икономически проблем отново да се основават на неадекватни данни. Подобен подход би имал негативни последици и за други градове в страната, които разчитат на националните институции за експертно съдействие.

В продължение на години МОСВ и ИАОС отричаха наличието на значително замърсяване с азотен диоксид от транспорта в София, въпреки че то беше многократно доказ-

³²⁹ „Грийнпийс“ – България. *Съдбата на най-голямата вълглицна централа в България е на карта*, 15.05.2025 г., достъпно на: <https://www.greenpeace.org/bulgaria/press/10422/delo-maritsa-iztok-zasedanie/>.

³³⁰ ВАС, адм.г. №46/2025 г., достъпно на: https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_case.xsp?id=521625&code=vas&guid=1565034527.

³³¹ Екологично сдружение „За Земята“. *Прехвърляне на топката от МОСВ заплашва да опорочи отново усилията за борбата със замърсяването на въздуха в София*, 12.05.2025 г., достъпно на: <https://www.zazemiata.org/position-stations-traffic-sofia-0525/>.

вано чрез независими измервания. Единствените два официални пункта за мониторинг на този замърсител са разположени на места, които не отговарят на нормативните изисквания. Въпреки заявената си експертност и технически капацитет ИАОС изисква от Общината да предложи възможни нови локации, като се позовава на резултати от математическо моделиране в общинската програма за въздуха въпреки доказано неточните му резултати. Вместо това институциите следва да поемат отговорност за изготвянето на комплексни технически оценки, съобразени с практиката на СЕС, включително чрез използване на широкопространствени индикативни измервания.

Междувременно доклад на Екологично сдружение „За Земята“³³² от есента на 2025 г. показва, че зоната с ниски емисии от транспорта в София води до реално намаляване на замърсяването на въздуха. Въпреки ограничения ѝ териториален обхват и кратката ѝ продължителност – едва три месеца годишно – измерванията показват временен спад от над 10% в концентрациите на азотен диоксид. Намалението е отчетено в периода декември 2024 – февруари 2025 г., когато мярката е била в сила, спрямо същия период на предходната година. За да има устойчив и осезаем ефект върху качеството на въздуха, зоната с ниски емисии от транспорта следва да се прилага целогодишно.

Именно такива данни следва да бъдат вземани предвид от МОСВ и ИАОС при определянето на новите локации за мониторинг на замърсяването от транспорта. Вместо това гражданските организации продължават да срещат мълчание в отговор на поканите си за диалог³³³.

Достъп до информацията относно данните за качеството на въздуха, когато институциите са прехвърлили отговорността за тях на източника на замърсяването

Селата Големо село, Шатрово, Паничарево и други в района на ТЕЦ „Бобов дол“ са хронично обгазявани в периода януари 2019 – май 2025 г. Въпреки това компетентните органи нито преустановяват дейността на замърсяващата централа, свързвана с Христо Ковачки, нито уведомяват населението за влошеното качество на въздуха³³⁴. Последват протести³³⁵ и искания на гражданите за прозрачност относно мониторинга на замърсяването, информация за който до момента не се предоставя по достъпен начин на местните жители. В резултат на тези действия и множество сигнали от базираното в района Сдружение „За Разметаница“ в началото на 2026 г. директорът на теца обяви, че данните ще започнат да се публикуват на сайта на Община Бобов дол³³⁶.

³³² Екологично сдружение „За Земята“. Зоната с ниски емисии в София вече има ефект и ще става 7 месеца в годината, 26.09.2025 г., достъпно на: <https://www.zazemiata.org/zne-sofia-effect-report/>.

³³³ Екологично сдружение „За Земята“. Прехвърляне на топката от МОСВ заплашва да опорочи отново усилията за борбата със замърсяването на въздуха в София, 12.05.2025 г., достъпно на: <https://www.zazemiata.org/position-stations-traffic-sofia-0525/>.

³³⁴ „Грийнпийс“ – България. Тайното обгазяване от ТЕЦ „Бобов дол“ излиза наяве. „Грийнпийс“ – България настоява за затваряне на централата, 26.06.2025 г., достъпно на: <https://www.greenpeace.org/bulgaria/press/10721/tainoto-obgaziavane-ot-bobov-dol/>.

³³⁵ „Грийнпийс“ – България. Местни хора на протест срещу ТЕЦ „Бобов дол“, 31.07.2025 г., достъпно на: <https://www.greenpeace.org/bulgaria/press/10944/mestni-na-protest-sreshtu-bobov-dol/>.

³³⁶ След поредица от протести, в сайта на община Бобов дол ще се публикуват данни за чистотата на въздуха в района на ТЕЦ-а, „За истината“, 09.01.2026 г., достъпно на: <https://zaistinata.com/78675-2/>.

Право на пряко участие

Добрите новини през 2025 г. дойдоха от ВАС, който спря проекта за завод за каменна вата с инсинератор в село Върбовка, като отмени решението на първа инстанция и върна делото за ново разглеждане³³⁷. Проектът стана обществено известен заради силната съпротива на местната общност, събрала над 20 000 подписа, и заради изключително големия капацитет на инсинератора – 1100 тона отпадъци дневно.

Съдът прие, че Административният съд в София-област не е направил цялостен анализ на доказателствата и неправилно е дал зелена светлина на фирма „Петрургия“, собственост на Румен Гайтански, известен с прякора Вълка. Отхвърлено бе и твърдението, че Регионална инспекция по околната среда и водите – Велико Търново е нарушила процедурата при оценката на въздействието върху околната среда.

Основните аргументи срещу проекта включват неяснота относно вида на изгаряните отпадъци, риск от приемане на неотговарящи на стандартите материали, възможно дългосрочно замърсяване на околната среда и заплахата за човешкото здраве. Допълнителни притеснения будят неяснотите около водоснабдяването, въздействието върху питейната вода и водния недостиг в района³³⁸.

Дела срещу налагането на принудителни административни мерки срещу две възлищни централи – в Гълъбово и в Димитровград

Двете знакови дела, с които регионалните инспекции по околната среда и водите се опитват да защитят налагането на принудителни административни мерки срещу замърсяване на въздуха от ТЕЦ „Брикел“ в Гълъбово и ТЕЦ „Марица 3“ в Димитровград, свързвани с енергийния бизнесмен Христо Ковачки, продължават да висят в съда. Двете енергийни дружества обжалват наложените санкции респективно в съдилищата в Стара Загора³³⁹ и Хасково³⁴⁰ още от 2022 г. Делото в Стара Загора бе решено в полза на теца³⁴¹ и Регионална инспекция по околната среда и водите – Стара Загора обжалва решението на горна инстанция³⁴². Междувременно съдът в Хасково не успя да получи отговори на търсените въпроси по техническата експертиза и продължава да е в търсене на експерти.

³³⁷ ВАС. Решение №2129 от 04.03.2025 г. по адм.г. №9459/2023 г., достъпно на: https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_act.xsp?id=2432014&code=vas&guid=1332103316.

³³⁸ Екологично сдружение „За Земята“. Съдът потвърди: заводът за изгаряне на отпадъци в Павликени ще е мръсен и опасен, 06.03.2025 г., достъпно на: <https://www.zazemiata.org/zavodut-za-izgarqne-na-otpaduci-e-sprqn/>.

³³⁹ Административен съд – Стара Загора, адм.г. №549/2022 г.

³⁴⁰ Административен съд – Хасково, адм.г. №387/2022 г.

³⁴¹ Административен съд – Стара Загора. Решение №138 от 13.01.2025 г. по адм.г. №549/2022, достъпно на: <https://ecase.justice.bg/api/file/download/88ff6170-ad20-45ce-ad2e-760f60160931>.

³⁴² ВАС, адм.г. №3956/2025, достъпно на: https://info-adc.justice.bg/courts/portal/edis.nsf/e_case.xsp?id=525727&code=vas&guid=1565154654.

Значителен напредък е публикуването на международен доклад за правата на човека на международната организация Human Rights Watch³⁴³, който документира продължаващото замърсяване със серен диоксид и прахови частици от въглищните електроцентрали, особено в южната част на България – в района на Димитровград, където се намира ТЕЦ „Марица 3“. В доклада са събрани свидетелства от интервюта с местната общност, които свързват замърсяването с респираторни заболявания и причини за ограничаване на ежедневието на хората. Констатациите засилват отдавнашните опасения, че:

- прилагането на нормативната уредба остава непоследователно;
- временното спиране на електроцентралите или намаляването на тяхната експлоатация са недостатъчни за защитата на общественото здраве;
- забавянето на отказа от въглищата пряко подкопава правото на здравословна околна среда.

Паралелно с това организациите „Грийнпийс“ – България и „За Земята“ подадоха жалба до ЕК заради дългогодишните нарушения на четири въглищни централи. Природозащитните организации предприеха тази стъпка, след като са изчерпани всички средства на национално ниво за контрол на нарушителите и защита на потърпевшите граждани и природата. Жалбата включва невъзможността на институциите да решат казусите с хроничното замърсяване, идващо от ТЕЦ „Брикел“, ТЕЦ „Марица 3“, ТЕЦ „Бобов дол“ и ТЕЦ „Република“³⁴⁴.

Право да произвеждаме сами енергията, която използваме

През 2025 г. напредък по отношение на законодателството в тази сфера не се наблюдава. Заслужава да се отбележат действията на общините в продължение на инициативи от предходната година. След първата успешно създадена от община енергийна общност в Габрово, тя е последвана и от втора в града³⁴⁵. Изпълнението на инвестицията за енергийната общност в Плувния комплекс в Бургас също е в ход³⁴⁶. През 2025 г. район „Витоша“ в София успя да набере необходимите членове³⁴⁷.

³⁴³ Human Rights Watch. *Като затворник в дома си*. Въглища подхранват токсичния въздух в България, 12.2025 г., достъпно на: https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2025/12/bulgaria1225bu%20summary%20recs.pdf.

³⁴⁴ „Грийнпийс“ – България. *Димна завеса в институциите: Сезирахме Брюксел за системното бездействие срещу замърсяването от тецове*, 09.09.2025 г., достъпно на: <https://www.greenpeace.org/bulgaria/press/11094/sezirahme-bryuksel-za-sistemnoto-bezdeystvie-sreshu-zamarsyavaneto-ot-tecovete/>.

³⁴⁵ Община Габрово. *Процедурата за набиране на участници във втората Енергийна общност Габрово-ОПТ е затворена*, 22.05.2025 г., достъпно на: <https://gabrovo.bg/bg/article/22362>.

³⁴⁶ *Енергийна общност Бургас*, Енергиен офис Бургас, достъпно на: <https://energy-office.bg/%D0%B5%D0%BE-%D0%B1%D1%83%D1%80%D0%B3%D0%B0%D1%81/>.

³⁴⁷ Софийска енергийна агенция – СОФЕНА. *Кампанията по набиране на средства за първата ЕО в София приключи*, 01.12.2025 г., достъпно на: <https://sofena.com/bg/2025/12/01/2430/>.

Глава 18

Цифрови права

През 2025 г. състоянието на цифровите права в България отразява общото ниво на защита на човешките права и ефективността на съдебната система. Хроничното на този етап забавяне при транспонирането и прилагането на европейското законодателство и ограничения капацитет на държавната администрация се отнася и до прилагането на актуалното цифрово законодателство на ЕС, като оказва допълнително неблагоприятно влияние върху защитата на цифровите права на гражданите.

Цифровите права представляват съвкупност от защиты, които са съобразени с цифровата среда и обхващат аспекти като поверителност, защита на личните данни, достъп до цифрова информация, свобода на изразяване онлайн и цифрово участие. Те възникват като разширение на традиционните основни човешки права с цел да защитят индивидуалните свободи в цифровия свят. С нарастващата интеграция на цифровите технологии в обществените отношения тези права засягат специфични практики и рискове, например извличането на данни, алгоритмичното вземане на решения, масовото наблюдение, онлайн цензурата, дезинформацията и др. Те надграждат универсалните човешки права, като ги адаптират към условията на цифровата епоха, създавайки нови институти, като правото „да бъдеш забравен“, правото на анонимност, правото на цифрово образование и т.н.

Въпреки че цифровите права обикновено представляват възплъщение на „класически“ права и свободи на човека в онлайн контекст, комплексните предизвикателства на развиващите се обществени отношения в цифрова среда обикновено засягат упражняването на повече от един тип права и налагат все по-интердисциплинарен подход, що се отнася до политиките и правната уредба. Съвременното цифрово законодателство разглежда проблемите, свързани с упражняването на правото на неприкосновеност

на личния живот и на свободата на изразяване онлайн, наред с въпроси от обхвата на правото на защита на потребителите и защита на конкуренцията, например по въпроса за господстващото положение на големи цифрови платформи. Общият знаменател в повечето случаи е регулацията на онлайн посредниците и по-точно на начина, по който последните боравят с потребителско съдържание. Тези особености са причина и за хетерогенната структура на настоящата глава.

Регулиране на отговорността на онлайн платформите

През 2025 г. България продължи да изостава в приемането на мерки за изпълнение на актуалното законодателство на ЕС в областта на цифровото право. Един от основните актове в тази сфера през последните години е т.нар. Законодателен акт за цифровите услуги (ЗАЦУ). Регламент (ЕС) 2022/2065 въвежда задължения за прозрачност и отговорност на онлайн платформите по отношение на хостването, модерирването и препоръчването на потребителско съдържание. Той бе приет на 19 октомври 2022 г. и стана пряко приложим на 17 февруари 2024 г.

През май 2025 г. стана известен и един от първите случаи на произнасяне на сертифициран орган за извънсъдебно уреждане на спорове по повод модерирване на потребителско съдържание от много голяма онлайн платформа (VLOP) по реда на чл. 21 от ЗАЦУ. Става дума за решение в полза на българската Facebook страница „Капутин“, блокирана от Meta по рано през годината на основание „нарушаване стандартите на Общността“³⁴⁸.

Междувременно България бе сред малкото държави, които забавиха – с близо две години – приемането на национално законодателство за прилагането на Регламента. Въпреки че КРС бе определена за координатор за цифровите услуги в България с Решение на Министерския съвет през юни 2024 г., липсата на законово определени правомощия на националния координатор компрометира ефективността на Регламента по отношение на българските граждани. Законодателни мерки за прилагането на ЗАЦУ в България бяха приети едва в края на 2025 г. С изменение на Закона за електронните съобщения (ЗЕС) от 6 ноември 2025 г.³⁴⁹ националният законодател уреди надзора над дейността на доставчиците на посреднически услуги, определи КРС за координатор за цифровите услуги в България, а КРС, СЕМ и Комисията за защита на личните данни – за компетентни органи в различни аспекти на прилагането на Регламента. Бе създадена и правна рамка за сертифициране на органи за извънсъдебно решаване на спорове, предоставяне на статус на доверен подател на сигнали и на одобрен изследовател, както и за подаване на жалби срещу доставчиците на посреднически услуги.

³⁴⁸ Пост в профила на Капутин във Facebook от 27.05.2025 г., достъпен на: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02aE32dbtDr1YGTHPZi6egY1r4vTHg8GXCaеQGPDsIpR76BgP3fjSmPLKFE9GooAl&id=61572252076131.

³⁴⁹ Закон за изменение и допълнение на Закона за електронните съобщения, обн. ДВ, бр. 41 от 2007 г., дата на приемане – 06.11.2025 г., достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/desision/ID/166496>.

България бе сред държавите, срещу които ЕК предприе действия заради непълно и забавено прилагане на ЗАЦУ.

Извън приложението на ЗАЦУ, по отношение на България бяха предприети стъпки за търсене на отговорност и за несправянето с ангажиментите за регулиране на разпространението на терористично съдържание съгласно Регламент (ЕС) 2021/784³⁵⁰. Въпросният регламент, приложен от 7 юни 2022 г., въвежда задължение за онлайн платформите да реагират в рамките на един час от получаване на заповед за премахване от орган на държава членка. На 18 юни 2025 г. ЕК предяви пред СЕС иск срещу България (в компанията на Ирландия и Португалия) за неспазване на Регламента поради обстоятелството, че страната ни все още не е определила компетентен орган за прилагането му, не е създавала публична точка за контакт, която да обработва искания за разяснения и обратна информация във връзка със заповеди за премахване, и не е определила правила и мерки за налагане на санкции в случай на неспазване на Регламента от доставчиците на хостинг услуги³⁵¹.

Свобода на изразяване и достъп до информация

Свободата на изразяване и достъпът до информация са сред най-често засяганите „класически“ основни човешки права в цифров контекст. Съгласно доклада за цифровите новини на Института „Ройтерс“ от 2025 г. българите се информират основно от онлайн източници, като 57% от тях консумират новини през социалните мрежи³⁵². В този смисъл свободата на информацията в онлайн платформите, и в частност модерирването на онлайн потребителско съдържание, е основен компонент на упражняването на тези права онлайн.

Два примера през 2025 г. за блокиране на достъп до обществено значимо съдържание в социалните мрежи без ясно законово основание са свалянето на Facebook страниците на „Българските елфи“ на 11 юни 2025 г.³⁵³ и на Инициатива „Правосъдие за всеки“ (ИПВ) на 19 септември 2025 г.³⁵⁴ Страницата на „Българските елфи“ е свалена в момент, в

³⁵⁰ Регламент (ЕС) 2021/784 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2021 година относно справянето с разпространението на терористично съдържание онлайн, достъпен на <https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/bf725143-b70d-11eb-8aca-01aa75ed71a1>.

³⁵¹ ЕК. Комисията предявява иск срещу БЪЛГАРИЯ, ИРЛАНДИЯ и ПОРТУГАЛИЯ пред Съда на Европейския съюз поради това, че не спазват Регламента относно справянето с разпространението на терористично съдържание онлайн, 18.06.2025 г., достъпно на: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_25_1496.

³⁵² Прайс. Л., Институт „Ройтерс“, *Bulgaria*, 17.06.2025 г., достъпно на: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2025/bulgaria>.

³⁵³ Страницата на *BG Elves* във Facebook е била свалена, „Булевард България“, 11.06.2025 г., достъпно на: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/stranitsata-na-bg-elves-vav-facebook-e-bila-svalena>.

³⁵⁴ ИПВ. *Фейсбук страницата ни остава свалена*, 01.10.2025 г., достъпно на: <https://pravosadiezvseki.com/2025/10/01/fejsbuk-stranitsata-ni-ostava-svalena/>. Това затруднява упражняването на правата по чл. 20 ЗАЦУ, който урежда вътрешното обжалване, когато съдържанието е потенциално незаконно или противоречи на общите условия на платформата. – Б.а.

който от инициативата оповестяват предстоящо публикуване на изтекли документи по повод скрития енергиен холдинг „Орион“, управляван от бизнесмена Христо Ковачки³⁵⁵. Meta блокира страницата на ИПВ по време на провежданите към онзи момент антиправителствени протести. И двата случая остават неизяснени до настоящия момент, като случаят със свалянето на страницата на ИПВ е по-добре документиран. По информация на ИПВ Meta изтъква като причина за свалянето не нарушаването на правилата на общността, а съображения за киберсигурност. Неясният мотив поражда спекулации, че премахването е поискано от българските служби за сигурност под предлог „национална сигурност“³⁵⁶.

По този повод на 10 октомври 2025 г. депутатът в Европейския парламент Никола Минчев задава парламентарен въпрос до ЕК относно начина, по който Комисията гарантира липсата на злоупотреба с каналите за сътрудничество между онлайн платформите и националните органи с цел ограничаване на основни права, например свободата на изразяване³⁵⁷. ЕК отговаря, че няма преки правомощия да се намесва по отношение на отделните решения за модерирание на съдържание, в т.ч. за премахване на страници във Facebook, но прави предварителна констатация, че Meta не е изпълнила задължението си по ЗАЦУ да даде възможност на ползвателите да оспорват ефективно решенията във връзка с блокиране на профили³⁵⁸.

Извън проблемите, свързани с модерацията на потребителско съдържание в онлайн платформите, през 2025 г. се открояват и няколко случая на непропорционално ограничаване на свободата на информация онлайн от държавата.

Интересно правомощие на държавната администрация да контролира достъпа до съдържание онлайн бе въведено с новия Закон за пазарите на криптоактиви през юли 2025 г., след което бе частично отменено със закон за изменение и допълнение един месец по-късно. Съгласно първоначалната редакция на чл. 36 от закона Комисията за финансов надзор може да разпореди на доставчиците на хостинг услуги да премахват, блокират или ограничават достъпа до онлайн интерфейси или мобилни приложения; на регистрите или регистраторите на домейни да заличават напълно определено име на домейн; на доставчиците на онлайн платформи или онлайн интерфейс да премахват, блокират или ограничават достъпа до профили на лица, които предоставят информация или рекламират предоставяне на услуги за криптоактиви в нарушение на закона и законодателството на ЕС; и на всяко трето лице, включително предприятие, предоставящо

³⁵⁵ Антикоруptionен фонд. *BG Elves публикуваха първата част от лийкнати файлове на Чичко Тревичко*, 06.06.2025 г., достъпно на: <https://acf.bg/bg/bg-elves-publikuvaha-parvata-chast-ot-liyknat/>.

³⁵⁶ Пост в профила на „Форум за Демократично Действие“ във Facebook, 23.09.2025 г., достъпен на: <https://www.facebook.com/61580408108478/posts/122104768749013603/?rdid=t0fXZROzbb0xwDCv#>.

³⁵⁷ Европейски парламент. Парламентарен въпрос P-003989/2025. *Премахване на страницата във Фейсбук на българска гражданска инициатива и необходимостта от защита на гражданското пространство в съответствие с Акта за цифровите услуги*, 10.10.2025 г., достъпен на: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-10-2025-003989_BG.html#ref1.

³⁵⁸ Европейски парламент. Парламентарен въпрос P-003989/2025(ASW). *Отговор, даден от изпълнителния заместник-председател Виркунен от името на Европейската комисия*, 07.11.2025 г., достъпен на: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-10-2025-003989-ASW_BG.html#def1.

обществени електронни съобщителни мрежи и/или услуги, да премахва съдържание, да ограничава достъпа до онлайн интерфейс или да показва изрично предупреждение до клиентите и държателите на криптоактиви при достъпа до онлайн интерфейс. Последното правомощие бе премахнато с изменение от месец август 2025 г.

Друг важен казус във връзка с упражняването на правото на достъп до информация през 2025 г. бе ограничаването на достъпа до преписи от нотариални актове в имотния регистър³⁵⁹.

Ограничаването на достъпа до публичния имотен регистър е принципен проблем от гледна точка на правото на достъп до информация, но премахването на съществуващата до този момент възможност за онлайн достъп до копия от документи го прави и проблем от областта на цифровите права.

Лични данни и лично пространство

Основното събитие в България в сферата на защитата на личните данни през 2025 г. безспорно е номинацията и последвалото избиране на членове на Комисията за защита на личните данни³⁶⁰. Публикуваните кадри от изслушването на кандидатите в Народното събрание разкриват тревожна липса на необходимата професионална подготовка на новия председател Борислав Божинов по въпросите на защитата на личните данни в онлайн среда. Макар Законът за защита на личните данни да не съдържа специални изисквания за професионалната квалификация на членовете и председателя на Комисията, такива могат да се извлекат от чл. 53 на директно приложимия Общ регламент за защита на данните, съгласно който всеки член на националните надзорни органи „трябва да има квалификации, опита и уменията, по-специално в областта на защитата на личните данни, необходими, за да изпълнява своите задължения и да упражнява своите правомощия“. Повдигнатите възражения за незаконосъобразност на избора поради липса на изискуемите от Регламента квалификации и опит в областта на защитата на личните данни не попречиха на избора на нов състав на Комисията.

³⁵⁹ Вж. Глава 4. „Независимост на съдебната власт и справедлив процес“.

³⁶⁰ ДАНС и МВР превземат и Комисията за защита на личните данни, „Сега“, 04.04.2025 г., достъпно на: <https://www.segabg.com/hot/category-bulgaria/dans-i-mvr-prevzemai-i-komisiyata-za-zashtita-na-lichnite-danni>.

Изборът на нов състав на Комисията за защита на личните данни бе оприличен от медиите на „превземане“ на институцията от кадри на МВР и ДАНС.

През 2025 г. остава проблематична и държавната политика спрямо регулирането и достъпа до т.нар. трафични данни. Съгласно ЗЕС предприятията, предоставящи обществени електронни съобщителни мрежи и/или услуги, съхраняват за срок от 6 месеца данни, създадени или обработени в процеса на тяхната дейност, като ги предоставят при противоконституционни и противоречащи на правото на ЕС условия³⁶¹.

В допълнение, 2025 г. бе белязана от нов казус по тази тема. С изменение на Закона за защита на конкуренцията от октомври 2025 г. бе изменен и ЗЕС в частта, в която се урежда достъпът до трафични данни. По-конкретно в списъка на лицата, оправомощени да искат извършване на справка за данните, бе добавена и Комисията за защита на конкуренцията. Така въпросното изменение на Закона за защита на конкуренцията създаде възможност данни относно електроннокомуникационния трафик на предприятия да бъдат съхранявани за нуждите на производство за установяване и санкциониране на наличие на забранени споразумения, решения и съгласувани практики по отношение на продуктивния пазар. На 27 ноември 2025 г. президентът на Република България отправи искане до КС за установяване на противоконституционност на тези изменения и за произнасяне по повод съответствието им с общопризнатите норми на международното право и с международните договори, по които България е страна. КС допусна делото до разглеждане по същество с определение от 16 декември 2025 г. Към настоящия момент все още липсва произнасяне. В достъпните становища от органи и експерти преобладава виждането, че измененията действително са неконституционни, и че „[о]спорените норми в ЗЕС не само не гарантират защитата на основните права, но и създават предпоставки за тяхното несъразмерно ограничаване“³⁶². Към момента на предаване на доклада не е налице публично достъпно становище от Комисията за защита на личните данни.

Защита от дискриминация и реч на омразата

С решение от 9 септември 2025 г. ЕСПЧ постанови осъдително решение по делото *Иларева и др. срещу България*³⁶³. Производството е иницирано поради бездействието на българските власти да проведат ефективно разследване на нападения, извършени

³⁶¹ Вж. Решение на КС №15 от 17.11.2020 г. по к.г. №4/2020 г.; Решение на СЕС от 17.11.2022 г. по дело С-350/21.

³⁶² Правно мнение на Богдан Млъчков от 05.01.2026 г. по к.г. №19/2025.

³⁶³ ЕСПЧ (2025). *Иларева и др. срещу България* (№24729/17), решение от 09.09.2025 г., достъпно на <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-247870>.

от частни лица в онлайн пространството, във връзка с професионалната дейност на жалбоподателите³⁶⁴.

Решението на ЕСПЧ по делото „Иларева и др. срещу България“ е първото срещу България за онлайн реч на омразата.

Във връзка с реакцията на институциите по повод реч на омразата и дискриминация са налице и положителни примери през 2025 г. През март варненският Административен съд потвърди решение на КЗД, с което последната установи, че Костагин Костагинов е упражнил тормоз и разпространявал дискриминационно съдържание във Facebook срещу Даниел Лорер по повод религия, етническа принадлежност и произход, и предписа премахване на публикации и коментари, както и въздържане на Костагинов от бъдещи подобни изказвания³⁶⁵. През април пък ВКС се произнесе по делото на съдия Цариградска срещу ПИК за публикуване на статии с невярна информация, обидни реплики и клеветнически твърдения. Върховният съд постанови, че всеки гражданин, чиято личност е накърнена чрез статия в електронно издание, съдържаща отправени към него обиди и клевети, има право да предяви, наред с иска за присъждане на парично обезщетение за неимуществени вреди, и иск за осъждане на собственика на електронното издание да възстанови положението отпреди неопозволеното увреждане, като премахне от сайта си статията³⁶⁶. През юни състав на СГС се произнесе по казуса „Песен за Лена“, като установи, че излъчената по телевизия „Седем осми“ песен на Слави Трифонов не представлява политическа сатира и политическа критика, която има приоритет пред правото на личен живот на ищцата – народната представителка Лена Бориславова. Според СГС „процесната песен надхвърля границите на допустимата критика към ищцата, която по време на излъчването ѝ е политик. Разпространението [...] на лични обиди спрямо ищцата и нейното публично унижение не допринася за публичен дебат по наболели теми, независимо дали чрез средствата на иронията и сатурата или по друг начин“³⁶⁷.

През май обществен отзвук предизвика инфлуенсърка, подстрекаваща към насилие срещу жени. Граждански организации стартираха онлайн петиция, призоваваща за незабавно премахване на съдържанието на Зорница Гюцова във всички социални мре-

³⁶⁴ Вж. Глава 5. „Право на зачитане на личния и семейния живот, жилището и кореспонденцията“.

³⁶⁵ В началото на март 2026 г. това решение бе потвърдено от ВАС. Вж. За първи път: ВАС постанови окончателна осъдителна присъда срещу политик за реч на омразата, БХК, 02.03.2026 г., достъпно на: <https://bghelsinki.org/za-parvi-pat-vas-postanovi-okonchatelna-osaditelna-prisada-sresthu-politik-za-rech-na-omrazata/>.

³⁶⁶ Решение на ВКС №195 от 04.04.2025 г., достъпно на: <https://www.vks.bg/pregled-akt.jsp?type=ot-delo&id=64F6F83F5D048CACC2258C620043602A>.

³⁶⁷ Огнянова, Н. Лена Бориславова в Слави-стиле: според съда няма сатира, а превратно упражняване на свободата на изразяване, „Медийно право“, 20.06.2025 г., достъпно на: <https://nellyo.wordpress.com/2025/06/20/style/>.

жи³⁶⁸. Призиви за институционална реакция бяха отправени и от Националния съюз на психолозите и психотерапевтите в България и Асоциацията на инфлуенсърите. Според публикации в медиите, прокуратурата и Националната агенция за приходите са се самосезирали по случая³⁶⁹.

Състоянието на цифровите права в България през 2025 г. се характеризира със забавено прилагане на европейското цифрово законодателство, институционални дефицити и противоречиви политики, които водят до ограничаване на достъпа до информация, свободата на изразяване и защитата на личното пространство и личните данни. Наред с това се наблюдават и положителни обществени и институционални реакции, свидетелстващи за повишаване чувствителността към зачитането на правата на гражданите онлайн.

---

³⁶⁸ Да бъде свалено съдържание, което насърчава насилие и унижение над жени в социалните мрежи, [Peticiq.com](https://www.peticiq.com), 10.05.2025 г., достъпно на: <https://www.peticiq.com/485893>.

³⁶⁹ Скандално възпитателно – видеа на инфлуенсърка представят насилието на мъжете над жените като възпитателен метод, БНТ, 19.05.2025 г., достъпно на: <https://bntnews.bg/news/skandalno-vazpitatejno-vidео-na-influensarka-predstavvat-nasilieto-na-mazhete-nad-zhenite-kato-vazpitatejno-metod-1339530news.html>.

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

Българският хелзинкски комитет (БХК) е независима неправителствена организация за защита на правата на човека, основана в София през 1992 г.

Акцент в работата на организацията е отстояването на правата на най-уязвимите групи в обществото и системното наблюдение на ситуацията с правата на човека в България.

Годишният доклад на БХК за правата на човека в България се публикува от 1994 г. Той съдържа някои от по-значимите наблюдения на екипа на организацията за отминалата година.

ISSN 2367-6922

9 772367 692006 >